SUBOTIČKE NOVINE · Edicija OSVIT

Balint Vujkov

JABUKA S DUKATIMA

Sakupljanjem narodnih pripovedaka — poslom koji zahteva vremena, strpljenja i samodiscipline, otvorenost i toleranciju u komunikaciji i iznad svega istančan osećaj za jezk i stil tradicije — Balint Vujkov, autor zbirke JABUKA S DUKATIMA, bavi se već više decenija. U rezultatu tog samopregornog rada, autor se time ne bavi profesionalno, od 30-ih godina do danas, publikovano je na stotine narodnih pripovedaka. U vremenu od preko pedeset godina, što je više nego jedan radni vek, priče su našem sakupljaču kazivali ne samo pripovedači u rodnoj Bačkoj (radi se pre svega o bunjevačkoj pripovedačkoj tradiciji), nego i u drugim krajevima naše zemlje. pa i inostranstvu.

U ovoj zbirci se našlo 70 pripovedaka, koje su zabeležene od niza kazivača iz naše zemlje, uglavnom iz Vojvodine, ali i iz Mađarske, Rumunije, Austrije i Čehoslovačke. To su različite priče, duže i kraće, ozbiljne i šaljive, fantastične i one u kojima preovlađuju tzv. realistički detalji. Sve one po sadržini i obliku uglavnom odgovaraju klasičnim predodžbama o narodnoj priči. Među fantastičnim pričama ovde su najznačajnije bajke. I one, prema sadržini i toku radnje, odgovaraju tradicijskom poimanju toga žanra. Karakteristično je međutim, da se u ovoj zbirci zbivanje najčešće usložnjava većim brojem epizoda no što je to slučaj sa primerima koji se obično smatraju klasičnim. S tačke gledišta poetike ovde su posebno zanimljive i uvodne i završne formule, koje se javljaju gotovo u svim bajkama ove zbirke. One su forma kojom se ulazi, odnosno izlazi, iz realnosti u priču i iz priče u realnost. Pomenuti postupak može se ilustrovati sledećim primerom:

„Na zecu prusluk svilen, na prsluku puce zlatno, na pucetu se žuža baba, zub svega jedan ima, a košćuru od šunke glaba. Moj dida je govorio da mož pripovidat sve dok baba ne pregrize košćuru. E, od njegovi' pripovidaka sam zapamtila i ovu.

Bio salaš"...

Iz recenzije mr Zoje Karanović

BALINT VUJKOV: JABUKA S DUKATIMA

BIBLIOTEKA: „SAVREMENI PISCI”

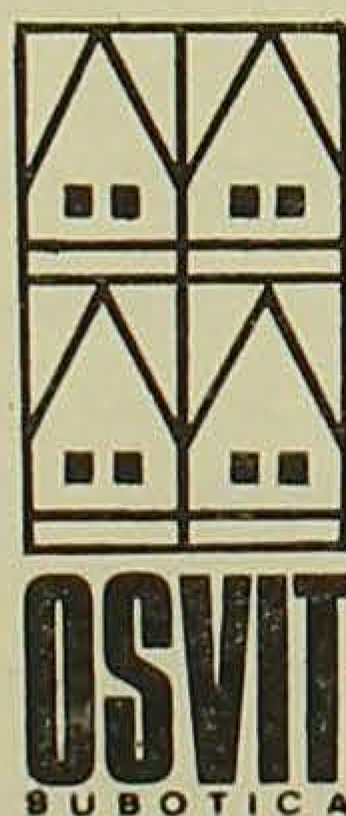
Recenzenti:
dr DRAGIŠA VITOŠEVIĆ
mr ZOJA KARANOVIĆ

NIO „SUBOTIČKE NOVINE”
Edicija: „OSVIT”

JABUKA S DUKATIMA

Narodne pripovijetke

Sakupio i obradio
BALINT VUJKOV

1986.

Uvodne napomene

Uporedo sa pravnim studijama u jesen 1931. godine počeo sam sakupljanje narodnih pripovijedaka. Oko tri i pol decenije — dok magnetofon nije ušao u širu upotrebu — zapisivao sam ih rukom.

Kadgod je bilo moguće nastojao sam da organiziram pripovjedačka posijela. Najviše izgleda na uspjeh obećava posijelo sa više pripovjedača, ali i kad je samo jedan osnovno je da slušateljstvo bude što brojnije. Pripovjedač treba da se obraća svojoj publici, nikako sakupljaču. Onda pripovijetka teče pravim krvotokom. Kad bi se pripovjedač obraćao jedino sakupljaču to bi poprimilo vid neke vrste informatike ili svjedočanstva.

Olovkom je nemoguće od riječi do riječi pratiti nadahnuti ritam pripovijetke. Tko tvrdi suprotno taj ne poštiva istinu. Olovkom se postiže vjeran zapis jedino kad pripovjedač diktira. A to može biti svašta, jedino ne pripovijetka. I na posijelima bi to bilo nemoguće, jer slušateljstvo ne bi imalo strpljenja da prisustvuje monotonom nizanju riječi bez ritma i intonacije. Ne treba zaboraviti da je dobar pripovjedač i vrstan narodni glumac.

Iz rečenoga je jasno: moji — kao i svačiji — zapisi rukom jesu nepotpuni, nepodobni da širokoj čitalačkoj publici budu ponuđeni kao književno djelo. A narodna pripovijetka to jeste. Djelo svoje vrste, sa svojstvenim sadržajem i izričajem, ali književnost. I sa najbrojnijom publikom na svijetu, u „tiražu" neograničenog broja, koji joj omogućava živa riječ.

Kada se tom plodu usmenog stvaralaštva prilazi kao književnosti, već sama nesavršenost zapisa nalaže obradu, pri kojoj je oslanjanje na pamćene značajan činilac. I ja sam zapise obrađivao od prvih sakupljačkih dana do danas. Pripovijetka u živoj riječi me je uvjerila da je to nužno činiti jer je sakupljač samo posljednji u redu obrađivača.

On dopire do pripovjedača kada je ovaj već izišao na glas. U svijesti okoline njegove priče već žive u vidu koncepcije, a svaku reprizu sa njegovih usana slušatelji rado doživljavaju, jer je on taj koji tu koncepciju najdarovitije znade zaobliti i popuniti čarobnim nabojem probrane žive riječi.

Ali kad on uslijed slabog pamćenja, lošeg pripovjedačkog dana, ili bilo kojeg razloga zaluta u fabuliranju, propušta epi-

zode ili upliće nešto nepodobno, slušatelji će ga zaustaviti, podsjetiti i ispraviti. A on to prima uvijek bez pogovora kao nužnu i korisnu suradnju.

I to je spontana intervencija izvana, jedna crta kolektivnosti, prvi od oblika obrade. S tom činjenicom susreće se svaki sakupljač koji radi duže vrijeme.

Daroviti pripovjedači redovito — naročito u bajkama — unose i nešto svojega i onoga što oslikava duh sredine i vremena. To su dostvaraoci, i to je drugi, značajniji, vid obrade u prenošenju pripovijetke na krilima žive riječi, na kojima leti preko svih državnih i jezičkih granica i postaje općečovječansko dobro.

Nakon toga, tako reći na repu događaja, priključuje se sakupljač u svojstvu obrađivača. On tu ulogu poprima gotovo bez iznimka kada pripovijetku zaustavlja u usmenoj predaji, kada je priprema za štampu. A najtipičniji slučajevi njegove obrade jesu: kada pripovijetku pronalazi postupno, u fragmentima iz usta više pripovijedača; kada pripovijetku kazuje slab pripovijedač, a njezina vrijednost iskrsava iz samog skeleta; i najčešći slučaj, kada sakupljač istu pripovijetku nalazi kod brojnih pripovjedača.

Razlika između ovih vidova obrade je u kvaliteti i u tome što su prve dvije obrade trenutne, nezabilježene, a treća trajna, u pismenom obliku.

Izuzetna je rijetkost, da se jednom pripovjedaču nema ništa vrijednoga utkati iz kazivanja drugih, nešto otkloniti ili boljim zamijeniti. Jedan je vješt fabulator, drugi donosi bogatstva jezika, treći iskričavim dijalogom slika ono što ostali daju u tromom ritmu opisivanja, a skladan spoj svega valjanoga daje punu oblinu i slikovnost u ruhu birane riječi. Na sakupljaču je teret — a često i užitak — da sve to uobliči u moguću najskladniju cjelinu i tako pruži čitateljstvu usmenu književnost pretočenu u pisanu.

Pitanje je jedino: u kojoj mjeri je uspio u tome. Jamačno: ne uvijek podjednako. Savršenstvo je dato samo bogovima, a sakupljači su samo skromne sluge narodne umjetnosti.

Znatan broj suvremenih znanstvenika — po svemu tako izgleda — originalom priznaje jedino magnetofonski snimak. Ovo proizlazi iz temeljnog aksioma današnje znanosti o usmenoj (narodnoj) književnosti, da se sakupljeni tekstovi ne smiju mijenjati, kao i naglašavanje nekih znanstvenika da objavljuju tekst strogo se držeći magnetofonskog snimka.

Budući da nikad nisam bolovao od znanstvenih ambicija, a narodne sam pripovijetke najmanje sakupljao sa ciljem da znanstvenike opslužujem materijom za njihova istraživanja, stanovište o „originalu" pustio sam po strani. I radio svoj posao.

Osvrnut ću se samo usputno konstatacijom da će za mene trajno ostati tajna na temelju čega se može magnetofonski snimak ili zapis iz usta nespretnog kazivača proglasiti originalom bajke koju prepričavaju bezbrojni pripovjedači? Ili su onda to sve „originali"?

Svaki snimak može biti original određenog pripovjedača, ali samo u trenucima snimanja. Jer već sutra i on će drugačije pripovijedati. U praksi sam se ne jednom osvjedočio — a ja govorim jedino na osnovu tog iskustva — da neki pripovjedači zaziru od mašine (koja se ne uklapa u svijet bajki) u tolikoj mjeri da pri snimanju mucaju, lome rečenicu, pa čak i pobjegnu. To nije „original" ni samog tog pripovjedača.

Ovime ne želim poricati da pojedine pripovjedače ne ometa snimanje magnetofonom, ali se moramo zapitati: kamo da denemo braću Grim, Vuka i njihove sljedbenike do pojave magnetofona ako se originalom priznaje samo snimak na vrpci. A zar tonfilm nije jači od magnetofona?!

Što činiti sa pripovijetkama koje su zazvučale u ušima i ostale u pamćenju usputnim slučajem? Zar ih treba odbaciti, jer po znanstvenicima nisu verificirane kao originali?!

Bez dvojbe, neki ne zamjećuju razliku između znanosti i književnosti, te na ovu potonju primijenjuju neprikladna mjerila.

Magnetofon nije džepnica da je uvijek pri ruci. A sakupljač koji se tim poslom ne bavi samo prilikom izleta — ma na izletu bio i po institutskoj dužnosti — stalno je dežuran. Jer priča zna poteći u vlaku, bolnici, zatvoru, na proštenju, svadbi i uopće svim prilikama u kojima se ljudi okupljaju. Tada sakupljaču ostaje na raspoloženju jedino dobar sluh i još bolje pamćenje. U najboljem slučaju skicirana bilješka — i duh priče. Zato ja u potpunosti nisam odbacio olovku ni kad sam uveo u upotrebu magnetofon.

Uz stav o nedopustivosti mijenjanja zapisa još toliko: narodna pripovijetka je, nedvojbeno, najdemokratičniji vid književnosti. Stvaralac, koji je bio nepoznati pojedinac, namijenio je svoje djelo najširim narodnim slojevima, nikako uskom krugu znanstvenika. I to kao književnu tvorevinu, a ne elitistički dokumentarni zapis za znanstvena ispitivanja. Time on nije isključio pravo znanosti da ga istražuje, ali kao pratilac, nikako kao nosilac monopola na njegovo djelo.

Ne može biti dvojbe, stvaralac narodnih bajki bio je književno obdarena osoba, a jedina crta što ga razlikuje od književnika jeste usmenost njegova djela.

Svaki zapis može poslužiti kao etnografski podatak, ali samo određeni zapis može predstavljati knjiženo djelo. Do promašaja dolazi kad zagovornici „originala" predstavljaju kao narodnu književnost zapis koji nema ni trunke knjiženog svojstva.

Neobjektivno bi bilo tvrditi da među magnetofonski snimljenim tekstovima nema dosta dobrih pripovjedaka — i ja sam imao takvih snimaka — ali je neprihvatljivo da se u zbirku za široku čitalačku publiku, dakle u slučaju kad se objavljuje književna materija, trpaju tekstovi izrazito slabih kazivača samo zato što su to „originalni" snimci, a ista priča se dade zabilježiti od desetina inventivnih pripovjedača.

S druge strane, kad se ne može poreći — a ne smije zanemariti — spomenuto interveniranje slušateljstva (oni koji pamte bakina pričanja znaju, da su sanjivu baku podsjećali:

zaboravila si, da zmaj bljuje vatru . . .) i pripovjedača dostvaralaca, na temelj čega se može poreći sakupljaču da se on svrsta u red narodnih dostvaralaca?

Lönnrot, sasavljač finskog nacionalnog eposa „Kalevale", slivajući u cjelinu fragmente zabilježene u zabitima istočne Karelije, pošao je od stanovišta: da ima pravo spustiti se na razinu narodnog pjesnika.

Radeći na djelu koje mu je povjerilo Estonsko znanstveno društvo — na kojem ga je zatekla prerana smrt — Faelman u pismu Kreutzwaldu, sastavljaču „Kalevipoega", piše da si je postavio za životnu zadaću stapanje u cjelinu rasutih dijelova „Kalevipoeg" legende.

Kreutzwald je nastavio rad u tom smjeru i sretno ga dovršio, stvorivši estonski nacionalni epos. Posebno je zanimljivo da je više od polovice eposa crpio iz proznih legendi, obukavši ih u stihovano ruho. Sjajan dokaz njegovih pjesničkih sposobnosti je to što je gotovo svuda pogodio narodni glas i stihovanje u tolikoj mjeri da dijelove što ih je prepjevao teško možemo razlikovati od pravih narodnih, dapače, po ljepoti oni ih čak i prevazilaze.

Tako su od fragmenata — u slučaju „Kaleviopega" različitih po formi — stvorena dva značajna nacionalna eposa. A nitko im zbog te obrade ne može poreći umjetničku vrijednost.

Naravno da Lönnrot i Kreutzwald nisu usamljeni primjeri. Poznato je da je Vuk neke pripovijetke pisao po sjećanju. Od novijih navedimo samo sastavljača zbornika „Ruske narodne bajke" Alekseja Tolstoja, koji također ističe nužnost obrade.

A razlog je jednostavan: svi su oni bili načisto s time da modeliraju umjetničko djelo, književnost koja služi kao nezamjenljiv izvor estetskog užitka, emocionalne i moralne potpore djeci i onima koji posjeduju tu sreću da su zadržali i crtu čednosti ranog djetinjstva.

Bruno Betelheim, slavni dječji psiholog, u djelu „Značenje bajki" ističe:

„. . . u vascijeloj književnosti za djecu, — uz rijetke iznimke — nema ničeg toliko obogaćujućeg, podjednako za dijete i odraslog, kao što je narodna bajka".

Naravno, on misli na književno uobličenu bajku.

I za svoj stav daje i razloge:

„Bajka ne bi mogla imati svoje psihološko dejstvo na dijete da nije najpre i iznad svega — umjetničko djelo.

Bajke su jedinstvene, ne samo kao vid književnosti, već i kao umjetnička djela koja su djetetu potpuno pojmljiva, kao što ni jedan drugi vid umjetnosti nije."

Tom umjetnošću — a ne dokumentarnim zapisom za potrebe etnografskih istraživanja — napajali su se u djetinjstvu i genijalni stvaraoci kao što su Goethe, Dickens, Heine, Chesterton, Schiller, Gorki i drugi.

No i Betelheim — doduše u širem kontekstu — ukazuje, da na žalost, izvjesni suvremenici „na ovu književnost primjenjuju sasvim neprikladna mjerila".

Sreća je što time ne uspijevaju ni poljuljati, a kamoli uništiti čarobno dejstvo te književnosti u srcima onih kojima je na-

mijenjena. Ali mogu zbuniti dijete, kad u zbirke narodne književnosti nekontrolirano trpaju i suhoparne zapise, neskladno skrpljena kazivanja, tekstove bez unutrašnje logike i slično.

A sakupljač, budući da svu književnu materiju crpi iz duhovne riznice naroda — neovisno od toga iz koliko usta je čuje — dužan je istu narodu i vratiti u pismenom obliku. Kao jednostavan praktičar činim to i ovom zbirkom, jer sve što sam i obradom unosio, ubrajajući ne samo fond riječi već i način mišljenja, oblikovanja i izričaja, naučio sam od naroda, u njemu sam to pobrao.

I ako se Lönnrot spustio na nivo narodnog pjesništva, meni je često bilo teško uzdignuti se na razinu narodnog pripovjedača. Ponekad vjerojatno i nemoguće. A kad mi se činilo da sam uspio u tome, bio je to trenutak radovanja životu, u tom trenutku je iz nedokučivih prostranstva zazvučalo pitanje: ima li smisla život koji se nije obogatio sanjarijama?

Ta radost se zrcalila na licu svakog vrsnog pripovjedača kad bi stekao dojam da je slušateljstvu pružio užitak. Ona mu je davala snage da satima veže pažnju prisutnih, da dijeli sa njima sanjarije.

Ja sam se — ne krijući to pred njima — divio tim jednostavnim ljudima, koji su se uvijek potvrđivali kao rođeni umjetnici po vokaciji. Možda i zato, što preko pet decenija bilježim njihova kazivanja, a nisam u stanju ispričati ni jednu bajku. A jamačno zato što su oni majstori, da bez ikakva traženja ili upinjanja oživotvore funkciju probrane riječi. To mi je nametalo obavezu da — koliko sam mogao — poštivam leksiku, koju su gotovo uvijek osvježavali nekom novom ljepotom. U najmanju ruku iskrsnule bi meni dotad nepoznate fraze, pogotovu metafore i komparacije, koje sa malo zgusnutih sredstava znadu proizvesti mnogoznačne, duboko proniknute efekte.

Većina pripovijedaka u ovoj zbirci sakupljena je među bačkim Bunjevcima u našoj domovini i NR Madžarskoj. U pogledu njih moram upozoriti čitatelja, da poneke razlike u jeziku, kao na primjer riječi: v a l j d a, v a l d a, v a j d a, v a d a, b i o, b i j o, v o d i o, v o d i j o i slično, nisu omaške u priređivanju rukopisa niti štamparske greške. Plod su nastojanja, da se ovom prilikom dade ogledalo razlika onako kako one bitišu u živom govoru pojedinog kraja ili pripovjedača, jer one postoje unatoč relativno malog govornog područja. U ranijim zbirkama te razlike su uglavnom zanemarene. Dati su ujednačeni oblici da bi što širi krug čitatelja lakše pratio štivo.

U ranijim zbirkama, kao i u ovoj, u pogledu pripovijedaka koje nisu iz regije bačkih Bunjevaca, dakle i u tekstovima zabilježenim među ličkim Bunjevcima, strogo sam se pridržavao oblika govornog jezika. I sada ovom zbirkom pokušao sam skicirati panoramu nekih govornih područja i oaza u našoj domovini i van nje, za koje se ne čuje baš često. Prema raspoloživom materijalu i prostoru knjige, pokušao sam u osnovnim tonovima pružiti zanimljivu šarolikost tih govora. Tako će čitatelj biti u prilici, da uz ravničarske bunjevačke priče upozna i poneki pabirak iz narodnog blaga ličkih Bunjevaca, Janjeva-

ca, Šokaca iz Srijema, Bošnjaka iz Madžarske, gradišćanskih Hrvata iz Austrije i Čehoslovačke, te Karaševaka i Šokaca iz Rumunjske.

Naravno, ovi pabirci ne pružaju obimniju sliku karakterističnih odlika i ljepote pojedinih krajeva, ipak ocrtavaju jednu rascvjetanu granu našeg jezičnog stabla, koja se pruža duž oko tisuće kilometara.

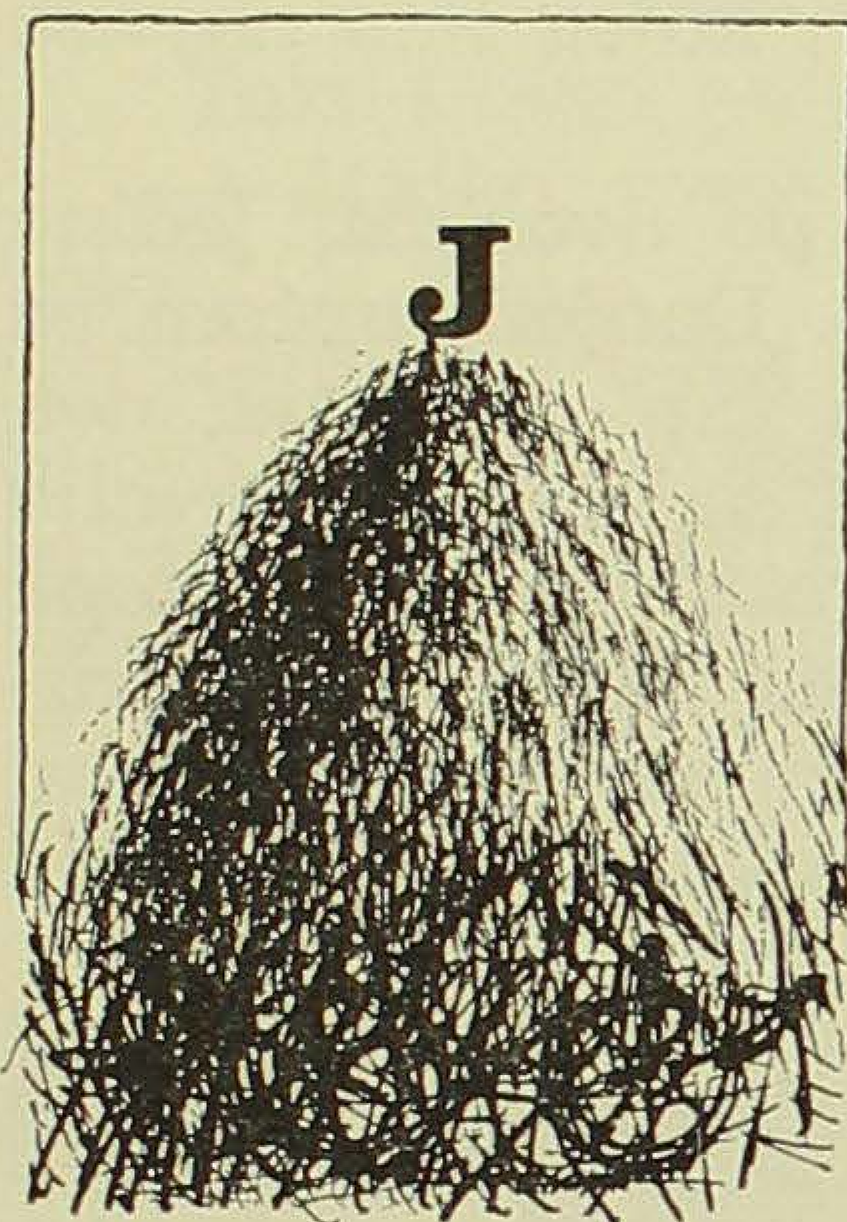
Idući tragom narodnih pripovjedača u svim mojim zbirkama, pripovijetke sam rasporedio onako kako su to oni činili. Nakon kazivanja dužih, kao predah i osvježenje oni su obično uvrstili kraće, vedre pripovijetke, nikako ih ne svrstajući po žanrovima, motivima i sličnim mjerilima. Nadam se da sam tako čitatelja barem približno izjednačio sa slušateljem.

On će prosuditi da li sam postupio ispravno.

Pojedine pripovijetke bilježene su prije nekoliko decenija, a sad se pružila prilika da budu vraćene u formi knjige onima koji ih čuvaju, kao i svim ljubiteljima usmene književnosti. Na tu priliku čeka još preko 450 naslova priređenih za štampu.

Subotica, 11. siječnja 1986. *Balint Vujkov*

Ždribac zlatne grive

Jedan kralj imo tri sina. Najmlađeg držali za najluđeg a on ko za inat posto lip momak. Ritko se on nađe med dicom velikaša, najvećma volio na guvnu i ledini iza dvora. Jedared baš došo na guvno kad trču braća s društvom, svi strile u rukama.

— Je l' tu digod pala švraka? Ranili smo tu što piliće krade.

Ona pala pod slamu baš iza njeg. Zakrilio je leđima, misli: i nju je Bog stvorio, šta je kriva što mora svoju dicu 'ranit i odranit?

— Nije pala nigdi. Odletila je onamo priko šume.

A njoj strila polomila krilo. Kad su ovi otrčali, on nju pod kabanicu, pa do gnjizda i baci je gori med njezine male.

— Ako ti kadgod ustribala moja pomoć, momče, nećeš me morat zvat — progovara švraka.

On se nasmijo. Kaka pomoć triba njemu? Mlad, zdrav, lip, a na guvnu svako podne igra kolo divojaka. Otkale dolazu, kuda odlazu, to niko ne zna, al su sve lipe, a jedna ko da njim je kraljica. Svirke nigdi, a one igraje. Kad malo stanedu ona najlipča bi se loptala š njim, al š čime?!

Momak sidi na vr' kamare, a ona iz slame izvuče jaje. Kad ga baci sunce zasja na njemu, jaje zlatno. Jedna baba, stara sluškinja, uputila momka da ni za živu glavu jaje ne dočeka u ruke, jel će bit nevolje. Nek ono pa'ne na zemlju, el nek se dotakne ma čeg što nije živo.

— Samo toliko da se oladi trag njezine ruke, onda se loptaj š njom do mile volje — kaže baba.

Al divojka više ni ne pogleda jaje što je palo, uvik drugo iščupa iz slame. Momkovo društvo nakupilo zlatni' jaja, da ni jedan već ne bi moro bit tuđ sluga, a divojka nikako da se okane momka. Al svačem dođe kraj. Jedared iskočila iz kola, izvadila jabuku iz njidara.

— Zagrizi.

Kad je vidila da momak neće, ona i drugu.

— Za ime Boga, zagrizi samo jedared, da znaš šta je slatko na svitu.

Privari se momak, a na to ona samo toliko kazala:

— Ja sam dosta dolazila tebi, sad ti kako oćeš.

Zaduvala nika vitrina, sve guvno se zamračilo, al sad nastalo, sad nestalo. Kad je nestalo vitrine, nestalo i divojaka, al i jabuke. Nema ni onog zalogaja što je zagrizo, samo osto ukus u ustima. I nikad više divojaka, nikad više tog kola na guvnu. Prošla tu nedilja dana, dvi, pa tri i kralj vidi, njegov najmlađi sin nujan, počo venit.

— Sinko, šta je tebi?

— Svitla kruno, otac moj, meni je nestalo što mi je najviše priraslo za srce — al se stidi kazat šta je to.

Onda će se i kralj potužit:

— Sinko moj, a meni je nesto ždribac, kojeg sam najviše volio od svi' konja na svitu.

Kralj je dopušto da čeljad iđu svud po dvorima, jedino ključ od jednog podruma nikom nije davo. Danjom noćom ga nosio za pojasom. Niko nije znao šta je u tim podrumu, dok jedno jutro nije izgubio ključ. Ne bi bilo ni sad nikake nevolje da se oma sitio, al ključ našli dva starija sina, pa iz ti' stopa otrčali u podrum. Tamo tri tavana podruma jedan ispod drugog. U prvim zob raste, u drugim zlatan bunar s đermom, u trećim ždribac zlatne grive, zlatnog repa i kopita. Sa' će ga oni projašit, nek otac vidi da je zalud tajio šta čuva u podrumu.

Ždripcu drugo nije ni tribalo. Kako su ga odrišili od jasala on zubima za galir jednog, pa lupi o jedan zid, drugog o drugi. Ode iz podruma sve po deset basamaga priskače i kad se dovatio bilog dana niko živ nije vidio kud je otperjašio.

Ona dvojica nisu baš uzeli na srce što su ždripca tako lako upuštali.

— Otac naš, dajte vi nama samo dosta novaca, pa ćemo mi njeg već naći digod u svitu — nakrivili šešire.

A najmlađi pita:

— Svitla kruno, otac moj, je l' vam teško na srcu što ste ga izgubili?

— Sinko, i jeste i nije. Po pravdi tribalo bi da mi je žavo. Ja sam se momčio na njemu. Taj ždribac je mene za jednu noć odno u kolo što je igralo na sedmoj planini, a zorom dono kući. Ne dopada mi se ni poso tvoja dva brata, al kad okrenem s drugog kraja, onda mi je velik kamen pavo sa srca. Sad bar ne moram više glavu razbijati, kojem bi ga od vas trojice davo. Ko ga nađe tog će bit.

Daće on sve što njim triba za put, samo je njega čeko da pita oće l' i on ić tražit ždripca. Momak baš ne bi. Nikad nije bio lakum ni na šta, al da ne kaže svit da je gori od braće, poće i on u svit. Al ne kaže zarad čega će. Njemu došlo na ruku da mož poć, a samo on zna za čim ga srce vuče.

Braćama se žuri, napunili kese dukatima i odeše, boju se da njim otac ne bi njeg natovario na vrat. Iće drumovima od mijane do mijane i po vašarima. A momak misli u sebi:

— Ono što ću ja tražit nije dolazilo drumom ni stazom, nemam ni ja šta tražit po putu.

Čim je izašo iz dvora oma konja krenio u šumu, a kad tamo njega čeka ona stara sluškinja.

— Sinko, med svim jajima koja ti je divojka bacala ovo jedino je paunicino — izvadila ona ispod pregače zlatno jaje. — Majka ga je čuvala za tebe. Moždar će bit od koristi.

Deranom nije jedan komad kruva s mašćom po'io kod majke. Zafali se na svem i božijom pomoćom krene u svit. Odio brodio, da je išo kroz sela naišo bi već i na kuse i na ruse, a tu nigdi nikog. Mislio već da u tim šumama kršteno čeljade neće ni naći, kad jedno veče majkica vodi kozu s paše.

— Faljen Isus, majkice.

— Uvik faljen, sinko. Otkud tebe ode di ni tica ne doleti?

Tako i tako, pa zapita:

— Majko, znate l' vi možda za te divojke što u podne vodu kolo?

— Sinko, vidiš ti onu vodu što teče izmed ona dva briga? S ovu stranu je atar mlađeg, s onu stranu starijeg brata. To su dva vilovnjaka. Otkad su se zavadili — a to nije bilo juče — ode niko više nije zaigro ni zapivo, tu mož samo plakat. Šta je s onu stranu vode to ona ne zna. S ovu stranu je samo mlađi vilovnjak š njegovom čeljadi, a to je Trovidac.

— Majko, zašto ga zovu tako?

— Slugin poso je da ga svako veče poište. Ako o'š da znaš, pogodi se kod njeg, pa 'š doznat kad budeš to radio.

Primila ga na noćište, spremila mu i malo večere, pa s mrakom i legli. Jedva se smračilo kad iznad šume nastala zuka i buka, uši da popucaje.

— Majkice, da se to ne tuku ona dva vilovnjaka?

— Ajak, Trovidac nije kavgadžija.

To svake noći stariji brat tira bis, al kako i zašto, to ona ne zna. Ko se čuva i Bog ga čuva, nikad ona ni nos ne turi napolje dok ne prođe to orcanje. Ne zna ona ništa, al opet štogod i zna. Kaže momku, ako bi ga put nano u dvore starijeg vilovljaka, nek se čuva i čele, al nek otvori dvoje oči ako naiđe na njegovog pauna i paunice.

Ujutru momak pita di su Trovidcovi dvori, a majka se nasmijala:

— Znala sam da 'š to pitat. Ako si baš na to ljubopitljiv iđi samo naprama suncu.

Sunce jedva rosu popilo, kad se prid momkom stvorila kolibica baš ko i majkicina. Na klupici dida s bradom do pojasa, a majka iz pregače baca živini kuruze.

— Faljen Isus, dobri ljudi.

— Vazda budi faljen, sinko. Otkud tebe ode di ni svaka tica ne doleti?

— Tražim dvore Trovidcove.

— Sidi, sinko, sidi. Jesi gladan, jesi žedan?

— Ručo sam ja već.

— I poranio, pa tražiš te dvore?

— Baš kako kažete, dida.

— A da ti, sinko, ne tražiš ždripca tvog oca što ima zlatnu grivu, zlatan rep i kopita?

Momak ušima ne viruje, al oma ni očima. Zaduvo vitrićak, podigo malčak didinu kabanicu, a ispod nje se vidu zlatna krila. Zlatna jesu, al po kraju očupana.

— Ko ste vi, dida?!

— Glavom onaj za čije dvore pitaš, a koji' dvora više nema. Ovo su sad moji dvori, ova koliba.

Momak sad samo nije znavo šta bi od čuda, al kako čudo ga je još čekalo! Rič mu se još nije vratila, a baba će:

— Jal ti momče, da ti nisi došo divojku prosit, kad si se tako zblenio?

— Koju? — dida ko bajage pita.

— A koju bi, kad mene jedinu imate, — iz kolibe iskoraci momkova divojka.

Dragosti nije bilo kraja, al kad je on našo divojku, sad ne bi kući ni brez ocovog konja. Kad se on raduje, nek mu ni otac ne bude žalostan. Dida na to kaže:

— Ako je taj ždribac živ, uvatit ga je mogo samo moj brat. Takog konja ne uvati ko nema krila.

Momku je to još bolje, bar se ne mora dalje potucat po šumama i tražit trag konju. Oma bi i krećo u atar didinog brata, al dida ne da.

— Moj sinko, pa ti misliš da meni nije bilo dosta moje nevolje?! Dosta sam moro gledat kako ova moja jedinica vene što te nema, pa sad da uludo izgubiš glavu?! Ajak!

Ne bi momak sad tio izgubit ni ruku, ta ni mali prst, kad će se morat starati o ženi, al ne može ocu ni lagat da nije znavo di je ždribac.

— Lagat?! A, to nikako — tako misli i dida.

— Još moram kazat, da moj otac mene nije otpremio u svit da tražim divojku, jel ni čuo nije za nju, neg da tražim konja.

Dida će onda razgalit:

— Dobro, ićeš rad ždripca, o's, al ne sad. Prvo 'š tri godine kod mene probat snagu, a kod mene dan godina. Radićeš sve ko da si se pogodio u službu.

Momak jedva dočeko prvo veče da poište didu. Kad mu odastrag raskuštro kosu, a dida će:

— Vidiš li štogod?

— Kako ne bi vidio, kad me gleda to vaše treće oko na timenu — momak se nasmijo.

— E, tako oko ima i moj stariji brat. Njegovo je još veće, jel je starije. To ti oću kazat: najviše ga se čuvaj ako ti okrene leđa. Tako on zavara ljude, da mislu da ne vidi što mu je iza leđi, pa onda iznenada udari na čovika.

Drugo veče momak opet sređiva didinu kosu, a onaj pita:

— Znaš li ti koliko zrna peruti si poisko, a koliko si mi još ostavio u kosi? Ne moraš oma kazat, ako nisi brojio možeš sad brojit.

Momak odgovara ko iz fraćke:

— Dida, nit sam brojio nit ću sad brojit. Prvo ćete vi nanizat svu vašu perut babi u đerdan, al brojte zrno po zrno. Kad konac pukne, pa se đerdan raspe s babinog vrata, ja ću već kazat koliko zrna je spalo a koliko ostalo.

Dida namignio na babu:

— Ženo moja, nisu samo oči dobre u našeg zeta, ni pamet već nije zelena.

Treći dan dida mu davo velik čopor ovaca, to će napasat po šumi. Kad došlo vrime da će ovce vraćat na noćište iskoče tri čovčine, strašni da take strašne ljude nikad vidio nije. Otimaće ovce. No, samo bi mu to tribalo da poslidnjeg dana osramoti obraz prid didom. Kako mu je bilo da mu je, a na kraju su haramije bižali al više padali neg klecali. Skinili i š njeg polak mesa, kože jedva i ostalo, al dida sida, zaktiva da ga i sad poište. Momak ni ne kaže, da neće. U po posla dida njemu:

— Ne kažeš mi kako si.

Misli, momak će zajaukat el bar zastenjat, a on se smije:

— Hajte, dida, kako je derano nije toliko ni krvavo.

Onda se i baba umiša:

— Sa' će majka tebi na mlaki nabrat lika.

Donela suvog čička i dikice, pa boc-boc! Bode ona, pa ko veli, sad mora zastenjat. A on opet u smij:

— Baba, da niste tako žurili mogli ste nabrat još više bôca.

Ona već trče:

— Sinko, samo rič fali. Znaš ti, da se klin klinom izbija.

Al dida digo ruku: momak je doslužio njegove tri godine. Onda divojki samo pokaže na slime. Skine ona otud mast s kojom se oni mažedu. Primazala momka, rane nestale ko da i' rukom odnela.

Sa' će se on tu noć odmarat, a sutradan krećat u atar didinog brata. Dida onda kaže šta je i kako je tamo. Dvori stoju na tri noge, na švrakinoj, kobinoj i orlovoj, ko na sadžaku. Al kake su to noge? Pružaje se do oblaka, a jedna peče, druga žeže, treća pali. Po njima se živ čovik nije popo nit će se popet, a najbolje bi bilo gazdu dvora načet kad prilegne posli užne. On posli svakog 'ila popije akov vina, pa je onda malo krenut onaki šuć-muć je.

— Da mi nije velika zlatna pera iščupo — kaže dida — ja bi tebe leteć odnio gori, a ovako imam, a ko da i nemam krila, brez ti' pera ne možem letiti.

— Pa zašto je to radio? — momak to još nije znavo.

— Baš nizašto. Očupo me samo zato, da ni ja nemam zlatna pera kad je on stariji, a njegova su samo srebrna. Zateko me na spavanju, pa od bisa mi još i dvore razrušio.

Al nije vrime da se o tim pripovida, neg dida kaže momku:

— Kad pridješ u njegov atar ne viruj ni Bogu, a najviše imaj pozor na njegovog pauna i paunice. Ako te ti načmu, ne znam oće l' ostat zakrpa kože na tebi. Š njima bi lako bilo izać na kraj da nam je bar jedno jaje ti' paunica, al one snesu svaki' sedam godina po jedno zlatno jaje, pa do njeg nije šala doć.

— A šta vi velite na to, da ja imam tako jaje! — momak njeg izvadio iz nidara.

Baba razrogačila dva oka, ta sa' će joj iskočit iz glave, a dida iskokoštio tri, pa zinio:

— Otkale tebi to jaje?!

— Otkale bi bilo, ako ne bi od nje — upačio na divojku.

Sad se dida i baba pristravili, malo se nisu u kamen pritvorili.

— Pa ti si bila u njegovim ataru?

— Bila, da! I nacunjala i paunicino jaje, kad se ovaj moj nije tio loptat s kokošijim zlatnim jajima.

Drugi dan kad je sunce bilo u vr' neba momak krene. U ataru didinog brata šuma gusta, prst se ne može provuć kroz nju. Da gazda i nije taki opasan čoviku se kosa diže na glavi od svakakog zvirenja. Al kako momkov konj prolazi zvirenje biži na sve strane. I jedared momak ugledo i dvore što su se pružili pod oblake. Kako se dvori stvorili prid njim, evo i pauna i tri paunice. Paun raširio rep, misliš oće gosta obradovati, a lip i on i paunice ko naštampani.

Iđu prid momka lipo, da on ne zna kaki su, mislio bi da oćedu da mu iz ruke 'idu. Iđu tako, pa polagacko sve bliže i bliže, a kad su došli na dovat paun će najedared skočit momku med oči. Momak bio brži, zlatnim jajetom ga pogodio u glavu. Nestalo pauna i paunica, pao mrtav kurjaketina i tri kurjačice, samo njim se još zubi pušidu, jel su bili vatreni.

Istrgo on sablju, pa sad ni sam ne zna šta bi počo. Vrebaće oko dvora, pa već i kreće, kad jedared švraka sleti prid njeg.

— Momče, došlo vrime da ti ja tribam.

— Ko si ti? — on nju u nevolji i zaboravio.

— Ako si ti mene zaboravio, al ja nisam zaboravila šta sam obećala kad si me otkupio od smrti.

Sad se on sitio, a ona mu kaže da iđe do bunara što je kod švračije noge, nek sablju zamoči u njeg. Ko to ne uradi ne mož didinog brata ni zagrebat, a kamoli posić baš da mrtav leži.

Tu se ne pita, tu se sluša. Dojašio do bunara, a u njim vre krv, al do rovaša, još malo pa bi se prilivala po zemlji.

— Ne čudi se već radi, — švraka ga požuriva — što ti konj živ mož oma nek trči do onog 'rasta zakrili se, da te dvore ne zdrobu.

Ona jednu nogu uvukla u perje, na drugoj došantala do one švračije noge što dvore drži, pa počela plakat ko da mrca žali. Ona noga pod dvorima progovara:

— Šta si došla tu žaliti, nije ovo groblje.

A švraka onda samo zaicala:

— O, nogo moja, nogo moja nevirna! Kako ti je srce, je l' od kamena, kad se meni možeš rugat, a služiš ovog prokletog gazdu što mi te ociko! Njega dižeš do neba, a ja nek patim na ovoj jednoj nogi!

Kad je ona to kazala, a ona užarena švračija noga skikne i iskoči ispod dvora. Iskočila ona, a dvori se našedili i kad su lupili o zemlju, raspali se na sto strana. Ispo iz nji' didin brat s krevetom zajedno. Ni' se dobro ni lupio o zemlju već se maša sablje, jel nju nije skido ni kad spava. On će sablju iz korica, a momak po njemu.

S jedne strane momak sabljom šije, s druge strane ždribac zlatne grive kopitama pošiva. Ispo i on iz dvora i baš tamo di triba. Istirali oni didinom bratu dušu na vr' nosa, pa ga momak bacio u onaj bunar što krvljom vre, a konj ga kopitama zavalio.

— Proklet bio i na onom svitu — progovori konj. — Za rep me držo kad je letio sa mnom u dvore. Da su dvori bili samo malo višlji, rep bi mi se iskinio.

I oma se počo umiljavat oko momka, a trču priko šume i divojka i njezini starci, a za njima i baba kod koje je momak konačio, jel su dvori tako pukli o zemlju ko da se polak neba srušilo. Sad je tu bilo veselja i veselja, pa se još i švraka morala sa svima izljubit.

Kad je momak s divojkom dojašio kući na ždripcu zlatne grive, njegova dva brata već zakosatili otkad su se vratili s puta. Čim su protukli novce došli kući, pa kažu:

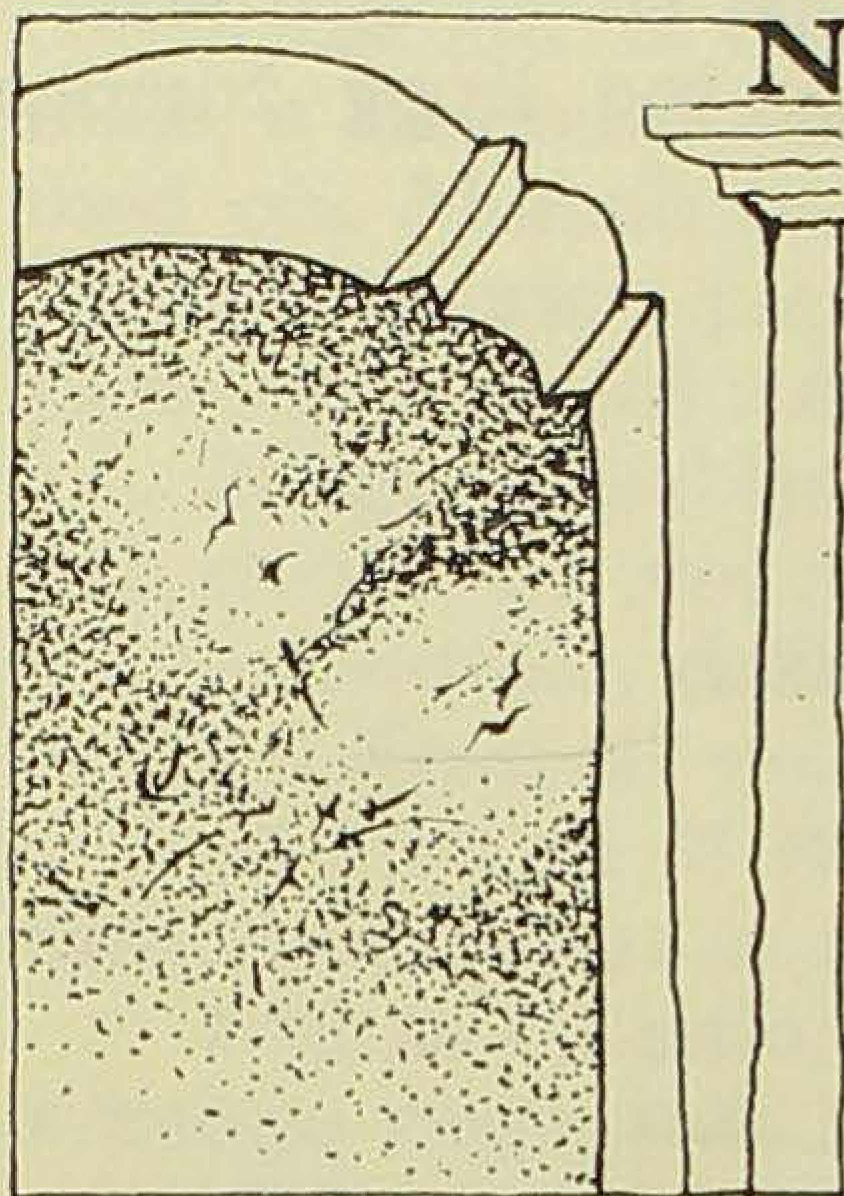
— Niko tog ždripca neće naći kad mu mi nismo ušli u trag.

A momak ocu:

— Po mijanama i vašarima baš bogme ovakog konja niko neće naći, al neće on više biti ni po podrumima.

I onda se vinčo š njegovom divojkom, pa su živili u srići i u zdravlju, imali tušta lipe i zdrave dice, tog lipog ždripca jašili i žive još i danas, ako nisu umrli.

Ni carica caricama ne smi bit lipča

Nisu naše Bunjevke svecom uvik bile samo u svili i kumaši, nosile su se i u bilim ruvu, a to je bilo sve u šlingeraju. I na to su bile još i više dične neg na zlatni port na svili, jel su to svojim rukama izradile.

Nika bab-Luca Handzokova bila na glasu. U rukama zlato, u očima cviće, u pameti zora. U njezinoj glavi uvik štogod svanjivalo, u očima uvik štogod cvatalo, u rukama uvik štogod rađalo. Tkati, šlingovati, čončati — to samo učit mož od nje.

Bab-Luca imala unuku švigaricu, cura će prvi put ić na veliko bunjevačko prelo. Jedared je to u godini, svaki gleda da se pokaže ko je i čiji je.

Kome će ako unuki neće, bab-Luci oči pobilile dok joj nije uradila ruvo. Al to nije ruvo, lepur je to.

S tim se nije falilo dok se cura na prelu ne prikaže, al šta je to što neće stignit u ženske uši? I baš kad je ruvo bilo gotovo u bab-Lucinoj kući osvanile nike gospoje. Sve same božije glavaške žene, a vodidu niku s kojom švabikaje.

I kažu koji vitar je nji' dono: tu švapsku gospoju je poslo sam car da vidi bab-Lucine šlingeraje. Al zapravo nisu mi morale kazat, jel je unukino ruvo bilo rasprostrto na krevetu, pa su već gotovo s praga potrčale tamo.

— Bože sveti, što je lipo! — samo zinile.

— Borme lipo, da lipče valda nikad neću stvorit — bab-Luca ne taji da joj je drago.

Al ne za dugo, jel kad su kazale šta Švabica zapravo oće bab-Luca oma počela sklanjati ruvo.

A gospoje kažu:

— Bab-Luce, ova velika gospoja nije došla čak iz Beča da samo vidi, ona je poslata i da kupi.

— Manite se vi tog. O tim ja ne volim ni čuti.

One se šćoporale oko nje ko guske:

— Bab-Luce, znate l' vi za koga se to kupuje? Glavom za caricu! A carica plaća da šta zaištete. I sve u zlatu!

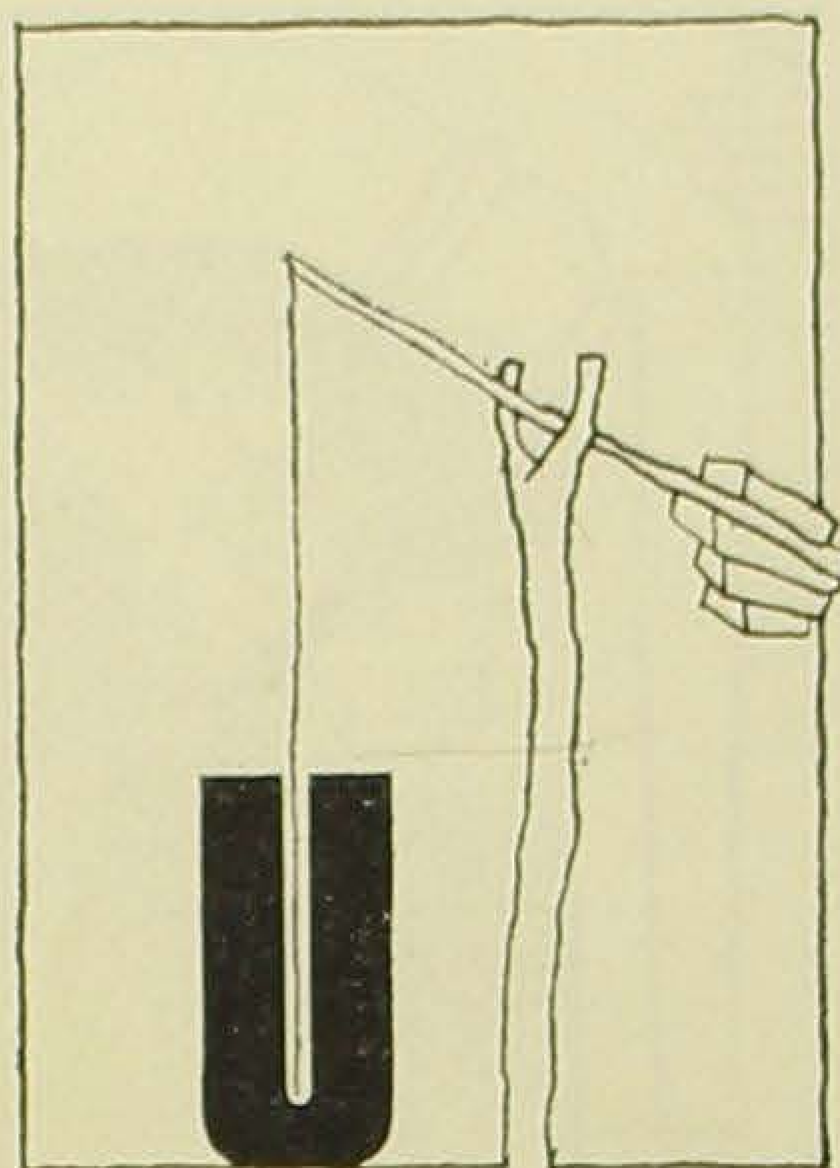
Bab-Luca skrstila ruke priko ruva ko da ga zaključava:

— Čeljad moja, da plaća u zvizdama, lipo sam vam kazala ono nije na prodaj.

— Ženo božija, našoj prisvitloj carici da ne date?! Ona bi da dođe na naše prelo. Majko Isusova, pa šta vi mislite?!

Graknile ko da nemaje ni stida ni srama, al se na to i bab-Luca iskosirila:

— Daklem i ona bi na naše prelo? Pa nek dođe, imaće šta i vidit, al šta vi mislite da ću ja, jedna čestita Bunjevka dopuštit da od moje unuke ima lipče ruvo na prelu?! E to do-čekat neće dok je moji' očiju i rukiju, pa da je caricama carica.

U današnje vrime pravidu velike i visoke kuće, al tu tušta pomaže mašina, a kad se zidala naša subatička varoška kuća svaku škramicu je pravila ljudska ruka.

I kake su to bile ruke?!

Bio edan cimermon što je teso grede ko šargaripu. Di plajbasom povuče tamo sikirom siče, al pod konac. U to vrime Lazo Mamužić već nije bio purgeljmajstor, al čuo i on za tog majstora, pa došo da ga vidi na poslu.

— Je l to baš istina, majstore, da ti tako barataš sikirom?

— Gospodaru, znam ja s mojom sikirom i drugo. Eto da se kladimo u akov šiljerca, da ću edared udarit, đon s cipele ću sasić, a nogu neću povridit.

Gospodar Lazo bio konten na take stvari — a take ljude čudo volio — i okladu se. I tu sad nema čekanja, majstor naslonio livu nogu na nika rasklimana koraća i sikira samo zviždne, a đon doli.

Đon doli, akov vina na astal gori. Častidu se tu, al stari majstor je pridnjak i na piću. Znao sikirom tesat, al je znao i pit, ne saliva čašom već s bokalićom i ufriško bio teži za edno pet litrica.

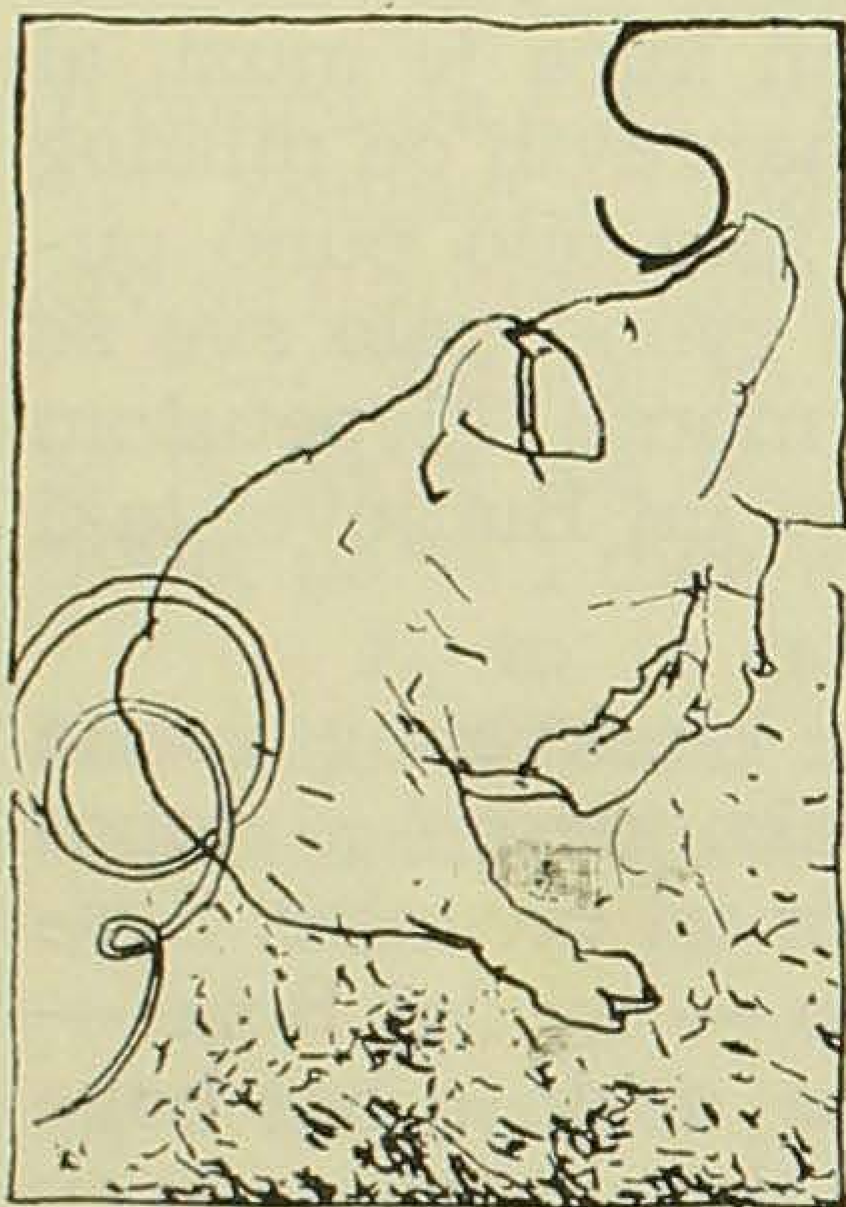
Kad je gospodar Lazo vidio kako su se majstoru oči zažagrile, on će ga žagat:

— Majstore, sad bi se smio kladit s tobom u pet akova vina, da ne bi srizo s cipele ni petu.

A majstor njemu:

— Gospodaru, varate se vi ako mislite da bi mojoj ruki i sad bilo falinge. Ajak, ne bojim se ja za moju ruku ni sad, makar sam se maličak nalio. U ruku se ja uvik pouzdajem, samo bi prvo moro otrčat do kuće da pitam ženu esam li jutros na cipeli pono i petu.

Ježova šunka u paučini

Sve do potkraj prvog svitskog rata svake godine prošijun Subačana išo na Jud, čak tamo priko Dunova na planinu Aršanj di vištice u ponoć kolo vodu. A išlo se, al ne prošijunom, i kod Gospe u Radnu, to je onamo otkale sunce izlazi, tamo med Romanama, al selo sve bilo šokačko. Kod Gospe Judske skupu se sa svi' strana pa na tim proštenju bidne svakaki' divana.

Išlo se pišice i na koli, tamo i natrag oko nedilju dana puta. Svit se izmori, pokvari stomake, noge nabunu i nažulju se, al pravo da kažemo to je za paorski svit i jedna zabava. Cile godine je paor u jarmu, radi i samo radi, onda malčak digne čelo iz brazde pa kako je tako je. Tamo se miša med svit, čuje kako drugi živi.

Došlo vrime, zapucale sušne godine, počeli se prazniti ambari i karmići, pa o čem će bit najviše divana ako ne o tim kako se lipo i dobro živilo kad su godine bile blagosovene. A kad je rič o rodnim godinama onda drugog ne može bit već samo fale i fale.

Na okupu silan svit, pa se noćivalo i po ledinama, najviše pod koli. I tako jedno veče poligali pod drvetom pa udarili u pripovitku. Svi iz doleka, svaki može kazat šta oće kad ne znaš kako je kod njegove kuće. I udario jedan u falu:

— Ljudi moji, kod nas se 'ilo i pilo ko da su svaki bogovetni dan svatovi. Ta i kerovima već dosadili pivčiji batakovi. A mliko?! Skorup s dva prsta, pa mož po njemu ić ko što j' Isus išo po vodi.

Drugi će:

— Virujem ja to, kad se kod nas u mliku kupalo, pa su u našim selu divojke bile tako lipe, da se sav okoliš otimo za nji'. Zato smo se i opreteljili s polak svita.

Treći samo odmanjiva:

— I to mi je štogod?! U našim selu se kupalo u medu.

Četvrtog prisiliko u riči zvonar iz nikog malog sela:

— Eto, vidite, zašto je udarila suša. To nas je stigla kaštiga božija, pokaro nas dragi Bog što nismo znali šta ćemo od

bisa. Odulario se svit i od crkve i od vire, zato već ni ja nemam toliko volju vodit brigu o crkvi.

I sad bi on u pridiku ko da se zapopio, al niki huncut iz njegovog sela mu se utrčo u rič:

— Ta neće bit da si ti baš za to zapušto crkvu.

— A šta drugo bi moglo bit, kad je meni ranije uvik crkva bila prva briga?!

— Kazaću ja to i da me ne pitaš.

I kaže on svoje. Kad je njevo selance imalo svega sedam kuća oni su već imali crkvu, al ne ma kaku. I da se zna: prvi zvonar je bio glavom njegov pramdida. Imali su jednu crkvu i jednu kozu. U cilim selu jedna koza, sedam kuća je muzi, al je sira bilo toliko da su prvi toranj na crkvi napravili od mladog sira. Ako su kozu imali svega jednu, al je selo bilo puno pućaka, pa su pućići poili sav toranj i kad je zvono palo sve se o čelo njegovog pramdide razbilo pa su morali klepetušom zvonit i mrcu i za vinčanje. I od tog vrimena mi Bunjevci taki mladi sir zovemo pućiji sir.

Kad su tako nemilo ostali brez tornja i crkvenog zvona onda su dokonali da nov toranj napravu tako da ga ni topovima ne mož razrušit, a pod zvono će napravit tri tavanice. Svaka tavanica jača od jače, pa ako i novo zvono — ne daj Bože — slučajno pane i gornju tavanicu kako prokine, sridnju baš boga me neće, a dolnju i dvared boga me neće. Tu dolnju tavanicu su najvećma ojačali, jel je pod njom bila krstionica. Ne daj Bože, da kakog anđelka božijeg, koji se još nije ni krstio, ubije zvono. Ajak, to ne smi bit!

— I vidite ljudi božiji i žene moje, — kaže on — čovik računi i računi, a nikad ne zna šta ga čeka. Selo nije sradalo od crkvenog zvona, a malo je tribalo pa da nasradamo od jedne šunke i ta bar da je od krmčeta već od ježa.

Bilo je to tako da su se ljudi nasporili, selo je sad već imalo sedam puti sedam kuća — i popina se računala u jednu, makar se u njoj 'ide i pije za sedam kuća. Čovik je taki da mu i svako dobro dosadi. Dok su kozu držali samo se na maslu kuvalo i peklo, a kad je selo naraslo rodili se i promizgivalice, oće da kuvaje na masti, oće šunke i slanine, pa se ni divenice ne zaboravljaje. E, a i moglo se zanovetat kad je selo mogućno i složno ko da su jedno. I priokrenili adet, pa svake godine zatvoru u senski obor sedam ježića, na svaki sedam kuća po jednog — valjda spomena radi što je i prvi sedam kuća imalo jednu kozu. Svi i' ranu, svi i' goju, pa se ježovi ugoju, masti toliko da se i tabani mašćom podmazivaje, žmare se kerovima bacaje, od divenica tarabe pravu, a šunke se samo u opankama peku.

Knez osto udovac-jalovac, njemu samom mira i pritekne, pa naredio da se jedna šunka ostavi da se o pokladama vuče na panju. Da je muve ne bi upljuvale, da se ne ucrva, ta se šunka uvik obisila u toranj, al sasvim gori iznad zvona. Tamo je uvik vitrićka, uvik cug vaća šunku.

— Vidite ljudi moji onda će prstom na njeg — nije naš zvonar zapušto crkvu, ne bi on tako zgrišio, ta on je pravi anđel božiji. Ne, ne, nije on, ta šunka je kriva što je krstionica sad uvik sva u paučini.

Kazaće on i kako je došlo do tog. Ne bi sa šunkom bilo nevolje da jedan crkveni miš nije tio da š njome omasti brkove. Vrag ga nano, — otkud se samo našo u toj svetoj kući?! — miš prigrizo špargu na kojoj je šunka visila, pa kad je pala sve tri tavanice probila. Sva je srića što je ona dolnja sva bila u paučini — paučina je šunku zadržala, a da nije, borme bi šunka ubila popu, a možda i onog anđelka božijeg što ga je baš kršćavo.

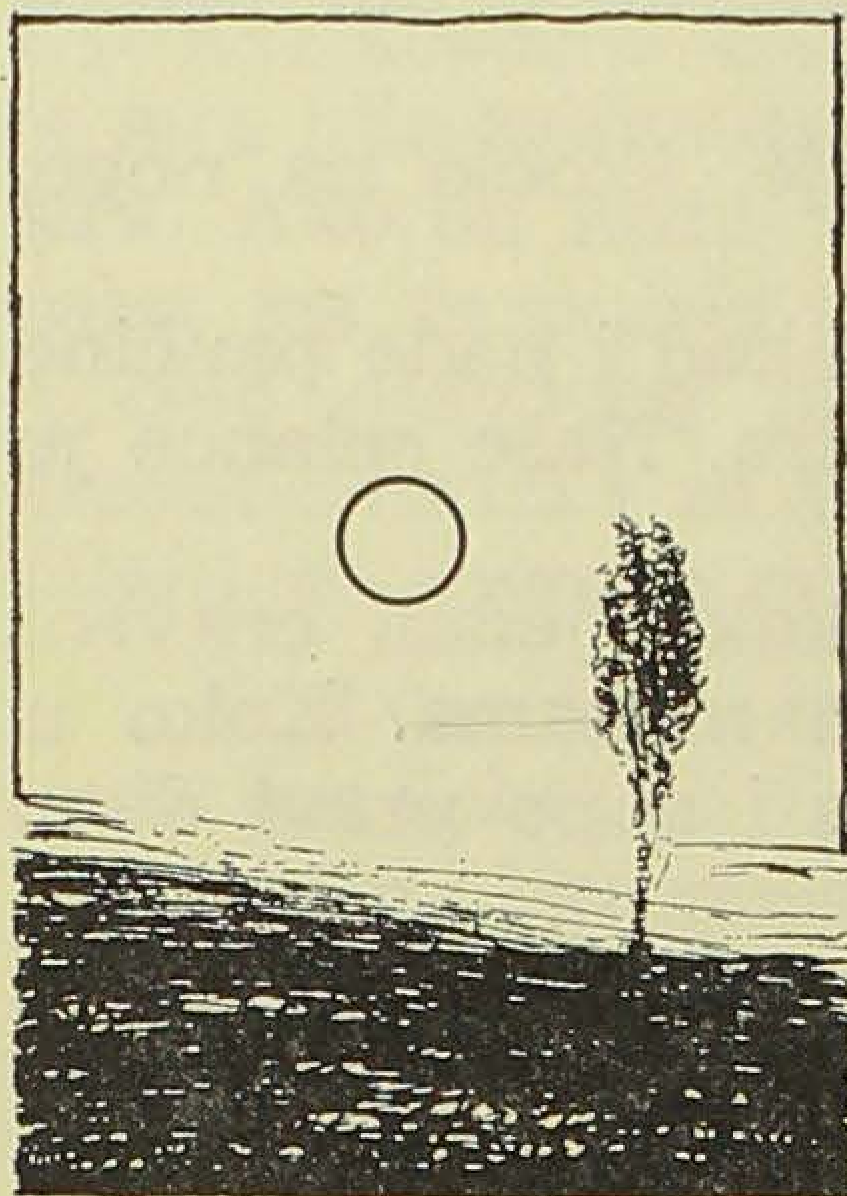
— Eto — kaže — odonda je popo zakratio ovom našem zvonaru da čisti crkvu od paučine.

Zvonar se sad samo sitio kud onaj šije, skočio na noge, sav se upljuvo tako će dokazivat:

— Narode, to je prisna laž. Ako se kadikad i nađe paučine to je čerez tog što se krstionica ritko hasnira. Naše selance je malo, pa se i dice malo rađa.

— E, to je ona prava pravcata laž, kaku jedan crkveni čovik ne bi smio izustit na ovakim svetim mistama. Kako u našim selu mož bit malo dice, kad kod nas i popo pravi dicu.

Sedam kraljevski' zetova, pretelj jedan

ženio se spaija, pa povede ženu u šetnju. Iđu kroz selo ispod njegovog kaštela, kad tamo u nikom trčku od kuće mlad par čeljadi, pravi paun i paunica. Što su lipi i to je za pripovitku al u nji' sedam sinčića, pa svi ko otac i mater. Troje dvojke, samo se poslidnji rodio jedan.

I spaijina mlada bila lipo čeljade, pa kaže čoviku:

— Uzmi i' u kaštel, vridi i' plaćat samo da i' se sita nagledam.

Spaija bio mekanog srca ko da nije velikaš i glavaš. I poslušo.

Siromaškova žena će dvorit gospoju, a čovik gospodara. Al ovi i' ne tereše poslom, da njim lipota ne bi pogrudila.

— Nek su nam ko cviće — kaže gospoja.

I žena nju oblači i svlači, a čovik gospodaru čisti čizme, puni lulu, a najglavniji poso mu je, da služi s vinom. I otsele gospodar ne prima čašu vina iz druge ruke, a bio kod kuće, a bio u gostima.

Siromacima krenio život, ne misle više na nevolju, al kad prošlo tri godine nevolja došla, pa velika da veća ne mož bit'.

Spaiji u lov došo glavom kralj. Društvo oćlo u šumu još zorom, a kad se spaija kasno u noć vratio njemu nema ko da doda čašu vina.

— Svitli gospodaru, šta je to da mog čoveka nema? — siromakova žena se oma pristravila.

I spaiji se steščalo, čovik uzdanio:

— 'Rano moja, da je i meni to znat.

Već su se rastali, kralj krenio njegovim dvorima, kad se obazre i zovne siromaška. Vidili su, da ga je poslo u šumu. Kad ga dugo nije bilo prijašili šumu priko i uzduž, vikali ga na sve strane, al njeg ko da je zemlja progutala.

— Slatka moja, nemoj plakat. — gospoja će tišit mladu. — Da su ga zviri raskidale našli bi mu kosti. Cigurno se izgubio u mraku. Vratiće se on živ i zdrav.

Al prošlo tri godine, a čovika nema ni mrtvog. I žena jednog dana kaže spainci:

— Svitla gospojo, meni je žao što vas moram ostavit, al plakanja i čekanja je dosta. Sutra krećem da tražim mog čovika.

I zalud su je odgovarali. Spremila torbe, kućicu zaključala i sa svi' sedam dice krene u šumu.

Odili, brodili, odili brodili, od zvirenja se nastra'ovali i nabižali, al nigdi krštene duše. Isresali već i mrvice iz torba, pa već treći dan žive od korečaka, kad prid noć ugledali zemunicu.

Iz odžaka se puši, vrata otvorena, al unutri nikog. Od sveg pokućstva samo astalić i stočić, a u zapećku rašeto puno perja. Ne vidu živu dušu, al je na astaliću lip somunčić kruva. Dica onako gladna oma načela kruv, a mater će:

— Pilići moji, nemojte više, to je cigurno kruv kakog siromaka ko što smo i mi.

Al kad pogledala somun oma zarasto ko da se ni mrvica nije odškrnila od njeg.

— Isuse, Bože, šta je ovo? — ona ne viruje očima.

A na to iz zapećka glas ko iz bureta:

— Šta je? Srića vaša što si to kazala.

Kad pogledali, a iz perja ustaje didić. Nije veći od dobrog klipa kuruza, a sav u bradi do zemlje.

— Sad slobodno 'ite koliko vam pod kožu stane, mog kruva nikad neće nestat.

I dabome da će zapitat koja nevolja i' tira u tu pustolinu di ni svaka tica ne doliće. Mater kaže, a on njoj:

— Ženo, ovo su velike šume, sve do kraljevski' dvora, al da ti kažem: ja znam za sve čovčije mrtve kosti u njima, a tu brigu vodim već sto godina. Danas je tri godine i tri nedilje otkad su poslidnji ljudi odan prolazili. To se kralj s društvom vraćo iz lova, al iza njega nije ostala ni jedna mrtva kost.

To je ko sveto, a di je njezin čovik to on ne zna.

Žena se misli: pa to je baš kako didić kaže. Tri godine je ona čekala čovika, a tri nedilje je sad na putu.

Didić ne zna njezinog čovika, al ima on brata od dvi stotine godina, taj zna za svakog živog koji prođe kroz te šume. Kako on to kazo, a žena bi već i krećala. Al didić će lipo:

— Ćeri moja, strpen-spašen. Imam ja iza zemunice lip plast sina, rasprostrićemo oko peći, pa ćete u spavinjak. I laku noć, sve vam buve bile u pomoć, a Bog će i sutra dat dana.

Kad je ujtru žena otvorila oči, a didić već vadi iz peći nov somunčić, umiva ga s mlikom. Ona bi i sad samo krećala, al didić veli:

— Ženska glavo, koliko puti ću ti morat reći: strpen-spašen. Ode ne mož zamanit glavom pa krenit u vitar. Znaš ti kolike su ove šume?! Dok ne stigneš do kraljevski' dvora, svi tvoji sinovi će bit momci za ženidbu.

Ona se trgla:

— Dida dabogda jezik prigrizli ako se šalite sa mnom tužnom i žalosnom.

A on samo lipo:

— Ćeri moja, ode šale nema. Samo da znaš: kad bi išli pišice ne bi bio dosta jedan život, a sinovi bi ti do kraja šume postali dide.

Sirota žena da propadne u zemlju, pa će:

— Kako je to moguće?

— Čućeš, al to će ti kazat moj stariji brat, a ja ti kažem, da morate nabavit konje i to ne makar kake.

Otkale njima konji kad već ni kruva ne bi imali, da i' on nije na'ranio.

— Nabaviće i' on — didić pokaže na najstarijeg derana. Mater priblidila:

— Neće valda ić sam?

— Ćeri moja, ti ko da si već zaboravila da ode nema šale. Srića vaša što vas je put nano na mene. I ubardaj: el ćete me slušat el se vraćajte, ako ne želite ostavit kosti u ovim šumama.

Ona stala pa ni sama ne zna šta bi, a najstariji deran iskoracio:

— Dida, ja nisam kazo da neću.

— To je ona prava rič — dida ga pomiluje po kosi, pa mu dade nož od trske i pokaže na somun šta ga je izvadio iz peći. — Pečen je na sedam žeravica, sedam snaga je u njemu. Ociči sebi tri kriške, prva nek je s pupuške, pa skini s klina i oni' sedam ulara. Ništa drugo ti ne triba.

Kad deran uzo ulare, a to nisu štrange od konoplje, već su pletene od dlake. Didiću se dalo na smij kad je deran zinio, pa kaže:

— Ovake ulare ne prodaju štrangari na vašaru. Dlaku po dlaku sam čupo iz brade dok i' nisam ispleo.

Izmed njega i brata mu je atar u kojem živi jedan orijaš. Osim matere nema nikog uza se, a ne zna se ko je poganiji, on el ona. Tamo se ugnjizdio baš te noći kad se kralj vraćo iz lova.

— I živa srića je svitle krune kralja što je prija prošo, jel da je orijaš već bio tamo bilo bi otkinuti' glava na sve strane — kaže didić.

— Dida moj slatki i rođeni, alaj vi mene „lipo" 'rabrite! — deran njemu kad je čuo da tamo mora ić.

A didić njemu:

— Sinko, ne boj se. Imaš mog kruva, a od njeg nema jačeg na svitu.

Deran išo cili bogovetni dan, barem jedared da je sio, tabane da razladi i kad će se već mračak vaćat prid njim se u svu šir ukaže modra svitlost. Kako svitlost ugledo tako čuo i veselo rzanje konja. I kad tamo, a oko orijašovog atara ušti potok-voda, a sva modrim plamenom gori.

On s ovu stranu, a s onu stranu evo sedam ždribaca. Dva vranca, dva čilaša, dva mrkova i jedan lisast, pa od dragosti ržu na njeg.

Voda široka ko što j' ruda volovski' kola dugačka, a plamen visok ko kućno slime. Al nek je visok ko jablan, to derana ne plaši kad je didićevog kruva u torbi.

Izvadio on onu krišku s pupuške, ta se sva drobi u ustima, slatko je povečeno i oma osti ko da su mu krila izrasla.

— Bože, ti pomozi, — prikrsti se i skoči.

Valda mu ni skakavac ne bi bio ravan tako lako je prileto priko zapaljene vode, a konji se oma šćoporali oko njeg pa ga njuškama ljube.

On će ulare iz torbe, pa će zaularit konje, al nije imo vrimena ni ruku turit u nju, a zemlja tutnji, orijaš trči. Isuko sabljetinu, a i ona plamti modrim plamenom.

Deran nije zaboravio didine riči, da se ne boji orijaša, al kad po'ide sve tri kriške kruva. I šta drugo mož kad nema vrimena ni da se maši kruva, već u bižanje. Za to ima snage i od prve kriške, pa dok jedno koraci orijaš mora deset puti, a baš je krakat. Tako on biži, ševelja po šumi ko zec i Boga moli da mrak već padne. I ne nadugo se i smračilo, a prid deranom baš jedna gredica i pod njom 'rast onako didićevi' godina. Debo je, penjat se ne mož, al ako kriška krušca daje snage za skakanje priko vode, daje snagu i za skakanje u visinu. I samo se odbacio od zemlje i već je bio gori na 'rastu.

Sakrio se u lišću, ćuti ko miš, jel je uto stigo i orijaš. Cunja oko rasta i jedared deran čuje kako mrnđa:

— Zemlja ga nije progutala, a dalje nije bižo, mora da je gori u rašljama.

Baš je orijaš, al nije 'rast, pa na sriću nije dovaćo do grana, a taki težak ne mož se ni verat. A truntašu se ne penje, jel njemu i iz očivi siva modar plamen, pa ko veli, vidiće derana ako je na 'rastu. Al nek njemu svitli plamen modar i crven, rastovo lišće ko gusta kosa, pa deran u njemu ko bubica.

I šta će drugo, orijaš nabacivo gori sablju. Derana samo zagrebe po ruki i krv mu kapne na obraz. Orijaš mislio da je rosa, pa kad su mu se oči već natrunile, najedared krene kući.

— Naću ja njega ujtru, a nek mu i ne uđem u trag, matora će njemu zamutit kaku vračku.

Kad došo kući, a mater mu oma vidila:

— Kaka ti je to krv na obrazu?

Siti se on da je derana trevio, pa neće čekat jutro. Ode natrag sve noge lomi, al kad tamo 'rasta nema — iščupan iz korena.

A daborme da je iščupan kad je deran po'io i druge dvi kriške didinog kruva, al čim je mogo dušom danit.

Kad je orijaš vidio, da je 'rast iščupan, i odnešen njemu najedared postalo tisno, jel on tako drvo ne bi mogo ni iščupat a kamoli odnet. I ne da neće tražit derana, neg će bižat. Ko veli: bolje je i osramotit se neg poginit. Prvo mu je da stigne materi, pa da ona sprtlja vračku za derana. Al ako on ne čeka drugo jutro neće ni deran.

On bio na gredici, pa kako je rukama držo za granu kad ga ćupo, tako sad odozgo zamane s'rastom i orijaša panjom pukne po glavi. Zdrobio ga ko da je zgazio bubu.

I ne čeka. Ko veli: šta ja znam dokle će trajat snaga didinog krušća. Bacio rast priko ramena ko motiku i ode. Nije moro tražit, konji ga vode i uskoro ugleda sviću. Povirio kroz pendžer, a baba potpalila pod kotlić, a pljuje u njeg i baš baca crknutu vranu i živog slipog miša, a zmijom njim vezala noge jedne za druge.

I cirika se:

— Zašto da se moj sin mori trčeć noćom za jednim žvalavcom ko za zecom i zašto da ja čekam do jutra?

Pa uzela čovčiju butnu kost, to joj je varnjača. Ona će promišat, a deran poviče:

— Neće ti on više trčat ni za kim, a nećeš ni ti dočekat sutrašnji dan.

Kad je 'rastom puko po kući odjedared babu usmrtio i saranio. I kako ga snaga slatko pala tio uništit sve orijašovo dobro, al na sriću nije, jel su u staju utrčali ždripci. Kad on tamo, a na zidu visi sve sedlo do sedla, upravo sedam i š njima i oglavi. Na zlatnim klinovima visidu, a kako i ne bi, kad su u zlatu i srebru kovani.

On će i konje zaularit, a kako se dotakne konja i didin ular se pozlati. Deranu se najedared dalo na smij, pa sam sa sobom divani:

— Alaj će se didić iznenadit ako se koji konj očeše o njega, pa mu se brada pozlati.

Prinoći u jaslama, pa sutradan poranio prija sunca i dok prva ševa nije zapivala strvinu orijaša već i sklonio. Bacio je u vodu što plamenom gori, a strvina samo cvrkne ko da je žmarica i nestane ko da je nije ni bilo. U taj ma' nestane i plamena i tija voda teče ko da se suza kotrlja.

Deran uzjašio lisastog ždripca, druge vezo ular do ulara, pa kad je krenio na sedam konja, dok sunce nije popilo rosu on već zagrlio mater i braću, a didić njega.

Nije moro pipat put, konji sami odeše do zemunice. Didić se smije:

— To bi dlake iz ulara natrag u moju bradu ko čele u košnicu. A tebe ko da nisu častili ručkom kad si tako požurio do nas — deranu će.

Nasmije se i deran:

— Dida moj slatki, mrave i čele nisam sustrio, a ko bi me drugi častio, kad su se orijaš i njegova mater zaželili drugog svita čim su ostili snagu vašeg krušca.

Drago je sad materi, kad joj se vratio živ i zdrav — ta niko nije ko mater — al je još više drago njegovoj braći što njim je dono take konje.

Lipo se naručali onog kruva sa astalića, a dida svakom deranu dao po somunčić na sedam žerava pečen.

— I sad, dico moja, u srići i u zdravlju do mog starijeg brata.

Poljubili ga u ruku, zafalili se na dobroti, pa će mater:

— Dida slatki, a nećete nam kazati put do vašeg brata?

On se smijucka:

— Alaj, žensko glavo, šta bi vas ja imo upućivat?! Jašite konje mog brata, koje mu je orijaš ukro i vodom u plamenu zarobio. Znadu oni put do onog ko i' je odranio.

Sad će se sitit i najstariji deran:

— Dida naš slatki i rođeni, a neće to bit tako, da vaš brat pomisli, da smo i' mi ukrali?

Didić se nasmijo:

— Sinko, nisu ovi ulari zato što brez nji' konji ne bi došli meni. Uradili bi oni to čim su ti na usni ostili mrvicu mog kruva. A sad vam tribaje samo za to, da moj brat vidi čiji ste gosti bili.

Sinovi uzjašili svaki na svog konja, a najstariji uzo prida se mater i odeše priko šuma. Sunce će baš pripeći na time kad ugledaju zemunicu didićevog brata.

Al ovaj i' ne čeka sakriven u rašetu perja. Istrčo prid zemunicu čim su konji zarzali. Isti je ko i brat, lip rumen, samo se po tim vidi da je stariji što je i njegova brada do zemlje, al bi je bilo i po zemlji da nije triput obavijena oko pojasa.

Prva ga mater poljubila u ruku, pa sva dica redom, a on omilovo svaki ular, pa se raduje:

— Vidim, brat mi je u dobrom zdravlju, a ona lopovska strvina otirana iz naši' šuma.

Najstariji njemu:

— Al čak na onaj svit, pa još i mater mu.

— Tako i triba, kad ga je tako poganog rodila i odranila.

Dida je ljubopitljiv i kako je to bilo, a dičija mater mu se utrče u rič:

— Dida naš slatki i rođeni, nemojte misliti da sam brezobrazna, al znate kako je žensko srce — pa oma pita za njezinog čovika.

Kaže ona kako je izgledo, al ne mora ni kazat, dida je znao za njeg već po tom što ga nije bilo kad je kralj išo u lov, a vidio ga kad se ovaj vraćo. I oma kaže:

— Prvo i prvo, živ je i zdrav, samo cilo vrime ga mori tuga za vama, jel ga kralj ne pušta od sebe al ni jedan kor'čaj Vino pije samo iz njegove ruke.

Šta on oće š njim to didić ne zna, al ima on tetku koja je kralja dojila, on je poštiva ko mater, pa možda ona zna, jel je i ona vilinske povrze.

I kralj ima sedmero dice, al sve do jedne su cure. Po godinama se poklapaju sa sluginim sinovima. Tri para su dvojkinje i u njega, a sve lipe da se i sunce raduje kad grane na nji'.

— Ta moja tetka ko da mi jedared spominjala, — didić kaže siromaškovoj ženi — da je kralj čerez nji' zarobio tvog čovika, al ja sam se žurio pa nisam slušo do kraja.

Žena bi sad jurila do te tetke, al didić ko i brat mu:

— Strpen-spašen. Ćeri moja, suđeno neobađeno, a valda nećete iz moje kuće otić brez užne i somunčića za put. A ja malo noćos ukasnio, — nasmije se — pa se kruv još peče na sedmoj žeravi.

I tu nema pokrke.

— Moram ja i konje spremit za put, jel da znate, ja vam i' darivam.

Didić imo i kovačnicu i dok oni užnaje on će konje sredit.

— Red je — kaže — da su vam sad i potkovani, jel u kraljevskoj varoši put je od kamena, pa ne bi volio da se podbiju.

Kad ušli u kovačnicu, samo stali: od klina do nakovnja sve samo žeženo zlato i srebro.

— Dida naš slatki i rođeni, nećete konje valda zlatnim pločama potkivati? — mater sirota ne mož virovat.

A on se smijucka:

— No, i to bi bilo „lipo” da tvoje momke darivam, a da se tamo sramote kako su njim samo sedla i oglavi u zlatu i srebru. I da još kažu di su bili u gostima. Nek ploče zvone i varnice bacaje kad ovaki' sedam momaka bude jašilo kraljevskim sokacima.

Posli užne njim kaže da će na kraj njegovog atara stignit kad prođe dvared po sedam dana. Dica i mater se začudili, pa će ona:

— Kako će za tako kratko vrime moji sinovi bit za ženidbu?! A vaš brat je kazo, da će bit.

Didić se nasmijo gro'tom:

— Huncut jedan, tako je kazo?

— Baš tako.

— E, kad je on kazo onda nije ni lago. Ćeri moja, ovaj tvoj najstariji gotovo da će bit već mator momak — imaće dvadesetak godina.

— Kako je to moguće, da će za dvi nedilje toliko ostarit?!

Didić se samo smije:

— A kako je moguće, da ste vi od mog brata dovde jašili pune po' godine?

— Šta kažete?! Pa mi smo ujtru krenili, u podne već i stigli.

— Da, ćeri moja, al u mom ataru je dan godina.

— A kod vašeg brata nije?

— Nije. On vodi brigu o mrtvima, a njima je baš svedno, a bio dan godina, a bila godina dan. Zato kod njeg nije ko u mom ataru.

Žena se najedared pristravila:

— Onda mora, da je i moj čovik već ostario i runio.

— E, nije više neg što su godine donele. Kralj i njegove ljude ne vaća ova vračka, jel su sve ove šume njegove.

Posli užne svakom dao torbu od zlatne žice tkanu, a u njoj somunčić na sedam žeravica pečen.

— Dida naš slaki i rođeni, niste tribali, pa imamo mi već kruva od vašeg brata.

— Meni vi to kažete?! A zašto i' vi ne bi mogli dat, ako naiđete na dobru a sirotu čeljad?

I na svako sedlo obisio i svečane čizme sa zlatnim mamuzama. Smijucka se:

— Kad vam noge izrastu iz opanaka, pa divojke budete prosili, da ne kažu da ste došli bosi.

Prva mater poljubila didića u ruku i zafalila mu se na dobroti, pa sva dica redom. Uzjašili, a on svakog konja poljubio u čelo, pomilovo ga i rukom mu pokaže da krene. I put ne triba tražit.

Dan po dan četrnajstog prid noć oni stigli do kuće didićove tetke. A to jutro kad su ustali mater samo gleda pa se čudu ne načudi. Juče njezini sinovi još bili dica, a sad se i najmlađem nausnice ogaravile, a opanki jedva za po noge. Bacidu oni nji', pa svaki obuje momačke čizme sa zlatnim mamuzama.

Kuću didićove tetke lako su poznali, kad je prva na kraj varoši, a na vr' zabata pivac kukuriče. Mater prva sašla s konja, za njom će i momci. Oni bi, al ždripci se vućili, pa kad su se zatrčali onim zlatnim pločama sve sivanje i zvone ko da je vatra izbila. Svit istrčo na sokake, sva varoš zazujila ko košnica, pa na graju i kraljove ćeri istrčale na pendžere. Svaka na jednoj, a pendžere zlatne sve do jedne.

Momci dojašili i jedan za drugim bacili gori šešire. A šta bi drugo moglo momačko srce kad vidi taku lipotu. Tu se ne gleda el kraljevska el siromaška krv. Vidi se samo mladost i lipota.

Kad je kralj istrčo momci su već potrčali i natrag i njevi konji odeše upravo u avliju didićove tetke. Majkica već lipo ugostila njevu mater, pa joj pripovida šta zna.

A to nije šala ni zaluckivanje. Kad se rodila najmlađa ćer kralju se u samu ponoć ukazala mlada vila. I kaže mu:

— Ti sad imaš sedam cura, sve lipota do lipote, da bi i med vilama kolo vodile. A taku lipotu ćeš udat samo tako, ako zajedno projaše ispod njevi pendžera sedam braća, sedam delija, al taki i ti da su lipi ko vilovnjaki i da njim tvoje ćeri bacidu ružu. I da ne pitaš el su kraljevske grane el prosjački sinovi. Ubardaj to ko sveto pismo, jel ako se taki ne nađu ćeri će ti divojkom plesti sidę kose. A što si sad čuo, to ne smiš nikom kazat osim materi.

Kaži materi kad je već odavno mrtva. A čoviku žao da taka lipota vene i uvene brez poroda.

Siroma kralj se dao u mengule gore nek da mu krunu skinu s glave i državu popale. Misli se dan-noć i jedared se i siti: vila nije kazala da samo rođenoj materi mož kazat. Ako ona nije živa, al on ima mater po mliku. I oma otrče majkici, didićevoj tetki, a ona se takim dala na poso.

I njezine posestrice vile već posli prve misečine donele glas: u tog i tog spaije podvornik ima sedam sinova za koje bi se i vile drage volje udale.

Kralj onda već znao šta će. Kazat ne smi, al uradit mož. I kaže majkici, on će u potaji uzet sebi siromaka, a krv nije voda, kad odrastu sinovi će ga tražit. To je ko Bog na nebu, a Isus na zemlji. A kad cure budu vidile take lipe momke, valda će dragi Bog dat, pa će njim bacit ruže.

Kad je majka to kazala a momci ko jedan:

— Pa one su nam već i bacile.

Kad njim je mater to čula, ona sirota ne čeka da je nosu na konju, potrče dvorima da ugleda njezinog čovika. Al nije ona morala trčat tamo, jel otud već trču kralj i kraljica, a isprid nji' njezin čovik.

Vidi se ko je siromak, taj je naviko da iđe pišice.

Daborme da bi najbrže dotrčale divojke, al divojački red se mora poštivat, nek momci trču njima. I nek se starci sad ljubidu — ne pita se ko je okrunjena glava ko je sluga — momci samo poljubili kralja i kraljicu u ruku, oca u obadva obraza, pa kad su onda ždripcima puštili na volju do dvora se zlatne ploče do polak ožuljale toliko su varnice bacile.

A kralj onda ispripovida kraljici i momačkim starcima sve, pa njevog oca zagrli.

— Pretelju, prošćavaj, jel, to nije bilo od moje volje.

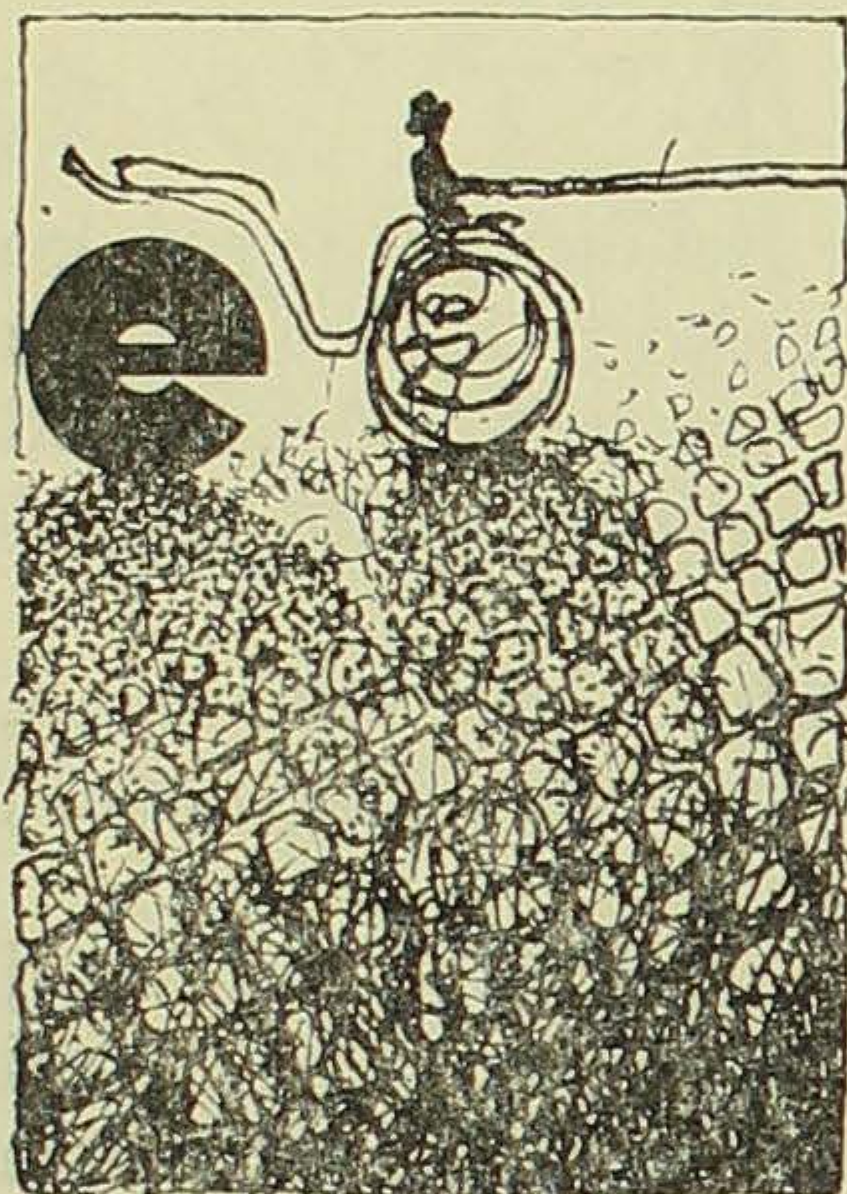
A onaj se od dragosti nasmije:

— A šta imam prošćavat, kad ću imat take snaje i nuz sedam sinova samo jednog pretelja i priju.

I onda je bilo odjedared sedam svatova i ja sam tamo bila glavna sakačka, pa me je najmlađi đuvegija darivo somunom krušca pečenim na sedam žeravica. Zato smo ja i moj pokojni didak uvik imali kruva u kući i našu dicu čestito odranili.

Ko viruje na čast mu bilo, ko ne viruje, nek iđe i pita. Samo ne znam koga će.

Šta je šala, a šta ni polak nije šala

kaže, iđu pođani, zuje ko čele, a kad stigli u momačke svatove razmarvašili se, nek se čuje nek se vidi da niko nije ko oni. Divojački svatovci sve sam bogovetni familijaš i eminoš. Ko mislu kad su divojku već morali udat u kuću tako tankog gazdice, gotovo siromašku, da se bar tako osvetu da momačkim svatovcima pokažu kako to izgleda kad je kogod iz mogućne i alvatne kuće. Ne spavaje oni vajda pod sirćetanom.

Počeće sotim da svircama bange lipidu na čelo, pa pod kolina bacadu da njim klekečki sviraje i na kraj konca ćedu se vaćat u kolo, ko što je i red.

Momački svatovi ostili kaki vitar duva, pa ko da su se udivanili, niko se ne vaća u kolo s pođanama. Jedna prija čim je zadzikala u kolu već se i latila podvikavanja:

— Šta ste stali oko kola ko volovi oko dola, iju-ju, ja teta, ja!

Momački svatovci se samo poglêdaje: naopako, šta će to sad biti?! Oće l' još i brondza bit kome obisita?! Nek se poglêdaje i gledu, a jedan baćkela sve otima rič teti, tako se zakaso u podvikivanje:

— Đuvegija oklagija,
na tavanu peć kajganu
dojašio na pucku,
poklizniјo na mucku,
na čeg stavo kad je pavo,
iju-ju, ja ujo, ja!

Borme dikoji baćo iz momačke kuće sad već počo zasukivat brkove, med momcima se zasukavaje i rukavi, a kaki bi Bunjevci bili da se ne opipa e' l' brica u džepu.

Momkova strina bila razgaljena žena, vidi da će se tu gadno zapržit ako se ne stane tim u stopu, pa ko veli da kakogod podvikivanjem namiri račune. I makar ne igra ona udari u podvikivanje:

— Đuvegija uzo gusku,
ne daj Bože da mu rodi dasku,
iju-ju, ja strina, ja!

Al pođan već odgovara:

— Uzdala se strina u sinovca
pa ostala jalova ko ovca,
iju-ju, ja stričko, ja!

Drugi pođan se sve uštrkljiva:

— Eto nama kubure,
pavo svekar u bure,
a svekrova u ardov
pa se kupa ko šarov,
iju-ju, ja tetak ja!

Đuvegija zapravo bijo suvonjav, ta ne ko oklagija već ko trska, al imo dva brata, dva divera, koji šakom lupidu, ćošu od kuće odvalidu. Što su jaki, al ludoglavi, pa još i oćedu kad je rič o tiskanju. Kad su oni čuli da se tarma njev baćo, pa još i nana, jedan samo zaškrgućo zubima:

— Av tetak, tetak, izijo peretak, a kad je baš tako slan, ko što si ga zasolijo, sa' će bit i ispljuvan. I peretak, i krnjetak, slatki, dragi pođan tetak!

Kad su onda počeli vaćat za tur i za kose, srićan bijo onaj pođan koji je iz šatre izletijo kroz vrata, jel je bilo i taki koji su kroz voštanu ponjavu prozviždili glavački. Kad je divojkin baćo vidijo tu gungulu, on će svekru:

— Preteljju, pa vi ne znate šta je to šala?!

Svekar samo gledi šta porađivajedu njegovi deranci, pa se nasmijo:

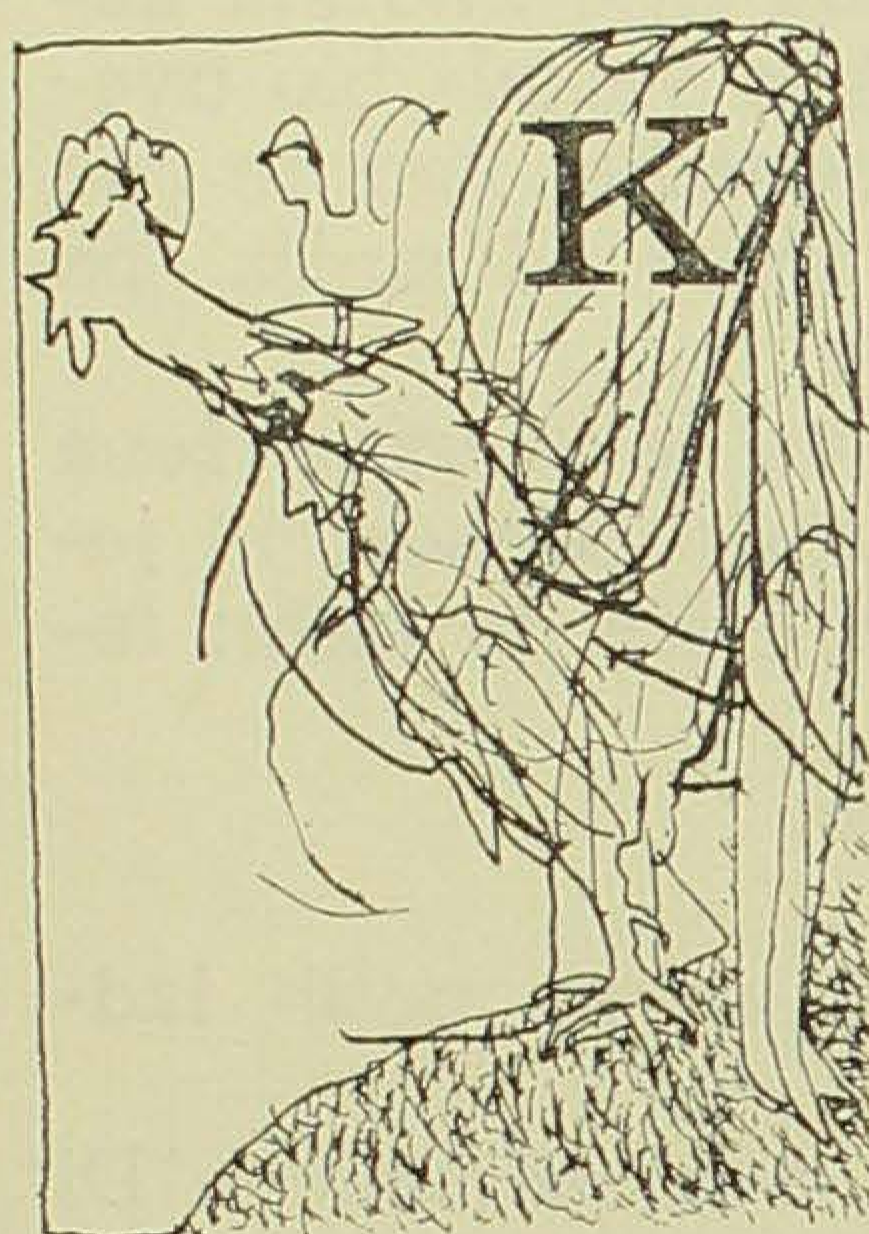
— E, moj preteljju, a ti ne znaš da ovo ni polak nije šala?! I ako o'š — samo ako o'š, niko ti ne kaže da moraš — sad možeš za unapridak upamtit s kakom kućom si se opreteljio.

Diverovi se navućali živi džakova, boga me se nisu stidili ni kad su se skute uzgrnile pa se kod prija pokazala ženska sramota, p' onda zapovidili svircama veliko bunjevačko kolo. I jedan već i podvikiva:

— Pođani nam pogazili travu,
želili se kupat baš u pravu,
ako žele i na šake
nek ponese svaki štake,
iju-ju, ja diver, ja!

Pođani su zujili ko čele, al onda kad su dolazili, a kad su odlazili — svit kaže — i muva se mogla čut.

Imaju l' glavaši više pameti

Kralj ko kralj, imo tušta sluga. Sluge ko sluge — svi siromaci. Al i u toj Božijoj bašći ima svakaki' ljudi i čudi.

Jedan mlad sluga gledo da se skući. Kad svrši poso on ne liga s kokošima ko drugi. Večerom veže metle i plete krušne kotarice. Žena će to nosit na pecu, pa ako ne curi ono kapa i opet će u kući bit više na trošak.

Ko radi taj i uradi, pa tako i on jedared povezo sav sirak u metle i ispleo krušne kotarice.

— Ženo moja, fala Bogu, svršio sam i taj poso. Kaži i ti: fala bogu.

— A zašto da kažem?

— Zašto ne bi kazala? Vidiš da sam poso srićno svršio.

— Ti si — nisam ja. Zašto da ja kažem?!

— Ako je radit teško, kazat nije. Zašto ne bi kazala?!

— Tako — neću.

— Nećeš?!

— Baš neću.

Čoviku se najedared smrklo prid očima, pa misto jezika puštio ruki na volju. Žena puštila piskove, on ruži i na tu dreku dotrčo kraljevski gazda. Njegov poso je da vodi brigu o slugama, pa će zapitat kaka zaprška je tu zagorila. Sluga kaže sve po redu. Kad je onaj čuo zašto je žena dobila po ušima, počo se smijat da mu pupak sve ispada iz košulje. Tako smijuć' se otrči kući.

— Šta se smiješ tako slatko? — dočekala ga žena.

— Kako se ne bi smijo?! — pa kaže čerez čega je došlo do grija u sluginoj kući. — Jesi l' vidila lude žene di se zainatila, pa neće da kaže: fala Bogu.

A žena njemu:

— Ima ona i pravo.

Gazdi se najedared pupak sakrio u košulji.

— Vid' sad žene! Kako da je imala pravo?!

— Kako da nije?! Šta se nje tiču njegove metle i kotarice, nije i' ona pravila.

— Nije ona, al je njezin čovik, to je za kuću baš svedno. Zašto joj je onda teško kazat: fala Bogu?!

— A zašto da i ona kaže, kad je on već kazo?!

— Pa tako, kad čoviku srce ište. Eto, zašto ti ne bi kazala kad bi ja tako želio?

Gospoja se namrkosila:

— A zašto bi kazala?! Neću se valda ja starat s metlama i kotaricama jednog sluge?!

— E, onda baš kaži: fala Bogu, — uvatila varnica i gospodara.

— E, baš neću.

— Moraš, kad ja tako oću.

— A ja baš neću.

Šta da kažem ja, kad ni kraljevski gazda nije imo šta kazat, već i on njegovu gospoju po ušima. Baš je štrkalj bio uveliko, kad na vrata bane kralj. Čovik se iznenadio, kad je čuo kaki pra' su digle slugine metle. Sav se trese od smija, pa potrč' u dvore, da i njegovu kraljicu nasmije.

— Kraljice moja, — smije se on — što je slugina žena tako zamanuta u glavi, nek je, ta ona je prosto čeljade, al jesi l' vidila lude gazdine žene, da ni ona baš neće da kaže: fala Bogu.

Kralj se smije, al kraljica namrskala nos:

— Imala je pravo.

— Vid' sad ženske glave! — kralja ko da su polili ladnom vodom:

— Vid' sad čovika! — kraljica počela sivat očima. — Di se jedan gazda pa još kraljevski sitio, da svoju gospoju uporoži sa ženom jednog sluge?!

— Kako uporožio, ženo? On je samo želio, da ona kaže: fala Bogu. To bar nije teško. Valda nećeš kazat, da i ti ne bi rekla, ako bi' ja želio da kažeš?!

— A valda ti nećeš mene uporožit sa ženom jednog običnog gazde?! — kraljica pravo đipila.

Ako je kome moglo bit da mu se rič sluša, borme je to bio kralj. Ne u kući — u ciloj kraljevini. Kad je vidio da kraljica ne sluša, on najedared počo divan ukrupno:

— Kaži.

— Zašto da kažem?!

— Zato što ja tako oću.

— A ja baš neću.

Najedared razgovora više nije bilo. Srića što kraljica nije imala krunu na glavi, jel ko zna u koju ćošu bi se otkotrljala kad je kralj zgrabio za kike. Kako se zaušiljo ni' se zaustavio dok nije dobro posusto. Naplesko kraljicu i ode, sve fukće kako je srdit. Već se mašio brave, kad čuje kako kraljica šaplje:

— Fala Bogu, fala Bogu.

On mislio da mu se ruga, pa bukne opet, al kraljica sklopila ruke, a jezik klepeće ko vitrnjača:

— Ta ne rugam se, čovče, ne prkosim, već zafaljivam Bogu što si me jedared već pustio iz šaka.

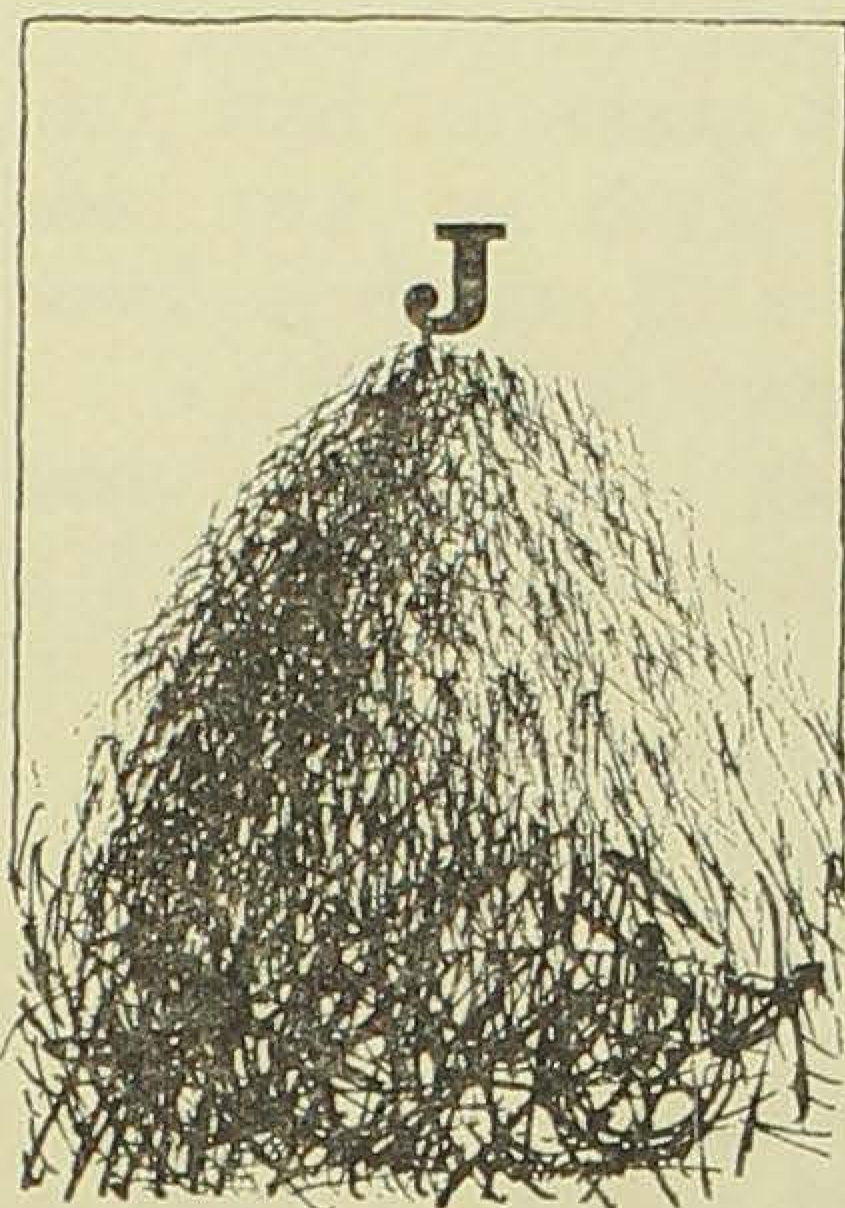
Šta je bilo prošlo je, pa ujtrudan kraljica oma ode gazdinoj ženi.

— Da odemo, — kaže sluginoj ženi — da je pitamo zašto nije tila kazat, da bar znamo zašto smo i mi dobile što nikad nismo.

Kad tamo, a slugina žena prava pripelica, piva, sprema se za pecu. Natovarila na tragač metala i kotarica koliko samo mož stat. Kad je čula zašto su došle nasmijala se u sav glas:

— Pa tila sam samo vidit, je l' to baš istina da čovik ima više pameti čim je kaki glavaš.

Vranac s tri srca

Jedan kralj imo sina jedinka. Momak bio lip da mu se i mater čudila kako ga je mogla rodit tako lipog i sve je bilo dobro dok nije došlo vrime za ženidbu. Njemu ni jedna divojka iz okoliša da zapne za oko, a kraljici došlo na san da će on poginit ako pođe u svit. I šta će sad momak? Samo ćuti, pa ne izlazi ni iz dvora, a sve mu na san dolazi divojka kaku mu srce ište.

Kralj gleda, gleda, pa mu jedared dosadilo.

— Toliko sidiš tu — kaže — da ćeš već urast u kuću.

Drugi dan momak uzjašio konja, pa ga dodoveče nema iz šume. Tako dan za danom, a kako ga vidi da će krećat kraljica plače.

— Kako te je iđište napopalo?

— Kuda ti to sad ideš?! — kralju ni to nije dobro.

A momak veli:

— Svitla kruno, otac moj, gori pa doli, uzduž pa popriko.

— Pa to je baš ko i nikud.

— I nizašta.

Kralja to udarilo posrid srca.

— Sinko, kaži već jedared, ti se ne misliš ženit?

— Otac moj, ja to nisam kazo, al šta sam ja kriv što tu nema onog cvića kojeg moja ruka želi uzabrat?

Na to kralj nije znao šta bi, pa kaže:

— Uzmi bar slugu sa sobom, da nisi uvik sam.

Ajak, ne triba njemu niko. Kralj se misli: ako njemu ne triba, možda će komegod tribat. I drugi dan zapovidi najpovirnijim slugi da ga prati. Jašili oni cili bogovetni dan po šumama, rič bar da su ispljunili, kad prid sam mrak momak najedared zasto.

— Čuješ ti to?!

— Mladi gospodaru, to se konj muči na lancu.

Kad oni tamo, a vranac debelim lancom vezan za drvo, jedva je još živ. Ni travke oko njeg, ni trunke kore na drvetu, sve je već po'io.

— Ovim sirotim bi najbolje bilo da ga usmrtimo i oslobodimo muka — momku pala sluga na srce.

Jedno je kazat, drugo je uradit, kad je najviše volio konje, a sluga je med njima i odrasto. Kako bi imali srca ubit ga, kad vidu da je mlad ko rosa. I momak će slugi:

— Kako živ možeš, noga tamo noga vamo, donesi iz dvora najkrupnije zobi.

Čim su ostali sami vranac progovori ko čeljade:

— Mladi gospodaru, imaš veliko fala. Samo kad si ti mene zateko živog, a za drugo se ne staraj. Dok je vika, biće i lika.

Deveti dan je već prošo kako je vezan. Lanac ni da prikine, ni da prigrize kad je od gladi i od žeđi izgubio snagu. Da se srićom dan prija ove nevolje nije napio vode iz jednog sakrivenog bunara već bi i triput bio mrtav.

— Ko je taj zlotvor, koji ti je naminio ovaku smrt?!

— Vidićeš, ako kreneš u svit za onim što ti srce ište, ako ne kreneš šteta je trošit riči.

Momak se sav oladio: otkale vranac znade što njega mori?! Još više se začudio kad se ovaj okripio s dvi zobnice zobi. U divanu i zaboravio lanac, a vranac sad počo kidat zrno po zrno, pa zubima krupi i guta gvožđe. Kako je povečero lanac on se projedrio ko da su ga nadili snagom, pa mu iz svake dlake varnice letu od te silne snage.

— E, sad još samo da otspavamo ovu noć, pa onda zapovidaj kuda ću te nosit, moj mladi gospodaru, — kaže on momku i prvi se zakaso dvorima.

Momak više bdio neg što je spavo, a čim je zazorilo vranac već kopa nogama pod pendžerom, krečo bi. Momak njemu ko bratu:

— Kako ću u svit? Mater će mi suzama uzorat lice.

A vranac:

— Daklem, ona je štogod zdravo ružno klapila?

— Došlo joj na san da mi se ni grob neće znat ako krenem u svit.

— Oho, — vranac se nasmijo — daklem tebi se digod već nadaje, al ne i meni, a to je ono što je dobro.

— Di će se meni ko nadat, kad me niko ni ne poznaje u svitu?!

— Ni ti ne poznaješ nikog u svitu, a opet se nadaš — vranac se opet nasmijo.

Njemu do smija, a momak zaintačio:

— Al mater će mi oči isplakat.

Vranac najedared bisne počo kopat nogama, zarzo ko da ruži, pa će onda opet čovičanskom ričom:

— Mladi gospodaru, ti si mene otkupio od smrti, zato ću te služit dok si živ, al ono što ti srce ište neće ovamo nanet mutna voda, al ni bistra, pa ćeš plakat i ti. E, sad kako oćeš!

Okrenio se sotim i počo se goropadit po avliji, pravo ušo bis u njeg. Trče on tako okolo, nit vidi nit čuje koga, kad jedared iđe momak, nosi torbu, sablju i strile.

Šta je kazo ocu, šta je kazo materi, to on zna, samo veli da su ga blagosovili. Al vranac zna da je onaj sluga već prija momka otrčo kralju i kazo šta je čuo.

Kad je momka uzjašio vranac se rasigro, optrčo avliju, sve se propinje, pa ne traži kapiju, priko zida skočio iz dvora.

Puni sedam dani su već išli kroz šumu, a ždribac malo — malo pa digne glavu i njuši u ajeru. Trči po dana na gornjak, pa onda okrene kad livo, kad desno. Ne kaže ništa, momak ne pita, al vidi da mu konj traži štogod. Kad će sedmo veče on se na jednim brigu sve propinje tako njuši i jedared samo poskočio:

— E, tu je.

U jednoj doljači tri velika 'rasta, a med njima ko nika rpa zemlje sva u travi i maovini. Ždribac navalio, pa raskopava i jedared samo pod kopitama zveknilo i zasjalo. Raskopo on zlatan bunar. Zarzo, da je sva šuma 'eknila, pa kaže:

— Mladi gospodaru, razgrni mi malo grivu.

Kad ovaj tamo, a pod grivom na vratu gadna, živa rana.

— Nije ti to valda od lanca?! — momak se sav oladio.

— Od zubiju, al sad više ne pitaj, neg me dobro pogledaj, jel kad se napijemo ove vode, ovakog me dugo nećeš vidit.

Počo on pit, počeće i momak, a kad popio prvi gutljaj on se trgo!

— Pa ovo je medena voda.

— I još bolja — smije se vranac. — Misliš ti, da bi ja živ dočeko tebe na lancu, da nisam imo njezinu snagu?! Napuni tikve, pa ćeš materine pogače ist samo od želje.

Nije on to moro ni kazat, gutljaj za gutljajom momak osti ko da ga nalivaje snagom. Napili se koliko njim je pod kožu moglo stat, pa vranac opet nagrne zemlju na bunar, a uto se spuštila i noć. Momak gleda, tamo bi dobro bilo i prinoćit, al ždribac krene.

Izašli oni iz doljače, a u to izašo i misec. Kad je obasjo konja, momak pravo zinio: pod njim čilaš, bili ko snig, a griva i kopita mu zlatna.

— Pa šta je to sad?!

A čilaš se smije:

— Možeš mi i grivu razgrnit.

Kad momak pogleda, a ni rani ni traga. On će opet:

— Pa šta je to sad?!

A ždribac se samo smije:

— Alaj si ti zaboravan. Pa jesam ti kazo, da me onakog nećeš vidit dugo čim se napijemo ove vode?

Kaso je on i dotle, a sad ode ko da krila ima. Sve vitar za sobom ostavlja kroz šumu, a bat mu se ne čuje. Išli su tako ko zna kudan, ko zna dokle, kad jedared vidu po zvizdama da će uskoro ponoć. Bilo je vidno i dotle, al onda se razvedrilo pa misečina ko dan i jedared šta vidu usrid šume?! Divojka ko vila kupi pečurke.

— Divojko, za tebe je izgleda kratak dan?! — momak oma skočio do nje, pa njoj kotaricu iz ruke.

— Znaš ti ko sam ja? — ona će.

— Ne, al mislim: moja srića.

Kad je to kazo, ona se nasmijala ko da tica piva:

— To još niko nije ni pomislio, a kamol izustio, a kad ti to kažeš onda će tako i bit.

I oma nji' dvoje jedno uz drugo ko da se sto godina poznaju. Kaže ona, da njezina majka zdravo voli šmrčkove na kajgani pečene.

— Pa zato kupiš pečurke i u ponoć?

— Ne, neg zato da ti ne nagaziš na zmiju.

Kad je ona to kazala, najedared se iznad šume stvorio crni oblak, vitrina zauštila i momak je samo to mogo vidit kako je divojka pobigla ko da je vatra pali.

Nestalo divojke, a iz šume evo jedne baburače. Jaši na nikim bangavim konjičku, a vodi drugog još goreg. Kad došla bliže momak vidi da na nogama ima nike čudne mamuze, al na svakoj nogi po dvoje, a iz nji' modar plamen izlazi.

— Otkale tebe ovamo, di ni svaka tica ne doliće? — stala ona prid momka.

Ždribac ko da je malo posrnio, a momak razumio znak, babe se tribat čuvat, pa kaže:

— Tako, nestrpljene sam krvi, pa se levenitam po svitu. Znate majko, ja bi se ucrvo da sidim na jednom mistu.

— E, tu ćeš morat malo zgrijat misto — baba se malo nasmijala.

To je njezin atar, a ko u njeg uđe taj mora tri godine služit. Kod nje tri godine tri dana, al ko ne uradi tri posla, taj ne iznese živu glavu iz njezinog atara.

Dok je ona momku tako križala, a njezini konji ržu i samo ržu na čilaša. On samo ćuti, a kad je baba zdravo zagrajala, onda i on onako iz potaje zarzo. A baba skratila divan, krenila pa samo kaže:

— Odud bižanja nema.

Misečina opet ko dan, nestalo crnog oblaka, pa da baba i ne kaže momak bi vidio da nije baš šala zabasat u njezin atar. Prid njim staza, na njoj zmije sve klupče do klupčeta, a s jedne strane kamen gori, s druge u plamenu strašna voda ušti. Baba samo zviždnila, zmije se sklonile.

Prid zoru stigli do niki' naereni' staja usrid šume, to su babini dvori. Pokazala momku trcavu kolibu, to je košara za njegovog konja, a tamo će u jaslama i on spavat. I oma dovatila drvene vile, pa pod naslamom počela uzrpavat nike male, bile bundeve za pečenje.

— Hej, — momak će čilašu kad su došli u košaru — ovo je nika vragbaba.

— A šta bi drugo mogla bit kad mi braću mamuza odjedared sa dva para vragovski' mamuza.

Momak razrogačio oči:

— Zato su oni toliko rzali na te?! Pa šta su ti kazali?

— Pitali su me, je l' vidim kako se jedva vučedu kad su njeva srca primetnuta u mene. A ja njima, da bi mene već ko strvinu vukli, da nisam imo tri srca.

Kaže on još i to, da je baba srca iz njegove braće primetnila u njeg, jel je samo na njemu tila jašit pa kad mu jedno zastane, da trči s drugim. Kad se nije dao ni osedlat, onda ga je vezala tamo di ga je momak našo.

— Pa ti onda znaš i ko je moja divojka? — momak će.

— Kako ne bi' znao, kad me je ona uvik tímarila i milovala, a i pivala mi, da će na meni dojašit njezin suđeni. Mladi moj gospodaru, ona je vragbabina unuka jedinica.

Kaže on onda sve. Njezin otac je bio vilovit, al se spanđo s vragovskim kraljom, ko i njegova mater. Zato su dobili od njega po par mamuza. Divojkina mater je umrla od tuge, kad je dočula da joj se čovik uortačio s rogatim kraljom, a divojkin otac je poginio u kavgi, dok je ona bila još mala. Tako je majka nju odranila a posli sinovljene smrti vezala sebi i njegove mamuze.

— Gospodaru moj mladi, ako nisi znao kud si pošo, sad znaj di si došo, — slatko se nasmijo.

Ako će se divanit po pravdi misto nije baš bilo za smij. al kad se ždribac tako slatko smije, poćo se smijat i momak. Kroz puklotinu gleda kako se baba paštri s drvenim vilama, pa će:

— Lipa mi je to vragbaba, kad samo take šugave bundeve ima. Mršava će bit njezina bundevara.

Ždribac se sad samo zapravo poče smijat.

— E, moj mladi gospodaru, nisu to bundeve, neg glave momaka koji nisu doslužili. A znaš zašto i' baba uzrpava? Pravi mista za tvoju glavu.

Momku smij najedared pao u kiseli kupus. I dobro je bilo što su se manili smijanja, jel baba baš uzrpala glave, pa naćulila uši prama njevoj košari. Još će i krenit tamo, al u to divojka viče:

— Majko, gotova je kajgana sa šmrčkovima.

Ode proždrta baba, vragbabske mamuze sve zvone za njom. Znala je divojka da je baba i slipa i gluva kad ždroće. Ždribac onda još kaže momku, al ozbiljno:

— Baba je doznala za čim tebe srce vuče, zato je i nabacila onaj san na tvoju mater. Ne bi ona dala unuku za kršćansku dušu ni za cili svit. A znala je i to, ako sam osto živ da ja neću mirovat dok braći ne vratim njeva srca. Pazi, ona zna ko si ti, srića naša što ne zna da si se s tvojom divojkom i našo.

— A još veća, što ne zna ko si ti.

— E, pa to sam ja tebi već davno kazo, samo mi onda nisi baš virovo — ždribac se opet moro nasmijat.

Al smijanju je opet bio kraj. Vragbaba još mlašće, a već trče u košaru. Uzgrnila ždripcu grivu, pa kad je vidila da nema rane poplešćala ga baš tamo di ga je derala s ona tri krnjetka što je još imala. Čilaš je on sad, al je po svemu ko njezin vranac, pa joj bilo sumno. Kad se nije dao zajašit ni mamuzat ona mu tila vrat prigrist, pa kad nije mogla onda ga vezala lancom za drvo. Sad se obradovala, veli u sebi:

— Tebe ću ja jašit. Ti si konj za ovake mamuze.

A na glas kaže momku:

— Ajde, danas će ti poso bit lak, čuvaćeš na paši ovog tvog i moja dva konjička, al pazi da ti ne pobignu.

— A šta ću ja 'ist? — on njoj.

— Šta i tice nebeske. Nisam te ja rodila, da te moram i 'ranit.

Kad su izašli na pašu, a ždribac mu kaže:

— Šta se bojiš gladi? Kad sam ja o medenoj vodi izdržo devet dani na lancu, a svega sam se jedared napio, valda ćemo izdržat tri dana kad vode imamo još i u tikvama.

Momak se nasmijo:

— Ta ne bojim se ja neg zavaravam babu. Nek misli da sam od gladi već skurlo, da se već ni na nogama ne možem držat.

Konji ko konji, pasu, a on rasprostro kabanicu i planduje. Šta će i' gledat, kad je ždribac njegov, a babini ne bi pobigli baš da i' povija, kad sve klecaje. Gleda on oće l' se otkalegod javit divojka, al od nje cili dan ni glasa. Ni baba se nije pokazivala sve dok sunce nije krenilo doli. Vidi momak, baba pod dvorima ima niku trcavu liju maka. Uzabrala glavicu, istrla u ruki, dunila, a vitrina udarila priko konja.

Otresla baba ruke i ode u njezine dvore, a kad se momak obazro njegovi' konja nigdi. Okreće se, ne zna ni kud bi krenio, kad evo oluje s kišom. No, misli se, baba mu još i to šalje na vrat, al uto mu štogod sitno stalo na obraz. Kad uzo, a to bubamara. Požalio on nju, pa je sklonio u nidra, a uto otud čuje divojkin glas:

— Baš mi ne daš da te čestito poljubim u obraz.

Baba ne viruje ni njoj, zatvorila je u podrum, al ako baba zna vragovske poslove ona zna i vragovske i vilovske. Momak oma zaboravio konje i cili svit, pa bi u pripovitku, al ona veli:

— Kaži ti meni jesi l' vidio šta je radila kad je dunila vitrinu?

Kaže on — mak je duvala naprama konjima. To je divojki bilo dosta. Kazala mu šta triba, pa odleti bubamara iz nidara. Ode ona, nestalo i oluje i kiše, a momak ogrnio kabanicu, pa počo šalabazat. Batinom čičku otkida glave, gleda tice, još i zapiva pomalo.

— Šta ti ne paziš na pašu, ne bojiš se da će ti konji pobić? — evo uto vragbabe, a svaku drugu rič grize i jezikom zapliće.

Momak se smije u sebi; šta će pazit, kad su već nestali, pa njoj:

— A šta vi baba šprljekate? Da se niste ugrizli za jezik?

Baba se trgla, pa će se ko tužit:

— Sinko, baš to mi se dogodilo.

On udari u smij:

— Dobro ste se uputili, al do kraja niste stigli, pa da Bog da i prigrizli ga.

Kad je baba onda poskočila — misliš, sa' će na užareno žarilo uzjašit — pa zaskičila:

— Prigrišću ja tebi vrat!

— Baba, tanji je od vrancovog, al mekši nije.

Kako dreknila tri makova zrna ispala ispod jezika, a momak skoči pa nji' u maramicu i svakog vezo u tri čvora. Ode baba, kako je vrata zalupila za sobom strija joj se naerila na čatrlji.

Sunce zašlo, dan prošo, momak razdrišio čvorove na maramici, makova zrna pala na zemlju, a prid babu tri konja sko-

ču sa zemlje. Ode momak s čilašom u košaru ni večeru ne spominje.

Nisu dobro ni legli, kad se iz babinog podruma začuju bubatki . Momak zgrabio sablju pa će tiskat, al čilaš veli:

— Od vode iz zlatnog bunara dobili smo snagu da živi istrpimo babine vračke, al njoj na vrat ne možeš stati dok ne dođemo do kabla vode što je u njezinom bunaru.

Pod tim naerenim dvorima je podrum sa sedam tavana. U najdoljnjem se bunar zaronio prija tri stotine godina. Tamo je osto samo jedan zlatan kabo koji je poslidnji izvučen iz tog bunara. U njemu stoji voda još nenačeta. Baba prid vratima svakog podruma ukrstila grnjaču i krušnu lopatu, pa priko te vračke ne mož prić, al samo onaj ko ne zna kako se to raskršćava.

— A ti si taj, koji zna — momak će pogađat.

— E, nisam — veli čilaš. — To je tvoja divojka, a kad ona trpi bubatke, onda još nije došlo vrime da se sklanja grnjača i krušna lopata. Mladi moj gospodaru, tri godine — tri dana moramo služit.

Drugo jutro prija pivaca u košari zazujila čela. Momak otvorio oči, a čela na obrazu. Kaže divojka:

— Pazi, baba vidi i kad pauk u ćoši namigne, a najviše se čuvaj da ti ne stane na nogu. Ima bat taki di koraci tamo i crvu pod zemljom slomije kriste. Danas će me vodit sa sobom, dobro pazi, nemoj se kako odat da me poznaš.

Odjurila ona, a posli ručka evo je s babom. Matora je uprckala, obukla je u krpetine. Divojku ne bi pripoznala ni rođena mater, al momak jeste.

— Momče, je l' bi mi pozajmio malčak tvog konja, da ga spregnem s mojima? — baba je slatka ko da se u medu kupala.

— Vama baba?! Ta ni uš ja neću dat u zajam, — momak njoj u brk.

A baba je to i tila, od dragosti sve joj oči igraje u glavi, al onda okrenila na goropadno:

— Ne volim kad mi buva kašlje.

Kaže, kad njezinim konjima neće pomoć, onda će i on samo na njegovim radit. Taj poso će bit ovaj: momak ima da uzore svu pašu, zlatnim žitom posije, pokosi i s konjom i ovrše, pa samlije, jel ona oće za ručak jagnjećiji paprikaš s valjuškama od zlatnog brašna.

— Majko, tako što nije rodilo ni Bogu — momak će.

— Šta je Bogu rađalo to ja ne znam, on je stariji gazda od mene, al da je u mojem gazdaluku rađalo, to je sveto.

Baba križa, a sve gleda kako će momku stat na nogu, on se opet bajage latio spremat konja pa se uvik izmigolji. Ima baba sedam jama na ušima, čula da se divojka smijucka, pa najedared dreknila na nju.

— A ti šta zjališ tu? Dok ja zakoljem jagnje da si mi donela slamku, al dobru suvu.

A momku kaže:

— Ovaj poso za danas sav da si zgotovio dok slamka ne izgori.

— Av, baba, čovik mora pazit, da ga vrag ne nađe na tom poslu, al je još dobro, kad mi nećete duvan sić na čelu — momak ne mož ćutit.

Hrpa drva već spremljena, nad njom na zlatnim lancu visi kotlić, povrislo u njeg zlatno, a misto vode baba liva vino. Ciplju zastrugala mamuzom i drva već buknila plamenom.

Kad se vratila s mesom divojka već zapalila slamku, a momak još ni plug nije udesio. Dopalo se to babi, uzela slamku u ruku, pa veli:

— Tako, tako, nek dogori što brže.

Upiždrila oči pa samo gleda plamen, a ne vidi da je slamka gvozdena. Gori ona, gori, a baba počela žmirkat. Nije to baš oma dok gvožđe ne izgori i baba jedared samo hrče u sva zvona.

Divojka njoj skinila obadva para mamuza, pa jedan par dala momku.

— Zazvečkaj i ti, pa će se mislit da si babin rod.

Kako nji' dvoje zatresli mamuze, a vraščići doliću ko da snig pada. Divojka kazala, a oni: otrčali-uzorali, dotrčali-posijali, otrčali-pokosili, rastrčali se-ovrli žito, dotrčali-zlatno brašno u ambarama, kamare zlatne slame složene.

Kad će se mračak vaćat momak udari po kotliću gvozdenom batinom.

— Šta je to tako zveknilo? — baba razrogačila oči.

— Pripeličina zlatna jaja s kojima smo vam zakuvali valjuške. Našli smo i' u žitu kad smo kosili — momak se pritvara ko vrag prid kišu — pa ko velim, nek su valjuški što zlatniji. Samo ćete još papriku vi morat metnit, nisam znao di držite paprenjaču.

Kad je baba vidila, da je dan prošo, a slamka ni dopola nije dogorila, kečila kotlić, slamku bacila na vatru i zalupila vrata za sobom da je zabat na dvorima puko.

— Zapaprio si ti meni i brez paprike, al sutra ću ja tebi, al u vr' glave — počela krvat, lupa sve što dovati u kući.

Divojka za njom ko jagnje, pa je kobajage tiši i 'rabri, ne bi l' doznala šta će dokonat za poslidnji dan. Ukrstila baba grnjače i krušne lopate, al joj se ne spava. Pa i naspavala se čitav dan. Okreće u glavi sve i jedared će divojki:

— Curo moja, čini mi se ovaj je prošo dužinu sto igala, a glava mu je još na rameni' makar su ga morali svakoj kroz ušice provlačit. Daj, kaži i ti šta da radimo š njim još ovaj poslidnji dan.

Ako babi san ne dolazi na oči ne spava se ni onima u košari. Nisu zalud ni bdili. U niko doba noći uleti slipi miš, pa upravo momku na prsa. Kako on njeg u ruku, a divojka se stvori nuz njega na slami. Sad je sav svit njegov, al ona šaplje:

— Nisam se ja od svoje volje primetnila u slipog miša, to mene majka šalje da ti ukradem sablju i strilu.

— Pak, samo kad si ti došla.

— Baš kako kažeš, al kad se mora krast, onda sam i ja od nje ukrala štogod.

Ispod pregače izvukla zlatan kabo s onom vodom što je u podrumu stojala tri stotine godina. Momak i čuje i ne čuje za tu vodu, samo bi oko divojke, al ona ždripcu:

— Ajde moj vranče u biloj košulji, da ja primetnem srca tvoje braće na njevo pravo misto.

Sve sredila, sve kazala i slipi miš ode ko što je i došo, samo je za kabo vode lakši, a za momkovo oružje teži. Dok je divojka bila nuz njeg momak ko da je zaključo pamet, a sad će ždripcu:

— Ako ja poginem, tebe će vragbaba savladat, kad si osto na jednom srcu.

A ždribac njemu:

— E, to još nigdi nije zapisano u Svetom pismu da ćeš ti poginit kad se još tribaš i oženit.

Kako je tako je, ujtru baba poranila. Bacila u budžak grnjače i krušne lopate, nek momak vidi pa nek se sića, pa još naredila divojki da i njemu donese ručak od smrčkova na kajgani. Al na panj nasrid avlije da ga vidi. Divojku sad još više namaškarala, al momak vidi da joj je ispod ove krpe od džaka u kosi zadivena ružica.

Na brigu iznad babine avlije hrpetina kamena, al bar da je jedan komad manji od vola. Baba upačila prstom:

— Od tog ćeš mi sazidat dvore, pa nek te mutna voda nosi ako i to izvršiš. Al vrata, pendžere i striju ćeš pravit od zlata, kad sunce grane da se moji dvori sjaje priko cile šume.

I opet sve to da uradi dok slamka ne izgori. Divojka je već i nosi, al zlatnu kad su kamare slame od zlatnog žita. Plamta slamka, gledat se ne da, a momak ima kada.

— Baba, nije mačiji kašalj sve to ni prinet, ne bi l' mi sad jedared pozajmili vaše konje?

Oće baba, oće, a u sebi se smije: njezini konji će kleknit čim čuju da moraje kamen prinosit, kad nemaje srce. Momak očo s konjima iza kamenja, podilili polak kabla vode od tri stotine godina, a polak ostavili, pa će se latit posla, probat snagu te vode. Di momak udari šakom kamen se rascipi, di konji udaru stražnjim nogama kamen se razdrobi, zubima ga tešu. Al kako ga drobe iz njeg se kruni zlato. Tako se oni bajage počeli paštrit kad divojka jedared maše s onom njezinom maramom s glave: baba hrče.

Nije ni gvozdena slamka dogorila od jutra do mraka, di će dogorit slamka od žeženog zlata, pa se mladi veselili na jednu stranu, tri ždripca tri brata na drugu. Kako se ne bi radovali kad su onoj dvojici vraćena srca.

Kad će se vaćat mračak divojka samo dunila. Zaduvalo, a ona ružicu iz kose i baci je u vitar. Kako on nesto u šumi, sa svi' strana sleću vile i vilenjaki, ko da se cvat kruni s voćaka.

Vilovska kraljica pomilovala divojku, a na njoj ruvo da ni u raju lipče nisu vidili.

— Eto rodbine mog pokojnog baće, stigli su nam na prstenovanje — divojka će momku.

Dok se nisu izljubili nad babinom kolibetinom zasjali dvori. Odeše gosti, pa kako nestali, u šumama, a divojka drma babu:

— Majko, slamka će dogorit.

Kad je vragbaba vidila da je momak doslužio njezine tri godine, pa još unuku u vilovskom ruvu, ni' joj tribalo kazat

da će ostat prazni' šaka. Ode njezina unuka s momkom. A još kad je vidila kako se iza momka i divojke zasigravaje tri krasna ždripca, a jedan opet vranac, samo mu griva i kopita ostali zlatni, žuć joj uzavrla. Vranac opet kaže divojki:

— Eto, ja skinio moju bilu košulju, da baba zna ko joj je došo da te nosi.

Vragbaba skočila, pa ispod pregače poteže momkovu sablju:

— Nećeš ti, a neće ni tvoj gazda odud iznet živu glavu. Njegova sablja nisu moji zubi.

Zamane baba, al je brži momak s kablom. Kako je voda od tri stotine godina žbućnila na nju baba pala, ni grom je ne bi bolje strovalio. A tri ždripca ne čekaje, puštili srcu ma' i kad su je počeli gazit na vršaju pod kopitama od vragbabe nije ostala ni pliva.

Divojka uzela kabo od momka i s ono nikoliko kapi sa dnola poškopi rpu momački' glava. Ko da za njezinom rukom niču — koliko mrtački' glava toliko momaka skoči na noge.

Grljenju i ljubljenju nikad kraja, al je momku mater u glavi, pa on divojku prida se na vranca i kaže:

— Braćo moja, ja nosim nani i baći snaju, a vaš nek je sav vragbabin atar sa dvorima, pa da se gostimo. Već u nedilju vas čekamo, nek na vinčanju moja snaša ima diverova koliko ni jedna divojka nije imala.

U ataru nema više nikaki' straota. Kad se vranac dovatio staze, kamen planio al po zmijama i nestalo i nji' i vatre. Vrancu je prvi put do zlatnog bunara. Kad su se svi okripili s medenom vodom, vranac ne zagrće bunar već kaže momku:

— Mladi moj gospodaru, ode fali samo kapelica, pa da bude vodica na koju će svit dolazit na proštenje, bolesni i nevoljni da traže lika.

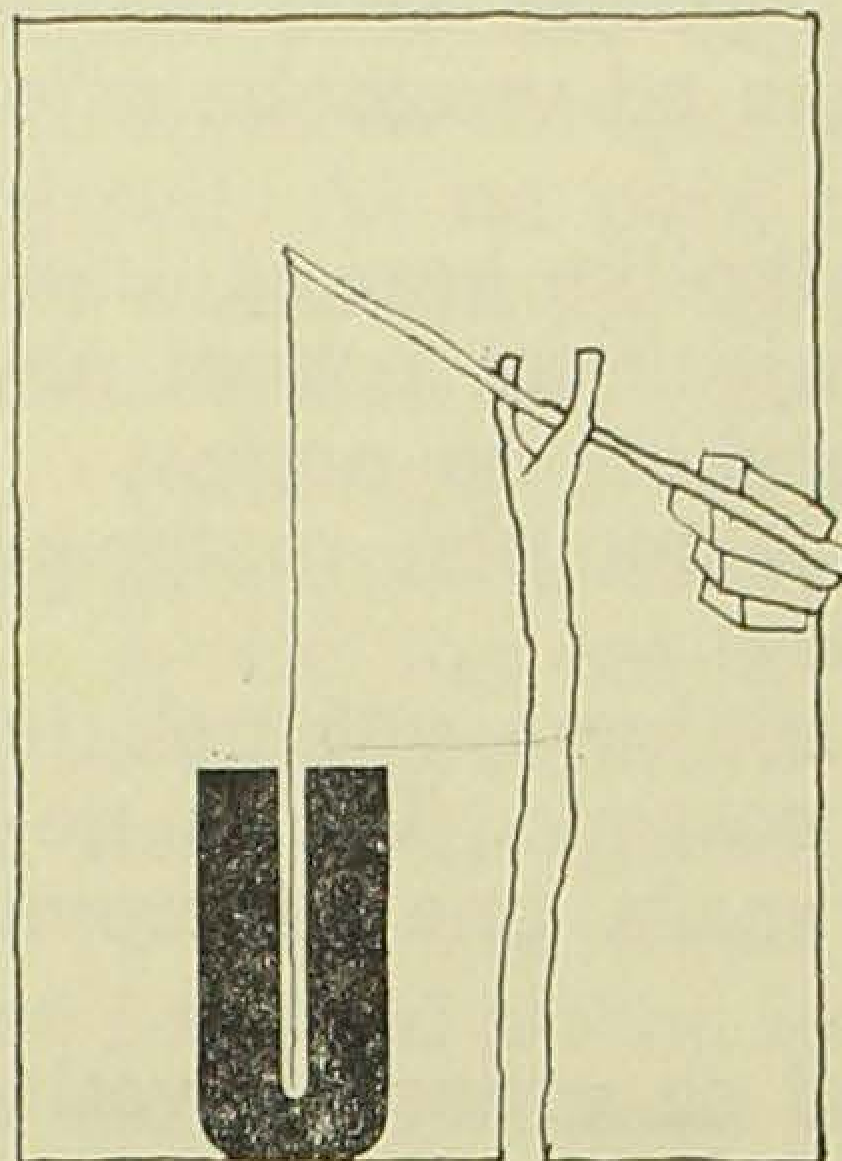
Vranac to kaže, a na to štogod zašuškalo. Obazrli se oni, a tamo stoji kapelica, sva trepti u zlatu. Momak sve ne viruje očima, a divojka se nasmijala:

— Kad je moja rodbina znala napravit pozlaćene dvore, zašto ja ne bi znala napravit jednu kapelicu na vodici?!

U njoj su se oni i vinčali. Kad je stara kraljica zaplakala, vranac zarzo ko da je zapivo, pa kapelicin toran triput prisko-čio. Kraljica je sad mogla plakat do mile volje, jel je to bilo od dragosti.

Posli je svit išo i išo na tu vodicu, tušta nji' je nevolji našlo lika. I ja sam jedared bila tamo kad mi se jezik niki udrvenio. Tamo sam čula i ovu pripovitku i od tog vrimena mi se jezik okreće ko podmazan.

Lovili zeca u kumpaniji

oni zeman kad je se snig čistije na cesti bije tamo i edan uncut Bunjevac Stipan. Un je opazije da j zec uša u propust. Unda je naiša edan iz Ploče, a Stipan mu je kaza di se zec nalazi — u propustu. E, sad Pločanin bi ćio da zeca ulove u kumpaniji.

— Uloviću ja njega brez ičije pomoći man božije — veli Stipan.

Al Pločanin bi ćio u kumpaniji, pa u kumpaniji.

— Dobro — veli Stipan i dade uputstvo kako će ulovit zeca.

Kaza mu da svuče sa sebe aljinu i da začepi propust, aljina će bit ka niki topun, a Stipan će natirat zeca u aljinu. Kad su zeca ulovili Pločanin je zapita:

— Stipane, kako ćemo sada da podilimo?

— Lako: tebi aljina, a meni zec.

— Stipane, aljina moja i est!

— Pa kad je tvoja eto ti je, a meni zec.

— Al, Stipane, — veli Pločanin — nije tako pravo, ja sam ti pomaga.

— Kad tebi nije tako pravo, daj ti meni aljinu, a evo tebi zec.

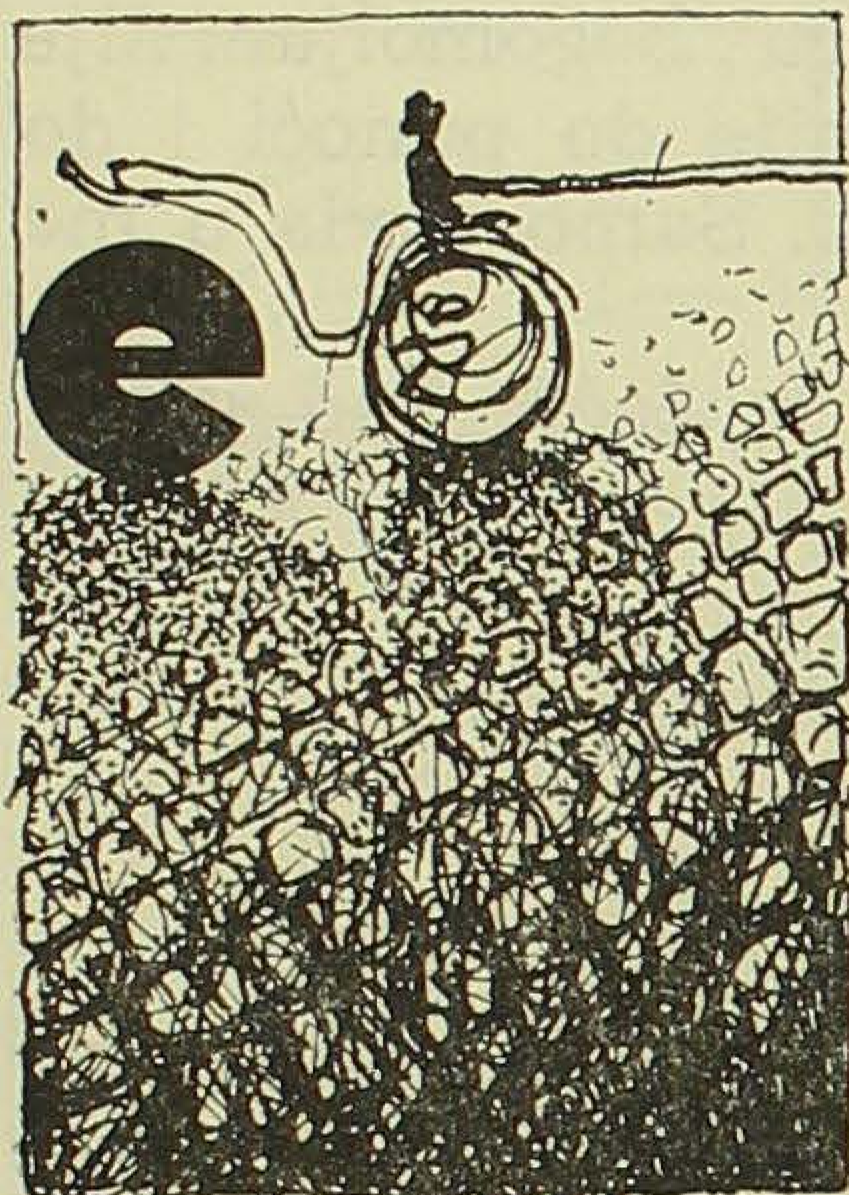
— E, čovik po dlaki uđe u nepriliku, a po brvnu ne mere van. Stipane, brez aljine škodiće mi studen.

A Stipan ka brtu:

— Pa zato ti i dajem aljinu.

I tako Pločanin oša ka šta je i doša.

Sveti Luka plaća rakiju

dan birtaš je dava veresiju pa mu je posa dobro poša, ima j' novca da ne zna što će od njega. Najpotlje što će, na razdalj nikoliko metara od birtije podiga j' kapelicu svetog Luke za uspomenu svoju. Veli: una mi sriću donila.

Radi toga što j' kapelu napravije i istrošije se ni ćio dat više veresije. A bije edan društvenjak, majstor u rukami, koji će ispraviti sve i vraga, al i majstor za popit sve. Un mu je tesa i svetog Luku za kapelicu. A vaik je pije na veresiju.

Kad je doša red do otog društvenjaka birtaš mu je reka:

— Večeras ne pišem račun neg oću da mi se plati u gotovu.

— Nisi ti koju bolju besidu naša?! Pa to je za čudit se! Ja večeras nisam dobar na štumku, a ti bi me ćio ostavit brez rakije?!

— Brez novca ni zere.

Društvenjaka uitile muke kakve nije ni Isus na križu podnije.

— El ti čuješ kako taj vražji vitar puše?! Put je poledije, snig velak, kroz tu vražju karikašu sam prolazije, pa prozeba, a ti sidiš il ležiš lipo, doli štramac i košunel, ozgar biljac — pa: umrla veresija. Imam roglje za prodat, biće novca sutra.

— A 'e l' ti znaš unu našu bunjevačku: kad se srite prazan sić, ne triba ić, neće bit sriće.

— Lipo ti to, dide, udaraš ka zvono na turnju, a kunda si zaboravije, da ja dvadeset godina drugizi birtaša nemam do tebe sama. I prem sam ti dužan tije bi i večeras zere popit i proljudikat.

A birtaš već bisan:

— Reka sam ti: ne pi' toliko il pi' kolko oš', al da se plati u gotovu!

— Ma što si dragušan, rankane moj, ka prten kunac ženskilju. Bolje mi obuj carzdu li obisi bronzdu ka volu neg da mi ne daš rakije.

Unaj se ukopa pa ne pušća:

— Škakiljalo te il ne, brez gotova novca rakije nema. Istrošije sam se na svetog Luku.

I vragu bi bilo dosta o rakiji samo divanit pa divanit. Kad je birtaš spomenije svetog Luku društvenjak se sitije lemozine i skunita j' što će činit. Ode zeru u kapelicu i ka svoj na svom. Ne pita smide li se uzest, neg more li se, a nije un zabadave majstor u rukami.

Kad je u kratko vrime doša i reka da plaća u gotovu birtaš se začudije:

— Oklen ti sada novci kad si reka da nemaš?!

— Oklen mi je? N'eš morda virovat. Da ti pravo kažem, zajmije sam od svetog Luke.

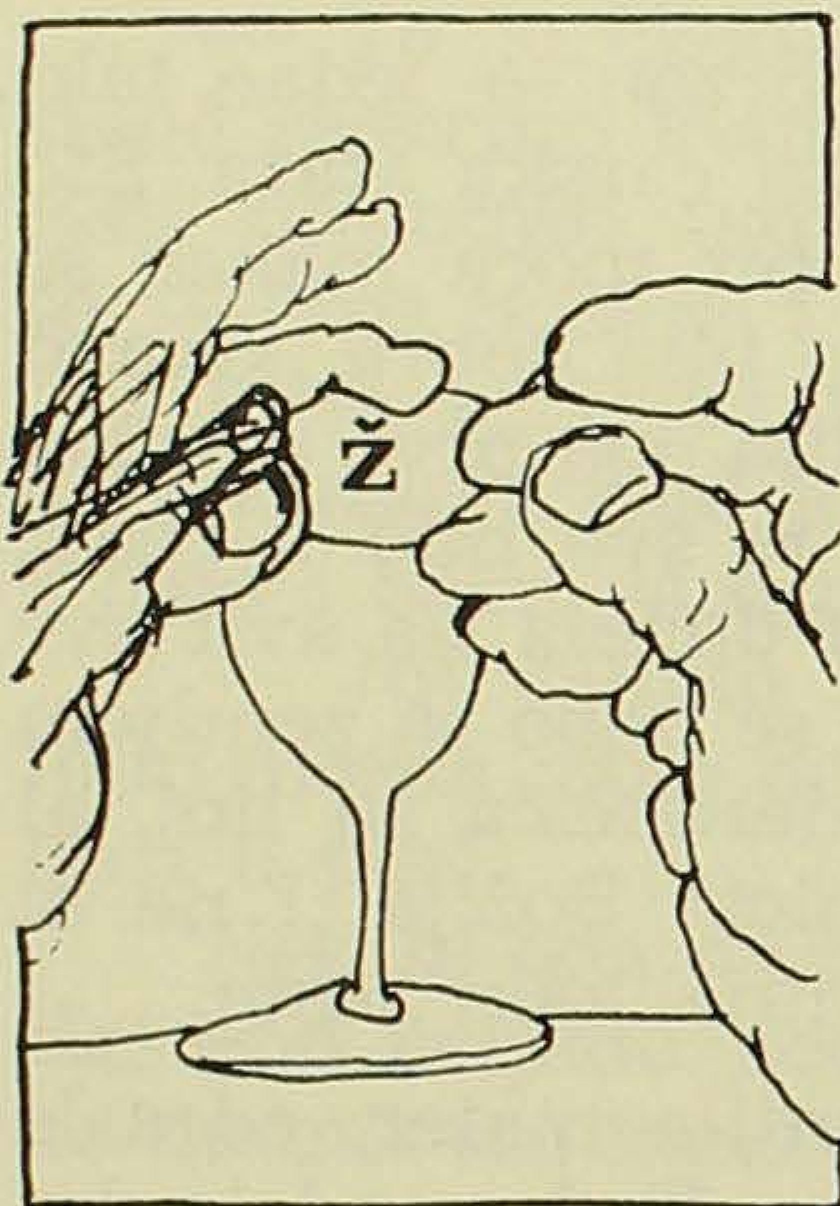
A birtaš ka da će ga vuk uitit:

— Pravo kaži, što ti je un reka?

— Un? Ma un je dobar, prikodobar ka kru', bogomoljan, nije zlogovoran ka ti i ja bi rada š njim divanije do punoći i do zore bile, al nit kaže uzmi nit kaže ne uzmi. Samo gleda u me ka u ćaću.

A pravo je i reka. Ko drugi da mu je ćaća, kad ga je un tesa.

Privarije Isusa

ivije ovdek niki probisvit. Vas život odije po sudovima. Kad un goni pravdu, kad pravda njega, više una njega neg un nju.

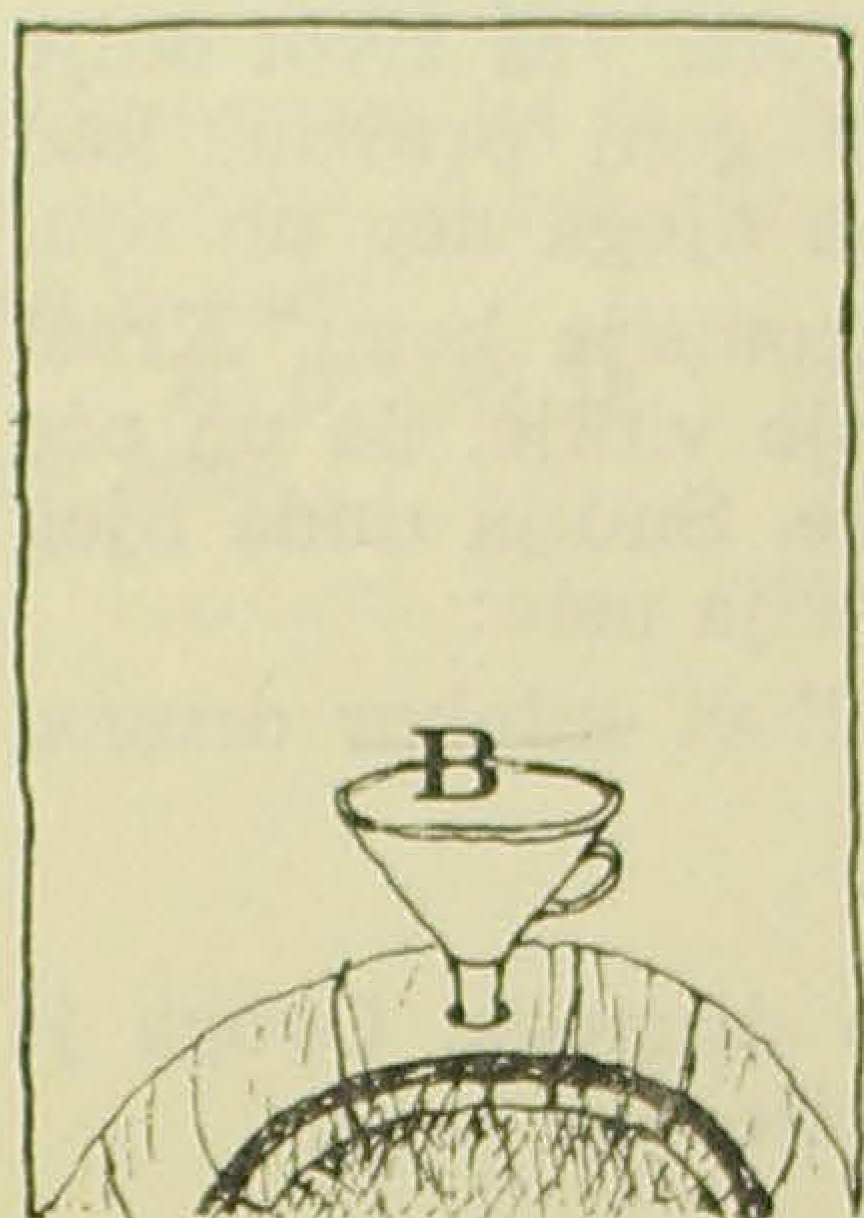
Edared ukre od komšije kozu. Krast se iđe potajce, niko nije vidije, pa un oće i zakletvu da nije ukre. Sudija unda njeg prid raspelo, al se komšija usta:

— Sudija, imate l' vi tutekar drugog Isusa?

— Nemam.

— Unda donesite drugoga. Ovoga je un već sto puta privarije.

Tica zlatnog srca

io kralj prznica i nazlobrzan — jedan taki pa prikoviše težak za tri carska atara. Što uvrti sebi u glavu to bit mora makar se svit privrnio, a kraljica bila dobra, komad kruva nije ko ona. Rodila ona prvo dvojke, dva derana i s njima je sve bilo u redu, al kad je i trećeg sina donela na svit sve krenilo naopako ko da se nebo sa zemljom privrnilo. I prva dva derančića su lipi, al najmlađi bio prava milost Božija. I ne bi bilo nevolje da babo nije kaki jeste.

Kraljica nije upamtila mater, odrasla na mliku jedne dojkinje. Kad se udala donela ona u kuću i tu staru dojkinju, pa je uvik slušala, da ni rođenu mater ne bi bolje, a starka nju svituje ko rođeno dite. E, čerez tog kralj zamrzio majku još od početka. I nije prošlo dugo vrimena on se kurtaliso stare dojkinje. Utamanit je nije smio, toliko se još bojo od kraljice, al je otiro u jednu kolibicu usrid šume što je bila gusta da ni prst ne mož proturit kroz nju.

Kraljicino povirno čeljade nosi majki ića i pića, a majka opet kad triba poruči kraljici od čega će se čuvat. Tako prid poslidnji porođaj pošalje poruku, da se sve lupinje od jaja uvik bacu u vatru — ne ni za Boga na đubre. Svako kršteno čeljade zna da Nečisti stvoru podmeče od ti' lupinja što pokupu s đubreta, al majka zato opet sića svoju mezimicu. I rodilja da bude sva tri dana babina uvik dobro zakriljena komarnjikom da Nečisti ne možedu ukrast dite i misto njeg podmetnit podmeče.

I ne bi bilo nevolje, da kralj od dragosti nije bio tako raspoložen ko nikad u životu. Dika je njemu taki lip derančić, pa malo-malo i dovede svoje pajtaše, da ga vidu. Tako došo i treće, poslidnje veče babina, al dobro nakvašen.

— Šta su te tako zakljukali s tim komarnjikom?! To su cigurno mirakule te tvoje dojkinje — raskrilio komarnjik, da gosti bolje vidu ditešce.

Četvrti dan kad će komarnjik skidat, a na kraljicinoj sisi kmeči niki dičiji stvor sav smedžuran i žut ko suv list. Kralj bi ga oma stamanjivo svojim rukama.

— Ovaku sramotu ne bi držo u kući da sam čergaš, a ne da ću to trpit krunisanom glavom.

Nek je bisan, nek je sav zapinušo, a kraljica se sad jedared usprotivila:

— Živ se raspado, a umrit ne mogo, ako ga stamaneš.

Kralj je opake ćudi i prikoviše opake, al se uplašio materine kletve. Uplašio se, al ne mož ni to podmeče gledat pa zapovidio da mu ni kraljica više ne izlazi prid oči, ni njemu, ni dvojici sinova.

Sirota, kome će ona sad drvetu-kamenu, već se iskrade, pa sama ode u šumu do njezine stare dojkinje. A njoj jedna rič, pa dosta.

— To je čisto ko ovaj bili dan: kad je taj tvoj ludoglavi sinoć raskrilio komarnjik, ni' ga posli dobro zastro, pa su Nečisti prominili tvoje lipo ditešce s podmečetom. Al ne boj se, — ima pomoći i tom.

I šta tu triba radit?! Čim se počne smrkavat krušnu peć dobro užarit. Kad je plamen najveći, podmeće posist na krušnu lopatu i bacit ga u peć.

— Joj, majko moja, kako ću u vatru? Šta ću tužna, ako je to možda moje dite, pa je priko noći samo poružnilo? — kraljica u plač.

Nek se ona ne boji. Neće to dite dospit u vatru, da je kako. Kršteno čeljade neće od grijote ni stat na mrvicu krušca, a ne metnit tur tamo di se kruv meće.

— Ako je to tvoje ditešce ono će skočit s krušne lopate čim ga posidneš. Ako je Nečisti onda će mirno sidit. A ne boj se, neće ni ono dospit u vatru. Nečisti neće dopuštit da njevo dite izgori.

Kraljica užarila peć onako božijanski i kako se mrak spuštio ona dite na krušnu lopatu. Sidi taj mali stvor ko da se na krušnoj lopati rodio — nema ni divana od bižanja.

— Kad je tako, sinko, s mog mlika ajde lipo na vatru — prikrsti se sirota kraljica pa će ga ko bacat u peć.

Kako zamanila, a kroz odžak zauštilo, zatreslo se ko da se dva vijara tuku — dvori sve 'eknili — i onog s lopate nestalo, a u kolivki zaplakalo dite.

Izgrebano, umrčeno, nos ko da je krpljen nedokrpljen, uši oklepavile, al mater pozna: to je njezino dite. I oma poruči kralju. Došo on pogledo — na ditetovim usnama kap mlika.

— Jesi l' ga ti dojila?

Di bi ga dojila kad su ga sad vratili kroz tu uku i buku.

— Onda je siso kaku Nečistu mater — kaže kralj.

Vidi i on, njegovo je, al tako dite njemu ne triba. Neće ga ubijat, al ga neće ni trpit pod svojim slimenom kad je dojen mlikom Nečiste. Nek kraljica plače, nek kune, on ne popušta. Ne kaže ni kud će s njim, iz ti' stopa ga uzo i odno pa ga bacio u jarak kod dojkinjine kolibe. Baš ko mačiće što priteknu kad se mačka omaci.

Istina, to jedino nije rđavo mislio, jel je majka uzela dite čim je čula plač, al ne zna to sirota kraljica.

Kad je čula da je dite bacio u šumu jauknila da se zemlja rastvorila, nebo nad njom sklopilo i srce joj puklo. Kralj

naredio, da je oma meću u mrtački kovčeg, pa je izneli u kapelicu i ujutru će je već i saranit. Neće ni nju ni mrtvu gledat, kad joj je toliko bilo žao tog diteta.

E, al je dojkinja čula njezin jauk, — i oma znala šta se dogodilo. Al kralj nije znao, šta će se dogodit, a niko nije znao ni to, da je njegov zlatar glavom dojkinjin sin. A kad taj stvori zlatnu jabuku, ni na zlatnim drvetu lipča ne bi rodila.

On materi u potaji iskovo od zlata tri mala obruča. Ona u ponoć kroz pendžericu ušla u kapelicu, na kraljičino srce navukla te obručiće zlatne i kraljica oživila.

— Zašto ste me i vraćali u život, kad ja nemam moje dite? — kraljica će opet u plač.

A majka njoj:

— Ako ga nemaš ti, imam ga ja. Kad sam na mojim mliku znala odranit tebe, vajda ću znat i njega.

E, sad je kraljici srce došlo na misto, pa i ona s babom kroz pendžericu i svaki na svoju stranu.

Ujtrudan kad će otvarat kapelicu, a mrtački kovčeg prazan. Kralj se nije dugo mislio — oma dao dotirat staru dojkinju.

— To niko drugi nije uradio, ti si ukrala mrtvo tilo moje žene.

A majka u smij:

— Ljudi ljucki, ko je to još čuo da je u žive kraljice mrtvo tilo?! Ako još nije ustala, cigurno je noćos dobro spavala, pa se malo proteže u krevetu.

— Ti se još smiš i rugati?!

— A ko bi se lud rugo s tobom kad mu želiš glavu skinit sa ramena?!

Ne kaže ona njemu ni svitla kruno, ni kralju, već divani š njim ko da su svinje zajedno čuvali. Pa još i nakalami:

— Ljudi ljucki, kaki je to sad kraljevski adet nasto, da čovik živu ženu traži u mrtačkom kovčegu, a ne u krevetu?!

U taj ma' kraljica viče iz sobe:

— Šta je to, danas me niko neće podvorit?

Kralj se sav zblenio, pa najedared nije znao el da iđe el da ostane. Vidi, dojkinju nema zašto stamanit, al mu se sve to vrlo ne dopada. Prid svitom se mora pravit da mu je drago što mu je kraljica oživila, al ne smi ni pitat kako je uskrsnila iz mrtvi'. A ona se ne fali. Ko veli: pitaj ako smiš, a ja ću tebe zapitat kud je nesto naš najmlađi sin?

I od tog vrimena posto još goropadniji sa svakim, samo od kraljice krajči, a zapritio se da će glava doli svakom ko samo koraci u tu šumu di je dojkinjina koliba.

Tako vrime prolazi, a kad mu snig počo padat iza ušiju, sitio se da triba duši vaćat mista u raju. Dao sazidat crkvu kaku još niko nije vidio. Naredio: sav svit mora dolazit u njegovu crkvu, ko neće — glava doli. Svaki čuva to malo života, dolazu čeljad, dolazu, al nema tamo ni molitve, ne da bi bilo sveti' pisama.

Vidi on, tako se slabo vaća misto u raju, niko ne moli za njegovu dušu. Dao se u mišalj i jedared mora i pitat ima l' tu kake pomoći.

Jedna vračara mu kaže.

— Ja znam samo toliko, da u crkvi moraš imat niku ticu, al kaku — to samo tvoji sinovi možedu kazat.

Dva starija kažu:

— Svitla kruno, otac naš, vi ste nas učili samo lovit i ratovat. Nismo se bavili vaćanjem tica.

Sad mu došlo ono najgore, vidi: nema njemu blagosova brez najmlađeg sina. A kako će prid svit, kad se dozna da je svoje dite bacio u jarak, pa još u pustoj šumi. A dabome, da samo taj sin mož znat kaka je to tica, kad je među ticama odrasto.

Al tu druge pomoći nema. Uzo sramotu pod noge i krenio do babine kolibe. Šuma zagustila, zmija se ne bi provukla kroz nju, al kralj do podne stigo. Tamo baš sidali za užnu: dva momka i kraljicina dojkinja. Jedan momak krasota, a drugom sve na glavi naereno i oklepano, al se vidi da se zdravo volu.

— Baba, ko su ovi momci? — kralju je to prvo.

A onaj momak što je sav nakrivo skrojen veli:

— Svitla kruno, kralju, pa vi ne vidite da smo braća?!

— Kaka braća? Nećeš valjda kazat da si i ti moje krvi?!

A na to njegov sin lipo:

— Baćo, ako krv nije voda, ali' ni mliko nije voda. Ja siso njegovu mater, on siso moju, pa eto braća po mliku.

Kralju je oma bilo sumno, da je ovaj momak dite što su ga Nečisti podmetnili kraljici, a sad se i uvirio.

— I ti se pobratio s jednim Nečistim?!

Kad je to čuo kralju se zamračilo prid očima makar je podne.

— Pa i njeg je otac iste noći bacio ode u jarak, zato što mu je na usnama našo kap mlika moje matere — njemu sin u brk. — I vi bi se mogli pobratit š njegovim ocom, pa da na svitu bude braće i po jarku.

Buknila kralju opaka krv, al se oma i oladio. Nikad neće doznat kaka tica mu triba za crkvu, ako se pokrva sa sinom. I najedared priokrenio kabanicu, pa će sina zvat kući, ko materi u dvore.

A majka će na to:

— Bio je on s materom i izvan tvoji' dvora. Bolje ti kaži šta je tebe vamo dotiralo?

Nema tu poštivanja svitle krune, sad je on u njevim šakama, makar je u kolibi usrid šume. I kleko on, kaže kako traži ticu za crkvu, al niko ne zna kaku.

— Da mi ovaj moj brat nije kazo, ne bi znao ni ja — na to će sin.

A njegov brat po mliku veli:

— Pa to je bar lako doznat, u crkvi ovakog kralja di ni veselima nije do pisme triba tica, koja će tužne razgalit, a vesele raspivat. To mož samo tica što ima najlipče perje, a srce zlatno.

I momcima bilo dosta ružnog divana, kažu mu i to di je ta tica: kod kralja što ima caklene dvore. Otimat nek ni ne proba, jel će bit srićan ako se i krvave glave vrati otaleg. Ni za

blago je neće dobit, a sam mora ić, jel taj kralj neće trgovat s glavom na kojoj nije kruna.

— Pa kako ću onda?

— Probajte mu ponudit vašeg čilaša zlatne grive i zlatne zvizde na čelu. Taj kralj najviše voli konje.

Ode kralj veso ko nikad u životu makar se sav izgrebo i orondavio u šumi, ko da su ga mačke načele i kerovi kidali, al samo što je prošla nedilja dana, a on opet prid kolibom.

— Šta je, ne da cakleni kralj ticu?

— Dao je, dico moja, dao, pa je sedam dana pivala, da je svit nagrnio — otirat ga ne mož iz crkve, al osmi dan zanimila.

— Pa šta joj je?

— To je ono što niko ne zna.

E, ne znadu ni momci. Tribalo bi ticu pogledati. Zašto je nije dono?

— Niko je ne mož ni za dlaku pomirit s njezinog mista.

— Kako ćemo onda nas dvojica, — sin namigo na brata — kad vi u vašim dvorima ne trpite take, koji su sisali mliko od Nečiste matere?!

— Ne pitajte ništa, već hajte, — da su se narugali on bi i' valda i doče nosio do dvora, samo da mu pomognu.

— E, baćo — nasmijo se sin — to će nikud izdoć tako, da na mrzi kuća ostaje.

Oće oni, al da i majka iđe š njima, pa se od kraljice više neće ni ljućit. Pristaje kralj na sve, samo da tica opet propiva.

Kad tamo, a brat po mliku malo počukljiko ticu, ona rastvorila kljun, a kraljev sin njoj friško turi u grlo riblju kost. Tica ziva, a momci pogledali jedared, pogledali dvared, i kad će treći put, oni samo kažu:

— Kako zlatno?! U tice je sad srce drveno! Kogod ga prominio.

— Šta ću sad tužan i žalostan? — još malo, pa bi kralj i zaplako.

A momci u smij:

— I nas su minjali, a šta nam fali?!

Kralju baš nije do šale, a kad je pogledo sinovljevog brata po mliku, samo zavrnio nosom. Momci imaje dobre oči, pa se opet nasmijali i sin kaže:

— A kaki mož bit ovaj moj brat, kad su ga od jajetovi' lupinja sklepali?! Al neće on bit ni za dlaku manje lip od mene kad krenemo rad ticinog zlatnog srca.

— Pa vi znate di je?

— Ako ne znamo, mi ćemo doznat, al na taki put samo lipi momci možedu krenit.

Kralj imo velik kovčeg pun puncat zlatnim peškirima. To mu još pokojna mater tkala i naminila, da svakom svatovcu bude po peškir, ako kralj doživi zlatne svatove.

— E, baćo, daćete sedam od ti' zlatni' peškira ovom mojem bratu — kaže mu sin.

Svako jutro ustanu nji' dvojca bar za jedan pedalj prija sunca, pa kraljev sin izvuče iz bunara kabo nenačete vode i drži zlatan peškir, a pobratić se umije.

— Ko bi to meni smio kazat, da će moj sin dvorit jednog Nečistog? — mrđa kralj kad je počelo prvo umivanje, al samo u sebi, kazat momcima ne smi ništa.

A onaj kako se otare na zlatnim peškiru ostane slika. baš ko Isusova kad mu je na putu križa Magdalena pružila peškir. A to je njemu misto ogledala. To u dvorima niko nije znao, da se on ne smi pogledat ni u ogledalu, ni na vodi, dok mu se lice ne izupravni.

Na peškiru svako jutro ostane lipča slika, a kad potrošio i sedmog, dva momka se mogli poznat samo po tim što je kraljev sin bio crnomanjast, a ovaj drugi plav.

Kraljev sin se šali:

— Kosa mu mora bit žuta ko zlato, kad je od jajetovi' lupinja stvorena, pa kosa dobila malo žumanjca.

Nema više čekanja, sedmo jutro uzeli dobre konje, sablje i strile, pa krenu na put. Ne znadu ni oni di će tražit ticino zlatno srce, al onaj iz lupinja stvoren kaže:

— Brate, toliko opet znam, kudan triba krenit. To je zasad dosta.

Nedilju dana su prolazili šumu u kojoj su odrasli, a baš su znali kudan se triba provlačit. Dvi su išli kroz drugu, pa još samo dan i biće tri nedilje kako jašu kroz treću, a nigdi žive krštene ni nekrštene duše. Kad će poslidnji put zanoćit tamo, najedared se utijala šuma. Ni komarac da zazuji, ni na nebu zvizda da se pokaže. Pobratić kaže kraljevom sinu:

— Večeras do ponoći nema spavanja, a možda ni posli ponoći.

Sili pod jedan velik 'rast, pa slukte, ištežu oči, sve na prste računaje je l' već ponoć, kad jedared pobratić šaplje:

— Evo su.

Iznad nji' na gredi još veći 'rast, a pod njim zaigralo kolo ko da je iz zemlje niklo. Cika, vika, i hanjicanje, a kolo vodi momčina ko slika i prilika pobratića kad je bio ružan, a isti taki momak usrid kola svira u gajde. A kake su i te gajde?! Oderan ker u čitavo, to je mišina, pod rep turena trska pa gajdaš u nju duva. I muško i žensko nike izgužvane glave. Ima tamo i baba gvozdenog nosa i momaka s kerećijim ušima, ta ko da su njim lice od zakrpa pravili, al kako opankama dodirivaje zemlju iz nje varnice letu, a kad iskvrcavaje kolo ono plamen bukne.

— E, ti sad da si ćutio ko miš, — kaže pobratić kraljevom sinu — a ja ću probat do moji' braća. Da znaš, imam i ja dva brata rođena ko i ti, to su kolovođa i gajdaš.

Ne za dugo evo njega — imo je sriće. Kad se kolo malo odmaralo gajdaš sio pod jedno drvo. Ovaj mu iza leđa povuko kerov rep na gajdama, pa se tako javio da drugi nisu vidili.

— Znaš — kaže kraljevom sinu — kad bi me vidili kako sam se prolipčo, ti bi me raskidali živog, a i mog brata gajdaša što mi je kazo što nama triba.

— A kazo ti?

— Pa kako ne bi, kad nam je brat.

Jedva su iščekali da se prvi pivac digod oglasi. Onda se digla uka i buka iznad šume, odeše svi iz kola, al i dva mom-

ka oma iza nji'. Nisu čekali da se razdani, jel je još puta i puta do cakleni' dvora. Gajdaš je kazo, da je ticino zlatno srce tamo di je i tica ponikla. Taj kralj je sad i dvore prino doleko-doleko u najveće šume, jel je ticino srce ukrala njegova starija ćer. Ne mož baš svaki dvore ni pronać, a još je teže uć u nji' jel i' vrlo čuvaje.

Opet su odili, brodili, već ni dane nisu brojili kad jedared prid veče ko da je sva šuma buknila plamenom, al do neba. Kad pogledali, a to sunce na zaodu palo na caklene dvore.

Čikoši baš spraćaje s paše kraljevu ergelu. Kapija gvozdena, kad se zatvori, ni vitar kroz nju da produše, a cakleni grad sav glacak, po takim zidovima se ni mrav ne mož popet. Kaže pobratić:

— Brate moj, sad Bože pomozi el nikad.

Polegnu oni na njeve konje i umišaje se u ergelu, pa kad su se srićno dovatili košara, nji' dvojca se oma sakrili pod jasle. Sačekali da čeljad u dvorima poligaje, pa onda ko dva mačka.

Srićno došli prid kraljevu sobu, al tamo dvanajst dida orijaša čuvaje stražu. Svaki sidi na gvozdenom stocu i puši veliku stivu lulu, al toliku, da š njom vola kvrcne u čelo taj bi oma bio bogin. Pušu oni, da ne zaspu, a pobratić prišaplje:

— Ne boj se, san će i nji' privarit, a oni varaje tako, da ne sklopidu oči ni kad spavaje. Mi samo moramo dobro slušat kad koja lula kvrcne, onda je taj zaspo.

Čekali oni tu, čekali kad jedared kvrcne prva lula. Orijaš ko gleda, al spava, lula mu ispala iz usta. Kad je i dvanajsta lula kvrcnila o zemlju, a dva momka otškrinila vrata i već su bili u sobi, di su spavali kralj i kraljica. Izvukli sablje iz korica, pa jednu turili kralju ispod uzgljance, drugu kraljici i lipo sili, pa čekaje jutro.

Kad će svanjivat, jedan kralju drugi kraljici počo čukljikat tabane. Ono dvoje u krevetu razrogačilo oči, pa će kralj skakat rad sablje, a momci se smiju:

— Svitla kruno, ne morate se trudit, eto vam naše sablje pod uzgljancama.

Kralj bio pametan čovik, oma vidi da tu nema nevolje ta da su tili mogli su ga ubit na spavanju.

— Dobro momci, kad ste već doprli čak do moje sobe, oćete l' kazat šta bi tili od mene i od moje kraljice.

— Svitla kruno kralju, od vas baš ništa. Mi bi imali divana s vašom starijom ćerom, al nije red da se momci noćom uturaje u divojačku sobu, pa smo ode morali dočekat jutro.

Kažu ko su oni, sin onog kralja što je za čilaša sa zlatnom zvizdom natrgovo ticu zlatnog srca, i njegov pobratić.

— Mi smo morali doć, jel je tica zanimila, a tako smo čuli, da je to zato što je vaša starija ćer uzela natrag ticino zlatno srce, a metnila joj drveno.

— Momci, moram kazat, to je istina. Meni se to nije dopadalo već ni čerez tog što sam moro minjat moje gnjizdo, al šta možem kad moja ćer kaže da to tako mora bit. Vi ćete je pitat — kad nikom neće — možda će vama kazat zašto je to morala uradit.

Sunce granilo i svi već znadu da kralj ima goste, kad su dvori od cakla, pa se sve vidi skroz. I evo u sobu i dvi njegove ćeri, ne znaš koja je lipča, samo je starija zlatne kose, a mlađa crnomanjasta.

Kad su momci ugledali tu lipotu, gotovo zaboravili ticu i njezino zlatno srce, al starija divojka ga i donela u svilenoj maramici. I nema tu čekanja, već lipo kaže, da je ona to srce morala ukrast ako nije tila da divojkom plete side kose.

— To je — kaže — tako suđeno, da se udam za momka koji neće žalit glavu metnit u torbu za to srce. A šta sam drugo mogla neg ukrast ga, kad je moj babo ticu pozario za ždripca.

Kad je momak to čuo, a on digo prst:

— A nas dvojica smo opet sami tako odsudili, da ćemo se ženit samo s dvi sestre, zato smo zajedno i tražili ticino srce.

E, ni mlađu nije tribalo nagovarat, a ni kralj ni kraljica nisu poželili bolje zetove.

Kad su momci doveli snaše, pa starija tici zlatno srce vratila na misto, stari kralj nije mogo da i' se nagrli i naljubi. Ne mož ga pripoznat, posto drugi čovik ko da su ga priko noći prominili.

Oma napravio dvoje svatove, pa svakom svatovcu po zlatan peškir od oni' peškira što i' je naminio za zlatne svatove.

— Nek se zna kad ja odjedared ženim dva sina — podvikiva u kolu.

A stara dojkinja će mu prkosit:

— Otkale je sad i onaj drugi tvoj?

— A otkale ne bi bio kad je brat po mliku mog rođenog sina?

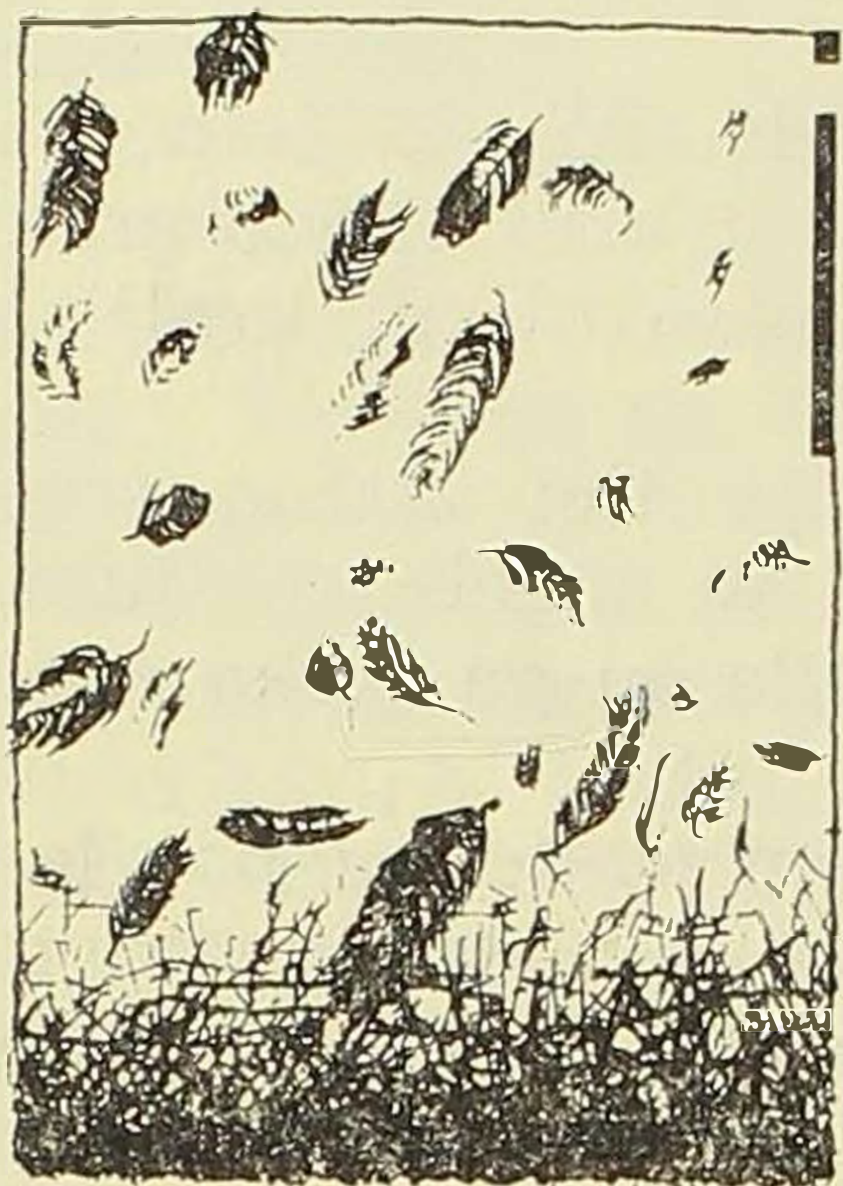
Ona onda ozbiljno:

— Srićan si što si tako kazo, jel da nisi ti bi vidio što nisi kad bi oko ponoći kroz odžak počeli padat svatovci iz njegove prave rodbine.

I bila su to dva vinčanja kaka svit još nije vidio, jel je pivala tica zlatnog srca.

I ja sam tamo svatkovala, pa sam i peškir zlatni dobila. U njemu sam donela i ovu pripovetku.

Baba s tri oka

Imala baba tri sina i snaje strašila sotim da ima tri oka, treće da joj je na timenu. U mladosti bila lipa, da je njezin dida nudio hiljadu da je ulovi, al ćudi take da je davo dvi hiljade da je otiraje. Al jedini spas mu bio, da je na vrime umro.

Baba će ženit sinove, al tako da će snaje ona izabrat. Oženila prvog: čim su sinovi očli na njivu snaju upregla u sav poso u kući i oko kuće. Naredila, da njoj skuva pilećiji paprikaš s valjuškama, a mladima će dobra bit i ritka tarana.

— Ja ću sad — kaže — leći i do užine da me nisi budila, al pazi da ti poso ne plače u rukama, jel makar mi dva oka spavaje ono na timenu uvik gleda.

Snaja bila ćućava — znala je baba šta triba izabrat — pa samo hrmba i plače, da je mogla obadva oka isplakat dok nije sve poradila.

Oženila tako i drugog sina, al kad je došo red na najmlađeg ovaj se ne da zaularit.

— Neš ti meni određivat ženu — prcka on babi ispod nosa — odabro sam ja curu, koju mi srce ište.

Kad je nova snaja došla u kuću dvi starije je oplakale:

— I ti bi bolje uradila, da si vezala kamen na vrat, pa skočila u bunar neg što si ovakoj svekrvi došla u šake.

A ona njima:

— 'Etrove moje, iđite vi s našim ljudima na njivu, a za mene nek vas ne zebe srce.

— Sestro, ne znaš ti koliko vragova je u našoj svekrovi.

A mlada se nasmijala:

— Ne brigajte vi ništa, na kraju će se vidit ko je prdnio u crkvi.

Baba nazapovidala i njoj, pa se priti:

— Treće oko mi gleda, sve vidi, makar ja spavam. Pazi, biće čuda što bilo nije, ako me ne poslušaš.

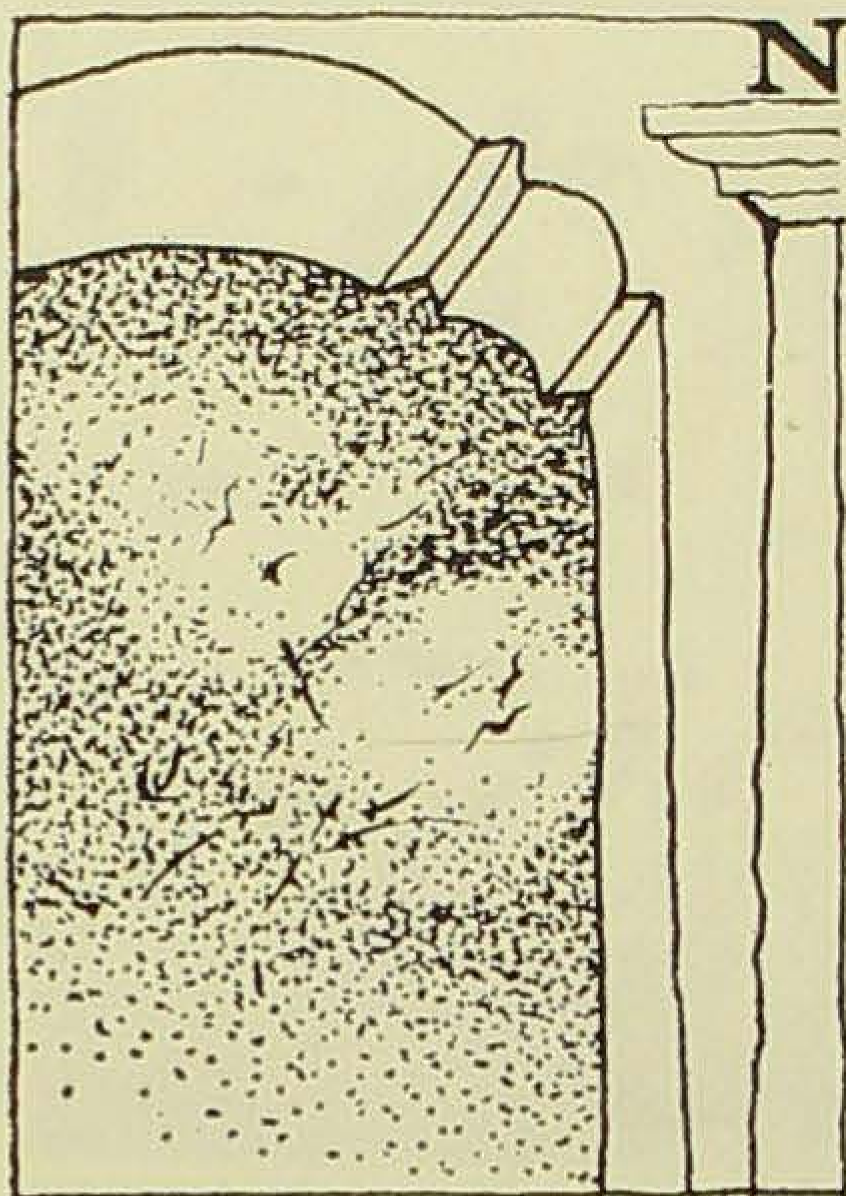
Baba se okrenila duvaru pa će do užne istezat krste, a mlada zaklala tri najlipča pivca, da mladima bude po batak, al ko pištolj. Onda uzele oklagiju, babu strgla s kreveta, pa udri! Na kraju joj izvukla jezik i svega ga izbola špiodom.

Kad su mladi došli s njive, a babi duša već na vr' nosa. Na glas dotrčale i komšije, pa će, da bi babu tribalo pitat kome šta ostavlja od svog dobra.

Pitaće je, al ona klepeće onim izbodenim jezikom i samo upačiva na najmlađu snaju. Niko ne zna šta oće, kad ne mož divanit, a najmlađa snaja će jedared:

— Šta ste se uzvrtili ko šarov u užarenoj peći?! Upućiva na mene zato, što sve svoje dobro želi ostavit meni, jel sam je podvorila ko niko živ. Skuvala sam joj paprikaš od tri pivca, da svakim okom gleda po jednog, kad već odlazi na drugi svit.

Naspram gosta i čast

Niki bać Brcko, po prdačnom imenu Grculin bio zdravo prike naravi. Š njim se ne šali ni ako si lud. Kad na njeg naiđe njegov sat ni panduri mu nisu smili blizo.

Jedared bać Brcko poranio, spremio veliku sikiru, cipaće panjove.

I mudra rič kaže: ko se ne zna srdit nek se lati panjove cipat.

Bać Brcko se nakostrušio čim je pogledo kamaru drva kad na kapiji niki kaputaš.

— Faljen Isus, bać Brcko, jeste l' radi gostima?

— Dobrima i poštenima i u po' noći.

Fićfirić se počo smijuckat baš ko lud na brašno, škanjiva se ko gladan srat, pa će na kraju:

— Bać Brcko, nećete me istirat?

Onim se obrve naoblačile:

— Nisi ker ni krmče. Di bi ja gosta istiro, da je kaki? Obraz bi mi izgorio.

Onim pao kamen sa srca. Okuražio se, al glas zamedljo ko rakiju na Božić:

— Bać Brcko, već tri godine niste platili ni krajcaru porcije.

— Baš ja imam kada brojiti godine.

— Al ja sam porcijaš. Tribalo bi da platite porciju.

Bać Brcku u obrve pao mrak:

— Imaš ti Boga? Suša spržila svu litinu, a ti bi da se sad plaća?

— E, moj bać Brcko, kad je rič o porciji onda nema Boga.

— Znam ja to, jel da ga ima ne bi na svitu držo porcijaše.

Divan krenio, pa se onaj sasvim okuražio i veli:

— Držo nas, a ne držo, ako ne platite ja moram zaplenit što nađem u kući, pa na bubanj.

Kad je to izreko, bać Brcko skoči, i zgrabi veliku sikiru. Al ne da cipa panjove.

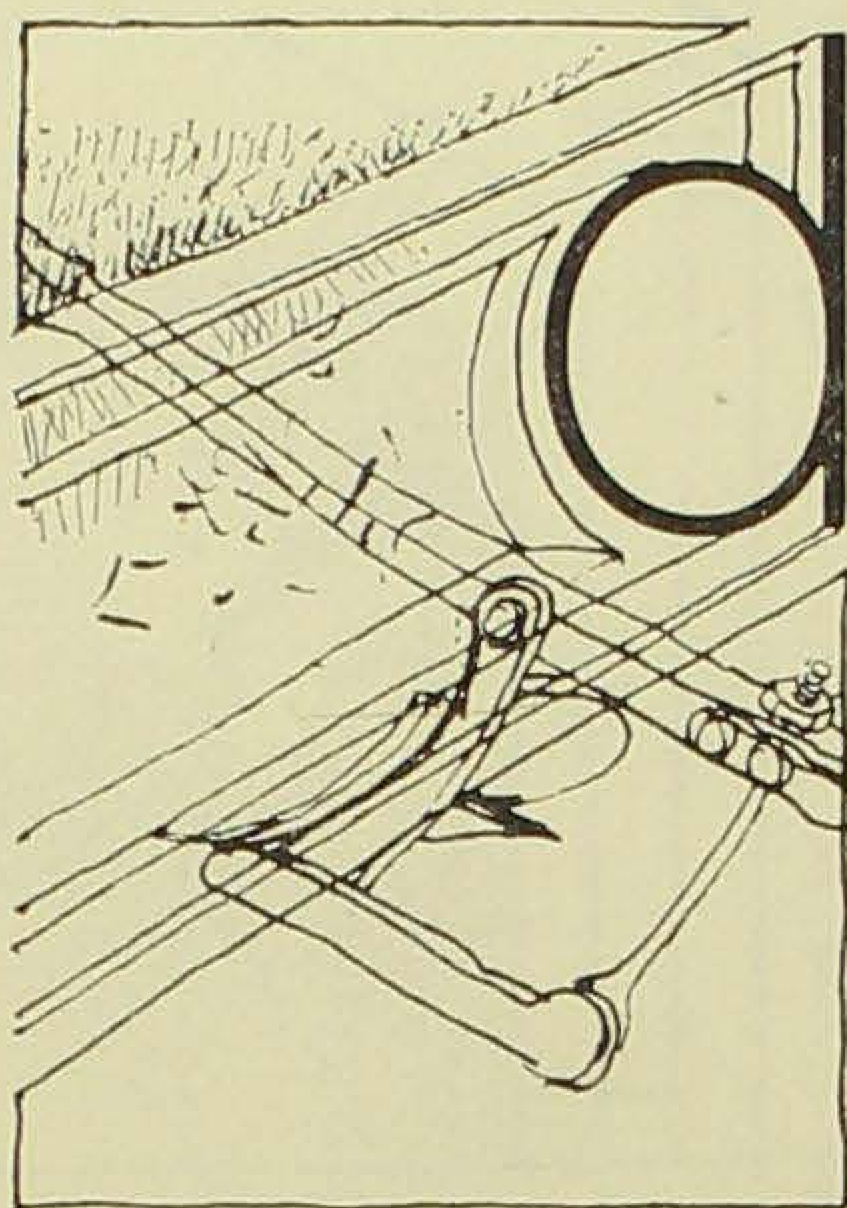
Porcijaš najedared pozajmio zečije noge, dok se nije dovatio sokaka ni stao nije. Otud će:

— Bać Brcko, sad vam obraz ne gori?

A onaj ko bratu:

— Pa jesam te tiro iz kuće?! Izgostiću ja tebe, kaki da neću, al vidiš — podiže sikiretinu — kod mene je naspram gosta i čast.

Momak „mlako i njako”

Dva dobra druga zajedno rasli, zajedno se momčili, a obadvojica se volili tući. Bili su taki velik zakon u šoru, da njim niko nije smio ništa. Dogodilo se tako da se jedan oženio u drugo selo. Na rastanku obećali jedan drugim, ako jedan imo sina, a drugi ćer, njeva dica će se uzet.

Prošlo vrime i posli dvadesetak godina sustriju se. Jedan imo sina, drugi ćer. Onim sa sinom je prvo:

— Ja nisam zaboravio šta sam obećo.

— Nisam ni ja — kaže drugi. — Pošalji mi ga na ugled.

Momku se divojka oma zalipila za srce, a i on divojki, al kući došo sav pokisnut.

— Baćo, možte se „falit” kakog druga imate — ne da mi ćer.

— Kako da ne da?!

— Kaže, vama će kazat kad se nađete.

Baćo ne čeka, iz ti' opanaca uprego u kola i ode kasom.

— Pa šta je to naopako, zašto ti curu ne daš? — zagrajo čim je ušo u avliju. — Takog momka svićom triba tražit, a ti mi ga sramotiš.

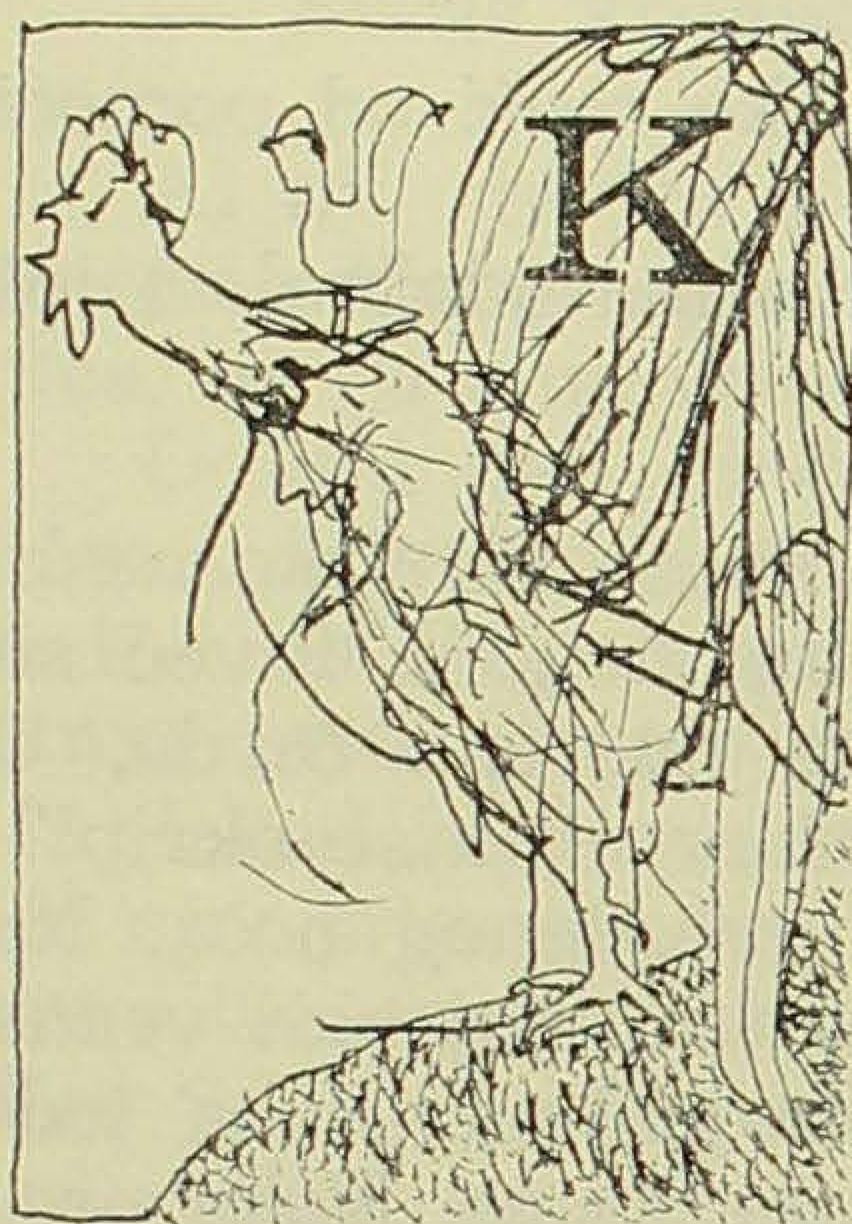
A divojački baćo njemu:

— Što se tog tiče, da je polak taki kaki je, ja drugog zeta ne bi poželio. Al nisi valda zaboravio kaki hiroši smo bili nas dvojca dok smo momkovali! Brate moj rođeni, pitam ga el se voli tući, a on veli: Bože sačuvaj. Nemoj se ni srdit, al meni jedan taki mlako i njako ne triba za zeta.

Kad je ovaj to čuo, samo zinio, pa prstom na usta i na nos:

— Laže! Laže, bogoruciju mu onu lažljivu. Prošaste nedilje smo se samo malčak proričili — a gledaj — kad me drvenom lopatom puko po njokalici četri zuba mi slomio i sav nos slupio.

Divojka golubica, momak golub

Kralj imo tri sina, tri momka da njim po lipoti nema para, a najmlađi imo u kosi i dvi dlake zlatne. Puko svitom glas: kralj iz sedme države udaje ćer jedinicu. Divojka je lipa ko da nije s ovog svita, a njezin babo ne pita iz kake kuće će bit đuvegija, samo nek je lip ko i udavača. Kad ima lipu ženu i još lipču ćer kralj želi da i unuke ima lipe.

— Ta divojka je rođena za mene — kaže najstariji momak.

Torbu puni dukatima, sedla najlipčeg konja i do divojački' dvora nije ni sjašio. Ne čeka da ga pitaje zašto je došo, a divojkin otac ga dočeko:

— Dobri sinko, po lipoti bi mi mogo postat zet, al da nas dvojca prvo naranimo živinu, p' ondaker ćemo vidit je l' tvoja jabuka za našu curu.

— Svitla kruno, ja nikad ni čuo nisam da bi jedan kraljevski sin s takim poslom kaljo ruke.

— E, sad si čuo! A kad to tebi ne mriši, onda smo se nas dvojica izdivanili za čitav život.

I ode kralj u stražnju avliju med živinu, — još i zlatnu krunu zaboravio skinit s glave — a nesuđenog đuvegiju ni čašom ladne vode da ponudi.

Kako je tamo jurio momak se ni polak tako kući nije žurio, a stigo sav ulopan, olindran, s nikin oklepanim šeširom. Od dukata nije ostala ni torba. Dono samo niko malo jaje.

— Kako je izgledala ta proševina divojke kad dolaziš ko da si bio učit prosjački zanat? — otac se sve u krst meće.

Kralju ni na kraj pameti, da je sina kogod ureko, a ovaj srdito:

— Ko je ljubopitljiv nek iđe sam pa će vidit.

I ni klištama više rič izvuć iz njeg.

Sridnjem bratu drugo nije ni tribalo. Spremio se da lipče ne mož bit, al kad se vratio on nije dono ni jaje. Kad ga ugledo tako zapustarenog otac ga nije ni pito kako je prošo u divojačkoj kući, samo kaže:

— Evo i drugog prosjačkog šegrta.

Al najstariji momak jedva dočeko da se s bratom nađe u četri oka, pa udario u smij:

— Daklem, i ti si natrapo na višćurinu čardu? A di ti je vragbabina milošća?

— Brate moj, ja ni tu sriću nisam imo, da barem to vranino jaje donesem kući.

Prvi živi stvorovi na koje je naišo bila su tri mala kobe. Goluždravi, pa drću ispod drveta s kojeg su ispali iz gnjizda. Kaki je bio bisan on natira konje na nji'. Dva tičeta izgazio, a treće pobiglo u korov. On će i njeg tražit kad evo stare kobe.

— Brate moj, u nje kljun gvozden, jezik vatren, pa mi traži oči da i' iskopa. Kad mi je i sablju prigrizla, a ja nju jajetom. U taj ma' stvorila se u vranu i odletila.

— Pa baba je cigurno i tebi kazala kake moći od pomoći su u tim jajima.

— Dabome da je kazala, kad mi ga je sama odabrala i još nike vražije blagosove mećala na njeg.

A o kakoj je to babi rič?

Kad su se vraćali momci udarili priko šuma, da i' ko ne bi pito je l' divojka isprošena. Nigdi strije ni strijice, i već su bili digod u po puta kad se stvorila nika naerena čarda. U toj pustolini ko ne bi svratio da malčak odane i da se okripi?!

Kad tamo, a gazdarica jedna višćura gvozdenog nosa. Na rukama ima nokte ko mačka, na livom ramenu joj sidi vrana od sto godina, na desnom gavran od dvisto godina. Baba jednom rukom češlja vranu, drugom miša zlatne karte. Kako promiša, a gavran grakne:

— Ka' ćeš me ženit?!

— Ako bude sriće, uskoro, sinko, uskoro, — veli baba, pa samo karte miša.

Na astalu krušne kotarice vrvom pune dukatima. Ko se s njom karta na bilugu meće dukat, a ona krušnu kotaricu zlata.

Di je taj lakum koji za dukat ne bi tio iskartat cilu kotaricu?! S torbom dukata mož nakartat kola zlata, pa kad nema divojke barem će se s dukatima dičit. Tako mislio jedan brat, tako i drugi. Do ponoći i dobijali, al do zorni' pivaca ko da se sav svit privrnio, ostali skoro brez gaća.

Kad će krećat daborme da njim nos visio do zemlje, al na ispraćaju prvog brata baba zapovidi sluškinji:

— Daj gostu vranino jaje, nek se zna da iz moje kuće još niko nije očo brez milošće.

I kaže kaka je ta milošća: na koga se baci to jaje taj se pritvori u vranu.

— Brate moj — kaže sad najstariji — šteta je što si čerez mali' koba stracio tvoje jaje.

— Ta ne divani! Neću valda žalit još i za jednim vraninim jajetom?!

— Čovče, znaš ti da to jaje mož divojku vridit?! Srića je što ja još imam svoje. Ne misliš ti da i ovaj naš luckasti brat mož ponet jabuku na divojku? Pa nećemo valda dopuštit da divojka bude njegova? Najmlađi, najluđi, pa da nas on zavije u sramotu?

Kvrcnio se sad u čelo i sridnji. I tu nije tribalo dugačkog divana. Ako divojka i oće poć za njevog brata ona njegova biit neće.

A najmlađi borme već drugi dan stao prid oca a i mater:

— Svitle krune, blagosovite menekar, pa da i ja krenem, možda ću bit srićnije ruke neg moja braća.

Stigo i on divojačkim dvorima baš kad će kralj skidat zlatnu krunu s glave i laćat se krušne kotarice s ječmom i kukuruzima.

— Kad si već tu, oćeš li ti, sinko, meni pomoć da naranimo živinu? — kralju je to prvo.

A momak oma njemu kotaricu iz ruke:

— Svitla kruno, zašto ne bi, kad i ja volim pivčiju pečenicu.

Al nji' dvojca nisu stigli rasut zrno živini, jel je divojka dotrčala čim je ugledala tako krasnog momka, a za njom i kraljica, pa ga oma vodidu na ručak.

Došo i dan vinčanja, a daborme da diverovi ne možedu izostat iz svatova makar prisvisli od zlobe. Al ne bi oni izostali i da i' nisu zvali u čast, jel su se zaklelli: na tom vinčanju prid otarom divojke bit neće, pa kud puklo da puklo.

I kad će đuvegija snašu u crkvu stariji diver u potaji baci na nju jaje, pa čisto razrogači oči da bolje vidi kako će se stvoriti u vranu. Al nek on gleda i s četri oka od vrane ni traga. Kad je jaje palo na divojku ono je puklo ko da je grom provalio nebo, na crkvenim pragu se digo stašan vijar, pa je snaše doduše nestalo, al vijar nije odno vranu već krasnu bilu golubicu sa zlatnom krunom na glavi.

Svit se sav skamenio, a dva divera se zblenili, pa se samo pogledaje: otkale se stvorila golubica kad triba da je vrana?!

Ako diverovi ne znadu, al zna vragbabina sluškinja. Ona misto vraninog jajeta najstarijem bratu dala golupčije.

Misto kola i podvikivanja tu je sad plač i jauk ko da nisu svatovi već ukop, al momak stao prid kralja i kraljicu:

— Svitle krune, otac naš, mater naša, nemojte se žalostit dok mene imate, naću ja moju divojku i oprostit je od te vračke makar noge do kolina ožuljo.

I oma će krećat, al se na to javidu i njegova braća. Spasavaće i oni divojku al kažu, nije pravo da to bude badava, već ko je dovede taj nek je dobije za ženu.

Kralj ni da čuje. Kako bi on pogazio rič i dao je drugom kad je divojka već isprošena, al đuvegija pristaje. Ne mari makar njemu srce pripuklo, samo da se ona spasi.

— Sinko, ona je tvoja, protiv tvoje volje ja ne možem ništa — kralj ga zagrlio, pa siroma misli, još je i bolje kad tri brata iđu neg jedan sam.

Al dva starija nisu čekali dok se momak oprašćo, već konje omamuzali i zaprašili za vijarom ko da će ga uvatit oma iza prvog drveta.

Momku nije tribalo kazat, da od braćinstva nema ništa, pa se nije ni trudio da i' stigne. Išo je i naišo se, pito i napito se, al niko živ nije ni čuo za golubicu koja ima zlatnu krunu na glavi.

Na kraju dospio u velike šume. Već par dana ni na trag čeljadeta da naiđe, kad jedared prid njim ko da je štogod palo, a iz šume se čula vika i štrkalj. Malo posli pripozno glas braće.

— Tamo je moro pobić!

— Ne, ovamo je.

Kad kogod biži tog i vijaje. Obazro se on a u šipraku ko da se štogod svitlucka. On će bliže, a kad tamo koprca se jelin sa zlatnim rogovima. Strila mu pribila pridnju nogu. Kad je vidio da momak kreće njemu jelinu trgle suze, al ovaj ga oma omiluje po glavi.

— Ne boj se, ja ću te sakrit i zakrilit.

Oma ga zatrpo zelenim granjom, pa nožom rasiče prst, otrče na suprotnu stranu i zemlju poštrapa krvljom. U taj ma' evo i braće. Još se uvik pripiru na koju stranu je jelin nesto, a momak poviče:

— Ni jedan nema pravo, evo mu krvavog traga, onamo je pobigo.

Na takim pustim mistu čovik bi se obradovo i tuđinu, al oni momka ni da pogledaje. Sridnji se doduše ko trgo kad je ugledo brata, al najstariji drekniо na njeg:

— Nećeš se valda zadržavat s njim? Na čast mu i divojka kad budemo imali jelinove rogove. Divojaka ima na svaki prst i po deset, ovaki jelin je samo jedan na svitu.

Omamuzali konje i odeše ko da njim je za petama vatra, al su se jedva zaukali kad iz oblaka zaušti pa jednom med oči-tiska vrana, drugim mlad kobo — a i jedno i drugo ima gvozden kljun i vatren jezik. Branidu se momci, al kad oni zakrilidu oči tice konje nazlabadu pa jedan biži priko drugog. Dok trepneš trag njim se izgubio u šumi ko da se kamen skotrljo.

Momku se steščalo na srcu, pa samo što ne plače, a jelin progovori ko čeljade.

— Tu dvojicu žališ?

— Pa to su mi braća. Ove tice će i' u smrt otirat, al kad su te oni ubogaljili ja te neću ostavit dok ti noga ne zaraste.

— Ne boj se, neće i' usmrtit, al ni kuće nikad više neće vidit, kad ni vrana ne mož bit ono što je bila. Tiraće i' po svitu do prosjačke torbe. Al ti nemoj žalit, nisu oni tvoja braća, vas je samo rodila jedna mater, a bolje da je dva kamena donela na svit neg onu dvojicu.

Momak se začudio:

— Kaki si ti jelin kad imaš čovikovu rič i otkale ti sve to znaš?

— Znam ja i više — pa mu kaže sve što su radila njegova braća. — A otkale znam, to ne pitaj jel ti ni tako ne možem kazat. Bolje mi donesi moj lik, da ne bi' moro dugo čekat dok ne ozdravim.

Uputi ga nek krene za čelama, pa će doć do jedne divije jabuke, što je polak u cvatu polak u rodu, tako da š nje uvik ima šta uzabrat. Za njeg će donet grančicu cvata, za sebe nek uzme četri zrna jabuka.

Momak je išo samo do prvog briga, jabuka je izrasla na vrvu ko perjanica od cvića i zvoncadi. Kako je cvatom privio

ranu tako jelin skočio, ko da mu ni dlaka nije spala s noge.

— Čuj, — kaže onda — znaš ti, da smo nas dvojca nikud ko braća? Ja imama dva zlatna roga, ti imaš dvi zlatne dlake u kosi. To nam je valda i donelo nesriću, mene čerez tog lovidu, tebe braća zlobidu, al sad jedared će ti to bit srića.

Momak sad već vidi, da jelin nije ko drugi jelinovi, pa gleda u njeg ko u druga.

— Kaži ti meni, — jelin će zapitat — je l' se vrtio taj vijar što je odno tvoju golubicu?

— Otkale znaš? —

— Mislio sam. Pobratime, u tim vijaru je letila jedna vragbaba što ima čardu u ovim šumama. Da si kojom srićom bacio sablju u vijar iz njeg bi kapnila samo kap crne krvi, i on bi odno viščurinu mrtvu kožu, a golubica bi ti stala na dlan — i kaže šta baba radi i kako su mu braća prošla kod nje.

Da je znat ko zjat, al kad nije, momak će onda skratiti vragbabu za glavu, samo kad već zna ko mu je zlotvor. I već će skakat na konja, da traži babinu čardu, al ga jelin zaustavi.

Smio bi se zaklet, da je čardu zemlja progutala čim su njegova braća koracila iz babine avlije. Vragbaba je kolovođa viščura, pa ima take moći od pomoći, da baci makovo zrno na zemlju, a čarda se već i stvorila, lupi petom o zemlju, a čarde već i nema. Ako tako oće stvoriđu se i dvori, el crkva i već šta želi. Jedino ne mož uništit striju iznad glave dok ima krštene duše u njoj.

— Pa di ću je tužan onda naći, kad ona tako minja slime nad glavom? — momak se dao u nevolju.

To ni jelin ne mož prstom pokazat, al zna šta valja učinit.

— Dobro sam pogodio — kaže — da ćeš bit srićne ruke što imaš te zlatne dlake u kosi, jel kad se stvoriš u goluba od nji' ćeš dobit zlatna krila, sjaćeš na suncu, pa će te vidit svi golubovi svita.

— Naopako, pa neću valda i ja dobit babino jaje u leđa?

Neće, al nije ni baba jedini stvor koji ima moći od pomoći, pa nije ni on ta četri zrna divije jabuke uzabro samo za uspomenu. Kad poljubi jabuku stvoriće se u čega želi, kad se prikošedi oma se vrati u ono za šta se rodio. Momak sad triba da postane golub, a konj će se stvorit u bumbara. Taku babu koja se seli vijarom ne može šale tražit pišice, al ni jašenjem, već triba letit.

— A kad je nađeš s golubicom ćeš lakše i divanit ko golub — našali se jelin.

— Lako bi ja š njom divanio da sam baš i nim, a ona gluva, samo da je nađem.

Jelin je još kazo šta je kazo i dao komad rascvatane grančice, pa momak otkine struk zlatne kose i na nju naveže grančicu i jabuke, pa taj đerdan obisi oko vrat. Dao prvo konju da poljubi jabuku, pa bumbar već i zuji oko momkove glave, al nestalo i te glave kad je poljubio drugu jabuku, a vrkuće krasan bili golub sa zlatnim krilima.

— Pobratime, — zapitaće — šta će mi tolike jabuke?

— Tribaće. —

Poletili nji' dvojca, pa se držidu uvik visoko pod suncom, da se golubova krila što bolje sjajidu. Čim ga ugledadu oko goluba zlatni' krila se šćoporadu svi golubovi. Svaki misli da je on sin njevog kralja.

— Ideš se ženit?

— Ženio bi' se ja, samo da mi divojku nisu ukrali — kaže momak ko je i šta se dogodilo.

Golubovi znadu da njev kralj ima tri ćeri, tri golubice sa zlatnim krunama na glavi, al ta ni jedna nije bilog perja. Za njegovu divojku nisu ni čuli.

Letili oni i letili, da su nogom išli valda bi se već prikinili, već i zlatno perje iz krila počelo ispadat, kad jedno jutro bumbar se javi:

— Mladi gospodaru, vidite l' vi iznad šume onog goluba? Taj ko da bi prid nas, a ne mož uzletit.

Dobro je bumbar vidio. Spuštili se oni na drvo, a tamo mator gaćan, jedno krilo mu ranjeno. Kad je momak kazo kaka nevolja ga tira po svitu, onaj se obradovo.

— Čim sam te ugledo — kaže — pomislio sam ko si, jel taka golubica samo ovakog momka mož imat.

Kad je višćura nosila golubicu sa zlatnom krunom njeg je vijarom lupila o drvo, da ga stamani, zato što je vidio. Srićom, samo je krilo ranio. Nije mogo vidit di je iskočila iz vijara, al to ne mož bit daleko, jel njezina sluškinja svaki dan oko tog drveta bere jagode i pečurke. To je lipa divojka i cigurno nije drage volje kod take gazdarice, jel često plače.

Jedva on to ispripovido, a sluškinja i dolazi. Momak brže-bolje povio krilo jabukovim cvatom, a gaćan od dragosti poviče:

— Kaka je to milost božija?! Krilo mi zaraslo.

Momak se nasmijo:

— To je zato, da ne ostanem samo na fali što si se tako ranjen trudio da mi se javiš.

Kad je ugledala goluba zlatni' krila sluškinja počela ajmekat:

— Bože, Bože, zašto ne znam golupčiji divanit? Ovaki golub mož bit samo momak višćurine ropkinje.

— Ni nisam niko drugi, — golub se prikošedi i prid njom se stvori momak.

Kaže ona: i nju je vragbaba otela. Bižat ne smi, jel joj se višćura zapritila, da će je pritvorit u kamen. Ako dozna da je divanila s momkom jezik će joj iščupat, al nek bude šta bude ona će pomoć koliko mož. Pomaže ona i golubici sa zlatnom krunom.

— Da je ja ne 'ranim — kaže — jagodama i pečurkama sirota bi umrla od gladi.

Vragbaba je drži zaključanu u gvozdenoj škrljetki, ne da joj ni ića ni pića dok ne obeća da će se udat za njezinog sina, a divojka ni da čuje za to.

— Znate l' vi, mladi gospodaru, ko je vragbabin sin? Onaj gavran od dvi stotine godina što joj sidi na desnom ramenu, a ćer joj je vrana na livom ramenu.

Momku se smrklo prid očima.

— Divojko, sad mi kaži samo to: di ću nać viščuru?

— Oma iza briga u doljači je stari salašić. Viščura je stvorila gotovo čergu, tamo niko neće tražit cer jednog kralja.

— Al ni ona se ne nada da će je jedan golub skratit za glavu — momak se nasmijo.

Poljubi jabuku i golub već leti, a bumbar za njim. Potrče i sluškinja, neće ni ona brat jagode, a leti i gaćan. Golub obletio babin gazdaluk, pa se zlo nasmijo. Trska na striji gotovo prokišnjava, odžak se nakrivio, šarke na pendžerima izmišćene, brave rasklamane. Niko ne bi pomislio šta je iznutra, al ni to, da ta truljava vrata ni top ne bi razvalio. Golub zavrkuće, da se javi njegovoj golubici, pa samo mane bumbaru i nji' dvojca odeše unutra kroz odžak. Tamo dvori od tvrdog kamena, vragbaba drima u zlatnim zapećku, a na ramenima joj njezina dica. Prid njom i sad zlatne karte i pun astal krušni' kotarica s dukatima.

Dok se nisu razazocali golub kroz rašetku poljubi golubicu u škrljetki, pa se prikošedi, a š njim i bumbar.

Baba sve ne viruje očima, sad je vidila goluba zlatni' krila i bumbara, sad prid njom stoji momak i nuz njeg konj, a u momkovoj ruki sablja što je trgo sa sedla.

— Babo, — momak se poćo smijat — nisi ti pomislila, da bi ovaj tvoj sinak malčak bio ružan za divojku u škrljetki, a malčak i mator?

Smije se momak, al ne zadugo, jel će se baba mašat ispod pregače, da izvuče vranino jaje. Jedared sabljom zamanio, tri glave skinio. U taj ma' kroz odžak dunila vitruština, pa nestalo babe, nestalo gavrana i vrane, a š njima i salaša i škrljetke i zlatni' karata. Ostale samo krušne kotarice s dukatima.

Golubica sletila momku na dlan, a on je opet poljubio, pa se smije:

— Ajd da vidim, možeš li se ti tako prikošedit ko što je to uradio golub zlatni' krila?!

Dotrčala uto viščurina sluškinja, pa kad je vidila u kaku krasnu divojku se primetnila golubica sa zlatnom krunom, od dragosti zaplakala ko malo dite.

Divojka nju izljubila ko rođenu sestru, pa će momku:

— Da nje nije bilo, ne znam je l' bi ja još bila živa.

— A ja znam, da te ne bi našo, da me ona nije uputila, i zato će bit misto sestre i tebi i meni.

I neće se zadržavat ni sata ni minuta na tim prokletim mistu. Oma će krećat da njevim starcima odnesu radost, al kako će kad je konj jedan, a nji' troje, pa su tu još i silni dukati.

— Alaj mi je i to nika nevolja — zavrkuće s grane gaćasti golub. — Već ste zaboravili, da svaki mož imat krila, a dukate ćete zakopat dok kolija ne dođe rad nji'.

Čuvaće on s njegovim društvom, čeprkaće po vazdan po tom mistu, pa ni mrav neće znat da je tamo zlato.

I poljubili oni jabuke, pa se i viščurina sluškinja pritvorila u golubicu, al baš tako lipu ko momkova divojka, samo što nije imala krunu na glavi.

Odletili putom kojim su i došli kad jedared bumbar drekne:

— Mladi gospodaru, šta je ono naopako?!

Pod divljom jabukom stoji krasan momak, skida zrno s nje, a na ramenu mu jelinovi zlatni rogovi. Sletili oni ko strile, prikošedili se i kako se golub primetnio u momka već i sablju istrgo sa sedla. Ne pita, već zamanjiva sabljom po vratu:

— Pokazaću ja tebi šta je zaslužio onaj koji je ubio jelina.

Al onaj bio brži: poljubio jabuku i prid njima se stvorio jelin sa zlatnim rogovima. Al se oma i prikošedio, pa se opet stvorio momak.

— Je l' moguće, da si i ti bio zavračan?! — kraljev sin bacio sablju pa se latio grlit i ljubit.

— Pobratime, — onaj se smije — pa ti ne znaš da je višćura tila udat i ćer vranu?

On je jedinac kralja na čijoj zemlji je ta divija jabuka. Višćura je njeg naminila vrani za čovika, a sad je nestalo vragbabino društvo, nestala je i vračka.

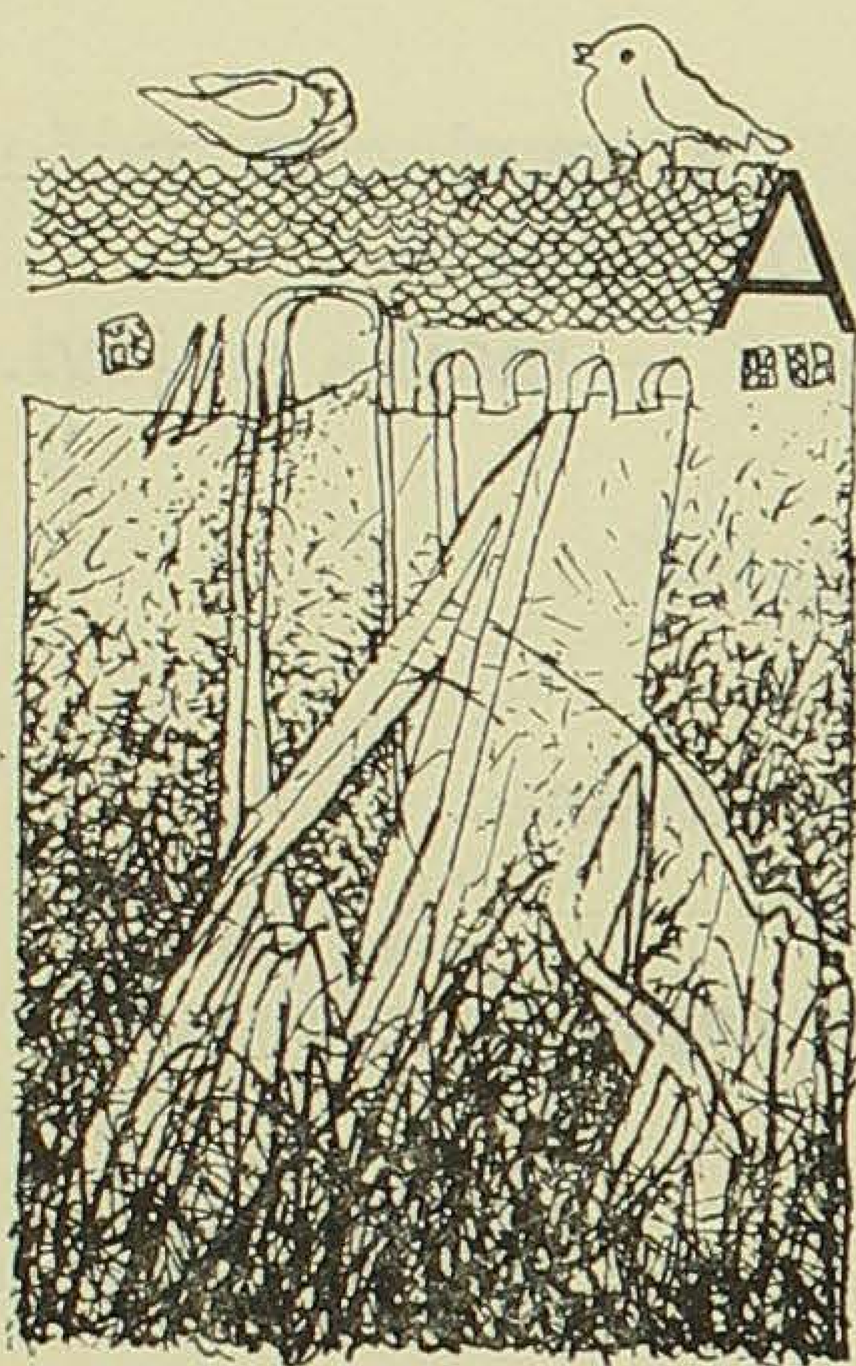
I sad je samo nastala radost: jelin-momak i višćurina sluškinja se ovolili čim su se ugledali, pa otud poletila dva para golubova, a bumbar zuji za njima ko da i' svirka prati.

Oma su bili svatovi u dvojim kraljevskim dvorima, a ja sam bila glavna kuvarica. Za uspomenu su mi dali zlatnu varnjaču.

Do juče sam je imala, al kako sam paprikaš kuvala na katlanki u avliji, jedna švraka mi je ukrala.

Pripovitki kraj konac, upo zec u lonac, a ko želi nek traži švraku, pa će njegova bit zlatna varnjača.

Bandžava i nagluva baba

A da kažem i ovo: dvi babe našle se na sokaku. Jedna s pece, druga na pecu. Jedna bandžava druga i nagluva. Pomozi Bože, ,,lip'' par čeljadi.

— Faljen Isus, Mare, — bandžava će.

— Šta mož' kad smo stare?

— Nisam te vidila od mog dide sarane.

— Jeptino sam kupila tarane.

— Nama crklo i ono lipo ždribe.

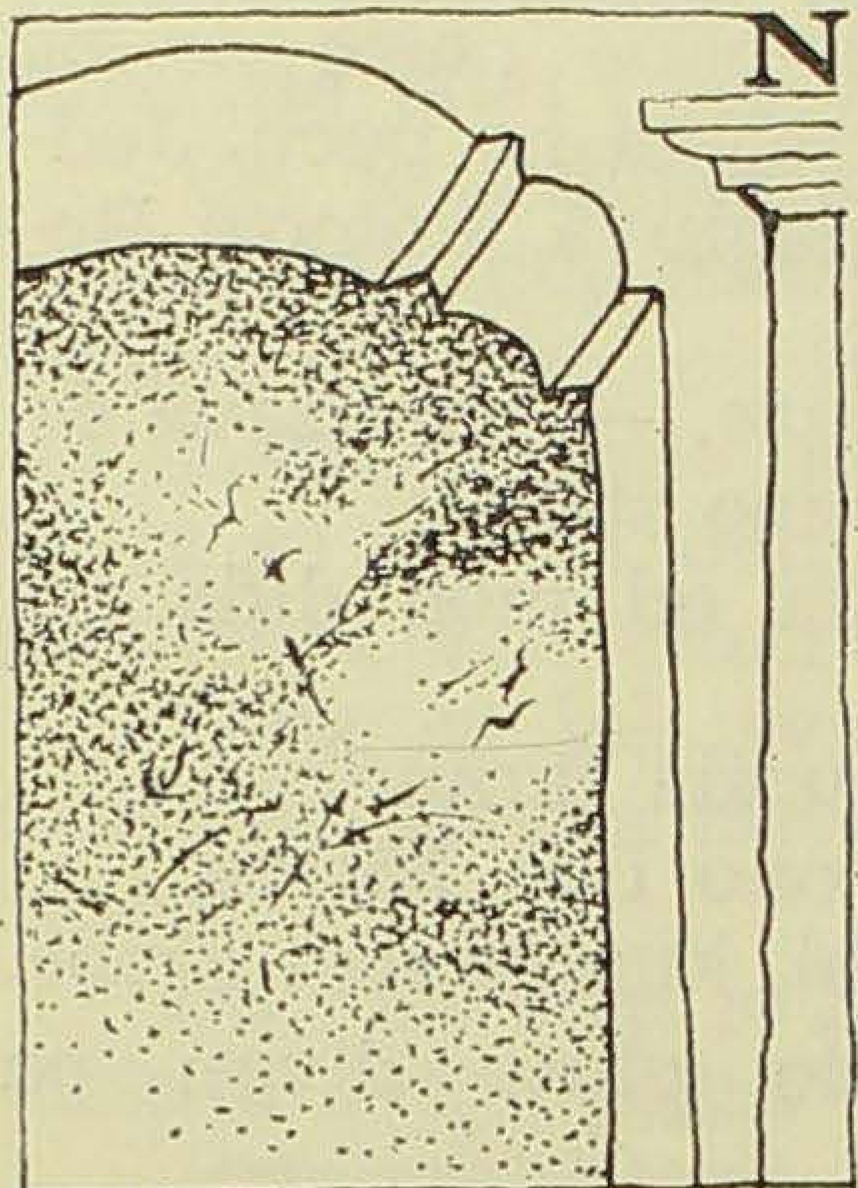
— I dida bi i ja bi, kupila sam i ribe.

Bandžavoj dosadio gluvi divan pa lupi:

— Poljubi me u dupe.

— Slušaj, slatka, to je još najjeptinija rana.

Nagluva baba

Naišla majka nuz salaš, a gazdarica vuče đermu, tevlja štogod kod bunara.

— Šta radiš Marice? — majka se javi.

— Perem kačice.

— A šta ti radi Mijo?

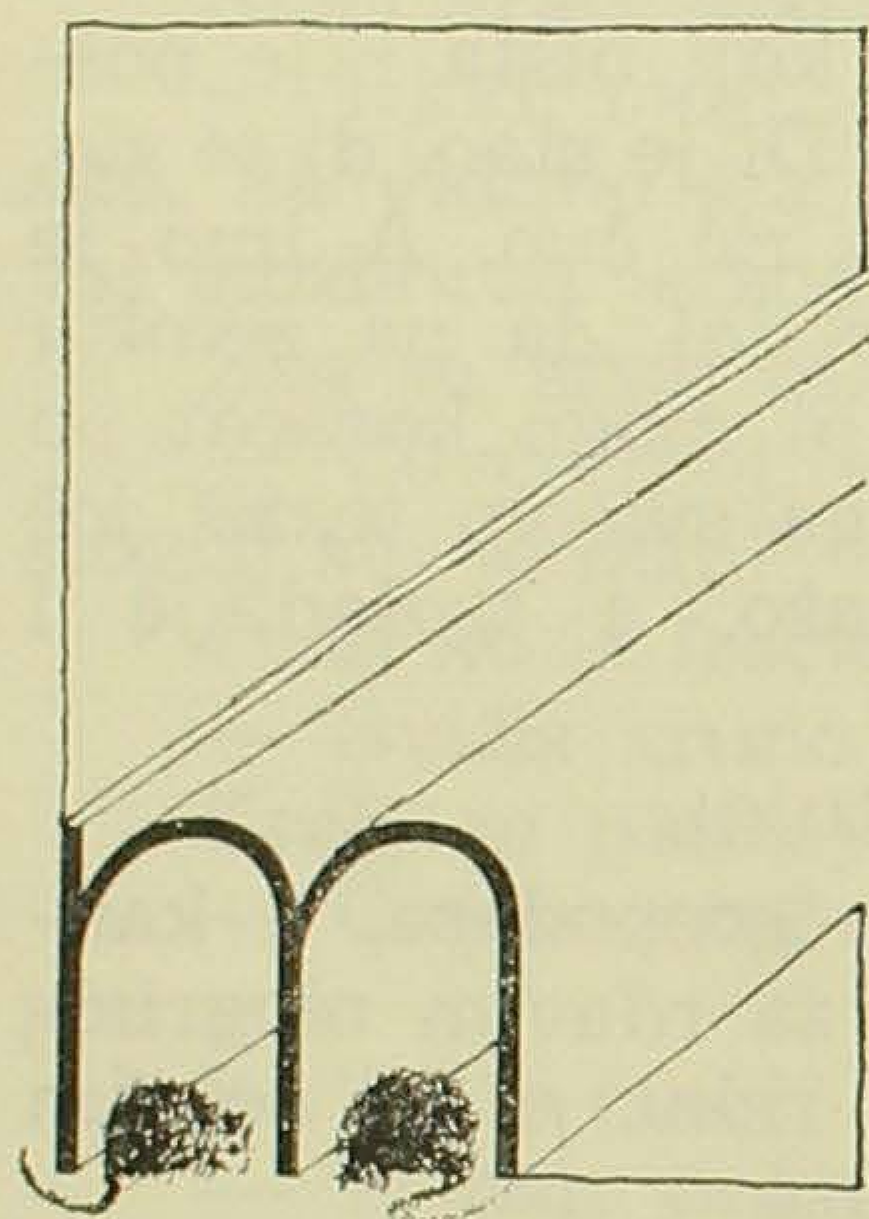
— Od sira je bilo.

Majki prikipilo, pa kresne:

— O, jebem ti uši!

— Linčari. Sidi u zapećku pa puši.

Ima i gorjeg

uva strvinara ukasnila na spavanje. Našla crknitog magarca, pa srcu ne mož odolit, sladila se do mraka.

A komarac poranio, ne mož već čekat da se nasisa ljudske krvi. Poranio i čerez drugog, iđe na dvi štake.

— Kume, kaka nevolja je tebe stigla? — muvi čudno što on tako šantucka.

A on digo štaku:

— Kumo, ne ajmeči, kako je derano još nije tako ni krvavo.

— Pa di si zapatio tu nevolju?

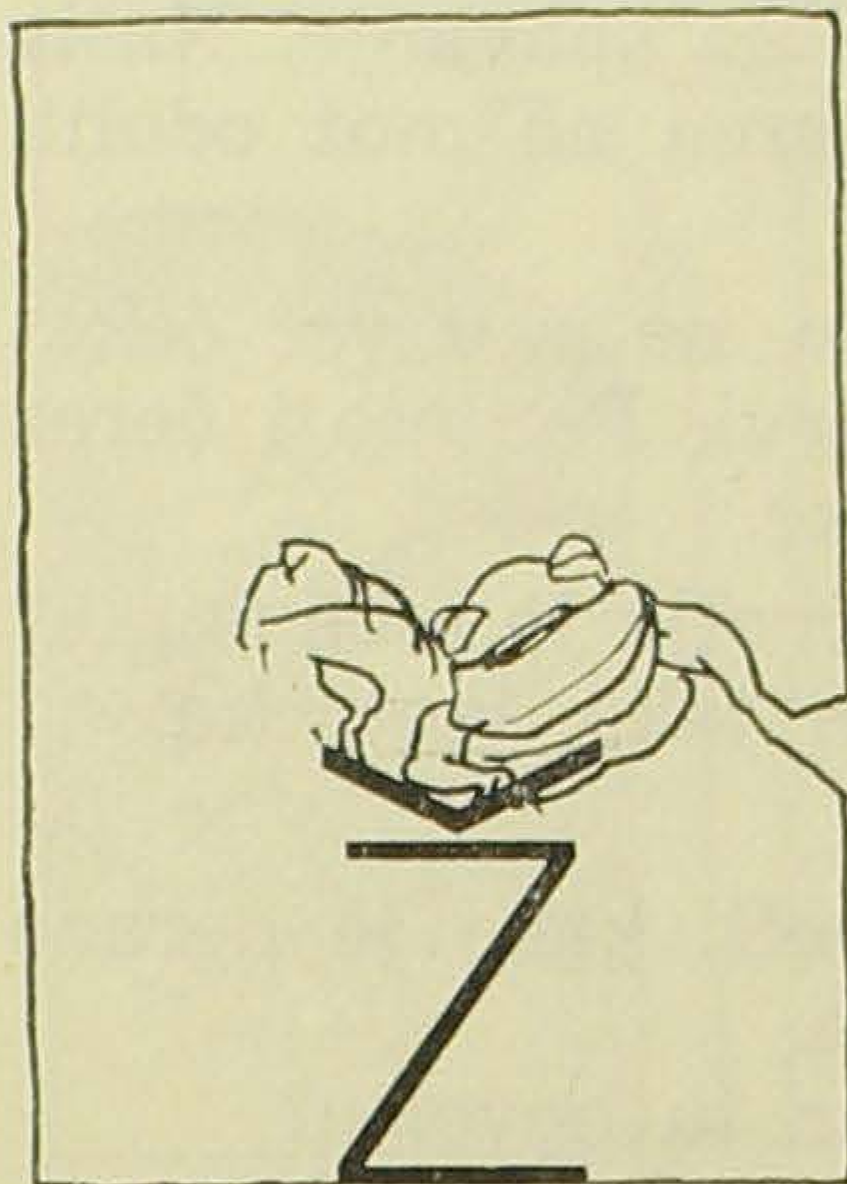
— Bumbari svatkovali, stačale nazdravljale trojanicu za trojanicom, jednog matorog svatovci natpili, pa onako naljoljan naletio na mene, slomio mi nogu.

— O, o, o, nesrićan ti i dica ti.

A komarac opet digo štaku ko što bi čovik prst, pa muvi:

— Kumo, esam ti reko: ne ajmeči. Po ljudskoj pameti ja sam još i dobro prošo. Znaš ti kako oni kažedu: komarcu je lako iščupat nogu.

Teško gazdi koga sluge uče

Zivio jedan stari kralj, koji ništa nije poštivo ko čestito čeljade. Di je stao, di je sio, svit je samo pametnu rič čuo. A imo je zeta cara. Taj bio taki 'ol, da na zemlju ne bi stao samo kad bi mogo koracat po vitru. I nemaran, da ga svićom tražiš još jednog takog ne bi našo, a trošadžija i inadžija.

Stari kralj ga svituje:

— Zete moj, care gospodare, ti kandar zaboravljaš da se za rđavim ni grudva zemlje ne baca u raku, a za dobrim čovikom i stope plaču.

Onaj oma plane:

— Plačite vi, kad ste omatorili, a tim vašim divanu ni vire ni pare. Šta sam ja: rđav?

— Nisi baš ni dobar.

Stari kralj ćeri u prćiju dao dva-tri kaštela, desetak pustara, da car ne kaže da mu je žena došla prazni' šaka, gola i bosa. Dabome, na pustarama su i majurovi, al pod carskom rukom od tog svega nikake hasne. Polak sluga odvija, polak sami pobignu, pa litina propada, marva otpada, staje prokišnjavaje.

I da je kaki, al i bandoglavi car jedared moro obraz bacit pod noge, potužio se starcu:

— Vidim i ja — kaže — ako se ne spori i ne rodi, nema tog što se ne mož potrošit.

— Dobro zete, care gospodare, ja ću ti odabrat ljude i ručiću ti ako ćeš i glavom: poso će bit blagosoven. Al ne smiš s ljudima ko dosad, jel znaj: kad u svinjaku noćiva i vrag se napuni buvama. Ne čini se tebi, da si se i ti čerez tog poćo češat?

Car poćo gutat na suvo, pa će:

— Nemojte mi sad grije lupat o nos kad triba da pomažete.

Kraljeva desna ruka bio išpan, koji se staro za sva njegova dobra. Zna se, u kralja i išpan bio čovik akuratan i čistomelja, volio da zna ko mu mete po kući, al i prid pragom.

— Čuo si — kaže mu kralj kad su ostali u četri oka — sastavi mom zetu caru ljude. Kad i' skupiš pozvaćemo i njega.

Išpan se nasmijo:

— A da koga bi drugog, kad će njim on bit goso. Njegova rič triba da je glavna.

Kralj namigne:

— Znaš ti, huncute jedan, zašto ćemo ga zvat. Njegovo će bit da čuje! Da nije tako ne bi' se ja ni laćo tog posla.

Došo dan, išpan pošorio ljude prid kralja i cara. Ima govedara, svinjara, čobana, ergelaša, kočijaša, taljigaša i bandaša, jednom ričom svakaki' rabadžija, a za svaku pustaru po jedan majurski gazda, koji će vodit brigu o poslu i ljudima.

Stari kralj stao prid nji':

— Ljudi moji, danas ćemo malo prosijat pamet na svileno sito, da vidimo šta ko zna o lakom, a šta o teškom. Moj zet, vaš gazda rad je znati, na kako rame će se oslonit.

Zna se, kralj će prvo uzet na oko majurske gazde.

— Čovče moj, — upačio na prvog — e bi l' ti nama kazo štogod što je lako?

Onaj ko iz fračke:

— Svitla kruno kralju, lako je tuđe trošit.

Kralj se nasmijo od dragosti, pa cara uzo malo ustranu:

— Čuješ zete? Ovaj za početak ko da tebi duše papar pod nos.

— Zašto meni?

— E, moj sinko, da ti trošiš tvoje, a ne ono što iz naroda nacidiš, odavno već ne bi imo šta udrobit u mliko.

I kralj onda prstom na drugog gazdu:

— A ti malo gonetaj o čemugod što je teško.

— Svitla kruno kralju, teško onom ko rad pameti iđe u komšiluk.

Kralj se smije u sebi, al se ne ufa kazat zetu:

— Care gospodare, ti si mi borme već došo.

Kad došo red na trećeg, a to pravi svršen čovik. Oma se vidilo, da mu gazdovanje nije prvina. Kralj njeg poplešće po ramenu:

— Pretelju, ti b' ovima mogo bit otac.

A onaj:

— Samo onima koji valjadu.

Dopalo se to kralju, pa veli:

— Vidi se da si već dosta čega probo i priko glave primetnio. Zato ćemo tebe dvostruko vagat.

A onaj lipo:

— I pravo je, svitla kruno kralju. Vi ste dobar čovik, dobrog i tražite, a dva dobra je teško sastavit.

— Tim lakše je sastavit i tri zla. Al to sam ja kazo — kralj se ko šali — ded i ti kaži jedno što je lako.

— Svitla kruno kralju, lako je u bogatstvu razgalit i udilit, u siromaštvu pobilit.

Kralj ga opet poplešće:

— Pretelju, ti onda znaš i to: u našoj kući ne smi doć do tog da ljudi prija vrimena oside, jel onda ćemo ostat brez nji' za sva vrimena.

Kralj s po' oka pogleda zeta, a kad vidio da i išpan to radi on samo namigo na njeg.

Namigo i išpan, ko veli kralju: slukti zet, još kako slukti, pomalo i burag mu se muti.

I gazda vidi da se njegov divan dopada kralju, pa se okuražio.

— Svitla kruno kralju možem li štogod kazat i za radaš?

— Zašto ne, kad baš oćeš da jezik triput mećeš na vagu — kralju baš drago.

Onaj onda veli:

— Teško onom ko siče rukav da krpi nogavicu.

— Veliš?

— Velim, jel taj bi od guza moro sić da krpi obraz.

Kralj se pravo raspoložio:

— Preteljju, nismo nas dvojica vršnjaci?

— I meni se tako čini.

— Ded, onda još štogod lako. Samo ako ti nije teško.

I gazda se nasmijo:

— A di bi lako bilo teško? A lako je onom koga Bog voli.

— Daborme, da mu je lako kad su takom i svi sveci ujaci. Je l' tako zete? — kralj se okrene caru.

Zet namrsko nos, nikud mu koža postala tisna, smrnđo štogod ko da se počo dosićat zašto njegov dida sve to veze. Al kralj se ni ne viščini, neg će dalje s ljudima.

Oko mu zapelo za jednog na kojem se vidi, da nije baš prost čovik, al je sav ko da su ga ispod postelje izvukli.

— Brajko moj, je l' u tebe i ćud taka ugužvana? — kralj se niki uozbiljio.

A onaj njemu:

— Svitla kruno kralju, vama je slobodno čoviku kazat šta vam na usta dođe, kad ste okrunjena glava, al ja velim: lako je tuđem ditetu bit otac.

— Daborme da je lako, kad ga otac ruvari i kuvari, a ti mu pamet soliš. Jesi l' tako mislio?

— Mislio jesam, al kazali ste vi svitla kruno kralju.

Kralj se zagleda u njeg, zamislio se, pa će:

— Brajko moj, niki si mi poznat. Nisi ti onaj bogataš što je sav tal iza oca i matere prošvrćko?

Onaj samo podigo ruke:

— Lako došlo, lako oćlo.

— I zato sad prosiš prid crkvom?

— I zato ne želim dočekat, da s torbom iđem od praga do praga.

Kralj se okrene išpanu:

— I njeg si naminio za majurskog gazdu?

Onaj ne čeka išpanovu rič:

— Svitla kruno kralju — kaže — dobra će meni bit kora krušca i sa čobanske batine.

Kralj se zdravo zagledo u njeg, pa će na kraju:

— Sve tvoje silno bogatstvo si raso, a sad bi baš da čuvaš ovce?

— Svitla kruno kralju, lakše je sačuvat ovce neg novce.

Kralj se okrene zetu:

— Care gospodare, čuješ ti šta ovaj goneta?! Imaćeš čobana ko niko drugi. Čuvaće ti svaku ovčiju kožu, jel se na svojoj učio. On zna, da je to najbolji nauk.

A čoban:

— Borme znam, jel teško nogama pod ludom glavom. Nit znadu kad triba krenit ni kad triba stat. Od jutra do sutra trčidu tamo-vamo sve dok tom glavom ne lupe o zid.

Do njeg stoji momčina drži nuza se nacifranu kandžiju ko da je kaki barjaktar.

— Ti si kočijaš? — kralj će.

— Svitla kruno kralju, jesam. Al kandžiju nosim ko vi krunu na glavi, samo da se zna šta sam.

— Oćeš kazat, da konje ne šibaš?

— Svitla kruno kralju, teško gazdi koji kandžijom zobi konje. Taj s kolima ostaje u blatu.

Kralj se misli: kazano je već dosta za onog ko oće da čuje, pa bi se manjivo divana, al na kraj reda mu zapo za oko jedan onaki: ni podaj ni uzmi.

— Za čega si naminio ovog? — upita išpana.

— Svitla kruno kralju, ovaj nije na mom računu.

A siromak se probo ko klin iz džaka:

— Nije ni čudo, jel mene je i Bog izgubio s računa.

Kralj ga gleda, pa će išpanu:

— Kad je kukavac kukavni sam došo, nećemo ga otirat, zadržaćemo ga za nas. Šta veliš?

A išpan:

— Svitla kruno kralju, naće se komad kruva i za njeg. Cigurno se ne kupa u mliku, nit mu je šunka uzglјanca.

Onaj ne čeka da ga pitaje, već kralju:

— Ajak, nije šunka. Šešir je meni uzglјanca, al samo liti kad se ne pokrivam š njim.

Kralju se zdravo dopo, pa će:

— Ti si onda od one fele, za koju kažu: sirotinjo i Bogu si teška.

— A za koga nije, kad je i sebi priteška.

Kralj će na to išpanu:

— Baš da si ga naminio caru gospodaru, ja ga sad ne bi' dao. Ja mislio, nije baš prvi bio kod Boga kad e je ovaj dilio pamet a vid' ti njega!

A siromak na to:

— Svitla kruno kralju, a šta će meni pamet kad ću bit pod vašom rukom? Znate, teško gazdi koga sluge uče.

— Dobro, a šta bi volio radit? — išpan će.

— Gospodaru, kad me vidite, a šta me i pitate? Za teži poso nemama snage, lakši nisam učio, ostaje mi da metem avliju i svinjake.

Kralj se nasmijo:

— Baš dobro, bićeš metlar, bar ćeš nam rastirat buve.

I kralj će zeta pod ruku pa u dvore. Divana mu sad već zapravo dosta, al kad tamo, a iza metlara se prilipio jedan još više odroljan. U jednoj čorapi, u podrug opanka, a glad mu sve siva iz očivi.

— Ko je sad ovaj? — kralj se vrati.

Išpan ne zna ni za tog.

— Dobro, — kaže kralj — a šta bi ti bio?

— Svitla kruno kralju, makar i ništa, samo da već jedared skinem stomak s klina. Ne marim, ako ću bit i šegrt kod ovog — on prstom na metlara.

Kralj išpanu:

— Tutni ga digod kod nas. Ovaj zna samo za teško.

— A otkud bi znao za drugo? Ima l' šta teže na svitu neg kad se čoviku na dupe uvati paučina? A na moje već jeste. Triba l' da kažem zašto?

— Dosta si kazo, dosta! — kralju otpadaju suze ko gra' tako se smije.

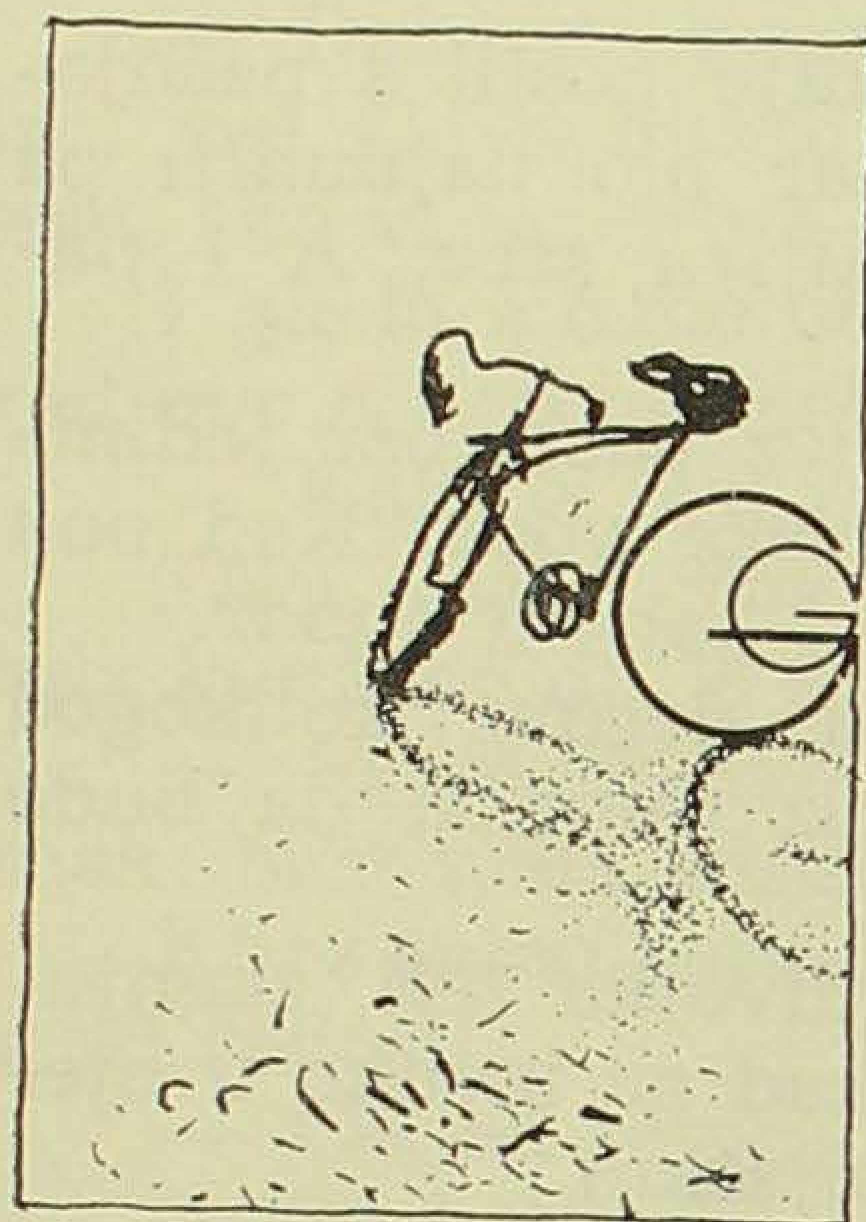
Smije se i zet, al kad su ostali sami kralj njemu:

— Care gospodare, zete moj jedini, znaš li ti da je već bilo taki' koji su se carom rodili, a umrli s paučinom na dupetu?

Zet zuknio, a kralj se napravio mlikast, pa poviče išpanu:

— Sitio sam se. Ovaj s paučinom nek čisti krumpir u kujni. I naredi tamo, da mu oma dadu lončinu gra'. Nek ima baruta za njegovu stražnju pucaljku, pa nek puca dok paučinu ne rastuče.

Misto gazde dušu vragu

azda u mladosti bio kurva i điđija, samo mu rogovi falili pa gotov vrag. Kad je već jednom nogom bio u grobu, privrnio kabanicu, svake nedilje se ispovida. Vaća misto u raju, vaća, al pcovka mu i sad najslađa rič.

Imo sina momka, jabuka ne pada daleko od drveta, najviše je volio lumpovat. Otac ko da je zaboravio ko je bio, ne može očima da vidi sina, krivo mu što baca novce svircama. A onaj baš prkosi, malo — malo pa se doprati baš tog dana kad baćo čisti dušu od grija.

Jedared došo na četri fijakera. U prvim trumbetaši, u drugim on, u trećim njegov šešir i buđelar, u četvrtim tamburaši.

Matorim se privrnio burag s crivima zajedno. Došo s pričesti, ne smi, a pcovo bi do neba. Vre u njemu, samo što nije izavrlo, kad evo jednog sluge, njegovog vršnjaka. I on došo na svirku, da malo razgali dušu. Služio je u gazdinoj familiji od ditinjstva, nikad se nije ni ženio.

Kad ga ugledo gazdi svanilo. Zovne ga:

— Slušaj, — kaže — ja danas ne smim grišit dušu, a ne možem dalje gledat ovog mog đubretaša.

— Pa šta se to mene tiče?

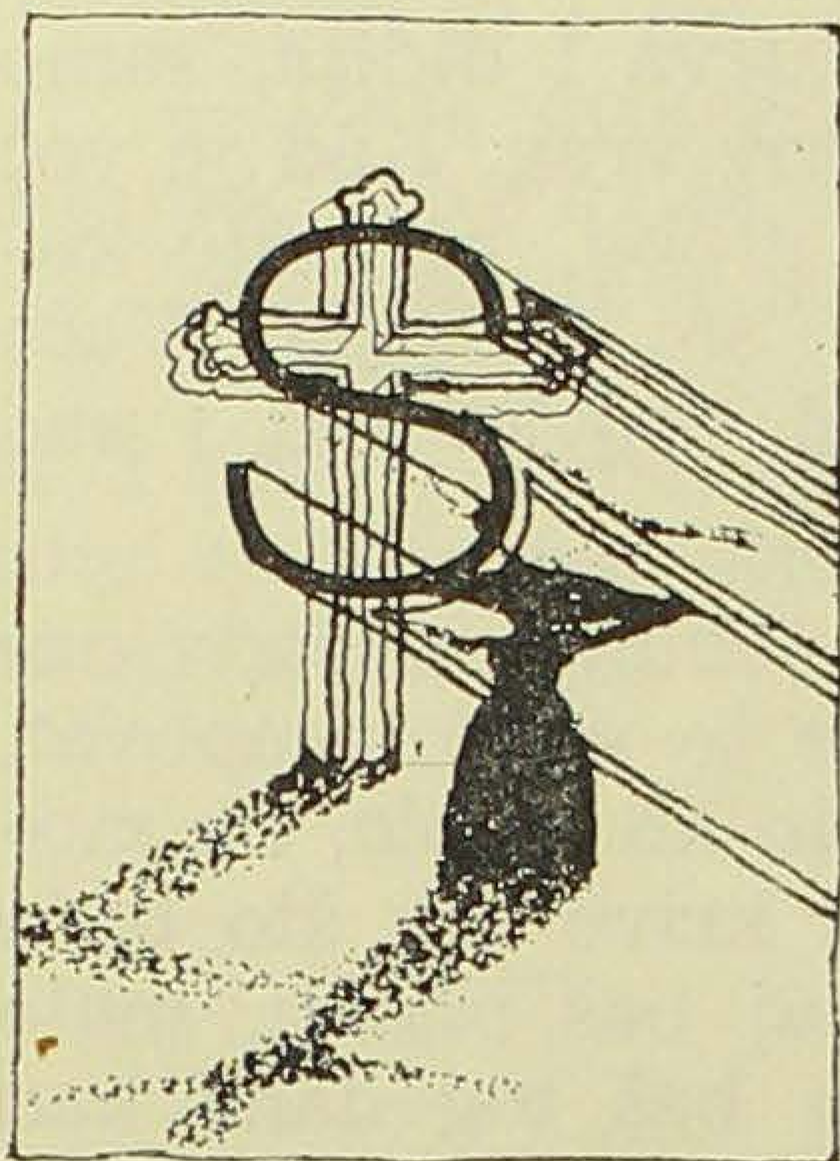
— Ma tiče se. Na prvim vašaru ću ti kupit nove opance, al kojegod odabereš, samo ga ispcuj misto mene. Počni ako š' od oca i matere, pa do Boga, samo ga ispcuj ko kera.

— Ti to uozbilj?!

— Uozbilj, čovče. To je istina ko Isus na zemlji, Bog na nebu. Ne razumiš? Sad sam se ispovidio. danas ne smim grišit. Uradi to misto mene.

Kad je sluga vidio da se onaj ne šali, uzdanio, ruke raširio:

— Gazda, nemoj se srdit. Eto, da kažem, dicu sam ti pravio badava, radio sam za tebe budzašto, al i dušu da dam vragu misto tebe, e, to ne možem nipošto.

eljani liti vodu najradije nosili s pašnjaka. Tamo pojilo, bunar bio najdublji pa voda ladna sve razgaljiva srce. A i pamet!

Jedared senski knez poslo čer jedinicu da donese đugu friške vode. Kad ona tamo, a mlad čoban baš kabo u bunar.

— Momče, spušti đermu kolikogod možeš, zagrabi vodu iz duboka, da bude što ladnija.

Oće momak kad divojka želi, zagnjurio kabo do dnola, a kad ga izvuko u njemu nike zarđane grabljetine.

— Otkud se ode stvorile grablje — on će i' bacit.

Divojka nikad nije vidila tako šta, a razumila da on kaže groblje, pa će:

— Kako te groblje spopalo?! Ne vidiš da je to češalj Kraljevića Marka?

— Ženska pameti, Kraljević Marko nije bio vištac da se češlja gvozdenim češljom.

A ona ruke na kukove, isprsila se:

— Baš ti znaš, jedan prost čoban, kaki češalj priliči Kraljeviću Marku! Valda ja znam šta je šta, kad je moj baćo knez.

— Ja ne kažem da on nije najpametniji, kad je prvi čovik u selu, al i lud mora vidit, da su ovo grablje.

A ona:

— Češalj Kraljevića Marka.

— Grablje.

— Češalj.

— Ta grablje, otvori oči ženska glavo.

Pa jedno, pa drugo dok se divojka nije rasrdila. Lupi đugu momku o glavu, vrbine se razletile ko da se kokice pucaje.

— Dabogda, — kaže — grom iz vedrog neba puko u mene i svu me tako razno, ako ovo nije češalj Kraljevića Marka.

Razbisnio se i momak, pa kad ga batinom kvaknio med oči njegov magarac oma otreso nogama.

— Dabogda ovako grom puko meni u čelo ako ovo nisu grablje.

Divojka došla kući, a nana joj nakupila pune naćve jaja. Ima tu kokošiji', morčiji', pućiji', guščiji' i pačiji', pa žena bira, sutradan će nosit na pecu.

A baćo sidi pod ambetušom, upliće šarene šalangove u kandžiju da se u varoši i po njoj vidi ko je senski knez.

— A di je đuga s vodom? — mater dočekala divojku.

Tako i tako, divojka ukratko i još će se pofalit:

— Ako sam ja ostala brez đuge, al on je brez magarca.

Daborme i lud se fali di ne bi pametan, al kad je nana to čula sa sebe saderala sve ruvo, pa zaskičila:

— Dabogda me bisni kerovi ovako raskidali, ako vas obadvoje niste ludi.

A kad je baćo sve čuo, pa još i vidio ženu onako golu, oma se manio kićenja kandžije. Zgrabio bičalje s tanjeg kraja, pa debljim po jaji:

— Dabogda naletio ledeni oblak, grunio ledom ko ova jaja i sve glave ovako porazbijo, pa nek budem knez u pustim selu, ako vi svi troje niste ludi.

I gleda š čime će i kuda će još udariti, da i sebe prokune, kad evo divojkine krštete kume.

— Kaki je ovo vršaj — stala pa se prikrstila.

Taki i taki, starešina kuće i sela kaže šta je bilo. Kad je čula kumi ko da je sunce granilo, od dragosti pukla dlanovima:

— Jezus Marija, kad se toliko narazbijalo, pa to je srićan znak: biće tušta zdrave dice.

Knez samo zinio ko tele u šarenu kapiju, a kuma se sve goji od radosti:

— Čeljad moja, a šta vi mene ne pitate zašto sam došla?

— Kad si došla ti ćeš valda i kazat — knez se zblenio.

— Borme ću kazat. Čeljad moja, taj lipi čoban me poslo, da zaprosim ovu našu pametnu jedinicu — mezimicu, jel je njegov otac magarca i naminio za divenice u jedinkovim svatovima.

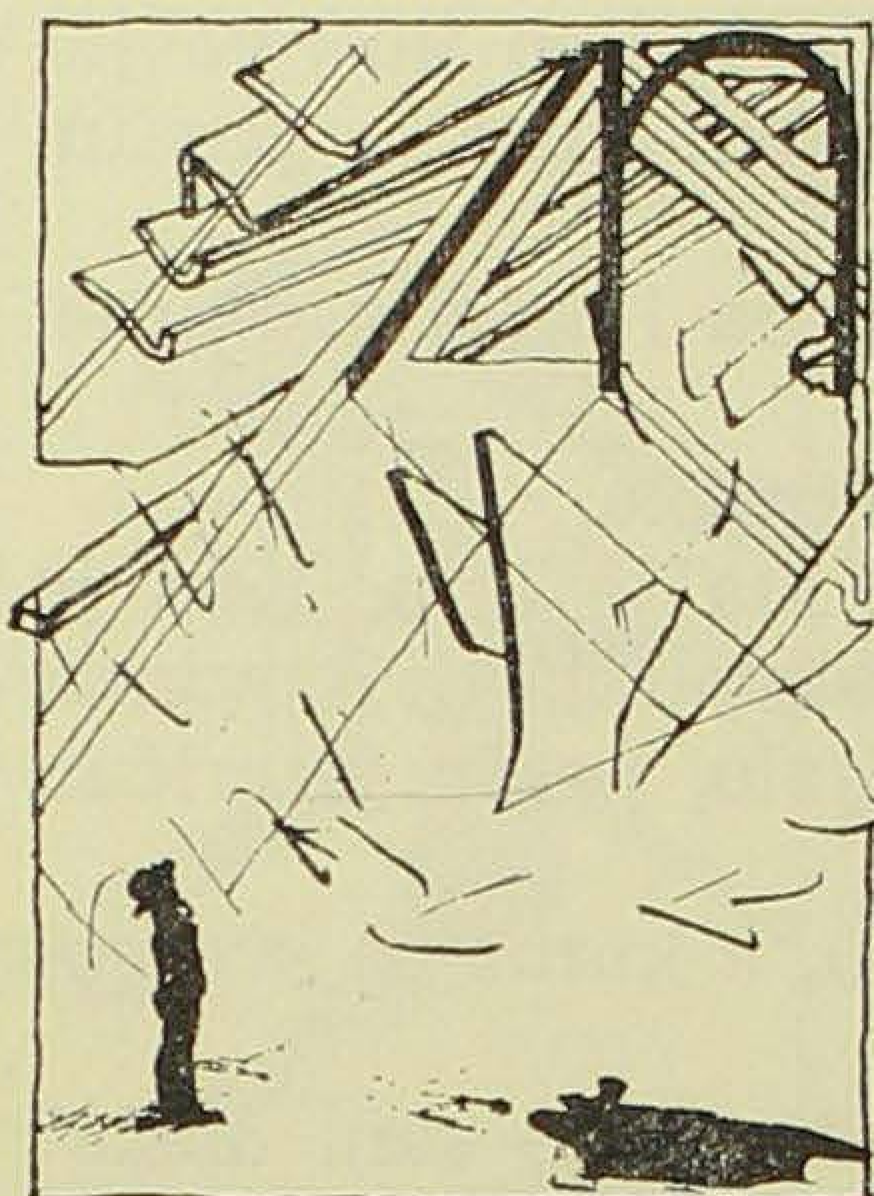
Divojkin baćo pogledo na jaja u naćvama, pa kumi samo pružio ruku:

— A kad smo mi toliko jaja nalupali za kajganu, to valja i sparit s divenicama.

I ja sam tamo svatkovala s mojim pokojnim čovikom. Bio je jedan od staćala, pa je on i te grablje opet bacio u bunar. Mlada se tila bunit, a on samo digo prst:

— 'Rano moja, a šta bi bilo sa mnom ako jednog dana moja matora zamisli, da sam ja glavom Kraljević Marko? Ti bi tila, da mi ona s tim češljom pravi razdiljak na mojoj ćeli?

Čakundidino zrno ora’

a zecu prusluk svilen, na prusluku puce zlatno, na pucetu se žuža baba zub svega jedan ima, a košćuru od šunke glaba. Moj dida je govorio, da mož pripovidat sve dok baba ne prigrize košćuru. E, od njegovi’ pripovidaka sam zapamtila i ovu.

Bio salaš, prid salašom orovo drvo, grane mu se raširile priko cile avlije, a roda nikako da pokaže. U jesen, kad počne opadat, lišće pokrije i strije i avliju, pa ženska čeljad samo rondzaje ko će taj strv uvik mestiti?! Svi bi vadit, pa vadit ora, samo najmlađi unuk drži stranu didi, a ovaj veli:

— Dabogda se ruke osušile svakom ko ovo drvo tio uništit.

Osim unuka niko nije znao zašto, dida ne da to drvo ni onjušit. A to je bilo tako određeno, da se s kolina na kolino samo jednoj duši smi kazat, pa će ondaker od tog ora bit šta će bit.

Kad je unuk malo već došo u razum, dida ga uzo u krilo:

— Sinko, što ti sad u uši ušlo kroz usta ne izašlo dok ne dođe vrime i tom. Moj dida, a tvoj čakundida je tri gorke godine služio za devet dukata i sve te novce je tio dat za zrno ora iz kojeg je niklo drvo.

To je bila prava istina. Kad se taj čakundida oženio, udarile gladne godine pa je oćo tražit koricu krušca. Kad se vraćo iz svita, sedam čvorova svezo na maramicu u kojoj je nosio zaradu. Naišo na vašar, a tamo svega i svačega lipog, al najviše svita se muva oko nike majkice. Nema je šta vidit, šaka duše, na zemlju prostrla svilenu maramu, a na njoj svega zrno ora. Nije ni zlatno, nije ni srebrno, al veliko ko šaka. Svit takog ora nije vidio. A niko nije čuo ni taku cinu za jedno jedino zrno ora.

Pitali majkicu pošto ga daje, a ona:

— Meni deset dukata, a njemu za sedam dana po akov friško pomuženog kravijeg mlika.

Jedni se čudu, drugi se smiju, a najviše svita odmanjiva: majkica je luckasta. A čakundida pogleda majki u oči. Šta je vidio, šta nije, to je on znao. Rič kazo nije, samo razdrišio svi’ sedam čvorova na maramici i dukate istreso prid majkicu.

— Majko, — kaže — dao bi i sto dukata al ovo je sva moja gorka muka što sam je za tri godine zaslužio.

I majka pogledala njemu u oči. Rič nije kazala, svezala u svilenu maramu i ora i dukate. P' ondaker će:

— Kad si taki čovik, onda je mojem tabananju po vašarima kraj.

I prišapljala mu još što je prišapljala, pa bilo majkice, nema majkice, kad se tu niki trgli, ko počeli se dosićat da u tom zrnu ora mora bit kako mogućstvo, pa počeli nudit i sto dukata. Borme bi i otimali, al čakundida kaže:

— Nit sam za njeg dao dukata, nit ga dajem za nji'.

Na kraju jedva pobigo. Sad je on srićno došo kući i za svaki dukat kupio kravu muzaru. Zrno ora posadio nasrid avlije, pa ga svake zore zaliva akovom mlika. Kad osmi dan osvanio, a or niko, pa će od tog ora jedared bit šta će bit.

— Dida moj slatki i rođeni, — deranac pita — a kako to, da još nikad ne rodi?

— Možda čeka onog kome je suđen, al o tom ćemo divanit kad bude vrime za to.

I da ga je deran koliko konabio, dida ništa više nije tio kazat, sve dok deran nije napunio dvanajst godina.

Te jeseni jedno jutro dida ga uzo za ruku:

— Ajde, sinko, da se nas dvojca još jedared naslušamo kako našeg ora lišće lipo šuška pod nogama.

Deran ko deran, ne zna zašto dida to kaže, a dida osti da mu je došlo ono: dan za danom smrt za vratom. I kad se sit našeto po mekanom lišću, lipo kaže:

— Sinko, sad nemoj sidit na ušima, dobro upamti šta će ti dida kazat. Kad ti budeš dvadeset godina oru će bit stopedeset i onda će na njemu rodit prvo zrno.

— Rodiće?! Dida, pa vi to nikad niste kazali.

— Nemoj ni ti, jel će to zrno rodit samo za tebe. I da se nisi oženio dok to zrno ne rastvoriš. Deset božiji zapovidi kažu da slušaš oca i mater, al ako bi te tili oženit, ne slušaj nikoga, pa baš da ti nudu carsku ćer.

— Zašto, dida moj slatki?

— Zato što neš požalit ako ne poslušaš.

— Oko mi izvadite, ako vas ne budem poslušo — unuk je toliko volio didu.

— Huncut jedan — dida se nasmijo — znaš ti dobro da ti ne bi iščupo ni trepavicu, al kad dođe vrime, trepavicu za trepavicom čupaj — da ne bi kako zaspo.

I kaže mu, da će se ora onda prid noć sav zaodit cvatom, a u zoru će rodit prvo zrno.

— Kad ugledaš rojte na oru nikom ni rič, a ispod njeg da se nisi mako makar krv propišo, jel to zrno moraš ubrat da ga još niko nije vidio.

Dida mu još zapriti da se ni za živu glavu ne fali sotim šta će nać u oru, jel će bit nevolje da će mu slabo pomoć i olovne gaće i kamenti šešir.

— Pazi, tamo ćeš plakati di te niko ne vidi, ako me ne poslušaš.

Uveče dida lipo lego, al sutradan nije usto, našli ga 'ladnog u krevetu. Sad nema više dide, deranov otac posto starešina kuće, pa čeljadima ora još više smeta. I utamanili bi oni drvo, al se uvik trgnu kad se sitidu didine kletve. U or ne smidu dirat, al derana nazlabaje: bar nek njim kaže je l' dida njemu govorio zašto na ora nije dopuštio ni ružnu rič. Da su ga kako probali, deran se samo pravi gluv i lud.

— Da pitam nebo, pošto prodaje zvizde i ono bi štogod reklo, ti nas praviš sve lude čerez tog šugavog ora — otac je tio i tući.

Ne pomaže ni to i daborme, da su ga počeli mrzit. I tako dan za danom, pa ga jedared istirali ispod strije:

— Spavaj pod tim tvojim orom — kad ti je on najsvetiji na svitu.

Mislili, da će mu napakostit, a njemu to došlo ko naručeno. Bližilo se vrime kad će mu bit dvadeset godina, a čeljad neće oru ni blizo kad je on tamo. Sklanjaju se od njeg, ko da je šugav.

Granice prolice, on se pridveče baš gnjizdio pod orom kad jedared mu se samo učini da mu se iznad glave naglo zamračilo. Kad digo oči, a or pun rojta — procvato.

Nema tu da san dolazi na oči, al on opet malo-malo pa istrgne po jednu trepavicu, da baš zna da je budan. Tako s noge na nogu, kad se jedared javljaje zorni pivci, a njemu iznad glave zasvitli ko da je priletila zvizda repatica. Kad pogledo gori, a cvat sav pada, a na grani iznad njeg zrno ora krupno ko šaka.

Nema sad čekanja, sakrio se u volaricu pa će vrvom brice polagacko rasklopit lupinje. Kako je načo ora iz njeg iskoči divojka zlatne kose, a od svake pole lupinje se stvori zlatna kolivka.

— Ako sam tolike godine čekala u oru, al sam i dočekala momka kakog mi srce želi — divojka ne taji, da je za njeg došla na svit.

Dotle je trčo u volaricu da se s orom sakrije, al sad uzo divojku za ruku pa trči u salaš, uzbunio čitavu kuću:

— No, sad gledajte šta je meni ora rodio! Sad nek kogod kaže, da je to šugavo drvo! Ima l' ko još na svitu ovaku divojku? — od dragosti se fali na sva usta.

Borme je drago i svoj čeljadi, a najviše ocu i materi. Nije to šala imat taku snaju, pa još unučad što će i' majka ljuljat u zlatnim kolivkama. I glas puko ko na vašaru, pa dok se lipote divojke nisu dobro ni nagledali za nju dočuo i kraljev sin jedinak. Kralj baš tio razglasit da ga ženi, al kad je čuo za divojku zlatne kose, tu skanjivanja nema. Glavom stari kralj dojašio sa sinom, a vodi najbrkatije velikaše i karuca sa zlatnim točkovima za mladu.

I nema tu dugačkog divana.

— Šta ti misliš, da si ti bolji od mog sina jedinka? Obraz bi mi izgorio, kad bi jedan salašar imo ovaku lipotu za ženu, a ne moj sin.

Mladu i kolivke pomećali na karuca, a kome nije pravo, glava oma doli. Sad se momak samo sitio kako ga je dida opominjo, da se ne smi falit.

Sitio se, al kasno. Sakrio se u volaricu da ga niko ne vidi, pa plače ko malo dite, al' ni pra' se nije slego iza kralja momak vidi da od suza nema ništa.

Ni' se nikom ni javio, već put pod noge i do kraljevski' dvora. Stari kralj baš sidi na klupici na sokaku, a momak prid njeg:

— Svitla kruno, kad ste mi oteli divojku, onda uzmite i moju glavu. Kad je otimačina, nek svit zna šta je otimačina.

Borme se kralju nije dopo taki divan. Jeste, njemu je sve dopušteno, al ne dopada mu se da ga jedan salašarski momak ovako sramoti.

— Pa dobro — kaže momku — neće bit otimačine, jel mene svi moraje slušat, pa i moj sin! Eto, od mladog do mladog miseca svako jutro ćeš mi donet po šest džakova dukata. Ako tu moju zapovid ne izvršiš misto dukata je divojka naša, ako me izdovoljiš s dukatima ti je vodi.

Lipo je to kralj kazo, al je ružno smislio. Di će momak i jedan dan smognit šest džakova dukata, a ne čitav misec dana. Al kralj što zaište to se mora dat el glavom platit. Sad ne mož niko kazat, da je otimačina.

Momak krenio, a ni sam ne zna kud, pa prid noć jedared samo vidi da je na didinom grobu. Naslonio se na križ, pa se poče tužit, gotovo da se dao u žalenje ko žene nad mrcom.

Izjadio sve jade, al jedared se ko trgo pa kaže:

— Dida moj slatki, ta ja ni lud ni pijan neću povirovat, da ste vi meni tog ora ostavili za kamen na vratu.

Tako sustanut i gladan i žedan, on i zaspo na didinom križu i jedared šta će biti?! Čuje on di se dida javlja iz groba, lipo, razgovitno kaže:

— Starca je lako saranit, al ne i odranit. Sinko, dobro si uradio što si mi došo, jel živ ti niko ne bi mogo pomoć. A sad da si me poslušo al ucilo! Al ne zaboravi: nit se u nevolji ponizi, nit se u dobru uzvisi, jel prazan klas glavu diže, a pekmezčovik i luckastog sveca ispod repa liže.

Kad se trgo iza sna, momak oma otrčo kući. Kako mu je dida javio u snu, sad sve tako radi. Sedam dana svake zore po sedam kravljača mlika salije pod ora, a kad oće osmi dan zazorit prid njeg spala dva zrna ora, opet taki ko šaka. Rasklopio prvog, a iz njeg iskoči vranac zlatne grive, zlatnog repa i kopita, a iz jedne lupinje se stvori sedlo, iz druge oglav. Kad je rasklopio drugo zrno, a iz njeg ispadne zlatna sablja, iz jedne lupinje se stvoru korice, iz druge zlatan kajiš, na kojeg će je opasat.

I oma se spremi, uzjaši vranca, pa samo vikne ukućanima:

— Kad me ugledate, onda mi se nadajte.

Sad on jašio, jašio, vrancu se zlatna kopita već dopolak ožulјala, al nigdi da napita di bi mogo od mladog do mladog miseca svaki dan šest džakova dukata zaradit.

Došo na jedan velik spahiluk, nudi se za svaki poso, a kad je spahija čuo za plaću, samo se nasmijo:

— Sinko moj, u mog oca nas je bilo šest sinova. Kad smo se posli očeve smrti dilili, svakom je doteklo svega po šest krušni' kotarica dukata. Da po čitavu noć zvizde skidaš s neba, to

što ti išteš niko ne mož platit.

Došo do gazdaluka, da ni sam gazda ne zna koliko ima majurova i salaša. Momak prvog sustrio starog govedara.

— E, moj sinko — kaže dida kad je čuo šta momak traži — kod ovog gazde možeš zaradit samo guru na leđima, a ne dukata.

Jedne noći u šumi nabasa na haramije. Kad su čuli zašto se krenio u svit, a harambaša njemu:

— E, moj momče, da je nama tako misto nać di se za jednu noć mož orobit šest džakova dukata, mi bi se za nedilju dana zasitili za cili život.

Na kraju se našo i kod nikog jakog kralja.

— Sinko, samo mi kaži u kojoj kraljevini el carevini to mož bit, daću ti sav moj katanšag, vodi ga, pa da dilimo na pola.

Od brige se sav osušio, sama koža i kost, ni ker nema za čega da ga ugrize, a i ždribac samo što nije ožuljo kopita do same kosti. Momak od muke nije znao šta će, jedared istrgo sablju iz korica, sablju diže nebu da pokaže. Prosico bi i nebo, al kad pogledo i zlatna sablja počela da rđa.

Bio u velikim šumama, danima već živog stvora nije vidio. Kad došlo veče, on konja rasedlo, puštio da iđe kud oće, a on lego pod jedno drvo. Više neće ustat dok ne umre od gladi i od žeđi. Puštio konja, al vranac neće nikud neg počo nogama kopat oko njeg. Kako on udari po zemlji, a odnikut začavka ker, za njim i kerići. Momak nije došo ni sebi, a keruša i tri kerčeta već tamo, pa se svi počeli milovat oko njeg. I najedared ko da mu je kaka ruka livkom nalila pameti u glavu, kaže on u sebi:

— Tu mora bit kršteno čeljade što nije nerado gostima, a moj dida mi ne bi zalud kazo da iđem kud me vranac nosi.

Kad pogledo otkud su kerovi došli, a tamo svića gori. Di je svića, tamo je i koliba, a u kolibi dida. Momak taki sustanut i napaćen poružnio, taki je da živ plaši žive, al dida ga zdravo svesrdno dočeko. Oma njemu mlika, pa večeru od nikog korenja i već što u šumama ima, a vrancu sina, pa kad je čuo kaka nevolja ga tira, lipo kaže:

— Sinko, meni je baš danas sto godina, al ja nisam ni čuo za tako misto di svaki dan šest džakova dukata rodi, al da sam mlad i zdrav ko ti, ne bi se ni groma bojo, a ne mislio da umrem.

I oma kaže, ima on brata od dvisto godina i još jednog od tristo godina, pa ćedu probat sriću kod nji'.

— Av, dida, koliko je vaša mater živila kad je svake stote godine rađala po jednog sina? — momak sav niki oživio kad je to čuo.

A dida se izbekario:

— Sinko, živa je ona još i danas.

— Šta kažete?! P' onda bi bilo najbolje, da glavom nju pitam.

— Sinko, ne bi bilo rđavo, al to ne mož bit. Kad nam je otac poginio nemilom smrćom ona je jezik vezala u sedam čvorova, nima je, uši zalila voskom — gluva je. Al starije je jutro od večera, prispavaj ti lipo noć, odmori se, pa ćemo sutra vidit.

Ujtrudan momak ko da su ga prominili, a vranac se sav propinje od snage — kopite mu ko da se sad oždribio. Granio lip dan, tice pivaju ko da je na svakom listu po jedna, pa momku opet počelo šuškat po glavi: nije njegov dida njega uputio u lude.

Posli ručka, on će oma pitat domaćina:

— Dida, na koju ću stranu?

— Sinko, ako se ufaš, otiđi do mog sridnjeg brata, samo ne znam kako ćeš, jel je do njeg toliko godina puta koliko je stariji od mene.

— Sto godina puta! Oće l' divojka toliko živit? — uplašio se momak.

Al na to vranac progovori ko čeljade:

— Gazda moj dobri i lipi, kako oš da te nosim — el ko vitar, el ko vijar, el ko sivanje?

Misto njeg dida odgovara:

— Snagu triba čuvat za kasnije. Za ovaj put će bit dosta ko vitar.

Stigli oni srićno i kod dide od dvisto godina, al ni on ne zna za tolike dukate. Otud je konj momka nosio ko vijar, al ni dida od tristo godina nije znao pomoć.

Momak onda navalio: on će i do njeve matere, makar i puzo. Dida se moro nasmijat:

— Ta znam ja da ćeš ić, jel bi se ti ucrvo da ništa ne radiš. Samo oće l' vranac moć ponet i mene, jel do moje matere te moram vodit.

A vranac se cilu noć sladio didinim sinom, pa progovara:

— Možem i tri taka, kojima dušu ne priteže grij. Samo da čujem, kako ću.

— Ko sivanje — momku je sad već skoro prigustilo.

Al dida veli:

— Još je dobro i ko vijar.

Srićno oni stigli i do kolibe di je mater trojice dida pribivala, a ona sidi u zapećku, grije krste makar napolju sunce žeže. Momak nju poljubi u ruku i oma kaže kako mu pokojni dida došo na san i uputio ga da krene.

— Majko, je l' dobrim putom iđem?

Kad je zapito, a majka ga gleda, gleda i najedared ga samo pomilovala po glavi. Onaj njezin sinak od tri stotine godina se obradovo:

— Sinko, mâma kažu, da si dobro pogodio put.

U zapećku naeren snopić suvog pruća. Majka izvukla pruticu. Kad momak pogledo, a to orova grančica. Kako se majka mašila, a suva grančica prozelenila i dok je nije digla na njoj probili lipi litorasti.

Manila tom grančicom prama zaodu sunca, pružila je momku i opet ga pomilovala po glavi. A njezin sin će onda momku:

— Moraš još otić do njezine matere.

— Vama je još i majka živa?!

— Pa još i dida — nasmije se ovaj unučić od tri stotine godina. — A što ne bi bili — kaže — kad su uvik živili u pravdu.

Sad on ne mora dalje ići, momak nek iđe samo na tu stra-

nu kud se litorasti povijaje. Kad je vranac onda poskočio vitar ušti oko njeg da jezik iskine iz usta. Usrid velike šume prid-veče se pokazala kolibica. Prid njom dida sidi na klupici, a maj-kica baš sprema večeru.

— Faljen Isus, dida, faljen Isus majko!

— Koje dobro, sinko?

— Doleko je to od dobrog.

Poljubi on u ruku i jedno i drugo, pa na dvoje na troje kaže svoje. A majka šuška oko posla pa ko da sluša i da ne sluša.

— Sinko — jedared će ona ko da se sitila čega — je l' bi ti tio mom didi svako veče oprat noge? Nama se krste već po-malo ukočile, pa nam je zdravo teško saginjat se.

Momak pogledo, a didine noge se okrastavile kako i' nije prao. Kad je to vidio njemu se steščalo, pa kaže:

— Ako sebi ne možem pomoći, bar drugima da pomog-nem — oću, drage volje. A taj poso i znam, kad sam mom po-kojnom didi uvik prao noge.

Oma on u šavolj vode i lipo uredi didu, a ovaj se sav niki razgalio, pa veli:

— Av, babo moja, ovako dobro me još niko nije izdvorio, pravo slatko me palo.

A majkica će:

— Kako ne bi bilo slatko kad su ti sve kraste spale.

Gleda i momak — stvarno, didine noge ko da su se pod-mladile. Čudi se on, a majkica će:

— Ajde, sinko, ajde, izli još vodu tamo na travu, pa konju daj sina i da sidamo za večeru.

Kako sino, kaka večera?! Kad on da će nagnit šavolj, a njemu se ruke ocikle: iz šavolja sipaje sami žuti dukati. Momak sve ne viruje očima, a majkica se nasmijala:

— Ajde sad večerat, imaš kada trpat u džakove — sutra će izać mlad misec.

A didi će:

— Šta ti veliš, jesam imala pravo kad sam ti govorila, da sam ono zrno ora dobro prodala njegovom čakundidi?

Momak se sad samo ukočio od čuda.

— Vi ste — kaže — ta majkica s vašara?

— Nema još jedne, nit će bit take koja tako skupo prodaje zrno ora — majkica da pukne od smija.

— Pa vama, majkice, nisu tribali dukati.

— Dobro je tvoj čakundida platio i brez dukata — kaže ona, al sad pravo ozbiljno.

I sad kako bilo prvi dan, tako sve do novog mladog miseca. Vranac ne pita kako će, ode ko sivanje i momak svako jutro još za mraka stovari po šest džakova dukata na klupicu na ko-joj je stari kralj sidio kad su se tako nemilo pogodili.

Poslidnje jutro ne samo da njim ruke ljubi, ta i noge bi ljubio i babi, a ona kaže:

— Kad budete u svatovima nazdravljali, nemoj zaboravit starog ora, al pazi, ne daj mu toliko mlika, da se opije. Mož mu se zanijat u glavi, pa da još i padne.

Natovario momak poslidnje džakove, a dida će:

— Sinko, neš koju šaku dukata i za sebe?

— Dida moj slatki, nisam ja došo zarad dukata neg da moju divojku otkupim.

Kad će krećat, majka mu da staru ponjavicu, da se ogrne i kaže:

— To samo zato, da ti se sablja ne vidi.

— Pa šta će mi sablja?! Ni' mi ni dosad tribala.

— E, moj sinko, kad je nju ora rodio, ne viruj da je to zalud bilo. Slušaj ti samo, šta ti majka kaže.

I posluša je sve kako ga je uputila. Džakove ne da je vrvom napunio, već nagazio dukatima. Klupica se sve lomi pod njima, a on konja ostavio u šumi, pa prid kapijom dvora sidi na travi i čeka da stari kralj išeta.

Kako šetanje?! Sunce nije dobro ni povirilo iz mraka, a kralj već trči na sokak. Kad je i to jutro vidio džakove s dukatima samo se uvatio za glavu. A momak prid njeg:

— Svitla kruno, vama novce, a meni moju divojku na sunce.

Šta će drugo, kralj ne mož trzat rič, već naredi da se divojka dovede. On oće, al trči i mladi kralj, viče:

— Ako vi, otac moj, dajete divojku, al ja je ne dam. Ako vi nećete uzet tu njegovu šugavu glavu, al ja oću!

Isuko sablju iz korica, skočio na konja pa će momka i sasić i zgazit u pra'. Oće on, samo kad bi mogo, al ako njegov konj grmi, momkov siva, ako on ima sablju ima je i momak, pa još oštru koja se još ni na čemu nije tupila.

Momak skočio na vranca, pa kad je istrgo iz korica onu zlatnu sablju sunce baš granilo pa svi zaslipili kako je ona zasjala.

— Ako je tebi moja glava šugava, tvoja je meni zlatna. Za taku glavu spremio sam i taku sablju.

Kad su ljudi opet progledali, a jedna glava se koturuška po pravu, al ne momkova.

On divojku prida se na vranca i odeše da sve grmi.

Kad je dono divojku, a ukućani kažu da je rano ujtru došo niki dida s babom na rđavom konjičku i još gorim kolima. U lotrama voštana ponjava, a na njoj kovčeg za ruvo. Stovarili oni to i odeše, samo su kazali:

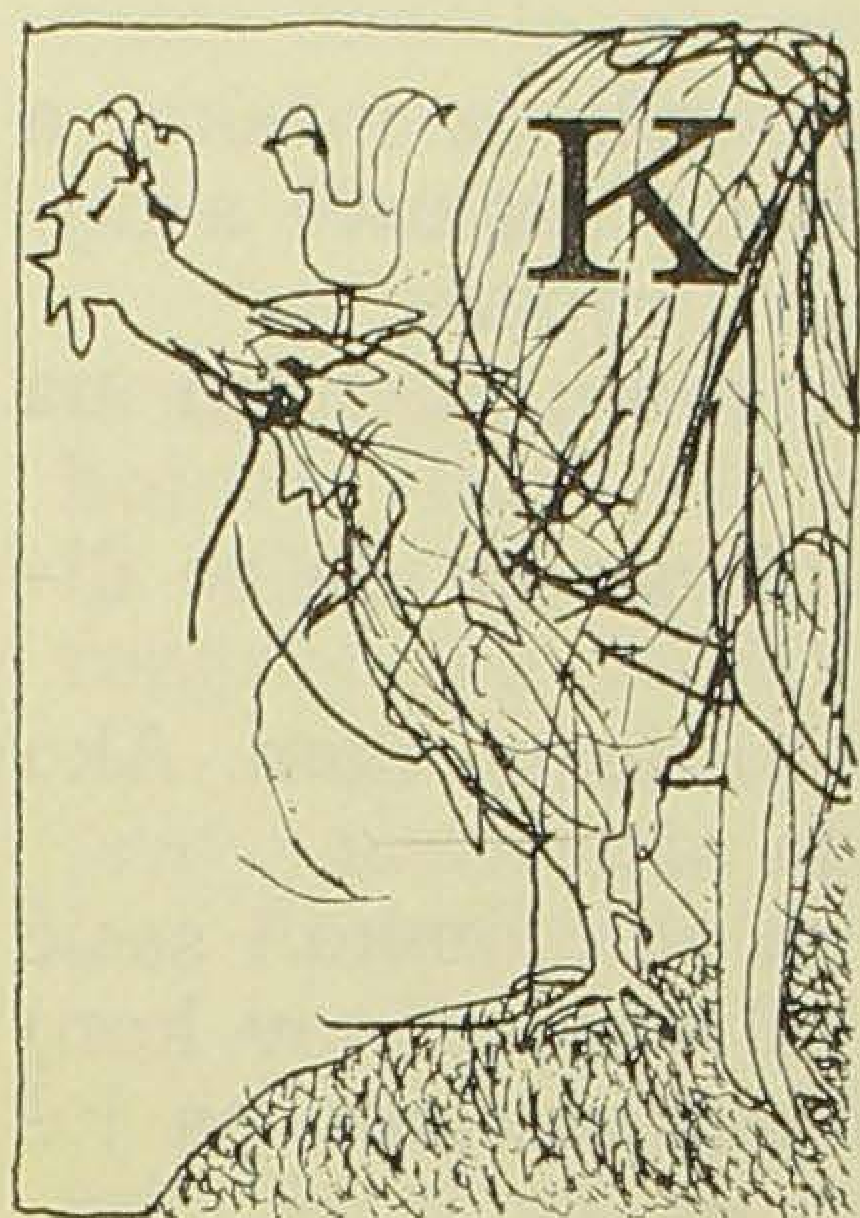
— Poručite đuvegiji, ne mož to tako da snaša bude brez prćije, kad se udaje divojka naše grane.

Kad su ukućani pogledali, ponjava puna dukata, a u kovčegu ruva i ruva da ne znaš koje je lipče od lipčeg. Dabome, da je najlipče bilo vinčano i vinac.

Momku nije tribalo kazat ko su bili taj dida i njegova majkica.

I oma su bili svatovi kake svit još nije vidio. Nije tribala svatovska šatra, svi svatovci su bili pod orom i nijedan nije mogo zadrimat od pića. Or onda prvi put dono pun rod, pa kako koji nakvašen svatovac počne dudit, a or se zatrese pa jedno zrno spušti onom na time. Ko se ne bi oma razdrimo kad ga zrno ko šaka kvrcne po glavi!

I ja sam tako prošla. Mene je ora tako kvaknio, da sam se zagrizla u jezik, pa zato i ne možem dalje pripovidat.

Kadgod su đakoni išli po selama pripovidat i držat pridike. Bio jedan taki đakon vandrovač, koji je zdravo volio pit.

Jedared ode kod jednog starog plebanoša, tamo na plebaniji će spavat. Popo je znao šta je gostovim srcu najbliže, pa mu i za noćište metne fićok rakije. Dok se popo okrenio đakon popio. Popo metne još jedan fićok, onaj popio i to.

Sutradan đakon očo na pridikaonicu, pridiči i pridiči, lipo pripovida i jedared kaže:

— Al kad dođe onaj dragi Bog-otac svi ćemo mi njemu pokleknit.

Onda nanovo pridiči, lipo pridiči i jedared kaže:

— Al kad dođe onaj Bog-sin, naš dragi Isus, svi će mu se pokleknit. Eto, da znate, to je u tri sveta otajstva.

U otajstvu su trojca, Bog-otac, Bog-sin i Du' sveti, pa su sad svi naćulili uši šta će bit kad dođe Du' sveti, al onaj ga nije spomenio. Najedared završio pridiku i ode.

Kad je došo na plebaniju, plebanoš kaže:

— Zdravo dobro si pridičio, i Oca si spomenio i Sina si spomenio, a kako nisi Du'a svetog?

A đakon:

— Nije bilo trećeg fićoka rakije.

Božić prođe, zima dođe

ano ujtru evo Ciganina na salaš, nosi štrangu na ramenu.

— Gazda, ne bi bilo zgoreg kad bi mi dao malo slame za Badnje veče.

Gazda se malo skanjivo, pa će:

— Kume, zimus ni ja ne stojim baš najbolje sa slamom, al kad je za Badnje veče i kad bi malo, eno kamare pa načupaj.

Cigo napravio naviljak koliki je samo mogo nabit u štrangu. Domaćina gledi:

— Kume, ti se baš ne šališ.

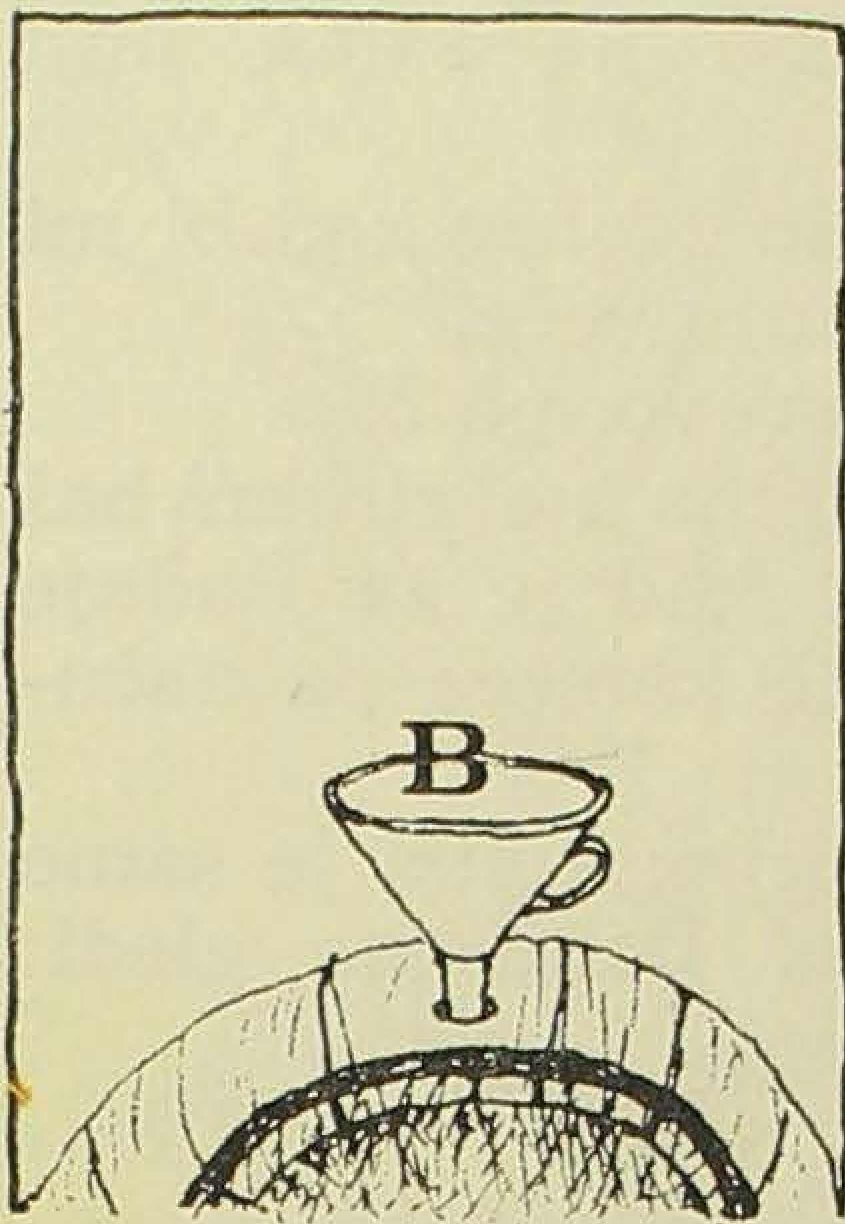
A Cigo naviljak na leđa:

— Gazda, šta se brineš? Božić dođe — zima prođe.

I oma će požurit, kad evo jednog siromaka. I taj pribacio štrandžicu priko ramena. Cigo ga pogleda s po oka, pa će domaćinu:

— Gazda, čuvaj ti to malo slame, Božić prođe — zima dođe.

Babino kvitiranje

aba pošla na ranu misu, a stigla na večernje. U crkvi se zabatrgala prid kipom blažene divice Marije, pa tamo i stala. Zanjijala se, ištucala se, pa će jedared:

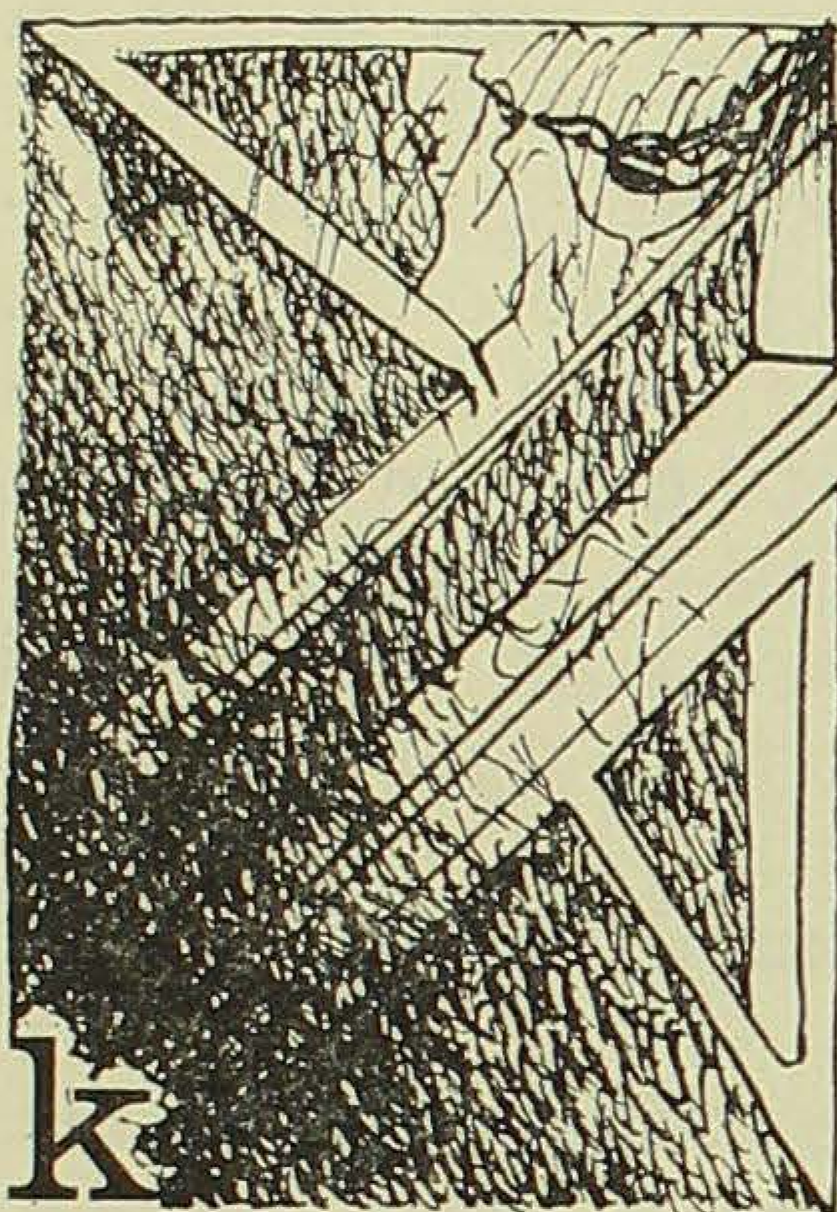
— Šta si se zagledala u mene?! Šta ti imaš mene karat?! Ti si Marija. Ja sam Marija — pa smo kvit.

Ti si puna milosti, a ja puna rakije — pa smo kvit.

Ti si imala jednog sina, ja sam imala jednog sina — pa smo kvit.

Samo tvog su razapeli, a mog obisili — pa smo opet kvit.

Kurjakova želja

Kurjak ko kurjak, uvik gladan. Nužda ga natirala, oćo u selo tražit rane. Zna da nisu željni taki' gostivi, na vr' prstivi se provuko u jednu avliju, a na drvetu kokošaka puno i pivac na niskoj grani. Našli se oči u oči, pa kurjak kaže.

— Pivče, sramota me što ću uzet lisicinu 'ranu, al sam strašno gladan. Ja ću te sad pojisti.

— Kurjo brate, nemoj oma da me pojideš. Čekaj da bar otpivam moju poslidnju pismu, biće lipa ko nikad, kad mi je poslidnja.

— Pa, pivaj, pivaj, al što brže! Moja criva od gladi sviraje, to će biti pisma spram svirke.

Zamisiće pivac njemu pismu, samo kad dopušća. Zakukuriko iz sveg grla. Gazda čim čuo da se živina uzbunila istrčo s puškom. Sasuo šačicu olova kurji pod kožu, a ovaj biž u polje, da mu vitar sve svira kroz onu probušenu kožu ko u vrulu.

Tamo naišo na mršavog konja.

— E, tebi ne praščam, tebe ću sad pojisti.

— Šta ćeš sa mnom ovako matorim?

— A, još si ti mlad.

— Ja mlad? Vidi koliko sam godina, ja i' već ni ne brojim.

— Kako ću vidit?

— Pođi ovamo odastrag, pod repom mi je zapisano koliko sam godina. Bar će mi lakše bit umrit kad znam koliko godina sam patio u ovim životu.

Kako mu zašo do repa konj se baci stražnjim nogama i kurji sva rebra izlomi. Biž on opet u polje. Kad tamo, a ovce na paši, čobani u selu kod divojaka. Kurjo došo do ovna:

— Ti si tu glava, pošteno ću ti kazat, taki sam gladan da ću te oma pojist.

A ovan:

— Pa jidi me, al kako si prigladnio ti ne možeš mene raskidat.

— Čuj, pa i ne možem.

— No vidiš, znadem ja kako tebi triba pomoć. Stani malo dalje i samo zini, ja ću ti skočit u usta, a ti samo gutaj.

Kad se zauko ovan sve zube razbio kurji. Nema čekanja da ovan opet krene s rogovi', biž dalje, biž sve do šume. Kad tamo, a pokraj šume svinjari. Sve spratili, samo jedna krmača zaostala napolju.

— Krmačo, nemoj se ni srdit, tako sam izgladnio, da te moram pojisti.

— Što se mora nije ni teško, al zašto bi mene ovaku staru, žilavu?! Zagrizi ti samo mene malo za uvo, pa da vidiš, doćedu moji pracisi, pa biraj sve slađi za slađim zalogajom.

Polakumio se kurjo, uvatio krmaču za uvo. Kako ona zaskičila, a svinji nagrnuli, svu mu kožu izderali. Jedva je živu glavu izno do šume.

Lego pod drvo da se malo razladi, pa pošo sam sa sobom divanit:

— Oćeš ti čekat da pivac otpiva svoju poslidnju pismu, magarče Božiji u kurjačijoj koži, pa ti puškom spraše olovo u tur. Oćeš ti pod rep gledat koliko je konju godina, pa ti rebra slomljena. To ti je baš tribalo. A tribalo ti je i to da ti ovan skače u usta?! Oćeš, pa si cisto slomljeni' zubi. Triba ti i slađi zalogaj od krmače, pa ti je jedva ostala koja dlaka u koži. U čega ćeš se na zimu umotat? Sad još samo da kogod ima dobru batinu, pa da te dobro nalema, drugo ti ni ne fali.

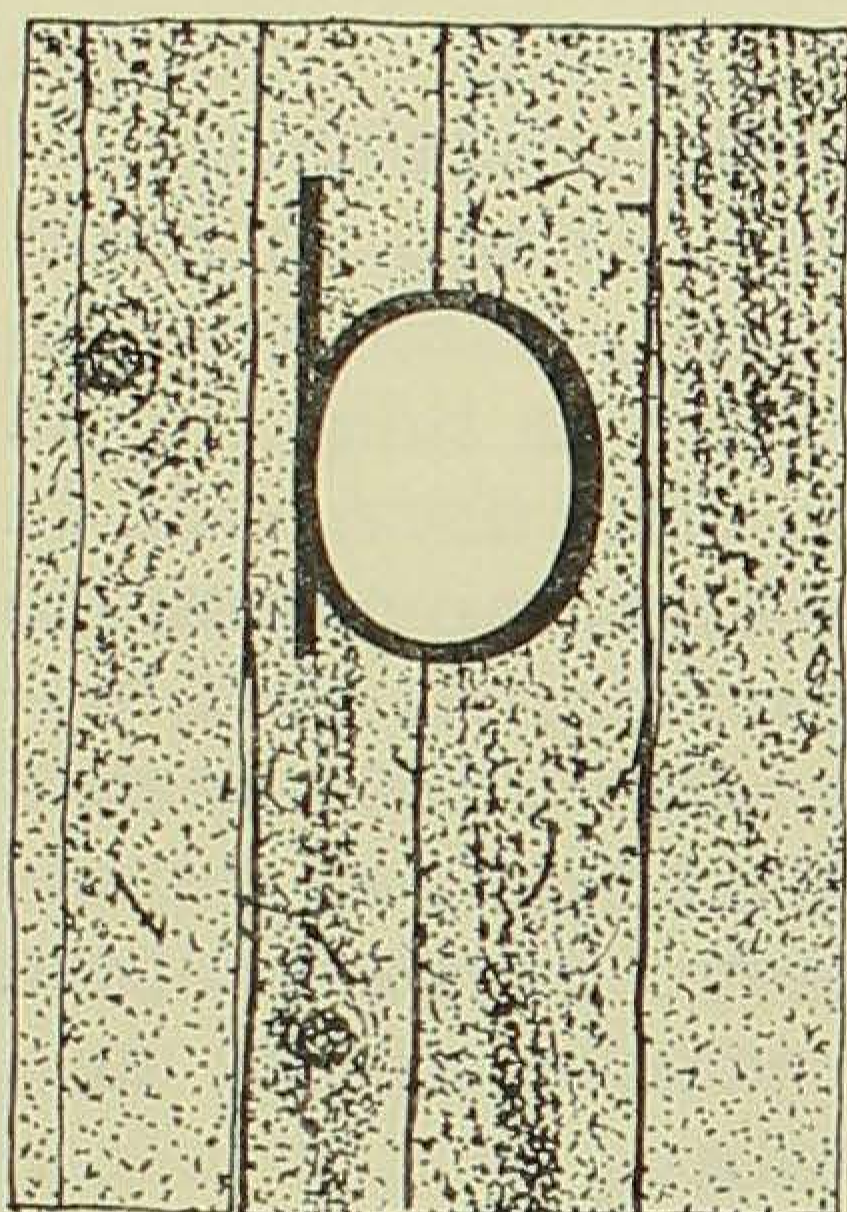
Iza drveta bio čoban i kad je čuo šta kurji još fali, zgrabi ga za rep, a batinom potegne.

— Ako ti samo još to želiš za to se ne moraš Bogu molit.

Jednom za rep vuče, drugom rukom tuče, a kurjo zajauče:

— E, tu je vrag zapravo pao na dupe.

Jabuka s dukatima

aba sidi, priko gleda
brki didi spavat ne da
a šta će sad njezin dida
već da malo pripovida
ni za šalu, ni za falu
pripovitku jednu malu.

Jedan kralj imo tri sina. Dva starija linčine, di stanu pod njima i zemlja plače, al se pravu mudri, a najmlađeg držu za luckastog.

— Otac mu kralj nad kraljevima, a on vika Boga amena kuleca za baščarom ko kaki pulin — ismijavaje ga prid ocom.

On lipo kaže:

— Ne mož svaki bit kralj. Nek je baščar, al ima zlatne ruke, iz nji' rodi što ne rodi svakom.

Doduše ni kralju nije po volji da deran sve gleda i uči šta onaj radi, al ne bi rad ni baščara otirat. Uredio mu bašču, odranio vinograd i voćnjak kake niko nema. Uvik štogod novo kalami i stvara. Prvo mu je bilo da prikalami tunju nerotkinju, pa počela rađat tunje od devet vrvova i sedam krajova.

A kraljev najmlađi sin tamo ima i društvo. Baščar imo ćer jedinicu — zdravo volila oca — pa i ona uvik s njima. Tog prolića kad su dica bila desetak godinica baščar kaže curi:

— Ako bog da pa nas srića posluži tvoja udaja će se pamtit po ovoj jabuki čiju špicu ćemo sad posadit.

— Zašto, baćo? — deran uzo običaj pa baščara zove ko njegova ćer.

— Živi bili pa vidili, a sad Bože pomozi, pa na poso.

Zasadio tu špicu u avliji naspram njegove kolibe. Pod njegovom rukom sve lipo raste, al ta jabuka izđikala i prikolipo. Kralj imo običaj da se posli užne šeta iza dvora, pa mu jabuka zapela za oko.

— Ovo je najlipča voćka što sam je imo. Zašto je nisi posadio u voćnjak, neg u tvoju avliju? — baščara će karat.

— Svitla kruno kralju, sve je i tako vaše. Tio sam da avlija ne bude gola. Jabuka će rodit vama, a meni će dat malo 'lada.

Tako je, al i nije. Ako i rod bude lip ko voćka kralj će se dičit s tom jabukom i onda će goste morat vodit do baščaro-

ve kolibe, a to nije baš isto ko oko dvora. Al šta mož kad je drvo već naraslo — ne mož ga prisađivat. Kralj malo planio, pa progutо bis. A kako bisan bi bio, da zna šta ne zna!

Njegov najmlađi sin i baščarova ćer bili već momak i divojka ka' će drvo pokazat prve rodne pupove. Kad se cvat počo rastvarat baščar kaže curi:

— Skini tu svilenu pantliku iz kose, pa je veži ispod najgornjeg cvata.

— Baćo, lipče od Boga ne mož želit neg što je ovaj cvat — zašto da ga kitim pantlikom?

— Da bi tvoj suđeni pozno jabuku što će rodit iz tog cvata, jel znaj da će te s njom zaprosit.

Baščar od dragosti raste, a ona u plač. Poslušala oca, al ne smi kazat zašto plače. Ona se sirota uljubila u kraljevog sina, al ni pomislit ne mož da se uda za njeg. A kako će kazat ocu, da se za drugog neće udat?

Momak ne samo da je kraljevski sin, već je i lip ko da ga vile svaki dan u mliku kupaje, divojka to vidi, al ne vidi da je ona dvostruko lipča. Konabi nju i momak, al ni njemu ne kaže zašto plače. Nije dugo prošlo, pa baščar vidi da je i momak sve neveseliji, al i on ćuti ko da su mu jezik u olovo zalili.

Kralj ne mož da se nauživa cvata, a još kad se rod zametnio pa poče rasti i jedared i zarudio — gotovo da ga batinom triba tirat ispod jabuke. Niko za take lipe jabuke nije ni čuo.

Došlo vrime, baščar poranio i javlja kralju:

— Svitla kruno, triba brati.

— Zašto to javljaš, kad sam i tako svaki dan tamo.

— Da ne kažete da sam uzo od ti' jabuka ma i zrno.

Kad tamo, a kralj oma opazio: nema one jabuke s vrva što je bila okićena pantlikom.

— No, praviš se pošten, a ti berbu već počo brez mene, uzabro najlipču jabuku — kralj planio.

— Svitla kruno kralju, ja to nisam uradio, nit su to uradila moja čeljad.

— A da ko bi drugi?!

— Ja, otac moj — prid njeg stao najmlađi sin.

Kralj se trgo, čerez zrna jabuke neće topovima pucat na sina, al opet će ga malo pokarat.

— Šta nisi čeko mene — kaže — pa da si uzo jabuka koliko oćeš?

— E, kad meni osim tog zrna ne triba ni jedno.

— Zašto, je l' to zrno niko čudo?

— Čudo nije, al je suđeno tako, da s njim isprosim divojku. Otac moj, ja se ženim.

— Kaki je to sad divan?! Još ni stariju braću ti nisam poženio, a ti bi priko nji'?!

— Vi nji' ženite kad oćete, a ja se ženim kad ja oću.

Kralj najedared zaboravio zašto je i došo. Svi su ovog sina držali za najluđeg, a gledaj ti šta sad radi!

— Pa koja će to divojka bit moja prva sna'? — kralj posto zdravo ljubopitljiv.

— Ona čija pantlika je bila vezana na grančici koja je tu jabuku rodila.

Kralja nije tribalo maljom udarit po glavi. Sramota je da okrunjena glava prid slugama tuče sina, pa od bisa nije znao šta bi, već skoči, otkine pregršt jabuka i počne i' lupat o zemlju. Kako udari jabuka se raspi i štogod zazvončka. Kad pogleda, a svako zrno misto špica ima velike dukate.

Kad je to vidio on bricu iz džepa pa poče rasicat jabuke. U svakoj urasli dukati. I lud bi se radovo, a on sad zapravo pobisnio. Najedared posto taki da bi se i zmija otrovala od njeg. Prdlo mu u pamet: kako bi se sad dičio i falio s ovom voćkom, a kako će sad ma kojeg kralja dovodit ovamo kad mu se sin ženi s baščarovom ćerom?!

Naredio baščaru da mu donese i poslidnje zrno, a momku veli:

— Kad ti tako radiš, otsele su ono tvoji dvori — bacio ga u kokošinjac — i da mi prag više nisi prikoracio, ni čeko od mene ni kašiku brašna.

Momak opet njemu:

— A kad vi mene tako blagosiljate, otac moj, ja ću radije drvenom motikom kopat neg od vas i mrvicu zaiskat.

Da i zmijčiće rađa mater je opet mater, pa ona žali sina. Kad je baščar dotovario jabuke, ona bi mladima dala bar malo prćije, da imadu s čim počet život. Kralj prvo zaprznio, al na kraju naredi da njim baščar odnese krnjavu zdilu, kašinjak, al brez kašike i vilice, paprenjaču al brez zrna paprike, i svetnjaču al brez kapi svete vode, makar svete vode ima u svakoj crkvi i na odmet.

Siroma baščar sad vidi zašto je momak poče venit otkad je divojka pantlikom okitila onaj cvat. Da je gledo moro bi već odavno vidit da se i momak uljubio u njegovu jedinicu. Kad njim dono tu kraljevsku prćiju, on nji' zagrlio:

— Golupčići moji, ne bojte se života dok mene vidite. Nek je samo zdravlja, s ovi' deset noktivi uvik će se nać komad krušca.

Sad oni čekaje, da će kralj nji' otirat s posla, al se i on poče mislit. Ako odu na drugo misto svit će se rugat, da je sina otiro u sluge. Naredio sinu i snaji, da izvan avlije ne smidu ni prst turit.

Tako prošla godina, jabuka donela još veći rod, al kad su kralju doneli berbu pa će rasicat, ono u svakom zrnu špice. Dukatima ni traga.

Ode on do baščarove kolibe ko oluja. Zaboravio se i ogrnit i glavu pokrit. Ne iđe ni na vrataca, priskočio tarabe, pa u dreku na baščara:

— To si ti uvračo el ta tvoja ćer. Kaži šta triba radit da jabuka opet rađa dukate el će ti glava bit tamo di su ti stopala.

Baščar ne mož kazat kad siroma ne zna on kako je to mogućstvo. Kralj se poče prititi još gore, kad se vrime najedared uozbiljilo, pa se brže—bolje i nakurjačilo. Udarila kiša kablara, zatekla ga goli' ušiju. Najbliža strija kokošinjac, a čelo njeg svinjak — buvinjak. Biraj, kralju, striju ako nećeš da prokisneš do gole kože. Potrčo on pa samo gleda di će glavu sklonit. Nit vidi, nit čuje da na kokošinjcu piva tica kaku ni u snu nije vidio. Lipo perje u nje, a na glavi ćuba ko plame-

na perjanica. Čim je vidila da će on u kokošinjac, začeprkala po striji da su poletile varnice, skiknila i prnila u oluju.

Kad otvorio vrata, a tamo dvori. Spolja kokošinjac, a unutri sve se sjaji i trepti. Mlada sidi u svilenim stocu, u krilu joj ditešce, sigra se zlatnom jabukom, oko nje vezana materina divojačka pantlika.

— Šta je sad ovo?! — kralj zinio.

— Babo moj, pa jeste l' kazali el niste, da ovo budu moji dvori? — sin ga lipo dočeko.

Mož mu kazat šta oće, kralj samo blenio: na polici ona krnjava zdila, al puna žuti' dukata, u kašinjaku vrvom kašika vilica i nožova, al i to sve od žeženog zlata, pa još i u kolivki šaka dukata.

— Otkale vama kukavcima kukavnim ti dukati?! Cigurno ste povadili iz jabuka s mog drveta.

Sin se nasmijo:

— Babo moj, zašto bi mi nagrdili vaše jabuke kad to imamo od ove naše?

I lipo mu kaže, da njev derančić spava s tom jabukom i pod njom svako jutro u kolivki osvanu dukati baš ko i sad.

— Ako se ne virujete, prinoćite kod nas. Bar će se vaš unuk obradovat kad bude vidio, da ima i drugog didu.

Derančić ko da razumi, počo gukat naprama kralju. Derančić lip da ga lipčeg ne mož ni klapit. A je l' mož da ne bude lip kad mu mater lipa, otac lip, a volu se. Kralju zaigralo didinsko srce kad mu oko palo na tu nevinu dušicu, al je bis jači:

— Slušaj ti, — sinu će — ne virujem ja nikom. Što meni jabuke više ne rodu dukate, to je vaše maslo. Otiće i tebi glava na panj ako mi u jabuke ne vratite dukate.

Sin mu lipo kaže, da u njevoj kući niko ne zna zašto se jabuka manila rađat dukate. Ako pristaje, on će poć u svit tražit lika toj nevolji, ako neće — onda je divanu kraj. I uvatio bravu, pa kaže:

— Babo moj, ovo su moji dvori, tu ja zapovidam.

Kralj se zvrcnio u glavu. Mora da je to tako kad će sin otić u svit, ostavit ženu, ditešce i svu tu lipotu u kokošinjcu.

— Pa ja ne marim — najedared okrenio divan — daću ti sve što oćeš, samo me oprašćaj nevolje, jel ja ću izać iz pameti ako ne doznam zašto jabuka sad nije rodila ko i prve godine.

Sinu ne triba ništa.

— Samo se zavirite materinim mlikom da mojoj čeljadi neće past ni dlaka s glave dok mene ne bude tu.

Kralj pristaje i kako došo još brže očo javit ženi, da se pomirio sa sinom. A ovaj bricu zadio u slime. Somun kruva nek je uvik na astalu ispod brice. Dok je brica u slimenu nek se ne boju za njeg. Ako brica ispadne, pa se zabode u kruv, onda je pao u veliku nevolju, ako brica polegne po astalu onda je i on po'io svoj komad kruva u životu, leži digod u grobu.

— Čuvaj se , sinko, jel ko se čuva tog i Bog čuva, pa ćeš se ufriško vratiti nama — kaže mu baščar.

Sva kuća se ustrčala, spremaje ga za put, kad evo opet kralja. Vodi dobrog konja, na sedlu njegova najbolja sablja i dvi kese dukata.

— Babo moj, kazo sam da mi ne triba ništa — sin ga dočeko.

— A šta bi ti, da pišice kasaš za braćama?

Kralj ne kaže kako je to bilo, al dva starija sina skočila ko dva kurjaka kad su čuli da njev najmlađi brat ode tražit lika ocovoj nevolji. Iće i oni. To bi njima samo tribalo, da kako ludom glavom on bude srićne ruke, pa da još ispadne najbolji sin. Kralj to ne kaže, al kad je oćo baščar će zetu:

— Sinko, od braće nek te Bog čuva, od nepretelja ćeš se odbranit i sam. Kad bi nam mogli zla kupovat, ti bi svu ocovu kraljevinu potrošili za jedan dan.

Odeše nji' troj'ca, pa ona dva naprid, a najmlađi za njima ko rep. Odili brodili, pitali kršćene i nekršćene, al niko ni čuo za jabuku što misto špica dukate rađa, ne da bi znao zašto više ne rađa tako.

Kad se dovatu kake čarde dva starija se gostu, mulatuju i kartaje se, a najmlađi se drži svoje torbe. Drukčije je kad sustriju prosjaka. Najmlađi onda driši kesu s dukatima, a ona dva još ispcuju i njega i prosjakove.

Iđu jedared kroz šume, od nedilje do nedilje ni živog čeljadeta ni kolibe, kad jedared prid noć dođu do velike čarde. Oma se vidilo da to mož bit konak samo za haramije, kad nema ni puta.

Prid vrati na dvi cigljе sidi majkica, prosi. Kad je pružila ruku dva starija pljunili u nju. Majka samo pogledala šta je na dlanu, pa kaže:

— Kad kupujete, za tu cinu je i prodato.

Ne slušaje oni, samo se smiju ko ludi:

— Majko, drugo nisi ni zaslužila kad si tako luckasta da u ovoj pustolini prosiš.

Odeše u čardu, a najmlađi šaku dukata, pa još jednu, i istrese majkici u pregaču.

— Majko, — kaže — ja ne kupujem ništa, ja vas darivam, da ne morate nikad više prosit.

— Nisam ja morala ni dosad, nit meni tribaje dukati, — vrati ona njemu sve do jednog — a tebi ne bi ni prodala.

— A šta vi to prodajete?

— Vidićeš kad ti braća dobiju što su sad kupili. A kad si ti mene tio darivat i ja ću tebe.

— Majkice, nisam ni ja nuždan ni na če ga.

Majkica se počela smijuckat, pa će:

— Dobro, kad ti nisi nuždan baš ni na čega, kaži majki otkale tvom didi baščaru sime iz kojeg je nikla jabuka što misto špica rađa dukate?

Začudio se on što majkica zna za jabuku, a ona se samo smijucka:

— Ajde, nemoj da te vučem za jezik.

Kaže on onda: na didinoj striji se odmarala nika lipa tica kaku u životu nije vidio. Kljun zlatan, na glavi ćuba ko perjanica od plamena. Dida joj bacio pregršt žita. Ona na to sletila, pa iz kljuna ispuštila jabukinu špicu. Pokupila žito do poslidnjeg zrna, a tu špicu ostavila.

— Vidiš, sinko, i ona je darivala tvog didu — na to će majka — kako onda da ja ne darivam tebe? A nije to velik darak, majka će ti samo kazat di ćeš nać ono što tražiš.

To nije velik dar?! Majku poljubio u desnu, al i u livu ruku. Ona mu onda kaže da take tice živu samo kod kralja, koji ima dvore doleko-doleko u tim šumama. On ima i voća što niko drugi na svitu nema. Taki kralj mora znat lika njevoj nevolji. Iza čarde je izvor-voda, nek ujtru napoji konja na toj vodi, pa će ga on već odvest do tog kralja.

Momak ujtrudan poranio, a braća nisu ni ligala — cilu noć se kartali s haramijama. Oni bi sad u spavinjak, a on konja nazobio, pa na izvor-vodu. Ona dvojica vidu da nema više takog iđišta da on kasa za njima, pa pojašili i oni.

Biće već i tri nedilje kako su očli iz čarde, a strije opet nigdi. Onoj dvojici dogrdilo brez časti i masti, a najmlađi veli:

— Nit sam vas želio, nit vas tiram da iđete sa mnom, a ja ću mojim putom.

Izoko se već i on, al ne posustaje, kad jedno jutro da će krenit, a iznad nji' naletu tice kake nikad nisu vidili. On krene za ticama i jedared samo vidi, da je šumi kraj, a na jednim brigu lipi dvori.

Ukraj šume čobani i govedari napasaje, a kralj se šeta međ njima. Kako ga ugledo momak je znao da je na dobrom mistu — kralju na ramenu tica zlatnog kljuna i plamene ćube.

Poljubi on njega u ruku i kaže čiji je sin i da su mu ona dvojica braća, a oni ko drveni sveci. Momak kaže i kojom nevoljom su pošli u svit.

— O tim mož bit divana — kaže kralj — al samo divana. Ko kod mene oće silom, taj tako šta nek ni ne proba, jel će otić krvave glave, ako uzmogne otić.

Ko mu odgovori na tri pitanja tom i on da odvit na jedno. Ko ne zna odgovorit nek se odmori i pogosti, pa kako došo tako nek i ode.

I oma će njim pamet prosijavat na sitno sito. Zovne jednog čobana, pa će:

— Ajd po starešinstvu, kažite mi vas dvojica — na starije će — koliko je visoka njegova strija?

Oni zinili.

— Kako da kažemo kad je ne vidimo?

Kralj će prstom na najmlađeg, a on:

— Koja?

— Kako koja — nema valda dvi?

Momak se nasmijo:

— Svitla kruno, pa vi pogađate ko da imate malog vraga! Ima on dvi. Jedna je za nokat-dva višlja od njeg, drugu još niko nije izmirio, a mislim da baš ni neće. Kabanica je čobanu prva strija, druga je nebo, kad je on s ovcima uvik u polju.

Kralj se moro nasmijat: tu rič ne mož dodat, ne mož oduzet.

Drugo pitanje je: kad čuje i gluv?

Ona dvojici se počeli okrećat baš ko gluvi, a najmlađi veli:

— Kad mu batina pukne po leđi.

Kralj više ni ne gleda na stariju braću.

— Kad vidi i slipi mačak? — pita najmlađeg.

— Kad nagazi na žeravicu.

Kralj se raspoložio, pa i' oma posio za ručak. Ona dvojca navalili ko prasici na alov, a momak neće ni da se pričesti već moli kralja da kaže zašto jabuka ne rađa više dukate.

Kralj kaže:

— Sinko, zavridio si pa bi ti sad moro kazat, al neću. Daću ti onog koji će to kazat tvom ocu — tako će bit bolje.

Momak bi i tog sad el o'ma', al kralj njemu:

— Jesi ti košto od ti' jabuka?

— Nisam imao kada.

— E, onda moraš jednu taku okoštat iz mog voćnjaka.

Jabuka lipa, momku žao zagrist, al kod kralja nema nećkanja, njegova rič se mora poslušat. Kad je poio jabuku kralj ga odvede u volaricu. Odabro najjačeg bika pa kaže momku da se malo bucka s njim. Ovaj čelom bika u čelo, a bik kleko.

— Sinko, da si se malo zatrčo u buckanju moj najlipči bik bi bio kasapinov.

Momku nije tribalo kazat otkale ta snaga, pa će:

— Svitla kruno, mojoj braći nećete dat jabuka?

— Sinko, možeš ti s njima imat nevolje i ovako, šta bi radio kad bi još i ojačali? Baš zato sam snagu dao tebi.

Odvede onda svu trojcu u bašče i voćnjake. Tamo lipota kaku nisu vidili, a svud tice lipče od lipče. Jedared zviždne, a na to mu na ruku sleti gavran. Opet zviždne, gavran prileti najmlađem momku na rame.

— On će vašem ocu kazat sve što triba i odvest vas kući prikim putom.

Momak se lipo zafalio i kralja poljubi u ruku, a ona dvojca i sad ko drveni sveci. Kako uzjašio gavran granke, a ždribac već kreće — razumili se.

Treći dan pridnoć na vr' jedne planine izašli iz šume. Kad tamo, a iza sedme planine sjaje se dvore njevog oca. Najmlađi ne bi ni da prinoći, išo bi što prija ženi i ditetu. Braća ni da čuju, kažu: ne možedu, primorili su se.

Tamo bila nika srušene crkva i pusti zidovi od staja, mora da su tamo kadgod pribivali fratri. Prid crkvom dubok bunar, nad njim lip dud baš zrija, a na bunaru je i kabo od kamena s lancom.

— Eto, imaćemo vode, a i dudom ćemo se osladit — kažu stariji.

Oni će tu noćit, pa noćit, nećedu tumarat po mraku. Kad su toliko navalili najmlađi popušti, a ne vidi da se oni domunđavaje. Čim su poligali on zaspo ko zaklan. Ona dva su samo to i čekali. Jedan zgrabi gavrana pa s njim u džak, a drugi turi gavranovog gazdu u bunar.

Kad se u vodi razbudio on pomislio da se u snu skoturuško, pa poviče:

— U pomoć, braćo, zadaviću se.

Kad su čuli da je još živ, skinili kameni kabo s lanca pa mu bacili na glavu. On poviče:

— Šta mi bacate naprstak?! Spuštajte lanac.

Na to počeli bacat kamenje i ciglje od srušene crkve, a on:

— Koji vrag vas napopo da mi dud tresete?! Baš mi je sad do slađenja!

Kad mu ni kamenje nije naudilo oni dovatili crkveno zvono što je palo s tornja, pa mu bacili na glavu. On malim prstom izbacio zvono, pa poče ružit:

— Di ste sad našli ovaj oklepani šešir?

Na to se braća užegurila. Ne možedu ga usmrtit, to već vidu, pa se počeli mislit. Ovako će bit još i bolje. Vidu, on se ne dosića da su ga turili, u toj pustolini ga niko neće nać, pa će se udavit el prisvisnit od gladi. I niko ne mož kazat, da su njegovom smrćom ukaljali ruke.

Sad se njima više ne noćiva tamo, odu da što prija odnesu gavrana ocu. Izmamuzali konje na krvavo i ujtru stigli u dvore baš kad njim otac usto. Oma će se oni falit šta su mu doneli, a stari kralj pita:

— A di vam je brat?

— Još dok smo išli tamo pao s konjom zajedno u niku strašno oštru vodu što i kamenje valja. Odnela ga prija neg nam se suza rodila u oku.

Kad je to čuo kralj zaplako i iz ti' stopa krenio baščarovom kokošinjcu. Oni njeg za rukav:

— Mi se toliko namučili i napatili, a vi nećete ni da čujete šta gavran kaže za jabuku?

— Bolje da nikad nije ni rodila, kad je moje dite poginilo čerez nje — kralj za'ico.

A gavran iz džaka:

— Takom čoviku, koji sina vuća u kokošinjac samo zato što po pravdi živi, nije ni tribala rađat, al ni crvljivo voće. Zato se i manila rađat dukate.

Kralju je još samo to tribalo. Ode, ovu dvojcu više ni da pogleda. Dotrčo do kokošinjca, a njegova snaja ditešce pridaje materi, priko ramena pribaci torbu, kreće kudgod.

— 'Rano moja, kud se spremaš? — kralj će ko najrođeniji.

— Pomoći mom čoviku.

On zaplako ko malo dite:

— Di ćeš mu, tužna, pomoć kad je on poginio?

— A ko vam to kazo, svitla kruno?

— Njegova braća.

Mlada na to odmane ko da muve tira od sebe, pa pokaže na astal: tamo brica dubi u somunu kruva. Kako je ispala iz slimena vrvom se zadila u kruv, stoji upravna ko svića.

— Moj čovik je živ, — kaže samo je u kakoj velikoj nevolji. Šta njegova brica u kruvu kaže, to ne laže.

Kralj se trgo:

— E, onda kogod drugi laže. Ako su to oni uradili, sabiću i' u zemlju ko klin.

Ne kaže on koga će, a baščar njemu:

— Za drugo nisu ni pošli s mojim zetom.

Kralju se najedared smrklo prid očima, makar je sunce jedva granilo. Poče lupat glavu: zašto ona dvojca lažu?! To mora bit štogod vrlo ružno. A bome je ružno i to šta je on radio s najmlađim sinom. I kaže snaji:

— 'Rano moj, iđi ti s ditetom u dvore, u sobe tvog čovika, a ja ću otić da ga tražim i ni vratit se neću ako ga ne nađem.

Ajak, tamo di nije odvedena s vinčanja ona će otić samo ako je odvede njezin čovik. A njega niko drugi nek ni ne traži, to je njezin poso.

U tim divanu otvoru se vrata, a na pragu ona majka što je prosila prid haramijskom čardom.

— 'Rano moja, — kaže mladi — ne moraš ga ni tražit. Uzmi samo njegovu bricu iz somuna, pa je tako otklopljenu položi u kaku kotaricu. Kud brica okrene vrvom ti tamo nogom. Zna brica di je ruka koja će s njom još sić kruv.

Prid mrak mlada već bila kod srušene crkve. Dotle se brica na svakom raskršću okrećala kad livo kad desno, tu se brica naerila, pa će doli kroz dno kotarice.

Mlada gleda — di će doli? Ne mož valda u zemlju i u kamen? Kad se malo obazrla, a tamo bunar. Oma se nagnila:

— Čovče moj, tu si?

— Al nikad više bit neću, kad si me našla — ozovne se on.

Ona oma spuštila lanac s kamentog kabla, izvukla ga, pa sad nisu ni noćili, već do jutra stigli kući. Stari baščar i njegova žena nisu puštili majkicu iz kuće, gostili je ko da je kraljica, jel je i ona tila dočekat mlade.

Kad je puko glas da su došli stari kralj izgubio i papuče tako je dotrčo, a još brže je stigla kraljica. U dvorima baščarovog kokošinjca radost i dragost, pa jedva došo red i na to, da kralj zapita sina u kakoj je to nevolji bio.

Sin kaže, kad je svanilo i u bunaru, pa je mogo vidit šta su braća bacala na njeg, njemu se otvorile oči — znao je da su ga turili u bunar. Kralj pobilio ko zid kad je to čuo.

— Di su ta dvojca, da i' sad upitam šta njim je s bratom?

A ona majkica se javi:

— Ako su već stigli tamo, onda se kartaje s haramijama, a sutra će već bit na onom što su od mene kupili.

— Majkice, možete l' mi sad već kazat šta je to što ste njim prodali? — kraljov sin će upitat.

Ona se nasmijala:

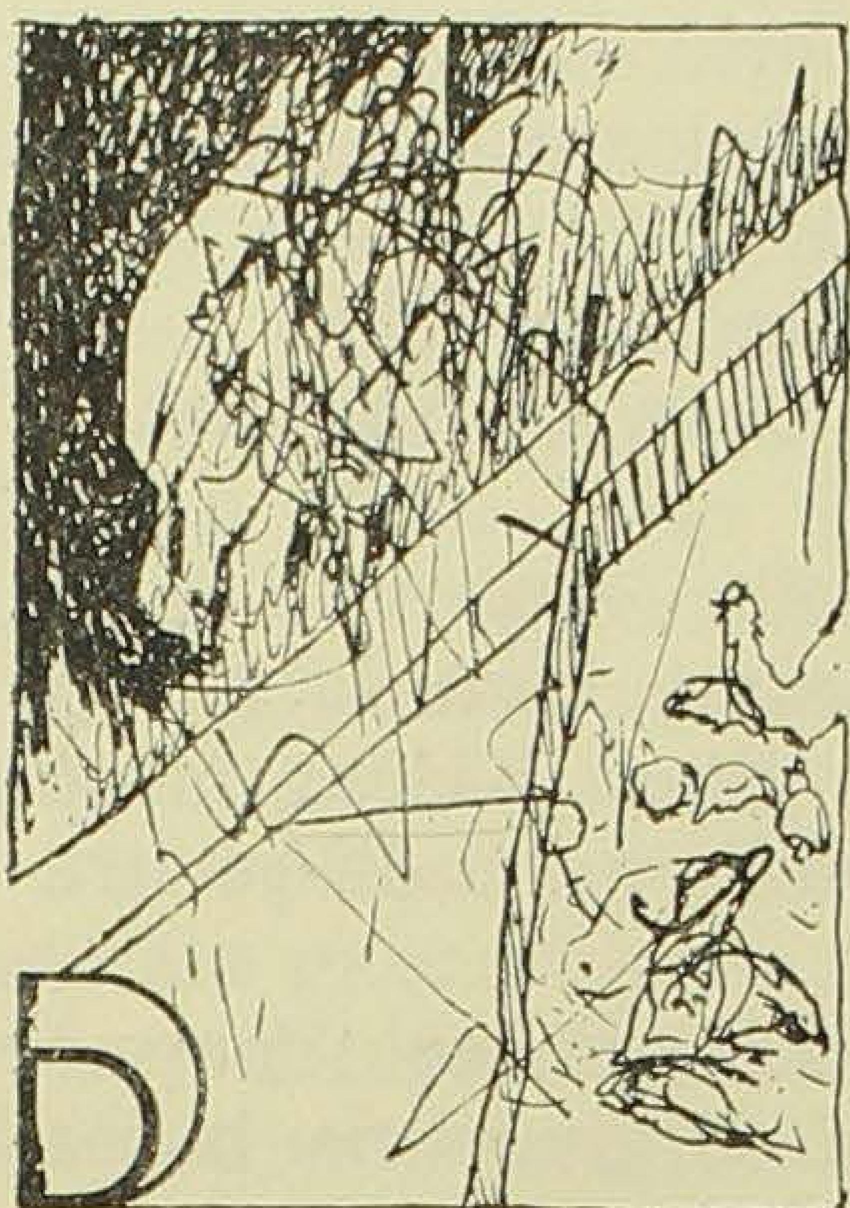
— Sinko, šta drugo sam mogla prodat osim one dvi ciglje na kojima sam prosila, kad ništa drugo nisam imala. Svakojem će bit po jedna, pa nek sidu na njima i prosu tamo dovika.

Tako je i bilo, čim su sve prokartali haramije su njima pljuvale u ispruženu ruku. A na kokošinjcu opet zapivala ona tica s plamenom ćubom i kad je začeprkala po striji, trule daske planile, pa se mladima i spolja stvorili dvori, lipi ko što su i iznutra.

Sad je jabuka bila prid njevim dvorima. U jesen je opet počela rađat zrna s dukatima, al stari kralj nije tio uzet ni jedan dukat. Dva dide se uporožili, pa baščar bere, kralj vadi dukate iz jabuka i unuku daje, a on se s onom majkicom sigra s njima.

Alaj bi dobro bilo da sam ja bio taj unuk, pa nikad ne bi moro drugom radit za koricu kruva.

Brkovi i mrtački kovčeg na zajam

Dva komšije bili jednakog stvora, obadva malo mokrom čorapom udariti, samo jedan bio u licu sav goluždrav, nije imo ni brade ni brkove, a drugi imo brkove ko lastina krila.

Subata jutro, nije dobro ni svanilo onaj brez brkova kvrca komšiji na pendžer:

— Kad danas odeš brijat se, kaži majstoru da ti brkove udesi onako carski.

— Šta je tebi prdnilo u pamet, da vodiš brigu o mojim brkovima?

— Moraš mi i' pozajmit za danas uveče. Idem u Kaćmar ženit se.

Kad je ovaj to čuo, pendžer zalupio:

— Kaži cilim svitu, ako zaište daću brkove u zajam i keru, al tebi nikad.

Onaj će molit:

— Čovče, ko je to još vidio da se ženi momak brez brkova?! Daćeš mi i' samo na jedno veče.

— Lipo ti blejiš, slabo dojiš. Tako je i tvoj otac isko od mog oca na zajam mrtački kovčeg samo na dva dana dok ga ne saranidu, pa pobigo umr't čak u Baju. I nikad više se nije vratio u Sentivan da vrati kovčeg. Da na sriću nismo imali dasaka od srušitog svinjaka mi bi mog dobrog oca morali saranit u džaku. A šta je svinjski buva u tim daskama to sam Bog zna. I sad štipaje mog sirotog oca, a on se ni češat ne mož kad je mrtav. Al tako mu i triba kad nije imo pameti ko ja.

Dva brata bili čizmari, na vašaru imali šatru do šatre. Stariji ko da se rodio s dvi live ruke. Da je se maši valda bi se i žalosna vrba osušila.

Mlađem opet sve iđe za rukom, pa još voli žackat i prkosit, al više neg kruva 'ist. I svugdi se stvori, svašta vidi, bio čisto ko s vraga sadrt.

Jedared počo vašar, kod starijeg salašar izabro najlipče čizme.

— Majstore, šta išteš?!

— Deset kruna i da znaš, za ove čizme nema pogađanja.

A mlađi već viče:

— Preteljju, imam lipče, i bolje za devet kruna.

Šta se tu može, makar je kazo da pogađanja nema, i stariji spušti cinu, al onaj već nudi za osam. Pa sedam, pa šest i dok se čestito ne prikrstiš cina sašla na pet kruna. Mlađi opet diže ruku da tira niže, al stariji onda šakom o astal:

— Ubio te grom iz vedrog neba, kako ti imaš računa davat još jeptinije, kad se to ni meni ne isplati, a ja baš kradem kožu.

— E, moj brate, ja kradem gotove čizme.

Tako su čizmarili dok su, kad jedared stariji čuje da mu je brat posto birtaš. Oma dotrčo do njeg:

— Zašto si se manio zanata, kad ti je išo bolje neg meni?

— E, moj brate, dosadilo mi krasti, oću da se oprobam u varanciji.

Stariji gleda, tu se pije, čaše lupaje, svircama bange lipidu na čelo — novci sve liju u birtaški džep. Kroz koji dan otvorio i on birc prikoputa od brata. Godine bile rodne, novaca u svakog, pa i kod njeg uvik ko u mravinjaku. Iđe poso i njemu, iđe, al ono iza posla nije ko u brata. I jedared evo njeg priko:

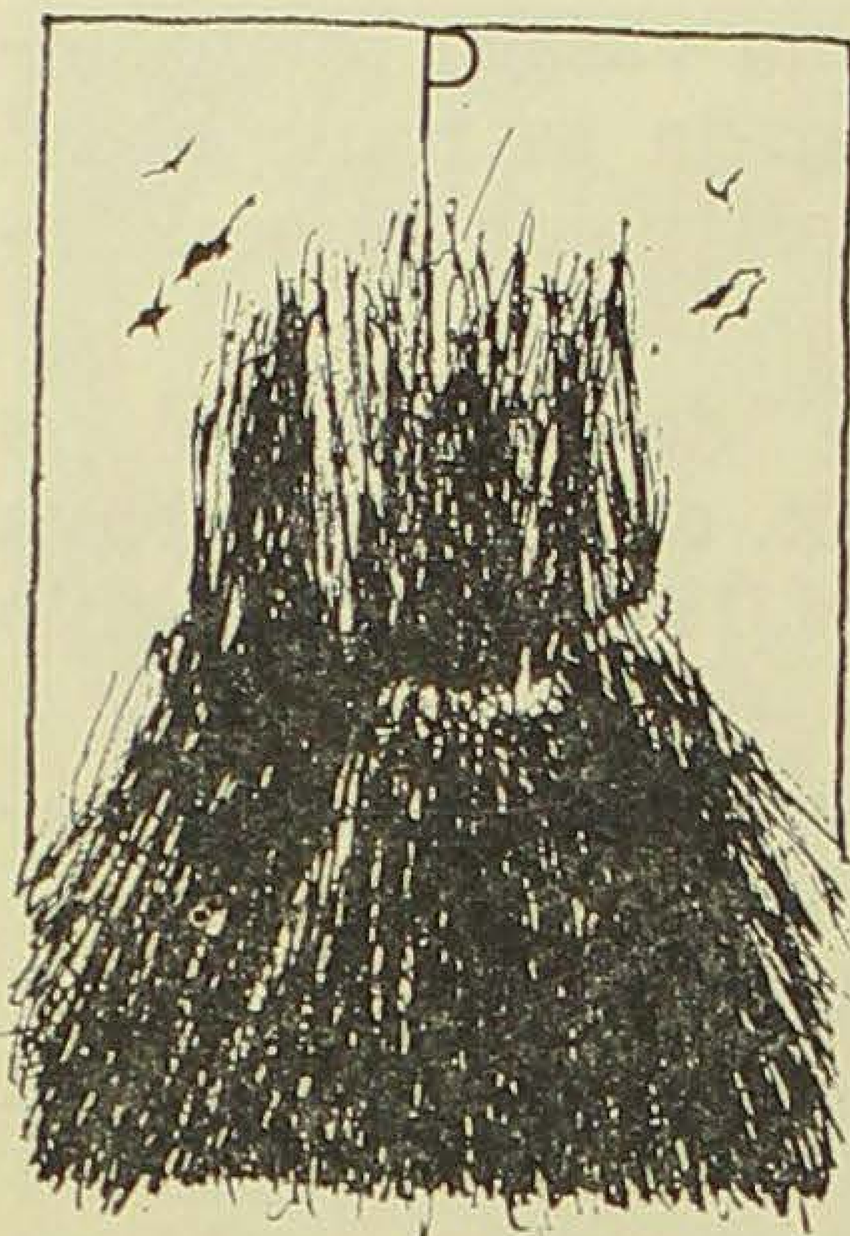
— Slušaj ti brate rođeni, ni tvoj birc ne iđe bolje neg moj, al ti tečeš, posto si već pravi gazda, a ja jedva sastavljam kraj s krajom makar moje pijance skidam do gaća.

— E, moj brate, ja mojima skinem i gaće.

Pa će ga onda ko svitovat.

— Ti brate iđeš samo do panja, a ja uvik vadim i panj.

Krajcara s neba

Pala s neba krajcara, to se čulo do cara. On se baš spremo za vinčanje, pa pomisli: s tim će darivat mladu. Naredi da mu donesu tu krajcaru, a kad tamo ona sva zarđana i još i probušena. Samo je pogledo i već bacio kroz pendžer.

— I to mi je niki darak s neba! — još i pljunio za njom.

Ako za njeg ta krajcara nije ništa biće ko će se njoj zdravo obradovat. Dao Bog, pala prid jednog prosjaka.

Nije to bio nikaki dida, čovik jedva da je napunio Isusove godine, al je rano posto bogalj. Momkom bio lip doboga, pa ga car odredio za paradeša, al kad je prviput uprego konji se poplašili i natrčali na jedno drvo. Ispod karuca su ga izvukli živog, al noge mu sve izlomljene. Nikad više nije mogo brez štaka.

Srce zdravo, novaca ni malo, krv mlada al momak za poso više nije. Nikog svog, osim kućice i koze ništa svog. Ako oće 'ist koricu kruva nema drugog puta osim prosjačke torbe.

Digo on krajcaru, pa kaže:

— Bože, Bože, ni ruku nisam ispružio, a kogod misli i na mene. To mora da je kako zlamenje.

A još kad je čuo da je ta krajcara pala s neba uveče od dragosti ne mož zaspat. Nije dobro ni lego, a ono ko da se dite dreči. Kad on napolje, a na pragu anđelak božiji. U kotarici derančić umotan u komad starog sukna.

Uno on njeg, pa oma prst u kozije mliko i na ustašca, a onaj stvorićak božiji sisa i tâši rukicama.

— Hej, čovičak moj, otsele neću bit sam, a ni ti nisi više brez igdi ikog, pa bogme ni siroma: evo tebi krajcara — razveselio se prosjak, a derančić se smijucka ko da mu je došo anđo čuvar.

Od dragosti prosjak počo svašta privrćat u glavi. Misli se: možda je ta krajcara s neba pala baš za ovo ditešce, a ni na kraj pameti mu, da će to bit baš tako. Al kako je da je, ako on već ne mož bit čitav čovik, al derančića će stvorit čovikom. I već smislio šta će: kad derančić pođe nogicom, daće krajcaru blagosovit pa će mu je vezat oko vrata. To će bit ko niki siromaški škapulir.

Dan za danom, jedared prosjak gledi: raste dite, izrašće iz božiji šaka. Prolazi vrime sve šušti i jednog prolića je imo šta vidit. Koza imala dva kozlića, deran jaši jednog pa skače na drugog, a nikako da ga zbacu. Bucka se š njima, a uvik kozlići kleknu kad on udari čelom.

Vidila to i carica. Ona s carom nije rodila, a dicu je zdravo volila. Voza se ona na karucama svaki dan s njezinom starom sluškinjom koja je još nju dadijala, pa nema diteta kojeg neće omilovat i darivat, al prosjakovog derana samo pogleda ispod oka, sva se nika snuždi i bržebolje prođe. Sad jedared je morala zastat, jel se baš tamo stvorio i car. I on jašio okolo, pa mu njegov husar kaže:

— Svitla kruno care, vid'te vi kako na kozlićima jaši ovaj prosjakov purovak! Šta će taj porađivat kad doraste do osedlanog konja?!

— E, onda će tvoje noge već drćat, a on će bit moj husar. Stari husar se uvridio:

— Svitla kruno care, neće valda mene sminit šantonjino derle?!

Deran čuo, pa priskočio ogradu i onom u kob:

— Nemoj ti vriđat mog baću — tako je poštivo prosjaka. — Nije on šantavost ni izigro ni iskorto, to je Bog tako dao.

— Daborme, daborme — car se nasmijo, zdravo mu se dopalo što se deran tako uspivčio.

Carica sluša pa se sva razgalila. Cara baš nije trpila, jel je nju uzo na silu, al se sad i na njeg nasmijala. A on zapovida sluškinji:

— Od danas ćeš se ti starat da ovaj deran ne bude ni brez kruva ni brez ruva. I dobro pazi, nemoj da bude kake tužbe!

On se priti, a carica se smije u sebi:

— E, moj čovče, ne brigaj ti za njeg kad smo nas dvi dočekale da se smimo starat o njemu.

Svanilo sad i deranovim baći, ni mu je više bilo nužno, da vuče prosjačke torbe. Carica svaki dan šalje ića i pića ko za svatove.

I kad bi po redu deran tribo da počne svinjarovat car ga odvede u ergelu, da ga učidu jašit. To učenje nije trvalo ni dan, al ni pô dana. Deran se samo zatrče, pa kad skoči u sedlo nema te remunde koja će ga zbacit el mu se otet. Kad on okrene samo jedared oko cara i najopasniji ždribac postane jagnje u njegovim rukama. Istog dana dobio husarsko ruvo i sablju, pa nuz starog husara i on prati cara.

Tako došlo i vrime kad je zabrkatio, pa odminio starog husara. Od tog dana car nikad ne jaši brez njeg, al jedno jutro se moro prošetat sam. Momak osvanio sav ukočen, leži u krevetu ko drvo. I to je bila njegova srića.

Nije prošlo ni po sata kako je car zašo u šumu digla se oluja da ruši tornjove s crkava. Carski ljudi oma skočili na noge, al je sve bilo kasno. Cara su doneli u čaršapu: stari 'rast pao na njeg, sve kosti mu izlupo na prikrupu. I bilo cara, nema cara.

Prošla sarana, prošla i momkova boluština, al nit on više odlazi u dvore nit oblači ruvo carskog husara. Baćo gleda, gleda, pa će jedared i zapitat:

— Sinko, šta je to sad? Nećeš valda tako u po zalogaja otkazat carsku službu?!

— Baćo, al baš tako.

I kaže šta njemu ne da spavat. Baćinu dobrotu nikad neće zaboravit ni dosta zafalit, al ne mož bit miran dok ne dozna ko mu je mater, ko pravi otac. Dosad nije mogo krećat, car ga ne bi puštio, a sad je slobodan ko tica na grani. Baćo neće bit gladan ni ladan ako se on kojom nesrićom i ne vrati, jel su sačuvali svu husarsku zaradu.

— Ja moram doznat jesam li za oca i mater bio čovik za bacanje — kaže šta mu je na srcu — el ko je taj kojem sam toliko smeto.

Tako kaže baći, a ne vidi da u vratima stoji glavom carica, a nuz nju i stara dadilja. Kad će se jedared obazrit, a dadilja progovori:

— Sinko, ne moraš ti ić u svit da doznaš ko ti je pravi otac, zna to carica.

— Svitla kruno carice, vi znate ko je moj otac? — momak potrčo pa je zagrlio.

Ona zaplakala:

— Sinko, valda znam kad sam te ja rodila, a da te ona nije na vrime ukrala iz dvora mog pokojnog oca — na dadilju će — i donela na ovaj prag, nikad te više ni mrtvog ne bi ugledali.

— A moj otac, di je on?

— To niko ne zna, al da živ nije to je sveto, jel otud di je on očo, još se niko nije vratio živ.

I kaže ona šta je bilo.

— Sinko, tako jašit ko ti znao je samo jedan čovik na svitu — tvoj otac.

I on je bio husar kod cara, a taj car je bio glavom njezin otac. Nji' dvoje su se ovolili, al onaj car, kojem je sad oluja sudila, poslo poruku da će njim sav svit stamanit ako se ona ne uda za njeg. Njezin otac bio već stari, poplašio se ko zec.

— A još kad je čuo da sam s tvojim ocom ostala noseća, njeg otira da od zmajovskor kralja ukrade konja, a tebe je, sinko, u potaji tio bacit zvirenju. Ustravio se da moj carski silom đuvegija ne dozna da ću divojkom rodit.

Ona sirota za sve ove godine nije smila ni da ga čestito pogleda, da se kako ne bi odala, da je on njezino rođeno dite. Niko živ neće pomislit da prosjak odranjiva carsko dite, a biće blizo matere, dadilja je dobro računala kad je birala prag na kojem će ga ostavit.

Sad se i carica oslobodila onog kome je on bio trun u oku, sad ona nosi carsku krunu, ne boji se nikog, pa nek čitav svit zna da je on njezin sin, koji će posli nje carovat. I ona će njeg i baću u carske dvore, al momak kaže:

— Mater moja, polak je lipo, al polak je žalosno dok ne doznamo šta je s mojim ocom. Baćo će s vama u dvore — ako

je kogod to zaslužio to je on — a ja moram obać moj put križa, oca moram nać.

Ona sirota plače. Ko je tisnio na zmajovskog kralja taj ko da je sebi iskopo grob. Otud se niko nije vratio, pa se ne zna ni put do njegovi' dvora. Otac mu je cigurno poginio, zašto da i on zalud meće glavu u torbu? I molila ga i priklinjala, al ništa ne pomaže.

— Mater moja — lipo on kaže — dok mog oca živog ne dovedem el mrtvog ne donesem ja mira imat ne možem. Ako je mrtav, barem grob da mu je med nama.

Odio-brodio, odio-brodio, već treći konj pao pod njim, al niko da mu kaže put do dvora zmajevskog kralja. Kad čuju za koga pita ljudi bižu od njeg. Svi se boju kad se samo spomene to strašno ime.

Već tri nedilje zašo u velike šume di ni puta ni putića, ni staze ni stazice, kad jedared ugledo njivu i salaš. Osti se tu čovčija ruka i stopa, al glasa niotkale, još ni ker se ne javlja iz salaša.

Krene on priko njive, a kad tamo u razoru leži stari čovik. Jedva oči otvara, a nuz njeg konjičak sav spleten u plug.

— Kaka nevolja je vas snašla, dida moj slatki i rođeni? — momak njeg oma na ruke ko malo dite i ponese u salaš.

— E, moj sinko, sad je cviće — dida će kad mu majka već dodala i tikvu s rakijom — al da si me našo prija po satićka samo me je tribalo pogledat, pa grob kopat.

Majka nije vidila kako je nasrado, al zna od koga je, pa će didu oma zataškavat:

— Ostavi se tog divana. Šta si dobio to ti niko neće skinit s leđa, nemoj još i ovog sirotog momka uplićat u nevolju.

Al dida se nakosirio, ne sluša babu, kaže momku:

— Nama su usta jedared već izgorila, al ja ću ti opet kazat.

On i baba nemaje nikog. Osim jednog ni komšija nema u toj pustolini, a bolje bi bilo da ni tog jednog nema. I sad ga je taj lupio u brazdu s konjom i plugom zajedno, a samo zato što mu je kazo da baš ne bi moro jašit po njegovom oranju.

— A to nije niko drugi već glavom zmajevski kralj — kaže dida.

Baba počela ajmekat:

— Dida, dida, šta to radiš? Opet će nas mordavit, ako čuje da se smimo još i tužit na njeg.

Baba plače, a momak ljubi didu.

— Dida moj, vi ste na zlatnim konju dojašili kad ste mi doneli taku vist. Ja tu strvinu tražim po čitavom svitu.

Sad se dida uplašio. Zagledo se u momka pa kaže:

— Sinko, makar sam omatorio, da sam zdrav ni ja se ne bi bojo ni groma, al kud bi ti taki nejačak na ovaku silu? Pa ti ne vidiš da si mršav ko da slame 'ideš?! Da se krvljom znojio ti s njim nećeš izać na kraj.

Momak ne mari da je ko suv list na vitru, on će ić kad jedared već zna di su dvori zmajevskog kralja. Al dida digo prst:

— E, to još ne znaš, a ja ti neću ni kazat dok bar tri dana ne budeš vaćo snage kod nas.

Prvi dan baba skuvala bakarne tarane, drugi dan srebrne, treći dan zlatne. Dida gledi — momak nije ojačio ni za toliko što je crno pod noktom.

— Sinko, moraćeš ostat još tri dana.

— Ajak! Nek majka meni skuva prave salašarske tarane, al da nakriža dobrim divenice i šunke. Pa još ako mož posli i bokalić vina.

Kad se on narubo te tarane ko da su se najedared dva momka stvorila u jednoj koži. Neće on sad ni časa časiti, pa majka časkom spremila dvi velike torbe.

— Majko moja, za toliku 'ranu triba imat dobar stomak, da se za dvi-tri nedilje sve to poruba.

— Sinko moj — na to će dida — našeg komšije dvori nisu baš iza ovi' taraba. On baš jaši na trnogi što ima gvozdene noge i kojeg srce vuče ovamo, al i njemu do nas triba nedilja dana.

Lipo se on zafali starim čeljadima na gošćenju i već će na konja kad majka nosi još niku milošću. U svilenoj maramici zlatna jabuka.

— Sa' ćeš krenit kud ti kažem, a kad padne veče — kaže dida — jabuku baci pod oblake. Stvoriće se zlatna zvizda repatica, pa ti samo za njom.

Opet momak odio-brodio, odio-brodio i kad je u torbama došlo do mrvica jedared vidi — zvizda stala. Pod njom usrid šume ledina, na ledini pivčija noga, a na njoj se okreću dvori od kamena. Do pivčije noge vodi staza, nuz nju s desna i s live strane po jedan panj sav u bršljanu.

Momak sjašio, malčak će posidit da proštudira kako bi dospio u dvore. Ni se dobro ni spuštio na panj, a odozdol se začuje glas:

— Sinko moj rođeni, ne moraš mi se baš oma stovarit na glavu kad te prvi put vidim u životu.

Momak skočio ko sa žeravice, a na to će glas iz drugog panja:

— Ni ja ne bi bio rad, da ti moja glava bude stoc. Šta bi svit na to kazo ako mi kakogod postaneš zet?

Sad on pogledo bolje, pa ima šta i vidit: nisu to panjovi, to su dvi ljudske glave, jedna ko da je s njegovi ramena skinjena, samo starija. Trgo se on kad je to vidio, al se još više trgo kad se sitio da je ta glava kazala: sinko moj rođeni.

— Jel l to moguće, da ste vi moj otac rođeni?!

— Kad si ti moj jedinak onda sam ti valda otac — onaj se siroma od dragosti moro nasmijat.

— I živi ste još, otac moj? — momak sve ne viruje.

— Kad sam već posto i osto, Bogu fala, jesam.

Momak oma sablju, pa će i' otkopavat, al otac mu kaže:

— Sinko, nemoj to radit, bolje sablju zakopaj nuza me, jel ako naš zlotvor vidi da si naoružan otkinuće ti glavu dok ni ne zineš.

Posluša on oca — koga će slušat ako njega neće — a onaj oma pita za mater, momak opet šta se s njima dogodilo kad su tako živi zakopani.

Ko je uradio to se zna: zmajevski kralj. A zašto i' nije ubio to vridi kazat. Kad je momkovom ocu kleko na prsa zapito ga je l od bisa el od nevolje došo da se kavga š njim. Kad je čuo da je od nevolje ni ga usmrtio već živog do vrata zakopo u zemlju. Onog drugog nije moro ni pitat, jel je to kralj kojem je oto ženu makar je pod srcom nosila dite. I tu je u dvorima i rodila ćer, to je sad divojka, pa sad nji' dvi patu tamo, a nji' dvojica u zemlji.

— Baćo moj, — momak će na kraju — kako ste me pripoznali kad me nikad niste vidili?

— Sinko moj rođeni, osim mene ovako jašit mož samo jedan na svitu — moj sin.

A on je prvi ljudski stvor iz svita kojeg su ugledali otkad živi trunu u zemlji. Kad se iznad nji' zaustavila zvizda repatica, pa još zlatna, oma su počeli gonetat kako zlamenje to mož bit.

— Sinko, — kaže mu otac — mog komšije ćer je tu, ona nas kradom 'rani, jedino tebi smo se mogli nadat u ovoj tugi i nevolji.

Uputi ga da se ni za živu glavu ne smi odat ko je, jel će glava oma doli, već nek se pravi sluga.

Ode on dvorima, a kad bliže, tamo ima šta vidit. Svud okolo barjak do barjaka. Zmaj barjace namazo krvljom. Koliko barjaka toliko junaka od njegove ruke poginilo. Nikoliko barjaka plamenom gori, nikako da izgoru, krv se iz nji' puši, nikako da se isuši. To je krv zmajôva.

Momak razgleda te dvore kad jedared otuda se digne strašna uka i iza njega bubne buzdovan ko volovska glava. Ni se imo kada ni uplašit, a na jednoj pendžeri poviri divojka, u kosi joj ruža. Ne znaš je l' ruža lipča el divojka. Buzdovan bubnio iza njeg, a divojka baci ružu, pa upravo njemu u nidra.

— Ne boj se, buzdovan nije tebi naminjen — kaže ona — to naš zlotvor proba skečit zvizdu. Zdravo bi volio toliku gromilu zlata.

— Da sam se bojo ne bi ni krenio ovamo — momak se nasmije.

Dobro što je to kazo za vrimena, jel iz dvora već iskače glavom zmajevski kralj.

— Šta tražiš ode, momče?

— Službu.

— Šta znaš radit?

— Oprat vam noge i kupus kiselit.

— To znam i ja.

— Naopako, da ne znate ni to. Ko sebi ne zna ni noge oprat i za zimu kupus kiselit taj nije ni za kuće starešinu, kamol za kralja, pa još zmajevskog.

— Ti si niki uočan ko da nisi vidio barjace na mojim dvorima.

— Ko ne bi vidio to čudo što ga nigdi nema?

— A nisi se uplašio?

— Pa i nisam.
— To ćemo vidit. Još ni jedna zečica nije okotila kurjaka.
— Pa ja ne tražim kavgu već službu, zašto bi se plašio?!
Drugo jutro momak poranio, vodi konja na alov. Dan prija zmaj ga nije ni pogledo, a sad stao pa se čudi:
— Otkale tebi ovaki lip konj?!
— U moje carice kobila, u mene ždribe.
— Taki konj se cigurno ne udari ni o kamen ni o panj.
Momak se nasmijo:
— Ne zapne on ni za travku, leti brez krila kad triba poslušat gazdu.
Natuknio on kaka ladna gar žeže zmaja, volio bi ispipat je l vidio dva živa panja.
Zapovidio mu da prvo otimari trnogu pa nek oma spremi kola sa šest jarmova volova, da natovaru zlatnu repaticu kad je skeči s neba.
I oma ode u pridnju avliju, pa vuča buzdovan, a divojka s materom već kod momka. On divojkinu mater poljubio u ruku ko što je red poštivat staro čeljade, a ona zaplakala:
— 'Rano moja, zašto si i dolazio da samo pogineš taki lip i mlad? Uzmi na konja ovu moju curu, pa bižte, da bar vi mladi ne venete tu.
A on njoj veli:
— Svitla kruno kraljice, ne brigajte vi više kad sam vas našo. Imam dva oka, jedno dajem ako vas ne otkupim iz ovi' muka.
— 'Rano moja, znam da je za pametnu glavu dosta i jedno oko, al će ti ovaj krvnik uzet obadva zajedno s glavom u kojoj i' nosiš.
Nagovara ga i drugi dan, nagovara i treći. Sad je vrime za bižanje, zmaj nit vidi nit čuje, samo bi zlatnu zvizdu skido s neba.
— 'Rano moja, — kaže — koliko ja znam, nema tog junaka koji bi mogo nadvladat ovog zlotvora. Tu mož samo poginut el pobić.
Iza bunara je kamen ko kamara slame, pod njim zmaj čuva snagu. Šta je ta snaga to zna samo on, jel se ni med zmajevima nije rodio još jedan koji mož odignit taj kamen. Kako da to mož kRštena duša?! Ovaj zlotvor svakog mladog miseca u ponoć odigne kamen, al s dva prsta ko da diže perce, navaća se snage i onda je dosta da samo dune na čovika.
Ona je već triput skakala u bunar da sebe usmrti. Taj bunar je širok da bi u njeg mogla stat i vitrnjača, ko zna koliko je dubok, al kadgod se tila udavit u njemu, zmaj samo dune i svu vodu izduva. I onda je zgrabi za kosu, pa je izvuče ko mače.
Nagovara momka dan i noć, al njemu na jedno uvo unutra na drugo napolje.
— Svitla kruno kraljice, — kaže — ako ne možemo uništit njegovu snagu, mi se moramo nadat jačoj. Moj baćo 'ranitelj me učio, da nema tog početka kojem nema kraja.
Proće tako i nedilja dana, zmaj samo vuča buzdovan, al nikako da dovati zvizdu. Sad ne čeka ni mladi misec, svake

ponoći odiže kamen, vaća novu snagu, a nit koga gleda nit šta sluša.

Jednog dana došla ponoć, on već mršav ko da plive 'ide. Očo vaćat snage, a divojka će se iskrast, nosiće, 'ranu onoj dvojici robova u zemlji. Ko da mu štogod došlo na san da mora ić i momak će š njom.

— Red je — kaže — da se i ja malčak staram za mog oca, dosta si ga toliko godine ti držala u životu.

Kad oni tamo, a iz šume i' prstom zove onaj dida, zmajov komšija.

— Dida, — momak će — kako ste smili ovamo tumarnit?!

Onaj se nasmijo:

— Ne boj se za mene, ako ustribalo pobiću ja ko ker iz crkve. Za večeru je baba i meni skuvala one dobre salašarske tarane.

Nek niko ne pita kako je i otkale, al prošaste ponoći njegova baba je doznala kako bi se mogli kurtalisati njevog komšije. Zmaju nema druge smrti, stamanit ga mož samo tako ako mu se na time spušti štogod što je palo s neba. Onda bi ga i komarac mogo zgazit.

— Nije važno šta će to bit, ne mora bit zvizda, mož bit i probušena krajcara, samo da je pala s neba. Al ko bi to mogo imat?!

— Ja, — momak razdrlji košulju. — Nosim je na vratu otkad sam pošo nogom.

— E, onda sam dočeko, da mu i ja jedared zamutim zapršku! Dosta puti je on meni i babi natrunio u čorbu — dida od dragosti poćo sve ljubit.

Neće ni otić dok ne dokrajču zmaja, jel bi rad da babi dojaši opet na svom konju.

— Pa vi imate tu konja?! — momak se začudio.

— Sinko, trnogu sam je odranio — zato sam ti i reko, da ga srce vuče mom salašu — al ga zmaj oto.

Dida se sakrio pod bršljan kod momkovog oca, a mladi odeše da odnesu radosnu vist divojkinoj materi. Ona se obradovala, al se oma i snuždila:

— Dico moja, sve je to lipo, al kako ćemo mu krajcaru spuštit na time kad je visok bar za dva čovika?

Momak je smislio i to, pa nju sakrije pod trnogine jasle, a njemu i divojki nije bilo ni do spavanja. Jedva dočekali da svanjiva.

Kad je zmaj ujtru dotrčo da se umije na bunaru, na njegovom kamenu sidi divojka, pa ga svega suzama pere, a momak će se ko spuštat u bunar.

— Koji vrag je ušo u vas?! — zmaj se razgoropadio.

— Gazda, žena vam je skočila u bunar — momak će.

Kad je to čuo zmaj se gro'tom nasmijo:

— I za tako šta se triba uzvrtit ko da dvore goru?!

Prstom će na momka:

— Ajde, sklanjaj se da te voda ne baci na odžak.

Nagnio se na rovaš i dunio. Ode voda iz bunara sve jablanove pere po vrvu, pa će zmaj ženu zgrabit za kose, al kad tamo a žene nigdi.

— Pa di je, kad kažeš da je skočila u bunar? — zazoljio na momka.

— Gazda, cigurno je potonila u buzalicu, jel je na vrat vezala kamen.

Šta će drugo — zmaj skoči u bunar. Uzburlo sve blato na dnolu, pa kad ni onda nije našo ženu od bisa mu krvava pina krenila na usta.

— Momče, ko mene misli zaluckavat taj to samo jedared u životu mož uradit.

Kreniće napolje da momku sudi, a ovaj njemu u brk:

— Zato ti više ni nećeš bit u životu.

Kad je zmaj vidio kako sa rovaša divojka i njezina mater pljuju na njeg, počo se penjat po zidu bunara ko uvar. Da je klapio šta ga čeka ne bi tako žurio, radije bi se zagnjurio u blato ko žabac.

Čim će glavom iz bunara, a momak njemu krajcaru na time. Al nije on nju samo spuštio! Našo niko zarđano opančarsko šilo, na njeg navukao krajcaru, pa ga svom snagom zadodo zmaju u time.

— Da ga ne bi kako izgubio, kad te već darivam mojim škapulirom — još mu se i narugo.

Zmaj žbućnio u bunar ko da se pritvorio u kamen. Kako je potonio u blatu, a onaj kamen s njegove snage se privalio i sav bunar zatrpo. Al kad se kamen podigo ispod njeg poleti bila vrana. Bižala bi iz dvora, al se tamo stvorio i dida, već jaše na njegovim ždripcu. Trnogo skoči, vranu zubima za rep, pa pod noge. Kako joj stao na vrat, vrana planila i ni pepela joj nije ostalo.

— Dosta si zmaja snagom 'ranila, da me bolje mož kandžijat — trnogo progovorio ko čeljade.

Momak otrčo na ledinu, sabljom otkopo onu dvojicu, pa neće čekat ni minuta, vodiće oca materi.

— Vodićeš ti njoj i snaju — na to će divojkin otac — kad je ova moja cura ružu tebi bacila.

— Kad vi tako kažete, otac naš, onda je ne moram ni prosit — momak divojku oma na konja prida se.

I starci odabrali najbolje konje iz zmajeve ergele, pa će krećat, al kad su se dovatili šume najedared puklo na nebu, puklo i pod dvorima.

Kad pogledali, na nebu nema zvizde, na ledini se slomila pivčija noga i od zmajevi' dvora ostala hrpa kamenja.

— Za te proklete dvore je i bolje da ni spomena ne ostane iza nji' — divojka će — al di je zvizda što je meni donela čovika?

Dida se nasmijo:

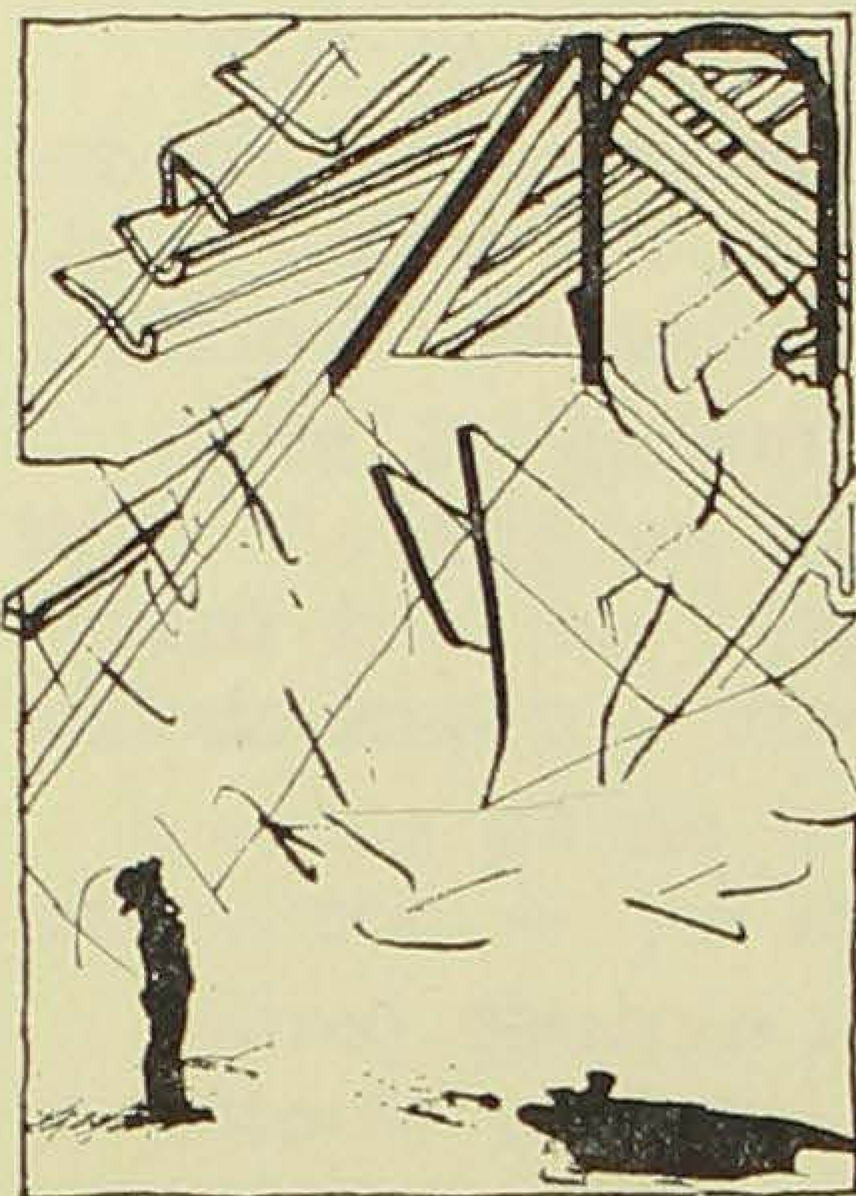
— U džepu tvog kecěljca, to je tebi vinčani dar od mene i od moje babe.

Kad će se divojka mašit, a tamo zlatna jabuka u svilenoj maramici.

Na salašu se i baba usićila na trnogu, jel mladi nisu tili svatkovat brez nje i njezinog dide. I kad su stigli momkovoj materi i njegovom baći 'ranitelju, oma su bili dvoji svatovi — vinčali su se mladi, al i momkov otac i mater. Dida i baba su kumovali na obadva vinčanja, a moj dida je bio stari svat, ja starosvatica.

Otale i znam sve ovo i možem se zaklet na mog pokojnog čovika, koji mi cilo veče s lulom kurdači pod nos, da je to prava istina.

Batina ga uskrsnila

Miki čovičak bio lin, da je i zemlja pod njim plakala što ga mora držat na sebi. Kad ga žena liti kreće u nadnicu on se u krevetu samo okrene na drugu stranu.

— Pljujem ja na taj dinar za koji se moraš znojit.

Zimi:

— Pljujem ja na taj dinar za koji se moraš smrzavat.

Jedno lito žena ga teškom mukom natirala, da donese drva iz šume. Upregla mu čilašu, udesila pilu i sikiru, napunila duvankesu, jednom ričom spremila sve samo da bar ogriva imadu za zimu, ako kruva baš i ne imali.

U šumi on se kojikako uzventro na najnižu granu, malo je zapilo pa zakurdačio lulu i ziva u švrake, kad evo jednog starog čovika.

— Ludi čovče, tako ćeš past, — kaže mu kad je vidio da pod sobom pila granu.

Njemu mrsko i da sluša, kamol' da bi se latio druge grane. Misli se: baš ovaj matori zna šta će bit sa mnom.

Al dida nije dobro ni zašo u šumu, a grana se odvalila. Potrče on za njim.

— Stani, — kaže — kad si znao da ću past, ti nisi niko drugi neg moj Bog. Ti moraš znat i to ka' ću ja umrit.

Onaj vidi s kim ima posla pa ko iz puške:

— Dada znam: kad tvoja čilaša triput prdne.

Sad linčina više pušio neg grane rušio, pa dok nije nastenjo lotra drva čilaša prigladnila, još više prižednila, izgubila i ono malo snage što je imala. Kako kola zaprla pod prvom gredom ona od muke prdnila, pa tako pod drugom, tako i pod trećom.

— E, — kaže on — sad sam mrtav.

Čilašu vezo za drvo, kabanicu prostro u lad, torbu pod glavu i oma zaspo. Samo još promrđo:

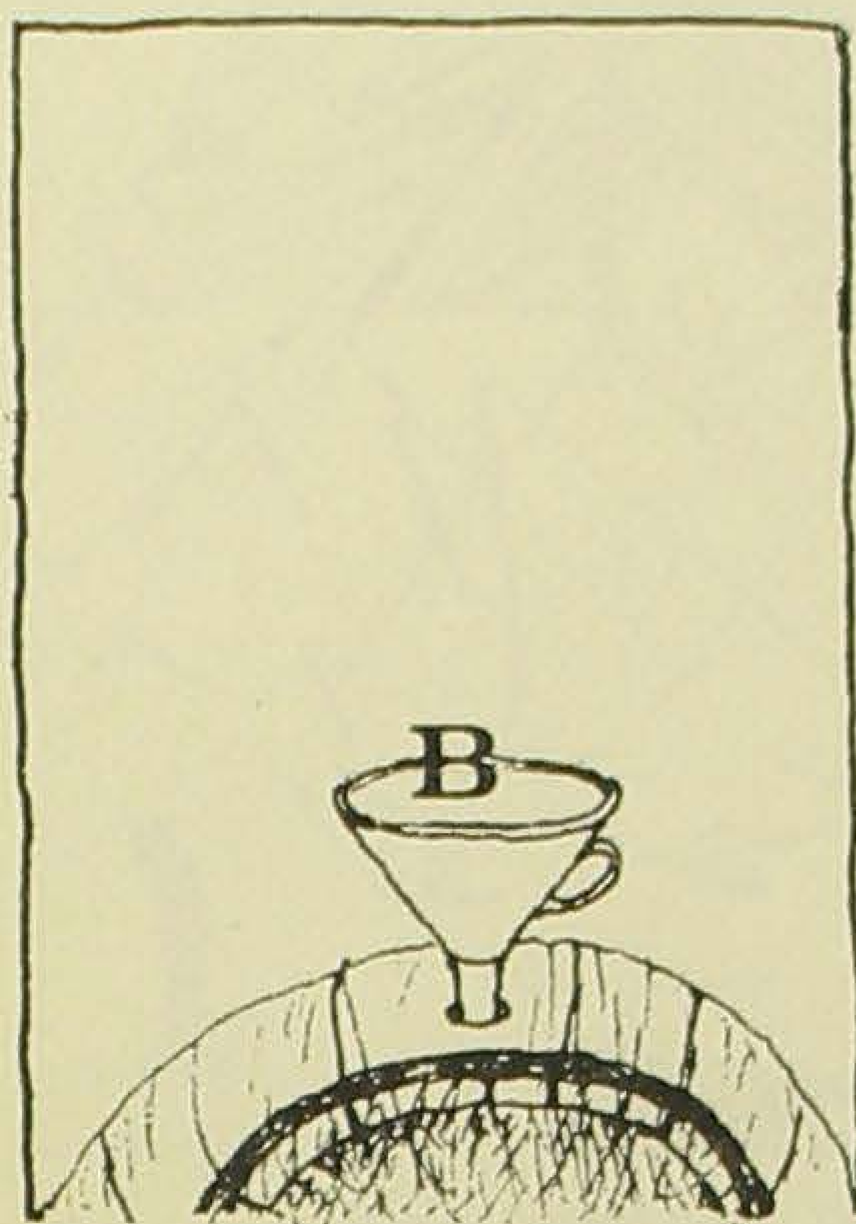
— Da je meni kogoder kazo da moj život vridi samo tri prdeža jedne ovake šugave čilaše, ne bi nikad ni izlazio iz materine utrobe.

Sunce će već zalazit kad evo čobana, tira čopor ovaca. Sirota čilaša bi išla na 'alov i na jasle, od muke kopa nogama, rže, otima se, al njezin gazda ni da trepne. Ne tiče se njega ništa više na ovim svitu kad je mrtav.

Čoban ko čoban, voli svako živinče, pa ovog nogom da ustane. Kad ni to nije pomoglo, on batinu, pa ošine onako božijanski. Kako ga ožego, a linčina skoči:

— Ti si moj Bog, nije onaj matori, ti si me uskrsnio iz mrtvi'.

Majka popila novce svetog Antuna

aba nije imala čovika, al je imala ćer. Ni ćer nije imala čovika, al je rodila curu. Majka unuku volila većma neg rakiju i zdravo se uzdala u nju.

I nije to ni bilo zalud. Divojka je samo triput ostala uskočkinja, četvrtiput je nisu otirali iz momačke kuće. Našo se klempo, vinčo se š njom.

Sad je ona majkina dika. A kako i ne bi bila, kad je ona jedina iz njezine grane uspila sebi ulovit čovika.

I šta bi drugo majka, darivaće svetog Antuna što je uslišio njezine molitve. Od dragosti to jutro kod kuće zaboravila i rakije pit.

Al crkva daleko, bircova nagusto, pa kod poslidnjeg grlo sve gori, mora se siroto zalit.

U to vrime je bila sramota ako žensko čeljade pije. A sačuvaj Bože, da to radi još u bircu. Zinio i birtaš kad je babu ugledo na vratima, a još kako mu je bilo kad je ona odjedared naručila dva fićoka rakije. Al ona digla prst:

— Ta nije to za mene. Nemam zube, pa ću nalit u zemljičku, da je razmekšam.

Više posisala neg požvakala, pa se okuražila i birtašu:

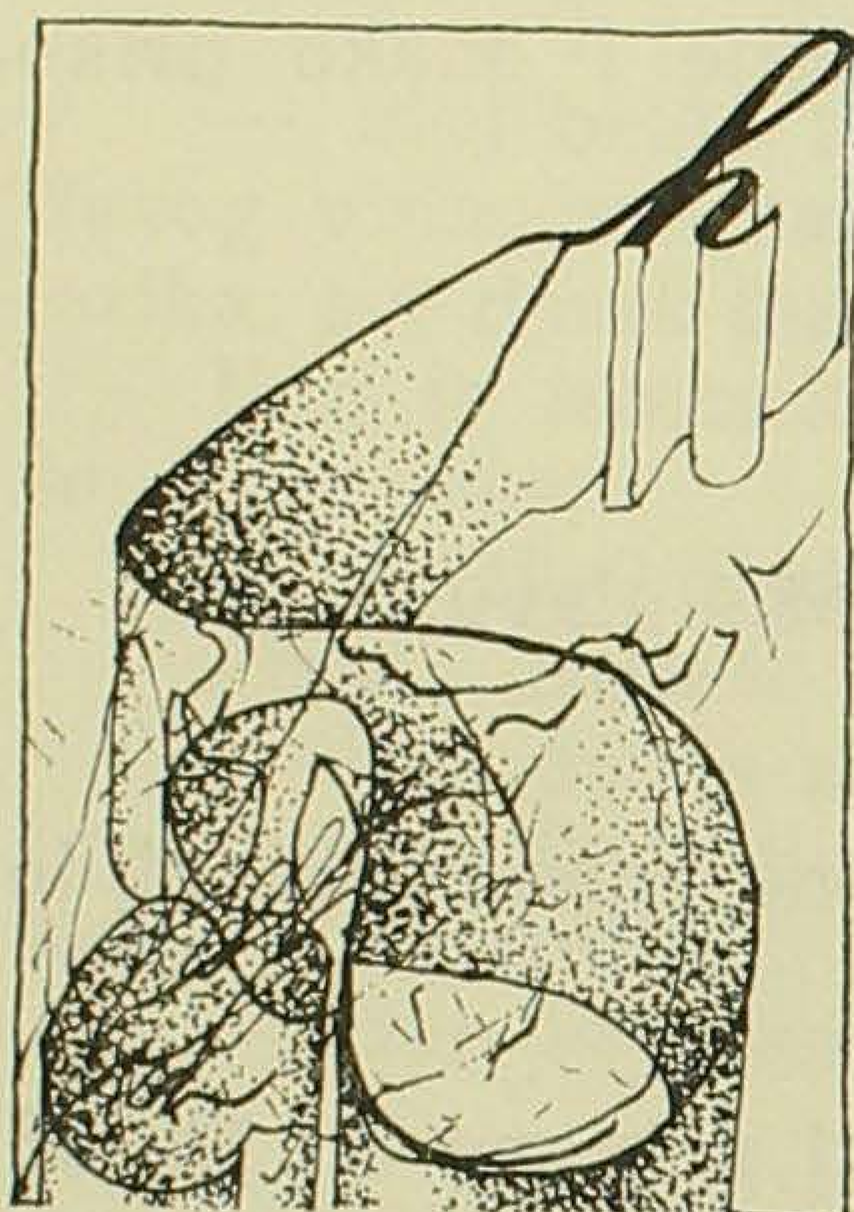
— Šta si zinio ko gladno švrače? Kad zemljička tako mala mož popit dva fićoka, zašto da ne mož i jedno kršteno čeljade?

I za četri fićoka rakije odeše svi novci koje je naminila svetom Antunu. Al nek su, kad je krenila majka će tamo i otić.

Stala prid kip svetog Antuna, sve se ginga sad desno, sad livo, a kobajage traži džep. Pipa se, pipa po buđelaru i jedared grakne:

— Zašto si se kog vraga namrkosio, ko da nisi svetac?! Okrećeš se oko mene, okrećem se oko tebe — ko dvi vitrnjače — pa nikad da se sastanemo. Kako onda da ti pružim novce?!

Fratar brez glave

usar doslužio svoje, putuje kući. Dvanajst godina jašio carskog konja, a sad mora ić pišice. Kapetan mu ostavio samo sablju, da se ima čim branit. A čime će se 'ranit?!

Put dalek, buđelar tanak, pa mora iskat ako ne želi krast. Ića i pića se i našlo, al na noćište ga baš ne primaje. Ljudi se najviše bojali da i' ne zaušljivi el ne ošugavi. Od soldata napravili vandrovača.

— Bože, Bože, pa za čega su mene tirali po tolikim bojnim poljima, — ražalostio se — zašto sam ja tolike godine nosio glavu u torbi?!

I došlo mu da oči kopa ljudima.

Tako jedno veče stigo u samu carsku varoš. Ne znaš di je početak, a di je kraj, al za njeg nigdi mista za konak. Ako će u pustu crkvu, jedino tamo mož noćit.

— Di ćeš brate u tu stara'otu? Otud su pobigli i fratri — požalio ga jedan prosjak.

Koga je nužda natirala da se tamo skloni na noćište taj tako pobigne da ga ni batinom ne mož dotirat u tu varoš. A kad ga upitaš šta se stvara u crkvi, samo toliko kaže:

— Iđi, pa ćeš vidit.

Al husar ko husar:

— Biće šta bit mora. Za mene nije bilo dalekog ni teškog, a ni takog šta neću uradit. Spavao sam ja u ratu i med mrtavcima.

— Al tuđeg nema spavanja — kaže prosjak. — Noćom u polak dvanajst udaridu sva zvona, p' onda do zorni' pivaca cila varoš ne mož oka sklopit. A niko ne zna ko tamo horca.

— Ne marim ja, da je sam vrag rogati, al neću nikom kleknit prid kuću da mi udili malo strije nad glavom.

Kadgod su se ljudi bojali vraga ko i Boga, još većma vraga neg Boga, pa i prosjak pobigo kad je čuo kako husar divani. Od stra' zaboravio i torbu, a u njoj kruva, slanine, pa još i čutura vina.

Husar torbu na rame i ode u crkvu, pa upravo u toran. Kad tamo, a pod samim zvonima namistit astal i dva stoca.

— Ko mož kazat da domaćina tu nije rad društvu, kad drži stolac i za gosta? — husar sio i oma večeru i vino na astal.

Naslušo se on o du'ovima, pa zna šta će uradit. Odlomio komad kruva, pa svud oko astala razaso mrvice. Grijota je i krštenim čeljadetu zgazit mrvicu kruva, dobar du' neće priko nje, a rđav ne smi.

Kad došlo polak dvanajst sva zvona udarila sama od sebe. Kako zazvonilo kroz zid bubne noga, bubne i druga, pa jevo ruke, za njom i druge, na kraju prsa. Stvorio se fratar, al glave nema.

Husar latio čuturu, gucnio, pa će:

— Svaki du' Boga fali.

— Falim ga i ja!

Husar sad zna da ovaj nije opak du', pa odjakari komad kruva ko fratarska cokula, nuž njeg slanine i onako priko zalogaja:

— A di ti je glava?

Onaj uzdanio:

— To bi i ja volio znat.

Husar se ko zamislio:

— Daklem, to bi bilo tako ko da ti tražiš glavu.

— Baš tako.

— A znaš li barem di si je izgubio?

— I di i kako, sve to znadem, samo ne znadem di bi je našo.

— Pa zašto to ne kažeš svitu?!

— A kako bi ti kazo, da od tebe svaki pobigne ko što od mene bižidu ko isprid vatre?

Husar se namrkosio:

— Kako ne bi bižali kad si mrtavac, a svake ponoći horcaš tu po crkvi?

Onaj opet uzdanio:

— To baš i jeste nevolja što ja nisam mrtav makar nemam glave. Za mene nema smrti dok i moja ocičena glava ne bude s tilom. Va'da zato i bižidu od mene.

Husar se na to nasmijo:

— Pa ja ne bižim, još te i zovem: večeraj sa mnom. Ni mi je slatko kad sam jidem.

Kad je to kazo, a fratar ko da će se zaplakat:

— Ti me baš zapravo zoveš na večeru?!

A husar se prikrstio livom rukom:

— Razgali, Bože! Ja l' ti kume, jesmo mi tu došli da se šalimo?!

— Dobro, dobro, al kad me već zoveš u goste, alaj brate rođeni, zašto si narasipo tolike mrvice oko sebe?

Sad je husaru ko sveto, da fratar nije nikaki hrđav du' kad neće priko mrvice, al će ga još probat:

— Di bi ja rasipo mrvice kruva kad sam krštena duša ko i ti. Razletile se kako sam lomio koricu krušca.

— Zašto i' onda ne pokupiš?

— Baš si me u tom poslu zateko, al se sad neću saginjat. Mogo bi pomislit da ti se klanjam, a ja se osim Bogu nikom ne klanjam.

— Ti se onda ne bojiš ni mene makar sam brez glave?

Husar udari u smij:

— Alaj brate moj, šta si se toliko uzvrtio ko da je i to štogod: bit brez glave. Koliko sam ja moji' komorata brez glave nasaranjivo u ratovima, pa šta?! Va'da znaš kako je kad husari iđedu na šturmu, sabljom se skidaje glave. A vidiš, još se ni jedan nije vratio s onog svita, da mi odgrize nos.

I pruži maramicu, pa rukom fratru da pomete mrvice, a čuturu već meće prid njeg.

Da je imo glavu fratar bi zinio. Husar se raspoložio ko da su na kakom veselju, a ne u pustoj crkvi u koju niko ne smi noćom, al baš ni danjom.

I maši se fratar čuture, al ko da mu je još niki crv u srcu, prvo će pitat:

— A je l' ti vino dobro?

— Moj brate rođeni, znaš ti šta husari velidu? Nema hrđavog vina, ima samo hrđavog stomaka. A moje govori devet 'ezika: svi devet bunjevački.

Kad je fratar onda navalio na iće i piće, husar ko poplašene kokoške:

— Pa ti si gladniji neg ja.

Fratar uzdanio:

— Baš danas se navršava sedam godina otkako sam osto brez glave. Sedam puni' godina provest brez zalogaja, znaš ti kaka je to muka?

— Bar te niko nije uvatio na spavanju. Gladno oko ne zaspe.

Fratar se navečero ko čovik, pa će:

— Ova večera je bila baš ko blagos'ovena.

— Znaš ti ko nas je počastio? Edan prosjak.

— Veliš?! E, tom bi se morali odužit. Da, da, al vid' ti mene — fratar će se ko kvrcnit u čelo — ja bi već darivo tog prosjaka, a tebi još ni ruku nisam pružio, makar si me prvi dočeko ko čovika otkad sam ni živ ni mrtav.

I oma će se rukovat, a kad pružio ruku na njoj prsti zlatni. Husar gledi, očima ne viruje: oma se sitio, da je tu ruku već vidio. Da, da, baš prija sedam godina je to bilo, kad umalo i on nije osto brez glave.

— Slušaj, kume — fratru će — jesi l' ti čuo za caklene dvore ovog cara?

— Kako ne bi čuo, kad sam baš pod tim dvorima izgubio glavu.

— Pa šta si ti, svet čovik, tamo tražio?! Tamo su se dvi vojske tukle.

— E, ja sam blagosiljo sablje tog kralja, koji je tio otet caklene dvore.

Husar se na to nasmijo:

— Znao sam ja to čim sam ti vidio ruku, samo sam te tio probat. Znaš, ne bi volio, da med nama bude kake mane.

— Samo Bogu ne mož nać mane, a drugim i po tri.

Husar odmane:

— Okani se popovanja. Bolje kaži, ako si pod tim dvorima izgubio glavu, zašto je ne tražiš tamo, zašto odeg strašiš svit?!

Onaj opet uzdane:

— Brate moj rođeni, na tom bojnim polju ja sam prikopo sve grobove, al mojoj glavi ni traga ni glasa. A da znaš: dao bi za nju sve što imam, a to nije malo.

Kad ga tako ispovidio husar nazdravio na njeg, pa kaže:

— A šta veliš na to, da će meni bit dosta samo to, da ova zvona umuknu pa da svit mož mirno spavat i lipo sanjat. Jel, znaš, čini mi se, da sam ja taj koji znade di ćemo nać tvoju glavu.

Kad je to kazo fratar skoči od astala i samo ga zovne onim zlatnim prstima. Sađu na dno torana, a tamo grobnica. Fratar turio prst u gvozdenu kariku na kamenom poklopcu i kripta je već bila otvorita. U njoj mrtački kovčeg od bakra salivanca. Fratar komne nogom poklopac, prid husarom mrtački kovčeg vrvom pun dukata.

Husaru ispale oči, a onaj će:

— Neka mi tu stat ko na jaji' nasadit. Probaj uzet kojeg.

Husar će se mašit, al dukat ni da se makne. Ni mu baš bilo svedno. Onaj ednim prstom diže kameni poklopac sa groba, a on ne mož ni dukat.

A fratar onda kaže:

— Da znadeš, ovaj kovčeg je spremit za moj pokoj vični. Dukati će se dat u ruke samo onim, koji će mom mrtvom tilu mista pravit. Ako 'š ti bit taj, o'š-ne'š dukate moraš povadit. Mene se ne tiče ako 'š i' bacit u vitar. A kad se ja smirim, ućutiće i zvona. Sad ti znaš, pa kaži da i ja znam.

Nije to šala ni za kog imat tolike dukate, a ne za jednog islužitog husara što nema ni filera u džepu, al njemu se pravo steščalo.

— Da ti nije malo?! — fratar se uplašio.

— O, moj kume, — husar će — nije divan o tim, ne prodajem ja ocičene glave. Žao mi te, jel teško onim ko dvared mora umr't, teško onim ko i mrtvu glavu mora kupovat. Kaka je to pravda božija?!

Kad je fratar to čuo samo komnio nogom kameni poklopac na grobnicu, pa će:

— O'š sad ti popovat? Znaš ti da će moje vrime uskoro isteć?

Dogovoridu se, da će se druge noći naći pod šumom iza cakleni' dvora i fratar će oma kupit skute, al husar će još:

— Kume, možeš ti udesit da zvona sama od sebe zvonidu i kad ne dođeš u toran?

— Samo ti kaži dokle bi, a drugo je moja briga. Kaki bi ja bio ni živ ni mrtav, da nemam moći od pomoći?

Husarova želja je da zvoni još sedam noći posli fratrove smrti.

— Alaj brate, zašto bi ti meni za ukop toliko zvonio, kad ja želim da mi se za grob ni ne zna — fratru je to čudno.

A husar se nasmije:

— Neću ja zvonit tebi, već mom caru. Sramota je, da mi ti nudiš tolike dukate što će ti se jedna ocičena glava vratit, a ja se za ovog cara po ratovima naskido toliko glava, a on mi ni

konja nije ostavio da ne iđem pišice iz njegove službe. Jel da znadeš, ja sam se na njegovoj strani tuko i onda kad si ti osto brez glave.

Kako došo, tako fratar kroz zid i očo. On na 'ednu stranu, husar na drugu. I za mraka nesto iz varoši, nek svit misli, da je i on pobigo iz crkve.

Druge noći fratar već čeka, a kad je stigo i husar iz varoši se začulo, udarila sva zvona.

— Je l' sad viruješ da će zvonit sedam dana i posli moje smrti? — fratar će.

— Da ne virujem ne bi ni ti mene više vidio. I neka mi sad pridičit, već za mnom i radi kako ti kažem.

Išli su dobar komad kroz šumu dok nisu stigli u veliku doljaču. Tamo kućica sva u trnju. Oblačno, 'edva mož napipat stazu do kuće.

— Tu živi 'edna majka. 'Vamo je došla posli čovikove smrti. Prvo je skupljala likovite trave i ličila svit, a posli se dala i u vračku. Iđemo njoj. A sad otkini tu zlatnu šaku, baci mi je u torbu. Ti čekaj na striji za odžakom dok te ne zovem — husar uputi fratara.

Bilo lito, da se košulja pali na čoviku, a iznad vrata visi smrznita vrana. Husar je nije vidio dok čelom nije zapo u nju. Kako je dotako kućica sva zazvonila, al tako da se čulo i u carskoj varoši.

— To je dobro zlamenje, kad se i tuđeg zvoni — husar prošaplјo fratru.

I kako zazvonilo u kući se užegla svitlost, a majka se javi:

— Ko si da si moraš kazat: je l' od bisa el od nevolje dolaziš?

— Mater moja draga, od nevolje pa još od tuđe.

Na to se vrata sama otvorila. U sobi ni kreveta ni astala, samo pod otvoritim odžakom stočić na tri noge, na njemu se zgurila stara majka. Iza nje hrpa dukata gotovo do vr' duvara, a na njoj mrtački kovčeg.

U svakim čestitim odžaku na vrljikama visi bar koja upušita šunka i divenica, a tu samo u svilenoj marami štogod ko lubenica. Kad je to ugledo husaru se otela rič:

— Fala Bogu ocu nebeskom.

A majka ga dočekala:

— I možeš zafaljivat Bogu, jel srića tvoja što si me nazvo materom. Da nisi, ti bi me sad ugledo prvi put, a bilo bi ti to i poslidnje.

— Zašto, mater moja rođena?! — opet on nju tako nazvo.

— Zato što ni zadana ne možem vidit te što sablje nosidu, kamol' u ovako gluno vrime kad samo vištice i du'ovi horcadu.

Husaru ne triba kazat, da s majkom nema šale — vračara je ona — pa on njoj lipo:

— Mater moja rođena, nisam ja nju od svoje volje opaso. A da kažem i to, da mi je bilo sudito da vas sad vidim poslidnji put, al to ne bi bilo i prvi put, jel smo se mi prija sedam godina već susttrili.

Kad je spomenio sedam godina, majka ko da se počela budit, žmirka, žmirka i jedared će:

— Pa da, ti si taj koji mi je dao glavu.

— Da, da, majko, dobro pamtite.

A to je bilo tako, da su posli one kavge oko cakleni' dvora carski soldati saranjivali mrtve. On je vidio kako na suncu svitli fratrova ruka kojom je dilio blagosov i kad mu je našo glavu — a znao je da je fratarska jel je na timenu bila ošišana u kolubar — tako se rasrdio, da je tio nogom komnit u jamu. Kad tamo, a prid njim se stvori ova majka.

— Ne, sinko, ako Boga znadeš i pripoznaješ. Daj mi tu glavu, pa ću te blagosiljat i molit se za te dok sam živa.

I oma ona iz nidara svilenu maramu — baš tu što sad visi na vrljiki pod odžakom — pa glavu lipo veže u nju.

Kad ga majka sad tako lipo pripoznala, iz budžaka oma dovatila bokal vina, pa mu čak i stočić daje da sidne.

Al on kaže:

— Mater moja, nisam ja došo na prelo, nit da pitam jeste l' se i večeras pomolili za me. Ja sam zafaljivo Bogu što je ta glava još u životu. Ne pitam jel l' vama tribala za vračku el za drugo čega, dajem za nju vrvom pun mrtački kovčeg dukata.

Majka na to zaplakala:

— Sinko moj, a ja dajem svu ovu hrpu dukata za tilo koje je nosilo tu glavu.

Husar stao ko da su jastuk izvukli ispod njeg, misli se: Bože, Bože, u kakoj trgovini sam ja posto senzar, za ocičenu glavu se daje mrtački kovčeg dukata, a za tilo brez glave soba dukata.

Majka se sircta isplakala, pa će ko najrođenijem:

— Sinko moj, ja sam se dala i u vračku ne bi l' tako našla to tilo, jel kad tu glavu nisam mogla odranit, molila sam od Boga, al' već i od vraga, da je barem možem saranit.

Za svi' sedam godina od one kavge za caklene dvore nije prošo dan, da nije rukama kopala po grobovima. Dala se u vračku i sa vranama, ne bi l' kako one pokazale di je mrtvo tilo, al sve je bilo uzalud.

Husaru je svanjivalo u glavi, mislio je već ko je ova majka, al ko veli cigurno je ono što se pita.

— Majko, je l' ja to dobro gonetam, vi ste mater tog fratra?

— Sinko moj, to ni ja nisam znala dok mu sunce nije obasjalo ruku kad je prid kavgu blagosiljo oružje.

I kaže ona kako je nemilo prošla u životu. Rodila je to jedino dite, al ga se nije sita ni nagledala već je ostala brez njeg. Rodio se sa zlatnim prstima na desnoj ruki i čovik joj uzo u glavu, da će ta ruka donet na nji' nesriću. Jedne noći odno dite i samo joj toliko kazo, da ga je ostavio prid nikom fratarskom crkvom.

Uskoro je ostala i udovica. Čovika joj izlomio bik. Posli tog se zavukla u tu šumu, dala se u pustinjake. I sad se već više ni ne nada, da će ikad naći tilo njezinog sina.

— A ne marim makar oma umrla, samo da mi ga je još jedared vidit.

Udarila opet u plač, a husar će je zagrlit:

— Mater moja, dok je vika ima i lika. Jevo čujte, šta bi vi na to rekli, kad bi vam ja kazo, da znadem di je tilo vašeg sina?

— Sinko moj, da me ne zaluckavaš el da me ne varaš?

— Mater moja, ričom to mož, al' ovo ne da lagat — pa on šaku sa zlatnim prstima iz torbe.

— Sinko moj, to materinom srcu nije dosta. Ko što ja imam njegovu glavu, tako i ti možeš imat ocičenu šaku.

Kad je husar to čuo, više ne čeka, vikne:

— Hajde materi!

Kroz odžak bubne noga, bubne i druga, pa jevo ruke, za njom i druge, onda prsa, al na vratu sad i glava: stvorio se fratar. Kad je iz marame na vrljiki izvadio glavu, kad je od husara uzo šaku, to vidili nisu, samo se stvorio čitav ko da mu vrat nije bio ni načet.

Mater skočila njemu na prsa i samo je toliko izustila.

— Sinko moj 'edini!

I srce joj puklo, on zagrlio mrtvu mater.

— Šta ćemo sad?! — husar se sav skamenio.

Uto se oblakovi razišli, misečina zasjala ko dan. Fratar uzo mater u ruke ko malo dite i ode. Kad tamo, a iza kućice bašča i voćke. Ko uđe od lipote ne mož izać, a usrid bašče iskopana raka.

Dok se husar nije sitio onaj izno i mrtački kovčeg što je bio na hrpi dukata. Sve radi sam, rič ne kaže. Kad je kovčeg s materom već spuštio u raku onda je progovorio:

— Strpi se malo, sa' ću se vratit.

I ko da su mu anđeli pozajmili krila već na ramenu nosi njegov mrtački kovčeg. Spuštio ga prid husara, poklopac digo i pokaže na dukate:

— Vadi, pravi mi mista, jel ja sam sad već mrtav. I samo da znaš, tvoji su i dukati što i' je moja mater zaradila.

Husar nije današnje dite, pamet u njeg burgijasta, pa će:

— Otkud ti znaš da je ona te silne dukate zaradila, kad je nisi ni upamtio?

— E, moj brate, mrtvi znadu što živi ni sanjat ne možedu.

Znade on zacigurno, dukatima su je darivali oni koje je izličila njezinim travama, a sad znade i to zašto nije bio mrtavac makar su mu glavu ocikli.

— Ja sam — kaže — za dukate blagosiljo oružje, a moj poso je bio da blagosovim rođenje i kruv naš svakidašnji. Tako je bilo: vodu pridičio, vino pio.

Kad je to kazo, a husar opet ko husar, njemu u brk:

— Kad već znadeš, ja ću ti kazat: zato sam i ja tvoju glavu tio nogom u jamu, a ne saranit ko čovika.

A fratar njemu lipo:

— Brate moj, ne bi ni zgrišio. Al' sad divana dosta, moje vrime ističe, a s dukatima radi štogod o'š samo i' nemoj kako saranit s nama.

Husar lupio petama, zveknio mamuzama ko pravi soldat:

— Kad je već tako, u vitar i' neću bacit. A red je da darivam i onog prosjaka koji nas je s večerom častio.

Sad je već znao, da fratar ne želi da bude saranjen u crkvi i oma će udarit u poso. Dukati sad sve iskaču. Fratar spuštio kovčeg nuz materin i kad je lego u njeg, digo još zlatan prst:

— Ako o'š da dugo živiš i da ti dobro bude za zemlji, ne zaboravi da za ovaj grob ne smi znat ni krtina. Upamti: niko. Brate, nek ti nije zalud što si smio svratit u tu crkvu kod strašila. A sad me zaklopi.

Do zore husar zaravnio svu zemlju ko da je bašča okopana, spremio dukate na cigurno misto, pono samo dvi kese.

Sunce na nebo, on na kapiju carske varoši. I koga će prvog sustrit, već prosjaka. Onaj razrogačio oči ko da je strašilo prid njim.

— Ti smiš opet u varoš, a bio si u onoj crkvi?!

A husar u smij:

— Neću ja iz nje ni otić, a ne'š ni ti više s ovom torbom obijat tuđe pragove.

I onom kesu dukata u šake, pa š njim oma u najbolju čardu. Došla gazdarica, pita šta želidu.

— 'Ist i pit.

A šta da njim spremi za ručak?

— To što i car ruča.

Gazdarica misli da se jaridu, a ko ne bi kad vidi prosjaka i islužitog husara, a poručivaje carski ručak. Nek se čudi, a husar ko husar:

— Gazdarice, je l' ovo najbolja čarda u varoši?

— Ja za bolju još nisam čula.

— Za nedilju dana 'š čut i za dvi, — pa lupi kesu dukata o astal.

Prosjak sve ne zna je 'l budan el sanja, a husar njemu ko bratu:

— Od te dvi čarde edna će bit tvoja. Otsele se ne boj života.

Kupili najbolje žizme i odilo što se našlo u carskoj varoši, pa husar kaže:

— Ortak moj, sad iđemo glavom prid cara.

Onaj se ustravio:

— Nemoj, brate, mene će poznat, a možda i tebe. Cigurno noćos nije mogo spavat, pa je mrzovoljan. Nije red da nas obisi sad, kad imademo života.

— Obisiće on vraga! Kladiće se sa mnom, a ti 'š prisić okladu.

I tako će to i bit. Car je prvo graknio:

— Ko je taj što mi ni za dana ne da spavat?!

Husar lupio petama, mamuzama zazvonio ko malo zvono u crkvi:

— Svitla kruno care, ja sam došo da se kladimo. Ja siroma, isluženi husar mećem na okladu volovska kola dukata, a vi, nikad naspavani car sedam kola. Kladim se, da ću udesit da zvona na pustoj crkvi zvonidu samo još sedam noćiju.

Kad je car to čuo u ednu ruku se obradovo, al u drugu ne viruje.

— Dobro, — kaže — dukata nek su edna kola naspram sedam, ni ne priliči da je caru ravan edan husar, al ja vidim: ti mećeš u okladu još i glavu.

Husar se nasmijio:

— Da imam metnio bi i dvi.

Drugi dan ujtru husar na dovratku carske kapije sabljom zaparo raboš:

— Ednu noć su zvona odzvonila.

I tako redom dok nije osvanio sedmi dan. Udario on i poslidnji raboš, pa će s ortakom u čardu, al car njeg za uvo:

— Momče, osma noć će pokazat ko je dobio okladu. Nema bižanja s glavom na ramenu ako se zvona budu javila.

Naredio da ga zatvoridu. Daće on husaru ića i pića, ako će i svirku, al zapovidio da se prid crkvom napravidu i višala.

— Nemoj se srdit — kaže husaru, — al šta je cigurno to je cigurno.

Husar samo zvekne mamuzama:

— Svitla kruno care, ne srdim se ja, al kad vi uzimate u zalog moju glavu, zašto i meni ne date u zalog sedam volovski' kola dukata? Je l' oklada vridi samo za moju glavu?

— Imaš ti pravo, — car se ne nećka, neće da bude gorji od husara.

Sluge donele dukate, a husar rasprostro na nji' kabanicu, pa se smije:

— Na ovakoj postelji još niko nije spavo.

I spavo je mirno makar je te noći cila carska varoš bila na nogama. Al zalud su čekali, zvona se nisu oglasila.

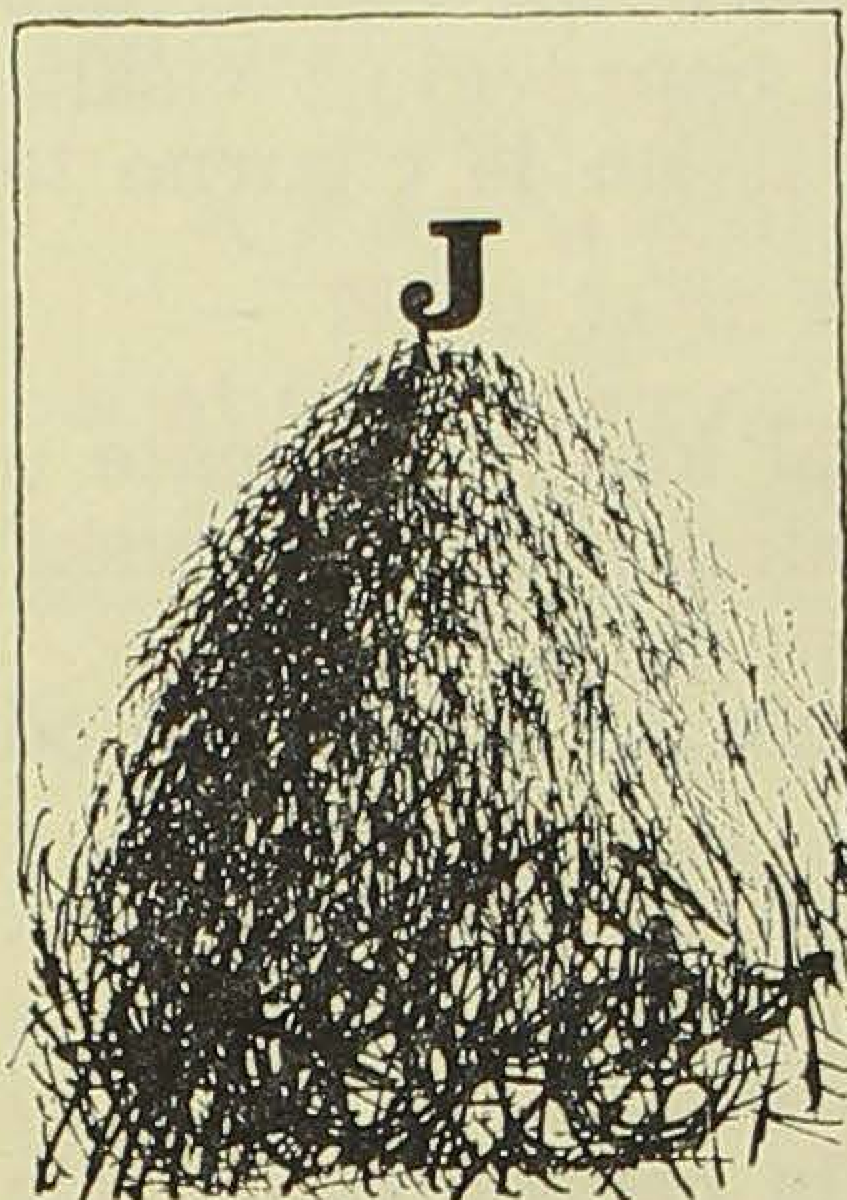
Car ne samo da je pošteno dao okladu, neg je još husara tio postavit za glavaša nad svim njegovim husarima, al onaj kaže:

— Svitla kruno care, nemojte mi uzet za zlo, al ja i moj ortak imamo drugog posla. Dopuštite nam da prid ednom i drugom varoškom kapijom sazidamo čarde.

I bile su to čarde, da se ni edna carska varoš ne bi postidila š njima a bio to isslužit husar el soldat makar koje fele, tamo su ga naranili, napojili i do kuće mu troška dali. Nisu gorje prolazili ni prosjakovi, pa je dosta nji' poželilo da bude prosjak.

Šta mislite, otkud ja to znadem? Pa taj husar je bio moj čakundida. A šta mislite, zašto sam ja taka sirota, da u životu nisam imala ni jedan dukat?

Zato što je taj moj čakundida sve to sanj'o, kad se gladan i žedan vraćo kući iz carske službe.

Jedan baćkoš vraća se iz varoši. Bio u dućanu kupit darove, šta će Mikulaš donet dici. Jaši dobrog vranca, šiba pod vitar, a Mikulaš mu put posipa mrazom, brkove pepeliše injom. Salaš doleko, u po puta čarda, pa čovičak svrati da malčak zagrije dušu.

Kad se duša zagrijala grlo se proširilo i na kraju se čovik božijanski nakvasio.

Našlo se tu ljudi iz šora, poneće ga kolima.

— Mene nosit kolima nuz mog dobrog vranca?! Pa da svit pomisli, da nisam vridan jašit?

— Ma ne'š ti moć ni glavu dignit do sedla, ne da 'š jašit — lipo ga svituju.

On šeširom po ustima:

— Vrag vam otac, nevaljavstvo sin, ko i meni. Mene bi sramotili da me nosite na kolima ko džak mekinja, a mog dobrog i lipog vranca da vodite vezanog za šarage? Ja glavu neću dignit, ja?! Pa ni ne triba meni glava. Čitavog života se baš i čudim, da koliko vino salivam doli, ono uvik ode gori u glavu, nikad doli u noge. He-he-he, a tu se noge pitaje. Samo nek ja noge zataknem u zengije, zna moj vranac put do salaša i š njegovom glavom.

Izašo on, a vranac već nestrpljen na zimi, pa se migolji. Ovaj ga kojikako odvezo, čak i nogu utrpo u zengiju, al ka' će u sedlo — ono, kako su ljudi i kazali — ni glavom da dovati, kamo l' turom da se baci.

Kad ni treći—četvrti put nije pošlo za rukom, on se prikrsti, oči digne nebu:

— Sveti Joso, pomozi. S tvojim imendanom počinje proliće, ti i travu zgrabiš za kosu pa joj glavu trgneš gori. Pomozi sad jedared i tvog imenjaka.

Glava krenila, al kad tur ni prolični svetac nije digo, on će zvat u pomoć svetog Marka što žito posvećiva da bolje raste, pa došo na red i sveti Ilija što burad valja po nebu, al nikako da se baci na sedlo.

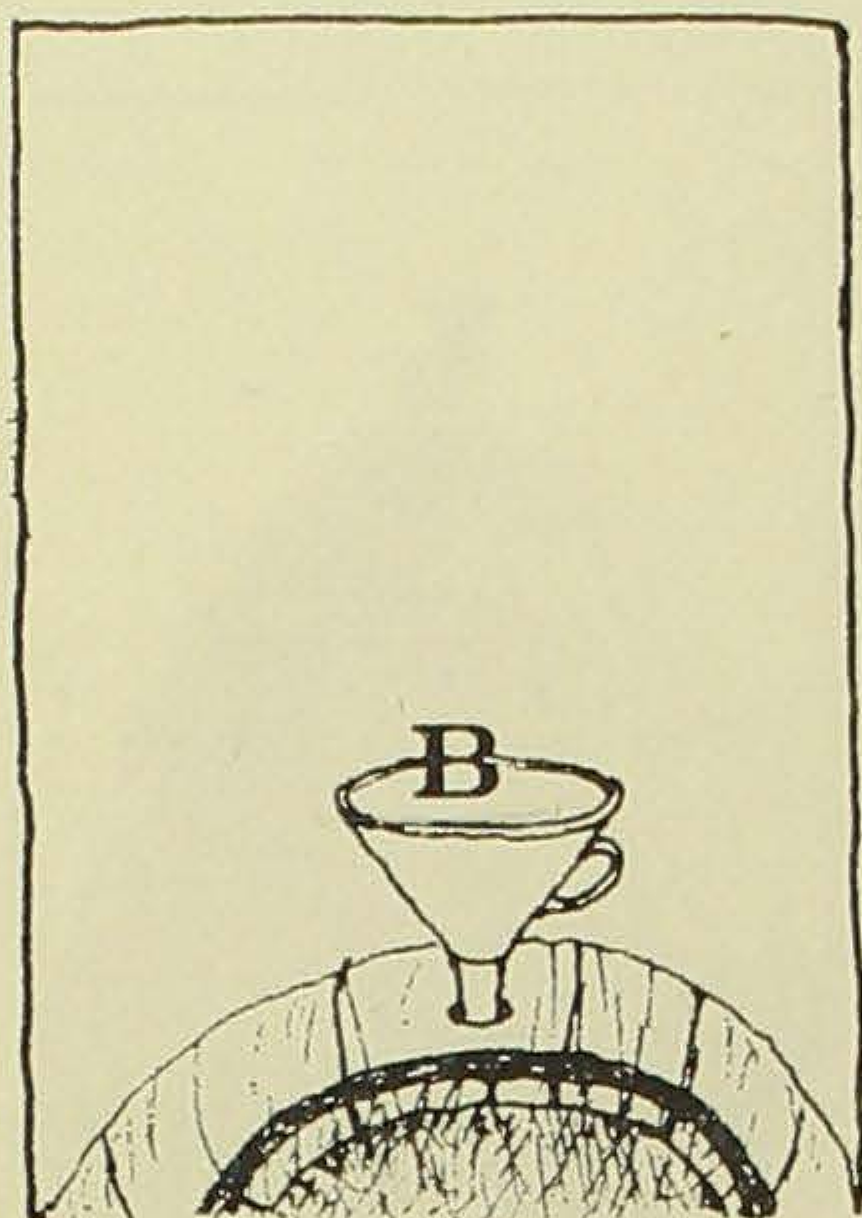
Jedared on lupi šešir o zemlju, sivne očima nebu:

— Šta čekate, svi sveci pomažite!

I kad se onda zauko, ne samo da se bacio u sedlo, neg se i prikošedio priko njeg. Kad se sitio šta je bilo, on sklopio ruke, pa će onako u po glasa:

— Polak svetaca odmažite.

Ko je propio jorgan pokriva se šeširom

ili dva kuma slični ko golub i gavran. Jedan vridan, čuvaran, reda čovičanskog se držo, jezik bi prija prigrizo neg sramocku rič izustio. Drugi bi iz Ciganke dite izlago, na poso ga iz kreveta moraš čupat, a kad mu sikira padne u med onda ne liže već 'ide ko gusina, pije ko mećava. Taka u njeg i žena, taka i dica.

Bilo vrime kopačine kukuruza, kad jedno jutro onaj vridan očima ne viruje: još se nije ni umio, a kumov najstariji deran ulazi u salaš.

— Šta će to bit, kume mali, da se svit nije priokrenio? — čovik se hamade u krst meće. — Ti, pa tako uranio!

— Kume, mi svatkovali, baćo sve novce pobaco svircama, a sad izneli cidulju: ako ne platimo porciju ode nam krava na bubanj.

Kum zaklamo glavom, pa će:

— I baćo te poslo, da mu dam novaca u zajam, pa sad i on uranio.

— Baš tako, kume.

Kum opet zaklamo:

— Daklem baćo te poslo, a šta ti radi nana?

— Sidi u zapećku, moli Boga.

— I to joj je sav poso?

— Ne mož drugo, zamrsila se u očenaše.

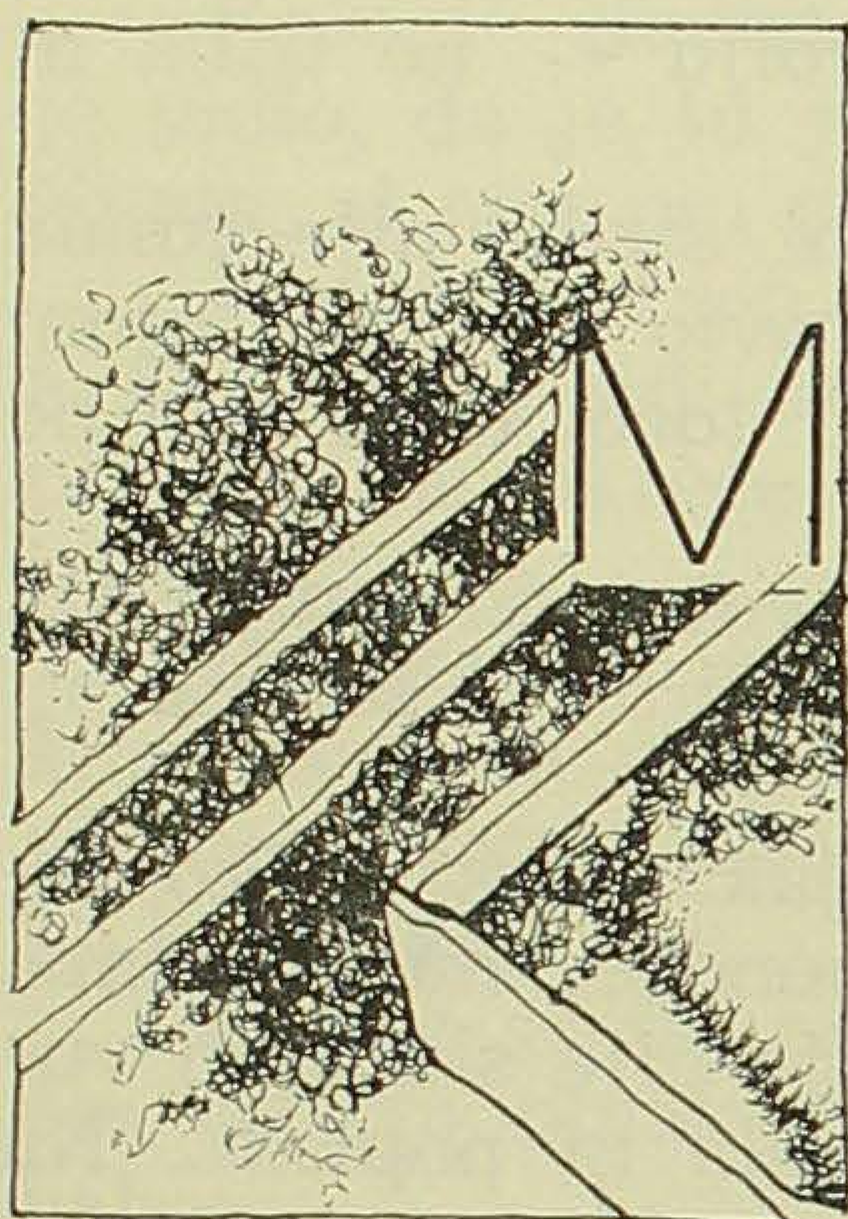
— A baćo ti, šta on radi?

— Odmrsiva je.

Kad je to čuo, kum samo odmanio i ode bunaru. Deran stao ko urečen, al kad je vidio da se onaj iz jedni' usta vode umio, pa š čeljadima krenio na njivu on potrčo za njim:

— Kume, niste mi rekli šta poručivate mom baći.

— A šta bi drugo: ko je propio jorgan pokriva se šeširom.

omak tri godine čobanovo kod velikog gazde. Za sve vrime od ovaca ni u selo nije očo, da ne bi trošio zaslužbu. Zato je i pošo u dalek svit, da se malo skupi, ocu i materi pod starost olakša život.

Na Đurđevdan krenio kući, od dragosti bi letio. Lipo vrime, tice pivaje, jaši na magarcu kojeg je sebi odranio, u nidrima novci što je zaslužio.

— Bože, Bože, — iđe pa se sića — kad sam polazio snig bio da se iz kuće kroz odžak izlazilo, u kući jedva da je bilo kruva, a sad kako je sve lipo.

A još kako će se starci radovat kad iz nidara izvadi staru duvankesu, a iz nje novce. Tako siroma divani sa sobom, al kad stigo u njegovo selance tamo čudo i pokora i pokaranje božije.

Na sokaku ni kera, a gotovo na svakoj drugoj kapiji katranom namazan veliki križ.

Njeg oma zazeblo srce, a imalo je i zašto. Kad je došo do njegove kuće i tamo na kapiji crni križ. Magarac je baš živinče, al i on počo njakat i otimat se, bižo bi otud.

Na dreku iz komšijske kuće povirila jedna majkica.

— Šta je ovo? — momak se krsti.

— Sinko, rednja i pomor. Još prošastog lita. I ko je živ izbigo, jedva da se ko vratio u selo.

Ni' mu je morala kazat, da su i njegovi pomrli.

— Majkice, a znate l' barem di njim je grob? — upita je.

— 'Rano moja, saranjivalo se na kamare u jednu jamu, brez križa i svete vode. Bilo je, da su tamo umirali i oni koji su saranjivali.

Ni' se on mislio. Kad ocu i materi ni grob ne mož poškropiti svetom vodom, šta da još traži tamo? Šta će mu i to malo trcave kućice?!

— Imaš pravo, — tako misli i majkica. — Mlad si, biž iz ove tuge i žalosti. U praznu kuću ni vrag ne svraća.

I okrene on magarca. Stisko oči pa ode makar i u bunar. Magarcu puštio na volju nek ga nosi kuda oće. Išli su išli, ni putom ni putićom, ni stazom ni stazicom, momku dugo rič s

usana ni da krene. Al čovik mora s kimegod razgovarat i jedared progovori:

— E, moj Mukija, — magarcu je tako bilo ime — ti priko leđa imaš bili križ, ja na kući crni i sad smo obadvojica siročad. Baš smo se upajtašili.

A tako je i bilo. Magarica izjalovila Mukiju i crkla čim ga donela na svit. Gazda mislio da ga brez matere ne mož odranit, pa dao pule momku. Al ovaj pule na rukama nosio, na prsima grijo i odranio magarca da bi i za konja bio lip.

Glad nema oči, nit za žalost pita. Mukiji je lako, njemu je dobar i čičak, al momak drugo jutro osti, poio bi gladnog kurjaka.

A Mukiji — kad je već na njegovu volju — ne triba ni sela ni ljudi, momka nosi samo šumom.

U to vrime nisu postojale puške, a ni strilu nije imala ma kaka šuša. Za čobanovanja momak napravio fraćku, š njom lovio da malo omasti brk i s paprikašom. U torbi uvik imo po koji piljak za fraćku.

Natrče isprid njeg zekonja kakog u životu vidio nije. On oma piljak u fraćku. A kad ga već zaušiljo vidi da je šumi kraj, a iza nje lip kaštel.

On već vuća, a Mukija se propne. Piljak prileti priko zeca, al ne u prazno već upravo u zlatnu pendžer na dvorima.

Momku ni na kraj pameti, da se Mukija nije slučajno vućio. Vidi šta je naradio, al se nije imo kada ni poplašit. Na pendžer dotrčala divojka kaku ni vile ne rađaje, a kosa joj zlatna.

— Biž, ode nema pravdanja. Iz njeve fraćke će se vućat tvojom glavom — poviče ona.

A kako će bižat kad oči ne mož da skine š nje? Ona da biži, a on bliže. Kad se stvorio pod pendžerom ona ociče pletenicu, veže na nju zlatnu jabuku, pa mu je spušti. Kad pogledo, u jabuki burma.

Mukija samo to čeko, pa kad je zaprašio ni vitar ga šale ne bi stigo. Zalud mu momak viko da stane. Već tio i skočit s njeg, al srce ne da. Ne bi on ni za živu glavu osto brez Mukije, kad ga je od smrti spasio i kad mu je on jedini rod i pomoz Bog. A došlo mu i u glavu: šta će jedan čoban, tuđ sluga s divojkom iz taki' dvora?!

Šta će šta neće, al mu zato tuga pala na srce. Osto brez oca, osto brez matere, a sad i brez take lipe divojke. Nikad Mukiji ružnu rič da je reko, al sad ga počo ružit.

— Vile te odnele, vištice te večerale, zašto me nisi ostavio kod nje?

A Mukija progovori:

— Zašto bi me odnosile, kad su me one i donele tebi? I da me noćom nisu dojile, misliš da bi me odranio?

Momak zinio:

— Ti znaš čovičanski divanit?!

A Mukija:

— Samo kad moram, kad nema druge pomoći.

To kazo kobajage strogo, a u sebi se smije: rokvu bi ti našo, ne divojku, da te nisam odno tamo i da nisam zekonju pozvo u pomoć.

Momak će sad pitat ovo, pitat ono, al Mukiji ko da su uši zalili olovom i jedared ovaj vidi da ga ne vridi konabit. A opet se i misli: nisam je za taku divojku, bilo pa prošlo. I opet pušti Mukiji da ga nosi kud ga oči vodu i noge nosu, al pletenicu s jabukom zato metnio u nidra.

I prošli jednu veliku šumu, prošli drugu, a kad se treća počela ridit Mukija iznenada zasto, poča njušit po ajeru, pa onda krenio polagacko ko mačka u lovu. U to i momak osti dim i prasećiju pečenicu.

Kaki je gladan od dragosti bi podviknio, da po Mukiji nije vidio, da je tu jeziku misto za zubima, jel ako mu nije do života, al nije mu ni do smrti.

I nije pogrišio. Ukraj šume na ledini gromila cipalja gori, a nuz vatru sidi orijaš. Na niko veliko žarilo natako desetak prasica, pa okreće pečenicu. A oko njeg gromila košćura, pa i ljudski'.

Baš kad su ga ugledali iz druge šume dolazi jedna majkica, nosi na obranci dvi đuge. Kad će proć nuz orijaša ona pljune u vatru. Uto se iznad ledine stvori crn oblak i udari kiša kablara.

Orijaš skoči, pa kad se poča vućat velikim panjovima za čas rastiro oblak. Onda nadigo žarilo s pečenicom, pa će za babom:

— Ako mi još jedared probaš utrnit vatru, na ovom žarilu ću te ispeć, makar te tvoje matore kosti ni moji kerovi ne bi po'ili.

A majkica ni da se obazre, samo ode svojim putom. Ona na jednu stranu, a Mukija na drugu, al opet zdravo pazi da mu se bat ne čuje. Al malo posli mogo je i skakat i njakat, jel iznad šume počelo sivat pa pucat, a kiša sve lije.

— Mukija, — momak će — nije valda ta majkica i nama pljunila na put i poslala ovu kišu?

Al Mukija ko da ne čuje. Momak se namrkosio:

— A baš me briga. Kad mi je svedno kud iđemo, ne marim nek iz neba padaju ako će i sikire.

Tako kaže, a vamo osića ko da ga divojkina pletenica sveg oplela i vuče natrag zlatnoj pendžeri.

— Kake su to mirakule? — podvikne.

Mukija ni na to ne miče ušima. A ni ne žuri, nit se sklanja od kiše. Al i tako 'odom stigo na drugi kraj šume, a tamo trcava kućica. Pod otvorenim ambetušom sidi jedan didak, gleda u kišu ko da kapi broji.

Kad je ugledo putnika dida će:

— Alaj sinko, kud se ti tako žuriš kad ne biraš ni puta ni vrimena?

— Nikud.

— To je dalje neg kraj svita, jel tamo još niko nije stigo. A neće to možda bit tako, da si se ti zatrčo za kakom srićom?

— Iz vaši' usta u božije uši, al dida moj, zasad samo bižim od nesriće.

I kaže kako nemilo su mu umrli otac i mater, a dida na to:

— Onda smo gotovo jednaki, ni ja osim matere nemam nikog. A kad već ne ideš nikud, svrati malo. Ako ne za drugo, da se bar malo prosušiš, jel tu nema druge strije.

I ona odvede Mukiju u košaricu, dade mu zobi, pa će s momkom u kuću. A ovaj upita:

— Dida, i vama su pomrli?

— Žena i tri sina smrćom, ćer životom.

— Kako to životom?

— Tako: imam je, a nemam je.

To kazo, pa da je momak kako pito on gluv ko Mukija. Samo je toliko kazo:

— Čemu pomoći nema, na to ne vridi riči trošit. Nećemo valda potkivat crknutog konja?

Momak će onda:

— A mater vam, di je ona?

— Eno je, dolazi s izvor vode. Nosi friške za piće.

Kad momak pogledo, a iz šume ide majkica što je orijašu pljunila u vatru. Razrogačio oči, pa će sad pitat za majkicu, a dida njemu:

— Meni se čini, da ti ni ne znaš kud si pošo, a biće tako da tražiš koga kome ćeš bit od pomoći, kad već sebi pomoć ne možeš.

Dida to kazo, a na to Mukija iz košare njače, ko da veli: aha, aha!

Momak se zamislio, pa će:

— Kad već dvojca kažete, mož to i bit.

Dida se zagledo: o kakoj dvojci je rič, a onaj se samo nasmijo. Prvi put otkako je pošo iz sela. Ko veli, kad dida neće da kaže kako je osto brez žive ćeri ni on njemu neće kazat za Mukiju. Al didi to nije prva briga.

— Sinko, — kaže — tebi su posičeni koreni, meni rodne grane. Ne bi se nas dvojca mogli skrpit?

— A kaka bi to krpljačina bila?

— Da mi budeš posinak.

Kad je Mukija i na to zanjako, momak se nije mislio.

— Ako to vama štogod vridi — kaže — i kad dvojca tako mislite, nek bude.

Didu sad već začukljikalo o kojoj dvojci je rič, al na to stigla i mater, pa se nasmijala:

— Ne znam, oće l' to baš tako bit? Meni je noćos došlo na san, da će nam u kuću banit krasan momak, pa će nam bit šta će bit, al draži neg posinak.

Dida se pravo uzvrtio: kaki su to divani, sve nike zavrtanice, al majka se ne obzire, samo se slatko smije i veli mu:

— Kaki si mi ti gosin poočim? Ne vidiš da su ti posinku oči iskočile od gladi? Ode neće gutat samo mirlis prasećije pečenice ko u šumi, moje pečeno prase već čeka na astalu.

I majkica ne čeka, već momka za rame pa ga vodi unutra.

Kad misto oca ima poočima, on izvadio novce iz nidara, pa će mu pridat zaslužbu, a kad pogledo ruka mu se udrveni-

la. Kaka je kuća spolja mala i trošna, tako je unutri velika i sva u zlatu, svili i kadivi.

— Pa ovo ko da su kraljevski dvori — on stao od čuda.

A majkica na to:

— Sinko, tu je ono što je bilo, spolja ono što jeste. Ko i u starog čeljadeta.

Baš je prigladnio, al sad njemu nije do 'ila, već udario u raspitivanje, al na to će dida:

— Sinko, to se ne da sakrit prid onim koga ovamo puštim. E, pa da znaš: ja sam bio ode kralj i kolikogod si prošo, po mojoj zemlji si išo. Dalje ne pitaj. Sin si mi, ima da me slušaš. A vidim da oćeš, odranjen si kako triba, kad si mi i novce tio dat.

I kad su večerali kralj će:

— Sinko, za danas je divana dosta. Noge prat, pa u spavinjak..

I poslušo on, a majkica će mu namistit krevet. Još kad je novce vadio, iz nidara se pokazo krajičak zlatne pletenice, a sad majkica vidila kako je s jabukom meće pod glavu. To je njoj bilo dosta, jel jabuku i burmu je ona poklonila.

Oma kralju kazala šta je vidila i veli:

— Zalud bi tajili šta se dogodilo našoj curi. Vidiš, da se već našo s njom.

— Ako je i tako, al ne zna da je to ona. Čerez nije sam osto brez sinova, ne želim da zalud izgubim i posinka.

Majkica njemu onako materinski:

— Ne želim ni ja, al želili mi a ne želili on će nju tražit, makar nikad ne dozno da je tvoja čer. Ne zaboravi, da tog još nije bilo, da divojka daje burmu momku. A on zna da je ona u nevolji i još u nidrima, na srcu mu njezina pletenica. Sinko suđeno neobađeno.

Da je kako on mu neće kazat, pa da momak još pomisli da ga je posinio zato da ga šalje u smrt.

— Tvrda glavo, — mater će — ko divani o smrti?

Al neće ga više konabit, a u svojoj glavi već skuvala šta će učinit.

Ujtru budi momka za ručak, lipu svilenu maramu meće prid njeg:

— Kad već imaš pletenicu moje unuke i jabuku s burmom, evo ti njezine marame da to umotaš.

— Šta kažete, ona je vaša unuka?!

— Da šta je, kad je čer tvog poočima?

Već je tri godine kako je oto orijaš, al ne može ni da je žigne dok ona ima pletenice.

Momak se uplašio:

— Al jednu je već ocikla.

Majkica ga umiri:

— Drugu neće, a nema te sile koja bi je mogla otkinit.

Njezina braća su pošli da je spasu, al ni jedan se nije živ vratio nit su i' mrtve doneli. Kralj je onda razglasio, da će je udat za onog ko je otme od orijaša i dat još frtalj kraljevstva, al se niko nije javio, svi se bojidu tog zlotvora.

— A ja se ne bojim — momak skočio na noge ko da će oma krećat.

— Vidiš, zato moj sin i nije tio da ti kaže za nju. Boji se da ćeš i ti izgubit glavu.

Čuo taj divan i kralj, pa dotrčo i ruži mater:

— Šta vam je to tribalo da derana samo uzbunite?

A momak njemu:

— Uzbunjen sam ja otkad sam je vidio. Mene bi crv grizo i tako.

Kralj uzdane:

— Sinko, ne bi ja imo ništa protiv tog, da mi se od posinka pritvoriš u zeta, samo kad ne bi moro glavu mećat u torbu. Ovako da znaš: ne dam da kreneš na orijaše.

A momak se nasmije:

— Onda ću sad jedared, pa nikad više, morat da vam prkosim. I vi da znate: ni vezanog me nećete zadržat dok je ne spasem.

U kralja svaka rič ima svoje misto, nema u njeg dugačkog divana. Ukopo oči u momka, pa kaže:

— Neće ti nana dat ručak, sad jedared ću ja. Skidaj košulju, lezi potrbuške na klupicu kraj bunara.

Pokiselio štrangu u slanu vodu, pa udri! Šiba po goloj koži sve puca, a momak samo škrguće zubima. I jedared će kralj:

— Možeš li još stenjat?

— Otac moj misto oca, još malo pa ću jaukat — veli momak, a na majkicu namigiva.

Kralj opet pokiselio štrangu, pa ošine, a momak se nasmije. Kralju ruka stala:

— Ti se smiješ?

A mater njemu:

— Svitla kruno kralju, a ko ti se ne bi smijo, kad derana kaštiguješ za ono što bi i ti uradio, da si mlad ko on.

Na to i Mukija zanjako, a momak će:

— Biće da je istina kad već dvoje kažu.

I nasmije se opet, al kralj bacio štrangu, sio pod ambetuš pa plače, potop suza lije. Žao mu što nikako momku ne mož zakratit da iđe na orijaše. Nije šala ni da je jedan, a nji' je četvero, jel orijaš ima tri mlađa brata.

— Dobro sinko, kad bit mora, daću ti najbolju sablju, a konja ne možem kad ode nema ni jednog.

— Otac moj misto oca, da imate i zlatnog ne bi ja vriđo mog Mukiju.

Kad on to kazo, a Mukija iz košare, pa se po avliji zasigro, njače ko da se ženi. I sirotom kralju se to dalo na smij, pa će:

— Ovaj ko da razumi.

Momak ne kaže ništa, al će majkica kralju:

— Sinko moj, to ne bi bilo ni čudo. Kad je prošo kroz one šume, a da ga orijaši nisu ostili, taj Mukija mora da ima kakogod mogućstvo.

— I ja mislim, — onda će i momak — da ima, kad su njeg vile dojile.

Kralju se to već dopalo, pa on i mater uputu momka. Njev je i kaštel u kojem divojka robuje. Orijaši su ga već prija ote-

li, divojka se onda nije još ni rodila. Na kaštelu su tri kapije, kroz šumu su tri puta, na njima stražare orijašova mlađa braća. Živ čovik ne mož proć kroz šume, a da oni ne znadu. U nji' uši da čuju kad miš šušne u suvom lišću. A kad su krakati niko živ njim ne mož pobić.

— A moj Mukija je prošo, — momak će.

Na to majkica:

— Kad je 'vamo, daće Bog, pa će i tamo. Nije badava siso vilinsko mliko.

A Mukija zanjako, aha, aha! Krećo bi. Sad momak veso, Mukija veso, majkica vesela, a kralj se opet rastužio, roni suze.

— Otac moj misto oca, — momak ga zagrli — ta ostavite i koju suzu radosnicu.

I nije više ćeko. Sad zna kud kreće, al opet puštio da Mukija bira pravac. Idu kroz šumu, idu, pa se momak misli kako bi bilo najbolje da radi. I jedared ko da mu je kogod kazo: prvo će očistit put do kaštela. I baš će Mukiji, da izađe na put, kad prid njim koliba od pruća i bubalja.

On tamo, a u kolibi grob, na njim zlatan križ. Do groba iskopana raka, u njoj na suvom lišću leži didak. Sama božija kost i koža, sasušen ko da su ga na dimu pušili.

— Faljen Isus, — momak se javi.

Dida skoči na noge:

— Uvik faljen, kršćanska dušo. Otkud tebe mladog i zelenog u ovaj ukleti atar di se glave skidaje?

— To još nisam radio, al i to ću ako nužda stegne — momak mu kaže kojim poslom ide, pa će onda on upitati: — A šta vi tu radite, dida moj slatki i rođeni?

Onaj iskoči iz rake:

— Biće, da tebe čekam, sinko.

Momak se sve u krst meće:

— Baš mene?! Kad sam krenio iz sela, meni se činilo da ni vragu ni svitu ne tribam.

— A sad ideš kraljevu ćer spašavat — dida zatrepće ko da s dva oka namigiva — i ako i Bog oće ko mi i spasićeš je. Sinko, a moja mlada leži u ovom grobu. Ni poljubio je nisam, orijaš je oto sa vinčanja.

Momku oči da iskoču od čuđenja:

— Dida, pa koliko godina ste vi?

— Još po' pa će bit sto.

I oma kaže:

— Znam ja šta tebi ne ide u glavu. Čudiš se da ta strvina još i sad otima divojke. Sinko, on je bar triput veći od čovika, pa i živi bar tri ljudska vika. Kod nji' se on još i sad računa mladim.

I dida je kralj. I on je oma potrčo da otkupi mladu al je pogrišio što je došo pod njezinu pendžer. To je bila ista ta zlatna koju je momak fraćkom razbio.

— Dobro pazi — kaže mu — da orijašima ne dođeš na do'vat šaka! Onda ti nema spasa. U nji' su ruke do lakata zalivene u gvožđe. Zdrobiće te ko žgamlju sira.

Kad je didina mlada vidila da je on utrčo u smrt, njoj od žalosti puklo srce, mrtva pala s pendžere. A orijaš zarežio na njeg ko bisan ker:

— Živi, dabogda sto godina, pa je žali do smrti. To će ti bit kaštiga, jel je čerez tebe umrla.

Od tog dana on je tu pustinjak i ne pamti da se nasmijo, a sad se sav podmladio, pa zagrlio momka:

— Sinko, poslušaj me, ako Bog da i srića junačka, došo je i njima crni petak.

Samo to da dočeka, pa onda mož i on oči sklopit na vike vikova i leć nuz njegovu mladu, jel je tu raku iskopo za sebe. Momak onda vidi u ćoši i drugi zlatni križ.

— A tebi ću, sinko, ostavit moju kraljevinu.

Momak se moro nasmijat.

— Gle, gle, šta još neće bit od mene?! Svitla kruno kralju, znate vi, da sam ja tuđ čoban?!

— A znaš li ti, da je moj dida bio tuđ svinjar?! Bolje ti meni kaži, znaš li s tom tvojom fraćkom dobro trevljat?

— Na sto koračaji mrava u oko.

Kralj ga poljubio u čelo:

— Sinko, to se tu traži. Samom sabljom bi slabo š njima izašao na kraj, to je za njeve šake slamka.

— Šta onda takim glavurdama mož naškodit piljak iz fraćke?

— Samo slušaj, pa ćeš vidit.

I uputi ga šta će i kako će, pa ga i pofalio:

— Dobro si smislio, prvo triba stamanit one na straži, jel kad bi se prvo reveno s onim u kaštelu ona tri bi dotrčali u pomoć.

I uzo momkovu batinu, pa je važe, a ona na debljem kraju zalivena olovom.

— Dobra je, dobra — kralj je zadovoljan.

— Čobanska. Š njom sam branio ovce od haramija i kurjakova.

— Nije rđava ni moja, makar nema olovnati čvor.

Momak pogledo, kralj se naoružo s višnjovcom. Doduše je dugačak ko biskupski štap i doli zavrvast, al tanak, da ni po turu ne bi vridilo š njim tući. Kralj zna šta momak misli, pa zažmirio nikako huncutski:

— Kad nađem koji koren el diviju krušku nabodem na njeg, da ne saginjem ove stare krste. A možda mož i drugo.

I nema sad čekanja, uzjaši i on na Mukiju, pa prst na usta. Prvo će u goste onim kojem je majkica pljunila u vatru. Momak sad već zna šta mu je radit, pa se nasmije:

— A ja ću mu pljunit međ oči.

Kralj se šali, ko karaće ga:

— E, nisi dobro upamtio. U oči, u oči!

Kad su došli do njeg kralj — pustinjak izađe na put ko da dolazi od kaštela, a momak zaobađe ko da iđe kaštelu.

Orijaš sad okreće na vatri tele, pa sve reži na pečenicu. Kako momak skočio s Mukije, a put ’ekne. Kad ga ugledo orijaš onako priko lakta:

— Jesi krenio u kaštel za slugu?

A kralj pustinjak ondud:

— Baš će kraljevski posinak služit ovake strvine ko što si ti i tvoja braća. Došo je on rad vaši' glava.

Kad je orijaš to čuo, zlo se nasmijo, tele zbacio s koca, pa potrčo momku:

— Baš fino, kad nam brat ne da divojkinu braću, sad jedared bar da 'idem pečenicu i od kraljevskog mesa. Da vidiš kako slatko ću te okrećat kad te nataknem na ovo žarilo.

Momak ko da će bižat, pa skoči iza Mukije.

— Oho, biće još i divenica od magarećijeg mesa — orijaš se opet nasmijo.

Al poslidnji put u životu. Kad je bio na stotinjak koračaja momak zaušilja fraćku i pravac u oko. Onaj zaurliko, a momak se ne da molit, drugim piljkom mu izbije i drugo.

— E, sad nek klekne sablji kralja kojeg je porobio, drugačije mu nećeš dovatit vrat — kralj-pustinjak momku.

Ovaj dotrče i fickac! po jednom pa ošine po drugom kolinu. Kako mu kolina rasiko orijaš kleko, a kralj-pustinjak:

— Kad već tako svesrdno moli, da ga skratiš za glavu, a baš nikad nije molio, ded ispuni mu poslidnju želju.

Ni momak nije nikad imo sablju u rukama, al kako je slatko zamanio još jedared nije moro. I od dragosti se nasmijo:

— Vidi se da je kraljevska, dobro siče i u čobanskim rukama.

Stigli do drugog puta, a orijaš baš završava užnu, glaba košćuru juneta. Kralj-pustinjak do njeg, a momak s druge strane već ugnjizdio piljak u fraćku.

— Ti bi košćure još i ćibo? — kralj-pustinjak se ruga orijašu.

A on mrkosan ko uvik, pa drekne:

— Neću i' valda tebi ostavit? Kako sam posto iza mene drobac nije osto.

— Onda si tu jedini ti suđen vranama.

Kralj-pustinjak se zlo nasmijo, pa štapom počo čačkat po pepelu, pravi križove.

— Šta mi čeprkaš po vatri, rđo od čovika? — orijaš se iskosirio na njeg.

— Kad doznaš biće ti kasno.

— I ja to velim — na to momak iskoči na put.

Orijašu je još samo to falilo da mu se i momak priti.

Zgrabio junećiju butnu kost pa će potrčat, a kralj-pustinjak njemu šaku pepela međ oči. On med oči pepelom, a momak piljke u oči. Orijaš zaurliko, pa od muke trese glavom, a momak mu se nasmije:

— Zalud treseš glavurdu, brez sablje ti neće spasti makar koliko da ti je sad teška.

Ošine po kolinima, pa po vratu i gotova strvina za vrane.

Za Mukiju nema: lipsaj magarče dok trava ne naraste. Nit čeka, nit zemlju pipa — ko da su mu krila izrasla. Stigli do trećeg puta, orijaš još ni užnu nije zgotovio. Ovaj vola peče, a vatra jedva tinja, ko da mu je majka pljunila u nju.

Pcuje, klete, jednom rukom okreće vola, drugom kida sirovo meso, pa sad guta sad paroškim vilama zube čačka. Kralj-pustinjak i njemu štapom šara križove, al ne u pepelu, žeravicu mu raščeprkava. Onog ni dotle nije tribalo srdit. Digo žarilo s volom:

— Nemoj mi i to malo žeravice utrnit. Tako mi Boga, ucmekaću te makar nam je brat zabranio da te taknemo.

A onaj njemu:

— Ne boj se, ostaće žeravice koliko tebi triba. A kad si taki hiroš, ucmekaj ti onog junaka što je došo rad vaši' pogani' glava, a ne jednog dideskaru.

Kad je orijaš ugledo momka zlo se nasmijo:

— Ta mrvica od čovika je junak? Taj bi naše glave? Ha-ha-ha, jutros sam dvojicu taki' ispeko za ručak. Evo njim kostiju, a ovog ću po'ist š njima zajedno.

I potrčaće momku u kob. Samo bi potrčo, jel kralj-pustinjak ne žali ruku, šakački zgrabio živu žeravicu i njemu med oči. On žeravicom med oči, a momak piljke u oči. Orijaš zaurliko, trese glavurdu, a momak sabljom već radi.

Sad će kaštelu, pa kralj-pustinjak kaže, da ni za živu glavu nećedu ić na tu kapiju nuz koju je divojkina pendžer.

— Sinko, ne daj Bože, da i ona prođe ko što je prošla moja mlada.

Momak se zagledo u njeg:

— Svitla kruno kralju, pa nisam ja njoj ono što ste vi bili vašoj mladi.

Zagledo se u njeg i kralj, pa će:

— Malo da nisam uvridio Mukiju, pa ti kazo: magarče božiji. A za koga je ocikla zlatnu pletenicu i to livu, onu od srca? I jesmo l' se pogodili da ćeš me slušat?

Stigli srično do kaštela, pa kralj-pustinjak ode kapiji i vikne:

— Stražari, javite prokletom gazdi, vodim mu nemilog gosta.

Nisu ga morali zvat, čuje on ko i braća mu, pa basamage sve grme kako trči iz kaštela.

Kralj-pustinjak zabode štap u ledinu ko kaki barjak:

— Evo ti biluge, na nju će ti doć momak koji je razbio zlatnu pendžer. Došlo vrime da se plati.

Orijaš se zlo nasmijo:

— Ta pendžer se plaća glavom. Sa' ću ga malčak provuć kroz kamiš.

Zlo se nasmijo i kralj-pustinjak.

— Znamo i mi da se sad glavom plaća, al ti izgleda ne znaš, da plaća onaj ko je zlatnu pendžer oto s kaštelom zajedno. Kad te ovaj gost zvrcne izletićeš iz gaća, baš da su ti i one od gvožđa.

Uto momak iskoracio iz šume, pa će orijaš oma u kob, al kralj njemu štap med noge.

— Na bilugu sam ti reko, a kad bi ti kerećiji evo ti i klečka ko keru.

Orijaš se sapleo, a piljak iz fraćke već doletio. Ruka što trevlja u oko mrava ne promaši oko ko šaka. I već je drugi

piljak u fraćki, al je kralj-pustinjak veći momak. Dok se orijaš mašio za izgubljeno oko on zaoštrljastim krajom štapa njeg u drugo.

Od urlikanja se zatreso kaštel, orijaš zove braću u pomoć, a kralj-pustinjak njemu:

— Zovi, zovi, al vrane nije tribalo zvat na njeve strvine.

Uto i momak dotrčo, pa će ga sabljom trančirat, al ga kralj-pustinjak zaustavi:

— Ovako poganom krvljom se ne kalja kraljevska sablja.

I uzme od njeg čobansku batinu:

— Ako sam dobro razumio, š njom si sudio kurjakovima i haramijama.

Kad je onda s onim olovnim čvorom na batini poljubio orijaša u čelo, momak se mogo samo čudit otkud taka snaga u tim starim rukama.

A kralj odanio:

— E, nisam zalud tolike godine 'io korenje i šumsko voće. A ti, sinko, vidiš da ni čobanska batina nije gora od kraljevske sablje.

Iz kaštela istrčale sluge, pa kad su čuli da su već i gazdina braća u paklu, svi navalili, pa pljuju i kečaju strvinu. Momku nije do nji', on potrčo u kaštel, al nije stigo ni do kapije, divojka već dotrčala prid njeg.

On oma iz nidara niezinu pletenicu, jabuku i burmu. Kad ona metnila pletenicu na kiku što je ostala kad je ocikla, momak zinio od čuda. Pletenica srasla ko da i nije bila ocičena.

A kralj-pustinjak njemu:

— Šta si zinio? Znaš da njezinu pletenicu ne može otkiniti, a ni ocić niko osim nje. Al i kad je njezina ruka ociče, pletenica se mora vratit na misto. Zato ti je i dala, da se š njom vratiš i ti.

Pletenicu je uzela, al ne uzima jabuku ni burmu, već prst pruža. Momka nije tribalo upućivat, burmu njoj na prst navuko i veli:

— Kad si rada ti si i prstenovana.

A ona njemu:

— Naša majka je i mojoj braći dala po jednu ovaku jabuku, da nas one držu na okupu. Zakotrljaj ovu moju, ona će se otkoturuškat do nji', bar ćemo znati di su njim grobovi.

Kako on jabuku bacio ona ode upravo u podrume pod kaštelom. Potrču oni za njom, al je ne mož stignit, samo su čuli kako pucaje gvozdena vrata i kidaju se lanci. A nema tu ni grobova, iz podruma izlaze divojkina braća. Orijaš i' držo u tavnici i svaki dan konabio da sestru nagovoru, da se vinča š njim.

— Zlatne čizme ću vam dat misto ovi' bukagija na nogama, samo da se orodimo-obećavo njim kule i gradove.

Sad je tu dragost i veselje, pa će jedared braća i konje uprezat u zlatne karuce, da donesu oca i majku, al kad se oni tog sitili, dvoje stari' već skaču s Mukije.

I oma će se spremat svatovi, pa će divojkin otac momku dat frtalj kraljevstva, al na to njemu kralj-pustinjak:

— A zašto bi mu davo frtalj, kad sam se ja pridomislio? Ne posli smrti, oma mu dajem sve moje kraljevstvo. Komšija,

samo jedno bi želio od tebe: kad ćeš ga imat za zeta, daj ga meni za posinka.

Divojkin otac mu pruži ruku, pa od dragosti kaže momku:

— A ja bi samo jedno želio, da znam ko je taj drugi, kad nikog nisam vidio, a ti si govorio da dvojca kažu.

A Mukija:

— Ja.

— Ti divaniš čovičanski?

— Samo kad moram, kad druge pomoći nema. Je l' bi vi i majkica i sad uzjašili na mene, da vam nisam kazo kud vas nosim?

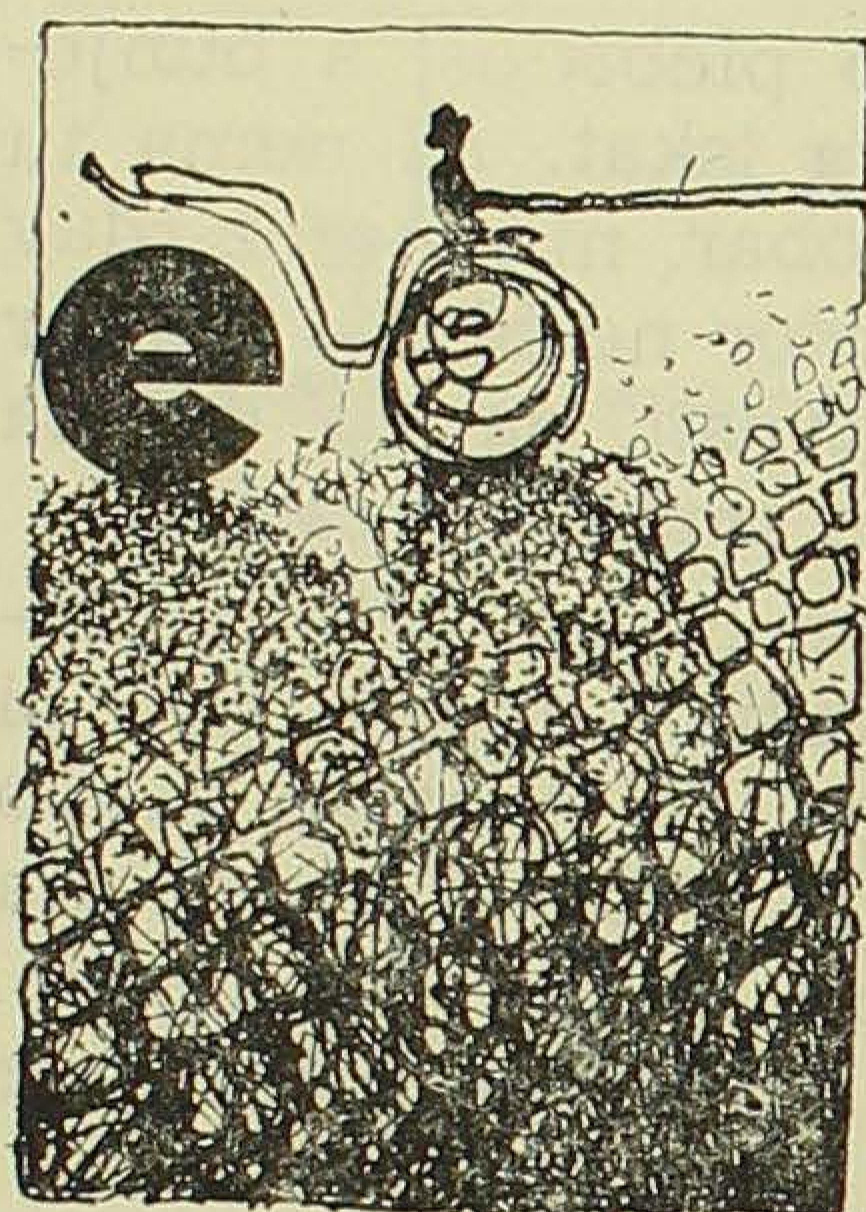
Kralj ga poplešćo, pa oma naredio:

— Zlatne jasle za njega, da se ne 'rani ma iz čega, zlatan kabo da ne pije ma iz čega.

I onda su bili svatovi kake svit još nije vidio. Posli vinčanja mladi su očli da kraljuju u njevom kraljevstvu, a kralj-pustinjak je nad grobom njegove mlade dao sazidat kapelu i osto s divojkinim ocom u njegovom kaštelu.

Ja sam tu kapelu čistila i svaki dan na grob cviće nosila, pa otud znam ovu pripovitku.

U svakom selu mu divojka rodi

dan momak osvane u selu, traži službu. Došo ednom gazdi, a taj zmijino oko, vidi: ovaj gladan, a osim britve ništa nema.

— Esi l' oženit?

— Ako Bog oće ko ja, nikad neću ni bit.

— Esi l' rad sve poslove radit?

— Šta bude naredito.

— Moj si.

Gazda ne pita čiji je, ni u kojim selu je rodit, glavno da je jak. A nije bio ni ružan.

Al šta je gazdi po volji, gazdarici baš to nije.

— Ti ko da si zaboravio, da mi imamo divojku u kući. Vrag nikad ne spava, uvik sije nevolje — kaže mu kad su ostali sami.

— Ženo, neka mi divanit ma šta. Naša ćer je u poštenju odranita.

'Edno je poštenje, drugo je mladost i vrag nije spavo, 'edared ćer rodi. Sad je gazdi osvanio dan, da nikad gorjeg nije dočeko. Ne mari da šta bude, samo da ne ostane sramota. I ode popi, a onaj:

— Neka se ti jidit, sve će bit u redu, samo mi pošalji momka.

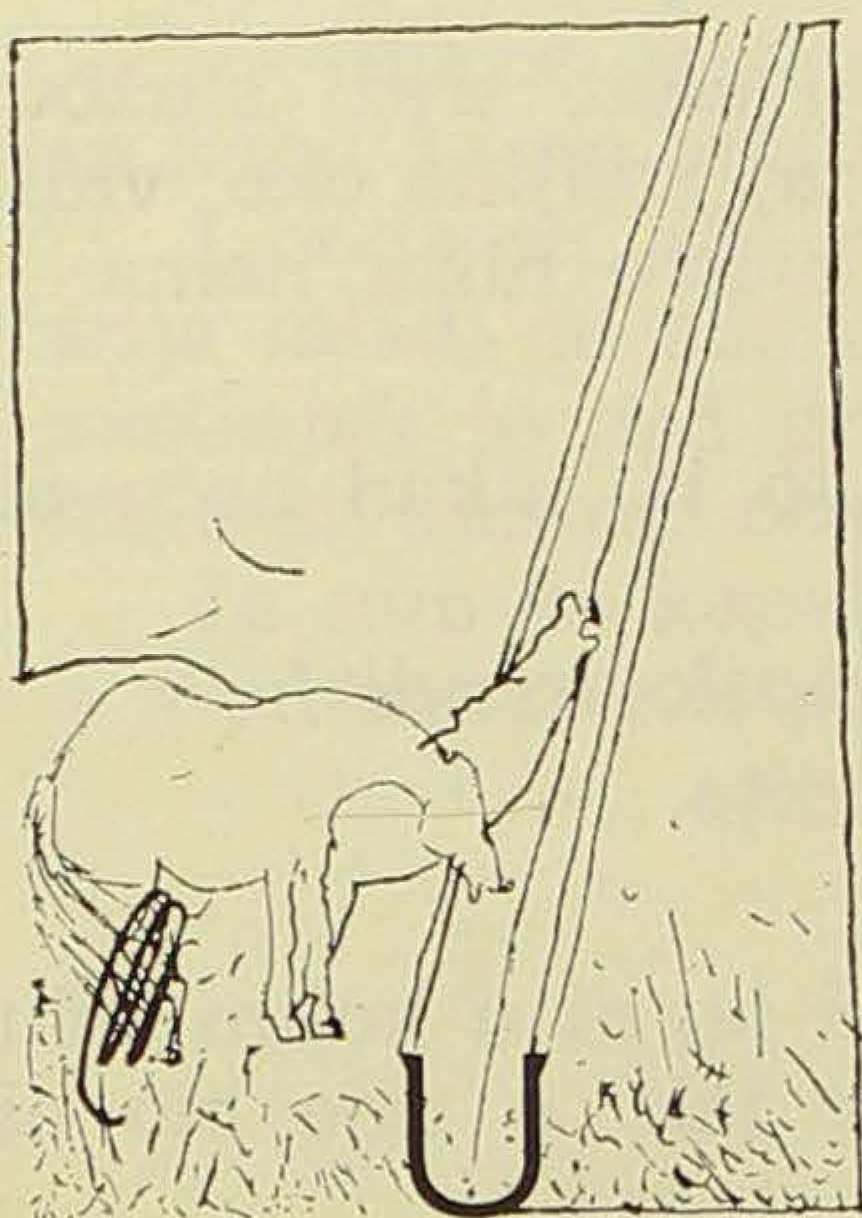
Kad ovaj došo, a popo lipo š njim:

— To je sramota i grijota, da dite bude brez oca. Sinko, ne bi bilo zgorjeg da se vinčaš s tom divojkom.

A i momak lipo njemu:

— Pa ne bi bilo rđavo, al po toj vašoj pravdi ja bi već u sedam sela tribo bit oženit.

Kantor nije kazo ništa nezgodno

U bunjevačko selo došo plebanoš, a bunjevački jedva zna kruva iskat. Al nema tu falinge. Čovičak bio dobar, ni ne mož rđav bit kad voli pit, a kantor ne bi bio kantor da i on ne voli grlo kvasit, pa nji' dvojca zajedno ko da su njim pupkovi srasli.

I daborme, kantor će ga učit bunjevački, pa mu još i pridiku napiše. Sve bi to bilo i lipo i dobro, da kantoru svaka deseta rič nije bila: ajd u očin. Popo ne zna šta to znači, al mu se to najviše dopalo. Vidi on, kantor u te tri riči svakog skine s vrata.

Popo se nije dobro ni zagrijo u selu kad evo biskupa, došo u vizitaciju. Sad je na plebaniji gostivi i gostivi, pa užna kaka samo mož bit. I sve je bilo u svom redu dok popo nije malo prilio, onda počo namigivat, pa svima redom: ajd u očin! ajd u očin!

— Je l' ja to dobro čujem? — biskup će jedared kantoru.

A ovaj njemu na uvo:

— Prisvitli, nemojte vi gledat na njega. Kad bi samo znali koliko sam ga utvrđivo da prid vama ne laje, al kad se malo napije, on siromak ne zna ni ko mu je otac. To je tako pa sveto: onda ne zna ni ko mu je otac, a baš je cilom selu naduduko pune uši, da njemu niko ne mož ništa, jel da je njega mater s vama rodila.

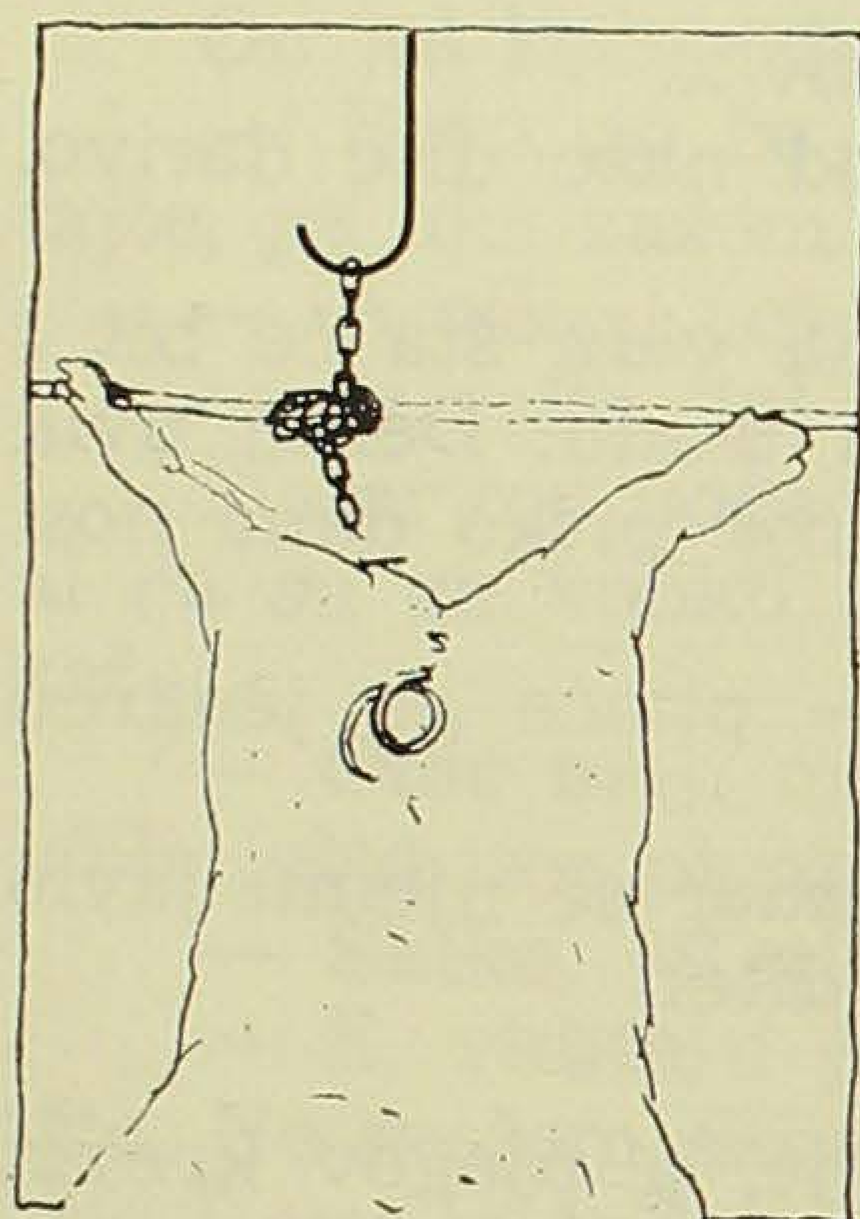
Kad je biskup to čuo u po' čaše skočio od astala, dreknio ko kaki svinjar:

— Kočijašu, upreži, al oma! Na ovoj plebaniji je vizitacija završena, al na vike vikova.

I ne čeka, al kantor potrč za njim:

— Prisvitli, ko Boga vas molim, nemojte to radit. Kad se malo otrizne, kaki je ludoglav, ovaj moj će mislit da sam vam — Bože m' prosti — štogod nezgodno kazo.

Divojka trišnja, momak jabuka

edan kralj imo punu bašču lipog cvića, ženu još lipču, al već sedam godina nikako da rodi.

Ostane ona noseća, al svako dite prija vrimena ode od nje. I kralj bio lip čovik, pa mu ona uvik plače:

— Ti lip, ja lipa, Bože, Bože kako bi nam samo dica bila lipa, a što sam ja zgrišila da sam ko prazan ora'.

Jedared puklo proliće, rascvatalo se cviće, šareni se ko lepur, pa će kraljica prošetat baščom. Nebo vedro, mriš na sve strane, kad se najedared stvori vijavica, a iz nje prid kraljicu padne krupan ora'. Kako je lupio o zemlju 'ekne ko prazno bure. Kraljica se rasrdi:

— Kaka je to nečista sila što mi se ruga?

I keči ora'. Kako ga nogom dotakla, or se rastvori i iz njeg iskoči baba gvozdenog nosa. U ruki joj gvozdena štapica, na leđima gvozdena torba, a gvozdenom maramom i povezana.

— Hi — hi, — smije se, a baš ko da se ker keci — ko da mi se nisi baš obradovala, a ja ti nosim sriću.

Kaku sriću krštenom čeljadetu mož donet ovaka vragbaba, misli se kraljica, a baba njoj:

— Imam i ja bašču, u njoj trišnja. Sedam prolića cvatala, sad u vijavici prvi put rodila, al samo ovo jedno zrno.

Kad ga izvadila iz gvozdene torbe ono zrno ko golupčije jaje, crveno ko da je za Uskrs šarano, pa jedro sve bubri. I kralj je imo svakakog biranog voća, al ovaka lipota mu još nije rodila.

I ne čeka baba, kaže kraljici:

— Ako prija leganja po'ideš ovo zrno rodićeš curu lipu ko trišnja. Al samo tako, ako je udaš za onog ko je zaprosi na njezin šesnajsti rođendan.

Uto dotrčo i kralj, pa veli kraljici:

— Ženo, svako žensko dite ode iz kuće kad mu dođe vrime za udaj. Bar do tog dana ćemo imat našu curu. Ded, primi tu trišnju.

Dobro, al baba ima još jedan uvit. Kad kraljici počnu trudovi, sedam dana samo kralj smi da bude nuz nju.

— On će ti bit i babica — kaže kraljici — a niko drugi ne smi znat vrime curinog rođenja. Dobro zapamtite, ako to odate biće čuda i pokora. A daćete je momku, koji će joj donet jabuku u taj sat kad cura napuni šesnajst godina.

I rodi kraljica curu ko trišnja, al ne zna da su istog dana, istog sata i jedna siromaška čeljad dobila sina. Ako je kraljicina ćer ko trišnja, a siromaškov sin je ko jabuka.

A kako bi i mogo bit drugačiji, kad su mu prvo jutro u kolivki našli dvi rumene jabuke. Otac i mater se ne možedu načudit otkud te jabuke, kad nikog nije bilo na rođenju, al još kako su se čudili kad su i' tili probat. Ni sikirom da i načnu, a lake ko perce.

— Ženo, to je niko zlamenje — kaže čovik.

— Čovče, šta je da je, al to je kogod naše dite darivo. Ostavimo mi to u kolivki.

I neće oni te jabuke više dirat, baš da vidu šta će bit š njima. Ništa, nit venu, a Bože sačuvaj da trunu. Deran uvik š njima spavo, a kad je malo porasto, on nji' priko dana nosi u nidrama.

— Zašto ti voliš toliko te jabuke? — pitaće ga jedared kad je već došo u razum.

Mislili oni, moždar on zna štogod, moždar se njemu javio onaj ko je te jabuke dono, a on ko i drugo dite:

— Pa ja nemam druge sigračke.

Tako deran dorasto i do svoje postelje, a njegov krevet bio do pendžere što je gledala na guvno. On i priko dana bio adren, pa noćom sanja i baca se po krevetu, al jedne noći otac ga zateko kako sidi do pendžere i poviriva u avliju. Bio pun misec, pa otac mislio da se deran digo na misečinu, al kad ga tako zateko i treće noći, to se ocu već ne dopada i zapita ga:

— Sinko, je l' ti štogod gledaš?

A on se nasmijo:

— Av cucka vam vašeg, baćo, pa vi ste pametniji od kurjaka, al još i od medvida.

Godinama to tako bilo, al deran nikad da kaže šta gleda, a kad otac izađe u avliju osim misečine ništa ne vidi.

Tako će deran uskoro napunit šesnajstu godinu, kad jedne noći misečina ko dan, al prid samu ponoć niki oblačak zakrilio misec, pa iz njeg i sivne. Deran će u avliju, pa već s praga pruži ruku da vidi je l' kiša štrapucka, a ono misto kapi na dlanu se stvorila bubamara.

— Koji anđeli su tebe doneli u ovo dobo noći? — začudio se, pa je oduše s dlana.

Kako se dotakla zemlja prid momkom se stvori lipa mlada vila.

— Momče, — kaže — došlo vrime da ti se odužimo što ni ocu ni materi nisi tio odat, da mi igramo kolo na vašem guvnu.

Njega još niko nije nazvo momkom, pa se nasmijo, a ona:

— Nije to za smij. Zini.

I zadane ga trired u usta i dade mu zlatnu maramu da u nju veže jabuke. Šta su dalje razgovarali to znadu samo oni.

Momkov otac gleda kroz pendžer, al ne vidi ništa. Samo je čuo da lip ženski glas kaže:

— Vragbaba je njoj dala lipotu, al je nije naminila za dobrotu. Ja i moje posestrice ne trpimo tako šta.

— Al ni ja.

Na to se vila nasmijala:

— Znale smo mi to još onda, kad smo te u kolivki darivale.

Sutradan poranili čim je pripelac u žitu zapivo, pa ga otac lipo pita:

— Sinko, s kim si ti noćos divanio?

On još lipče odgovara:

— Baćo, to će se čut kad se vratim. Dotle me ni ne pitajte, jel ako kažem dobro bit neće.

— A otkud ćeš se vratit?

— Iz svita, jel ja danas krećem za mojim poslom.

Mater mu pogaču za put suzama mlsi, boji se da će poginit, al da su ga koliko pitali kakim poslom kreće u svit, on samo kaže:

— Otac moj, mater moja, kad sam bio mali, kako ste me učili zašto tice pivaje?

— Sinko, jel njim to srce ište.

— E, vidite, i ja imam srce. Moram poć za onim što ono ište. Ne možem sidit u zapećku dok mi se noge ne učvore.

I ocu je teško na srcu, al se misli: pa i ja bi se ucrvo kad ne bi radio moj poso. I kaže ženi:

— Šta bit mora to će i bit, ajde da mi njeg blagosovimo.

Momak materinu pogaču u torbu, a jabuke su već u nidrama, starce lipo poljubi u ruke i veli:

— Kad me vidite onda mi se nadajte, al za me se ne bojte.

I krene kud ga je vila uputila. Svako jutro je na nogama prija sunca, pa kad čuje di pripelac piva, cili dan u tom pravcu iđe. Sedam dana je odio-brodio kroz šume, živu dušu nije sustrio, kad osmi dan u podne prid njim rastovo drvo kojem je iz panja israslo pet debalja. Nije ni to šala, al ta deblja tolika da tri momka ne bi obuvatila jedno, pa u rašljama grana ko da je paučina od drva. Na tim granama kolibica od pruća, a prid njom stara vila prede zlatnu vunicu.

— Faljen Isus, majkice moja — momak je oma pozno, da je to mater one vile.

— Amen, sinko rano. Pa jesi l' posusto?

— Više ogladnio, jel sam jutros poručo poslidnji zalogaj mâmine pogače.

— Ajde, ajde, užna te već čeka.

Ajde, ajde, al kako će se popet po tim debljima, kad nema šest rukiju da i' obuvati. Zna stara vila šta njeg mori, pa se nasmije:

— Nećeš se ti verat, kad sam ja tebi i konja odranila.

— O, Bože, ko je još jašio na drvo na koje se ne mož šale ni popet — momak se u sebi krsti.

Al konj već i zarzo iza njega. On se oma odkrstio. Kad se momak obazro, a tamo ždribac s krilima. Uzjaši, a ždribac jedared manio krilima i već su bili gori prid kolibom.

Posli užne stara vila opet uzela preslicu, pa prede a momak vunicu namotava u klupče, pa su se do večere siti napripovidali. Uputila ga ona onako sve mak na konac. Tu noć se odmorio u kolibici, a kad usto stara vila u medu kupa vrulicu, pa je veže na zlatnu vunicu i momku viša oko vrata, da je nosi uvik u nidrama ko i jabuke.

— Kad zasviraš na nju valda ćeš i mrtve razbudit, a kad ti zatriba tvoj konj, samo duni u nju, jel tamo se ne smiš pokazat š njim.

Posli ručka momak se zafali na svemu, staru vilu poljubi u ruke i krene na ždripcu. Leti ovaj, vitar ga ne mož u petu poljubit, al je letio cili dan i cilu noć, dok druge zore pripelac nije zapivo.

Onda sađe doli, a momak je znao da je šumama kraj. Omiluje ždripca, pa će iz šume pišice. a ždribac ode natrag sve ušti rep za njim.

Kad je momak izašo iz šume, a prid njim dvori kralja kojem je žena rodila curu od trišnjinog zrna.

Stari čovik mete prid dvorima pa momak njemu:

— Faljen Isus, dida moj slatki i rođeni. Iđe l' taj poso?

— Koliko moja snaga stiže. Ne vija me niko, ni Turčin. A kojim dobrom, ti sinko?

— Dida moj, ne bi mario kad bi me vaš kralj primio u službu, makar i meni samo metlu dao u ruke.

A kralj bio na pendžeri, pa momku:

— To volim, kad mlada glava tako iđe trbuvom za kruvom.

Momak stao ko katana:

— Svitla kruno kralju, tučen zna kako boli, prosjak kako se moli.

I već je bio primljen, al ne da mete avliju.

— Znaš li baščarski poso? — upita ga kralj.

— Ne znam, al bi to mom srcu pasiralo, jel zdravo volim cviće i voćke.

— Kad je tako onda se javi mom baščaru. I on je stari ko ovaj metlar, već jedva dura, pa kad se naučiš pod njegovom rukom, lipo ćeš ga odminit.

Sunce će baš izlazit, a na to se otvori pendžer kraljeve ćeri. Kad je momak ugledo njemu srce stalo. Da mu je kogod kazo kaka je to lipota on ne bi virovo. Al jedva je virovo svojim očima, kad se tamo stvorila mlada vila. Nju drugi ne vidu, a ona suncovim ždrakom zadanila divojku i nestala, al je divojkina kosa zlatna postala.

Kad je kralj to vidio, iz ti' stopa otrčo kraljici, pa joj kaže:

— Ženo, znaš ti, da to mriši na ovog momka što sam ga uzo za baščara.

— Da je lip, e jeste da lipči ne mož bit, al di bi on mogo tako šta uradit? Ne vidiš da je to prost mladić?

Mož el ne mož, kralj se neće pripirati, al kad došlo veče pa zasjo pun misec, a vila već pod dvorima. I momak lipo vidio kako je divojkine noge zadanila misecovim ždrakom, a one se posrebrile.

Drugi dan baščar će ga upućivat u poso, a divojka već na pendžeri. Kad je momak ugledo njegov poso ode u nedođin.

Oči ne mož odlipit od nje, a ruka sama vadi jabuku iz nidara, zadane je i baci gori, a ono se stvori golub.

Stari baščar baš iščupo rokvu. Ruka mu se ukočila tako je zinio u momka.

— Kako mogućstvo imaš ti? Samo zadaneš ko Du' Sveti — i gotovo.

A momak:

— Dida, možete to i vi, samo zadanite.

Onaj viruje i ne viruje, a momak:

— Ded, ded, zadanite tu rokvu — pa je prvo zadane on.

Kad je bacio gori didi se oči privrnile:

— Otkale se meni stvorio miš?

Momak u smij:

— Je l' ima rep?

— Kaki bi bio miš da nema?

— Pa i rokva ga je imala.

Al onda dade didi drugu jabuku, — kaže, s rokvom se šalio — a kad onaj nju bacio gori, stvori se golubica. I ona s golubom odleti na pendžer kod divojke. Golub vrkuče vrti se oko golubice i ljubi je, a kad i' divojka omilovala oni uzletu njoj na rame. I divojka je morala progovorit.

— Momče, pa šta je ovo?!

— Ne znam ni ja, al je mom srcu drago.

I vidi, da ni njoj nije krivo, pa ispruži ruke, a golubovi doletu, pa golub na jednu, golubica na drugu ruku i opet se stvorili u jabuke.

Stari baščar oma ode kralju:

— Svitla kruno kralju, nemam ja šta učit tog momka, u njegovim rukama je niko mogućstvo.

Kad je ispripovido šta je vidio, a kralj kraljici:

— No, ženo šta sam ja kazo?

Sad i ona zaklamala glavom pa veli:

— Izgleda, da imaš pravo. Moždar je to kaki kraljevski sin, samo se prisvuko u siromaška. Vidiš ti, kake jabuke ima?

Ne triba ga sićat, nije ni on zaboravio, da na šesnajsti rođendan ćeri dolazi prosioc s jabukom, al zna i to da se kraljici srce sve većma stezalo što se više bližio taj dan. I kaže:

— Vidiš ženo, ne triba uvik mislit samo na zlo. A koliko si se ti nastraovala od prosioca.

A ona njemu:

— Rugala se tiganjica loncu, da je umrčen. Ko da ti još i juče nisi štrepio da će jabuku donet kaki stvor vragbabine fajte.

Raduju se sad ko da je to baš tako kako misle i treći dan bi se i zaklelі na to. Mladi se sve tražu očima, pa kad je pridveče divojka došla na pendžer, momak iz nidara vadi zamedljanu vrulicu. Kako je zasviro u dvorima poslovi stali: još i tice zanimile. Sve živo sluša pismu, a najviše divojka.

Kraljica od dragosti kaže čoviku:

— Što vila ušlo u njeg, ovaj će našu kuću još dignit na glavu.

A kralj se nasmije:

— Ta našediću se i ja, još i prikošedit samo nek bude srićno.

Al samo što je momak završio svirku siroti kralj i kraljica su mogli zapivat ono: alaj naše zamalo bijaše.

Kralju stigo povirni čovik čak sa drugog kraja države. Konju je dvared minjo ploče dok nije dojašio, a spavo u sedlu samo da što brže stigne.

— Je l' kako zlo? — kralju je to prvo na ustima kad ga vidio tako izmorenog.

— Zlo, borme, pa veliko. Sin babe gvozdenog nosa, a to nije niko drugi već zmajevski kralj, veseli se od čarde do čarde, fali se da nosi jabuku vašoj ćeri. Biće tu sedmog dana kad crkvena zvona oglase podne.

Kraljica pala u nesvist, uneli je u čaršapu ko Isusa kad su skinili s križa. Kralj naredio da na dvore izmetnu crne barjace i da mu niko živ ne dođe prid oči. Zatvorio se u dvore pa plače, kad zna kakom zetu se ima nadat, jel niko drugi ne zna vrime kad triba divojku zaprosit, a on i kraljica ne smidu kazat.

A nisu ni morali.

Ni momak od žalosti ne mož spavat, sidi na panju prid baščarskom kolibom, obisio glavu pa samo što ne zaplače, kad jedared osti ruku na ramenu. Do njeg sidi mlada vila.

. — Snuždio si se, je l'?

— A ti se ne bi snuždila, da tebi nečista sila otme ono što je srcu najdraže?

A ona njemu:

— Bi, al ko to kaže da će divojka bit njegova?

Ako baba gvozdenog nosa zna kad se divojka rodila, znadu i vile. I kaže momku:

— Sve će bit kako je pravo i Bogu drago samo ako ti oćeš.

— Ja da neću? Ta i glavu ću dat samo da ona ne padne u zmajove šake.

Vila se nasmijala:

— Ko kaže da ti glavu moraš dat? Ti glavu moraš uzet.

I šta je dalje kazala to on zna, al drugo jutro evo njeg prid kralja, makar je onaj to zabranio.

— Svitla kruno kralju, kaštigujte me kakogod oćete, al ako je dopušteno da i jedan siromaški sin donese jabuku za vašu ćer, evo ja sam dono dvi.

Kralj se rasrdio kad je vidio da mu kogod otvara vrata, al kad je momak u vilinoj zlatnoj marami jabuku metnio na astal, on zaplako:

— Sinko, slobodno je svakom čestitom momku, al nisi dono na vrime.

A on njemu:

— Svitla kruno kralju, prošćavajte, al vi se varate. Dono sam ja na vrime, jel drugi niko neće donet. Samo naredite da me vaši kovači slušaje.

Kovači da ga slušaje? Ta slušaće ga i on, samo da ćer ne mora dat zlotvoru. I momak naredi kovačima da mu prvo iskuju četri zlatne ploče, pa očo u šumu i dunio u zamedljanu vrulicu.

Kako dunio tako krilati ždribac sletio, pa se miluje oko njeg.

Momak odjašio u kovačnicu, pa ždripca potkuje zlatnim pločama. Kad je onda prokaso oko dvora kralj i kraljica samo zinili, a divojka poljubila ždripca.

Radije bi momka, al je stid prid occm i materom, a on njoj:

— Oćeš sama da malo letiš na njemu el sa mnom?

A ona huncutski:

— Di bi ja sama smila jašit takog konja?

Momak nju prida se, pa kad je ždribac zaokružio iznad dvora njegove zlatne ploče na suncu samo svitlucaje, a divojkina zlatna kosa vijara.

A kovači već kuju sto sabalja, svaka dugačka ko momak, vrvasta ko šilo, a oštarja da i ježa mož na suvo brijat .Svakoj držak u bure olova zalivaje. Kralj gleda pa će momku:

— Ti misliš nosit te sablje?

On se nasmije:

— Ajak, svitla kruno kralju, meni ćete dat vašu. Za glavu zmajevskog kralja priliči da je i sablja kraljevska. Ne bi tio, da ga uvridim.

Kralju srce poskočilo od dragosti, al i zadrćalo. Misli se: di će jedan siromaški sin udarit na zmajevskog kralja?

Al momak ko da štije šta je u glavi kralja, pa ga poplešće po ramenu ko da je on stariji:

— Ništa se vi ne starajte dok je meni glava na ramenu. I da upamtite: znam ja kad se vaša ćer rodila i kad i kako je triba isprosit, a vaše je da date što mi triba.

Daće kralj i dvore i cilu kraljevinu. A momak se nasmije:

— Meni je dosta i divojka, što sam je isprosio.

Al nije vrime za pripovidanje.

Kralju dojašio i drugi povirni čovik. Konj kleko pod njim, tako se žurio.

— Svitla kruno kralju, zmajevski kralj se fali, da će sutra užnat za vašim astalom, a da će vam ćer večerat za njegovim.

Jedva to javio, kad iznad šuma zaušti i zagrmi ko da se sto gromova sprema i prid dvore padne buzdovan. U ledini izoro jendek koliko su dvori dugački, širok ko put, dubok ko bunar. Sve živo da umre od stra, a momak se nasmije:

— Oho, nesuđeni đuvegija se i javlja. Baš dobro, sam je sebi rasko po među priko koje prić neće.

I oma naredi slugama da u sto kola upregnu po tri jarma volova. Sablje teške ko crkveno zvono, pa na svaka kola tovare po jednu. U zmajevom jendeku i' poređali ko bebe u kugljani. Olovni panj njim ukopali u zemlju, a vrvom gledaje u nebo ko da su tamo israsle.

— E, sad na to sto kola slame da bude mekano onim ko legne u taku postelju — momak se smije.

Pokrili slamom, da se sablje ne vidu, pa kad je sve bilo gotovo momak očo divojki pod pendžer, zamedljanu vrulicu iz nidara, i udri u svirku. Svi gledaje, pa se samo u krst meću, a kralj će mu jedared:

— Sinko, ti se zapravo ne bojiš?!

A on:

— Svitla kruno kralju, lip bi ja đuvegija bio kad bi se bojo vinčanja s ovakom snašom.

Kralj se bome boji, pa njemu ko sinu:

— 'Rano moja, ne virujem da on ima goreg konja neg što je tvoj.

— A kako bi bio gori, kad je njegova kobila starija sestra mog ždripca. Samo je razlika u tim, da je meni ždribac poklonjen, a zmaj je kobilu ukro i ona je sad suždribna.

A kralj:

— Onda će i ona priletit priko jendeka. Tog se i ja bojim.

Momak se nasmijo:

— Oće, al ja protiv nje nemam ništa.

A ne kaže, da zmajevski kralj neće priletit.

Naredio da sluge u zoru zapale vatru od kamare dračevine, da ima lipe žerave kad se sunce bude rađalo, a od kralja isko zlatan kabo.

I sutradan poranio, ždripca nazobio s dvanajst kablova žerave. Svit očima ne viruje, a on ne kaže otkud mu konj, ni ko ga upućiva, samo se smijucka ispod brka. Naručo se i on friškog kruva i kulena, zalio bokalićom vina, pa onda pripaso kraljevu sablju i uzjaši ždripca.

— Kad se naš gost drži reda, pa se unaprid javlja, red je da i ja izađem prid njeg bar u po' puta.

A kralj:

— Dabogda ga bisni kerovi kidali, živo meso š njeg otpadalo, nećeš ga vajda još i dočekivat.

— Ajak, ja ga iđem ispraćat, al s ovog svita. Svitla kruno kralju, mene je moj baćo učio ovako: kad ti zlotvor iđe iz kuće i put pozlati prid njim.

Poljubi on kralja i kraljicu u ruku i ždribac je već zauštio iznad šume.

Ko da su se dogovorili da će put podilit, s druge strane krene i zmajevski kralj. Momak jaši na krilatom ždripcu, onaj na krilatoj kobili.

Leti zmajevski kralj s dvoje krila, jedna su njegova, druga kobilina. Od dragosti puca bičom ko kaki svinjar, pa još i piva. A na biču nanizane ljudske glave, švigar od zlatni' dlaka, pa duži od konjskog repa i kad pukne iz njeg sivne na sedam strana.

— Alaj ti imaš na biču lip švigar, a gadne šalangove — momak njemu kad su se našli oči u oči.

Zmaj se iskecio ko bisni ker, a to je njemu smijanje pa veli:

— Sotim će se moja dica loptat.

Zmaj se keci, a momak zaškrgućo zubima kad je to čuo, pa drekne:

— A ti bi da ti tu dicu rađa divojka, koju sam ja zaprosio?!

Ni zmaju nije tribalo drugog rena trenicat pod nos. Pismi je oma bio kraj.

— Šta kažeš, šugo šugavi, krasto od čovika?! Pokazaću ja tebi tvoju proševinu, kad ti glavu nanižem međ ove šalangove.

Bio grlat, kad pušti glas mrtve bi probudio. I sad se čulo čak do kraljevski' dvora kad je dreknio.

I nema više divana, bič za pojas, sablju iz korica, pa omamuza kobilu. Al momkovog ždripca ne triba krećat, dobro je upamtio kako je vila uputila momka. Zastruže on, da mu zlatne ploče sve varnice bacaje, pa biž.

Zmaj se poče gro'tom kecit:

— Biž, biž, gnjido od čovika, al mi pobić nećeš.

Momak se obazre:

— A ko ti kaže, da ja želim pobić?

— Pa zašto onda bižiš?

— Uskoro će se čut. Na kraju švigar puca, tako veli bunjevačka mudra rič.

Tako su došli gotovo do jendeka u kojem su posijane sablje. Zmaj ždripca samo što nije zgrabio za rep, al se ovaj prid jendekom iznenada okrene i ode natrag. Letio je opet do mista na kojem su se sustrili. Tamo pušti kobilu da mu dođe do repa, opet se naglo okrene i samo prne pa je već izbigo.

Tako su trired okrenili jendeku kad sirotoj kobili krene krvavi znoj. Poviče ona ždripcu:

— Alaj, brate rođeni, ti ko da si zaboravio da smo pod jednim srcom ležali. Kako možeš gledat, da se ovako mučim? Ovaj zlotvor će mi izmamuzat i dušu, a lako ti divaniš kad si mlađi i nosiš samo gazdu, a ja i ždribe u meni.

A ždribac njoj:

— Ko sam sebi ne pomogne, a mož, sestro, tog i Bog zaboravi. Ne pamtiš ti kako smo se u mladosti sigrali golubova privrćača?

Kad je zmaj čuo da kobila zbog ždribeta zaostaje, udari je mamuzama da je desnu protiro kroz liva rebra, livu kroz desna. Iz kobile oma ispalo mrtvo ždribe.

Ždribac je onda pušti sebi na dovat, pa prišaplje što je još imo kazat, a zmaj drekne na nju:

— Zgrabi ga zubima za rep — i već maše sabljom momkovoj glavi.

A momak se nasmije:

— Zmajevski kralju, zalud bi vaćo rep mog ždripca, ne da moj ždribac tebi ni da ga poljubiš ispod repa.

Zmaju krv pala na oči. A to se i čekalo, da od bisa dobije kokošiju slipoću pa da nema pozor na jendek. Ždribac trired mane krilima i već je stigo do jendeka. Zmaj mamuza sirotu kobilu, al ždribac se sad ne okreće. Prileti priko jendeka ko priko slamke. Za njim će i zmaj. Kad je kobila bila nad jendekom, ždribac zarže:

— Sestro, sad!

Prikometne se ona da nijedan golub privrćač ne bi bolje i zbaci zmajevskog kralja. Kako pao tako se na sto sabalja natako. Nije oma zdoknio, već se poče koprcat, a momak njemu:

— Šta se još imaš otimat životu? Pa od puste sramote ne bi mogo izać prid svit, kad ti je koža išupljikana ko protak. Mogo bi na njoj kokice pucat.

I nije čeko, izvuko kraljevu sablju iz korica i skratio ga za glavu. Al sablju još nije ni očistio od pogane krvi, a ondud

ide vijar, ne drva, šume lomi. Kad momak pogledo, a ono baba gvozdenog nosa jaši na užarenom žarilu.

U njezinoj sorti osite čim je ko njev poginio, pa da je di. Iđe baba da se sveti.

Momak će njoj u kob, al na to će kobila:

— Dosta je vragbaba s tim žarilom tukla mene, pušti da se ja računam š njom. A baš će mi dobro past malo užarenog, jel ja jutros nisam dobila ni kabo žerave.

Kad je tako, a momak se nasmije:

— Imaš ti pravo. Ja sam joj dočeko sina, red je da nju dočekaš ti.

Kobila prne, odleti gori da je ni vitar ne bi stigo. Kad se skobila s babom ona iz gvozdene torbe kandžiju od zmija, pa će je šibat. Oće baba, al oće i kobila. Prikometne se, pa ispod babe i odastrag istrgne užareno žarilo. Kako ga istrgla tako ga i progutala. Kako baba ostala brez tog njezinog konja tako i pukla o zemlju, poljubila jedan veliki kamen i od nje osto samo gvozden nos.

U dvorima se valda i kerovi ljubu i grlu, taka je dragost na sve strane. Mladi uzjašu konje, momak krilatog ždripca, divojka krilatu kobilu, pa odu rad momkovi' staraca.

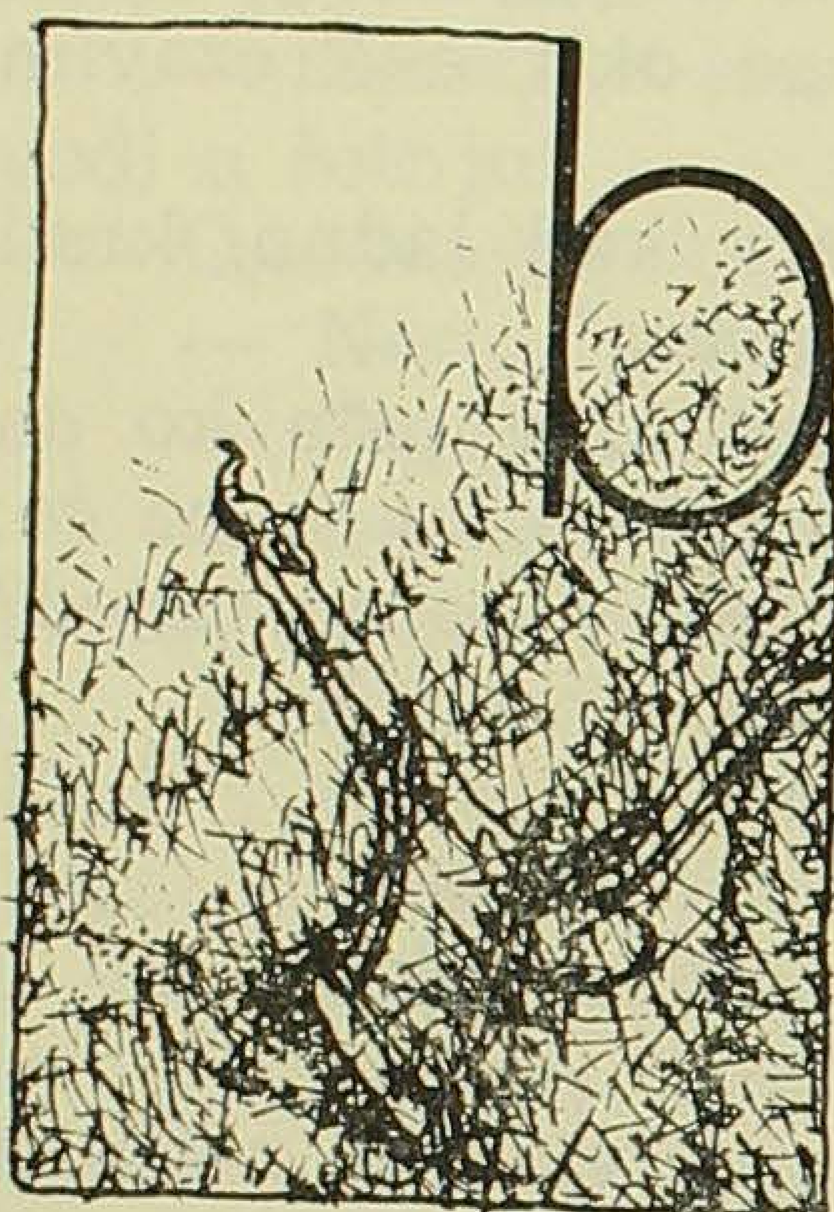
I onda su bili svatovi kaki se ne pamte, jel je đuvegija u zamedljanu vrulicu sviro, vinčane karuce vukli krilati ždribac i njegova sestra, a divojkine enge su bile same mlade vile.

Jedna od nji' je bila moja prambaba, pa otud ja i znam ovu pripovitku.

Ko se ne viruje, nek je pita kad je sustrije. Nemojte se smijat, moždar će je kogod još i sustrit, jel samo se brig s brigom ne mož sustrit, a čovik se čoviku uvik mož nadat.

I za večeras nema više. Laku noć, sve vam buve bile u pomoć.

Dica lipog Jerka

Bilo je to nikud u to vrime kad su se u Subatici gospoda počela korzirat. Gospoda ko gospoda, da brondzu obisu na vrat, njima to mož bit, al ni jedno svaćeno bunjevačko čeljade u to vrime ne bi prošetalo korzom el svratilo u cukernicu, da ga baš sami vragovi vijaje.

Onda bio momak niki Jerko sa Đurđina, lip da takog Bunjevka ni prija ni posli nije rodila. Valda je zato mater njeg jedinog rodila, što se bojala da taku lipotu više neće donet na svit.

U oca salaš na dolu ko grad, a pod salašom sto lanaca zemlje, ravne ko prostrta marama. Takom jedinku ne tribaju škule ni zanat — ima života na zemlji. I momak di poniko tamo i izđiko — odrasto na salašima.

Al nek je salašar, kažu da se od Subatice do Baje čulo za lipog Jerka — svi su ga tako zvali.

Svačem dođe svoje vrime, pa se i Jerkovi roditelji počeli obzirat iz koje familije će izabrat snaju. Jedne subate otac će Jerku:

— Ti znaš di je kuća gospodara Đuke, onog što trguje svinjama.

— Pokazali ste je kad smo se lani novim karucama provozali tim sokakom.

— E, sutra posli velike mise tamo te čekaje na užnu.

— Otkale ja na užni u jednoj tako finoj kući?

— Upoznaćeš tvoju suđenu.

Jerka izbio mrtački znoj.

— Baćo, — kaže — kako sam ja čuo, ta cura je učila i veće škule. Nije za nju paor, makar bio i gazdački sin ko ja.

A baćo samo zasuko brkove:

— Jesi l' ti čuo i razumio šta sam ja kazo?! Divanim bunjevački!

I tu riči više nije bilo. Kako baćo odredi, tako ima bit, ako nećeš da te otira od kuće ko bisnog kera. A ne zna Jerko što stari znadu, curin otac se natovario dugovima u vr' glave, pa njegova kola iz blata mož izvuć jedino udaja jedinice u gazdačku kuću. Kod gospodara Đuke sad se ne pita ima l' đuvegija škula, pita se: ima l' novaca?

A cura nije bila samo škularena, već i lipa, da je valda i Bog stvorio Jerku za para. Kažu, taka lipota da pogleda na oblake, a nebo se oma razvedri. I nek se niko ne čudi što se momak užegurio.

Nije on zdravo znao obigravat ni oko salašarski' cura, kako će s jednom takom gospojicom?! Nije to bila onaka: gospojica frajlica turala kolica, kroz kolica ispala joj brica! Ne bogame, to je bila persona!

I što bliže curinom sokaku, a Jerku noge ko da se sve više nalivaje olovom. A šta će bit još u sokaku?!

Došo već gotovo do kuće, a još se skanjiva, iđe doli-gori po sokaku. I jedared se samo otvara pendžer jedna, pendžer druga, pendžer treća i zatoliko pendžere se okitile krezavim babama.

Sad je sirotom Jerku postalo kad vruće kad ladno, krsti se u sebi, misli: kaku će mi guju ove puštit u tur?

I nije moro dugo čekat, jedna baba zasladila usta ko da je jezik zamočila u med — vrag se pritvara prid kišu — pa će:

— Momče, ti ko da koga tražiš. Da ti nisi došo na ugled?

A druga ne zaostaje, oma nakalami divan:

— Sinko, nemoj ni tajit, ti si lipi Jerko.

Onako uzbunjen najedared se rasrdio:

— A šta imam tajit. Jesam ja moju obliku ukro?! Je l' kome smeta što sam ja Jerko?!

A ona medena baba ko prava uvoda, još više će zasladit glas:

— Alaj, sinko, daborme da nikom ne smeta, al se čovik mora začudit: šta si ti Bogu skrivio da taki lip, i iz take dobre familije, uzmeš jednu taku divojku?

Sirotom Jerku nije tribalo kazat: babe u sokaku već su procunjale zašto je on tamo zašo. I stao ko da mu je ciglja pala na glavu, pa skoro muca:

— Zašto, majko, ima l' kake zamire?

Stara plećkuša će se ko nećkati:

— A, joj, joj, bolje da sam jezik prigrizla neg se petljala u tuđe nevolje.

Jerku sirotom srce strčalo u pete, al se još više i rasrdio.

— Slušajte, baba, — kaže — kad ste već potpalili vatru, onda nek i gori. Kažite već jedared, ima l' kake zamire toj divojki?

— Sinko, sinko, — baba samo ajmeče — još pitaš?! Jesi l' čuo, da se jedna bunjevačka cura korzira?! A ova svakog dana. I prid podne i uveče šeta se tamo sat-dva.

Kad je Jerko tu čuo, najedared se počo mislit oće l' baću poslušat.

— A je l' to baš istina?

— Sinko, da je samo to istina, al ima tu još i goreg!

— Šta, ako Boga znate?

— Sinko, ima ona niku čupavu pudlicu, pa nit je stid nit je sram, na kajišu je vodi po varoši.

Jerku je najedared bilo dosta, sad je već znao, neće uzet tu divojku pa da ga otac živog dere. Okrenio se pa će iz tog

sokaka, al se najedared siti; pa ode se to razglasilo da se on ženi. Šta će svitu kazat?!

— Jalte, majko, a ima l' tu u sokaku kaka druga udavača?

— Ej, sinko, al ni jedna. Baš ove jeseni se udale dvi-tri što su bile za taj poso.

On onda natuko šešir, pa zakoracio kako živ mož, a jedna druga majka njeg za rukav:

— Čekaj, čekaj samo, dobro što sam se sitila. Vidiš onaj slipi sokačić, tamo se nedavno doselila nika udovica, pralja. Ona ima ćer na udaj.

Kako ona to kazala, a Jerko natuko šešir na oči i potrč! Al se jedva zauko već i dotrčo natrag.

— Žene, — kaže — a da i ta cura nema kaku kericu koju vodi u šetnju?

One ko švrake, sve će ga umirivat:

— Nema, sinko, nema.

— Cigurno?

A ona baba što ga je prva načela ukipila se ko sveti Bono, pa sve prstom teše svaku rič.

— Sinko, — kaže — idi tamo, i s te strane se ne boj ništa. Kad ti kažem, al baš ništa. Ta cura je tako ružna da nema tog kera na svitu koji bi se tio š njom prošetat.

I šta mislite, šta je uradio Jerko?

Oženio se, oženio s tom divojkom. I rodi ona njemu devet ćerivi i desetog sina. Srićno podigla svi desetoro dice, pa na Boga i na sriću sva ženska dica lipa, da čovik oka ne mož skinit š nji. Samo deran ispo ružan ko da su mu se sestre narugale. Zdrav i jak momak je i on, samo što se kaže, nema baš glavu za svetac.

Mater uvik ide s dicom u crkvu, poređa cure dvi po dvi, a najmlađu uzme sa desne, sina s live strane.

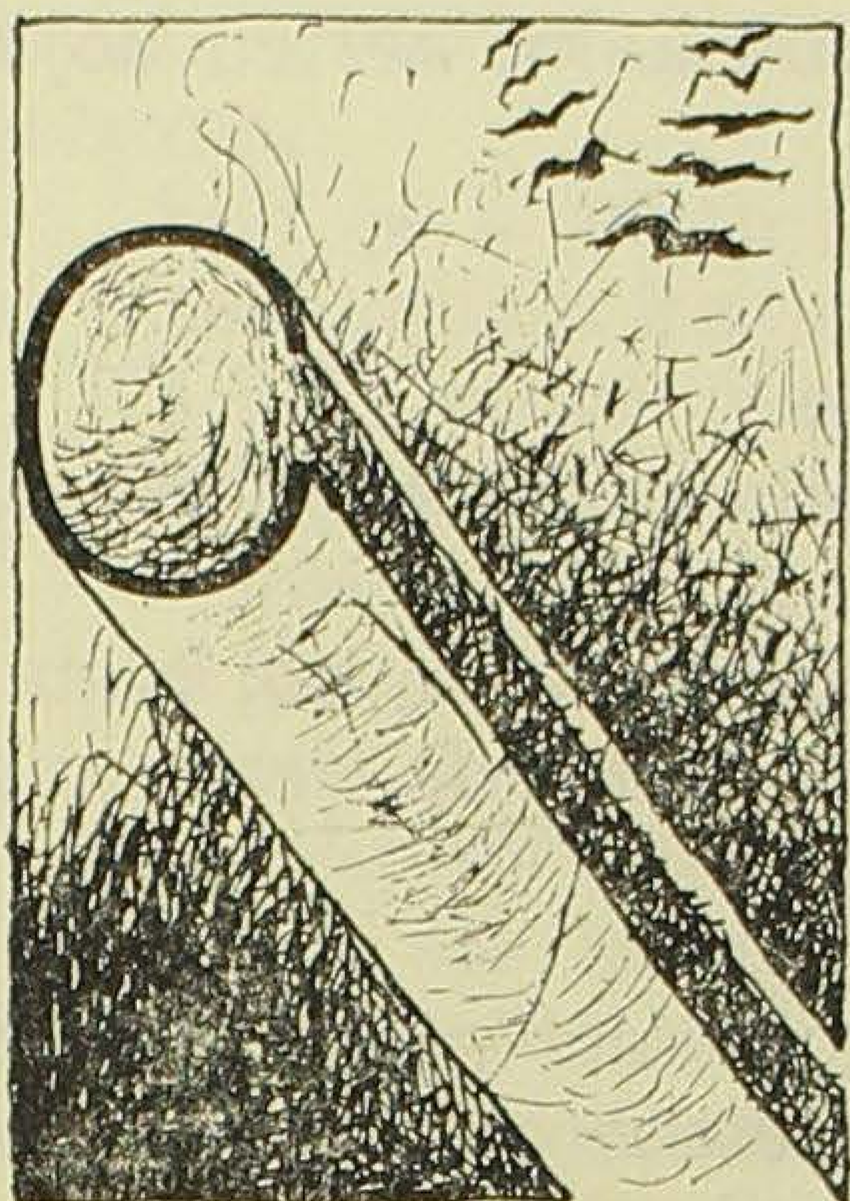
Naiđu ženska čeljad, stanu, uživaje u curama, pa će dikoja snaša zapitat:

— Jesu l' to sve ćeri lipog Jerka?

A žena namrska nos:

— Ajak! Cure su moja dica, a deran je dite mog Jerka.

Mladi zdravi, vridni ko mravi

ar čuo, da je med njegovim čobanama niki dida, koji škule nije ni vidio, a svaka rič mu dukat vridi. Danas čuo danas naredio da mu dovedu tog starog čobana.

— Faljen Isus, svitla kruno, — stao on prid cara ko da se znadu u glavu.

— Uvik amen, pa da bude mir i blagosov.

A čoban:

— Kruv, šunka i pun ardov.

Caru se divan oma dopo, pa će:

— Sidi, ajde sidi.

— Stojećki se dalje vidi.

— Snig ti pao za ušima ko i meni, a gledanja ti još nije dosta?

— U vr' glave sirotinje i posta, makar i sad vidim što vi nikad ne možte ugledat.

— Šta bi to bilo?!

— Svitla kruno care, vi u ciloj carevini ne možte ugledat većeg glavešinu od vas, a od mene je i vaš pandur veći čovik.

Car se moro nasmijat.

— S tobom nije lako izać na kraj.

— Šta nemam, ti mi care samo daj, pa lud bio ko poželi drugi raj.

— Pa još da smo mladi i zdravi.

— I vridni ko mravi.

Caru drago, pa će ga još probat nikim zavrtanicama.

— Šta bi ti radio da Bog da, pa da se ja sad pritvorim u mrava?

— A šta bi drugo mogo jedan ovaki siromašak — od svakog zalogaja krušca namrvio bi' i vama koju mrvicu.

— Kad bi ti taki siroma, meni mrvio — car ga zagrlio — onda ćeš otsele za mojim astalom uvik imat šta udrobit.

I tako je stari čoban do smrti imo kašiku kod cara.

Dobro je što ga nije falio

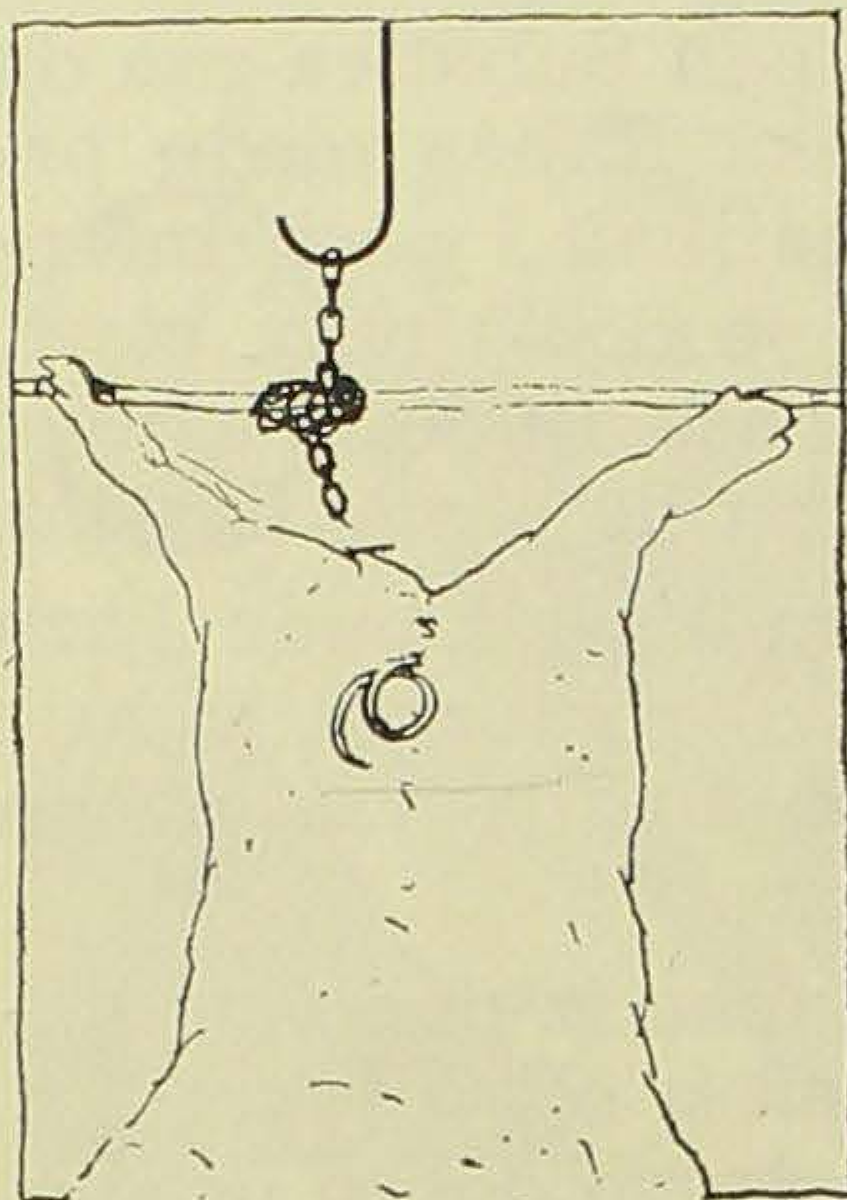
To se ne mora ni kazat, cila Subatica zna da su okupatori pop Blaška Rajića među prvima otirali u logor, batinali i posli internirali u Budimu. Kad je došla naša vlast, jedan trčilaža što je naše ljude ocrnjivo, sad božijanski užutio, pa došo pop Blašku.

— Znate, ako vam kogod bude kazo da sam vas kudio prid okupatorom, to nije istina. Istina je jedino to, da vas nisam falio. Šta sam drugo mogo?!

A Blaško njemu onako iz dubokog kako je on običavo govorit u oči čoviku:

— E, vidiš, to si zdravo dobro uradio, jel šta bi pošteni ljudi mislili o meni kad bi čuli da si me ti falio.

Zvrcko

edan siromašak i žena od sveg blaga svita imali samo sina jedinka. U deranca lice rumeno ko da je odrasto na jabuki, a pamet u njeg da je pravo čudo kako stane u tu glavicu.

Otac i mater otkidaje od usta samo da njevo dite što kasnije uzme jaram na vrat. I bilo je dok je bilo, al kad je deran bio desetak lita udarile nerodne godine. I sad biraj; el trbu' obisi na klin el derana daj za svinjara.

Za koju godinu deran prominio nikoliko gazda. Bilo je svakaki', a najviše nikaki'. Kod nji' sluga mož zaradit samo guru, al se deran ne tuži. Glavno je da se ocu skinio s kruva i ruva, al kad su mu se već i nausnice zagaravile natrapo na gazdu kakog ni vrag ne sustrije svake stote godine. Da je pljuvaka štaka taj je ne bi ispljunio već bogaljima prodavo.

Momčuljak se ni sad nije potužio, al nije prošlo ni tri nedilje on jedno jutro osvanio na baćinom pragu.

— Sinko, ima l' kake nevolje? — otac i mater oma pomislili na zlo.

— Otac moj, mater moja, nevolje je bilo i biće, al ja više nikad neću radit o tuđem kruvu.

Kad je to kazo, starci su se onda samo sitili da je š njim i pulin — prava lipota od kera. Kad je momak kazo, da neće više bit ničiji sluga ker od dragosti zaćavko, skače, sve bi ga ljubio.

Al otac se pristravio:

— Sinko, kad nećeš služit, pa nećeš, al kako si mogo pružit ruku za tuđim, zašto si uzo gazdinog pulina?! Za ovakog kera se daje i pet meteri žita. Kaki je opak, gazda će te za to žandarama dat u šake.

Momak se nasmijo:

— Baćo, niko mene ne mož ni dirnit čerez pulina: on je moj. A moje je i ovo.

Raskrilio kabanicu, a pod njom zlatna sablja, zlatne uzdice i zengije. Siroti starci su se sad zapravo užegurili. Šta je to — nije valda koga orobio?! I otkale njemu najedared i ovaki pulin kakog ni najbogatiji čobani nemaje?!

Momak se opet nasmijo:

— Otac moj, mater moja, ta ni' se on sad stvorio njuza me, samo dosad niko nije znao da ga imam. Nas dvojca dilimo koricu krušca otkad sam je poćo zarađivat svojom mukom.

Prvog dana svinjarovanja na strnjiki je našo kerića. Šaka nije velika, pulinčić nije bio ni toliki, a sav izranjavljen, duša mu već skoro izašla na nos. On njeg u nidra pa ga obdan tamo sakriva, a obnoć su pod jaslama di je svinjaru noćište. 'Ranio ga onim što je gazdarica njemu naminila, a kad je već stao na svoje noge naučio ga, da se skloni čim se stransko čeljade pokaže.

— Ja sam njeg — kaže — prvog dana svinjarovanja spasio od smrti, sinoć je on mene oslobodio od svinjarovanja. Da znate, on mi je stvorio sve ovo blago.

Otac i mater ne znadu el da kažu el da ne kažu: zna se šta je čovikovo mogućstvo, a šta kerećije. Na jajima mož kvočit glavom najgora svekrova na svitu, al iz nji' ni ona ne mož izleć zubato dite već samo piliće. Otkale jedan ker da stvori zlatnu sablju, uzdice i zengije?!

— Pa nije on to ni navraćo ni iskovo — kaže momak — već pronašo pod zemljom.

Sinoć kad će se sa svinjima vraćat u šumi naišli na čudan mravinjak. Mravi se sjaje ko da su se u zlatu kupali. Pulin oma poćo raskopavat mravinjak i uskoro se ukazo jedan stari grob. U njemu su našli sablju, uzdice i zengije.

— Kad sam se tako naoružo — kaže momak — ja ću u svit, ne bi l' kako našo svoj komad kruva. Ostajem samo dotle dok ne napravim križ za taj grob, da se zna da je tamo čovik sa'ranjen.

Ocu i materi nije drago, ako pogine u svitu, ta ni za grob mu neće znat ko ovom junaku čije kosti je našo u šumi, al pulinu se iz očivi vidi kako jedva čeka da krenu.

A momak ocu:

— Baćo, mlad sam, zdrav sam, sad imam čime ću se i branit, bilo bi grijota ne probat sriću.

Mater okrenila plakat, a otac se jedared trgo pa će njoj:

— Čuj ženo, kad smo ja i ti započeli život, siti se, nismo imali ni svoje motike. Deran ima pravo, ako je za nas kraj svita bio iza poslidnje kuće našeg sela, neće valda i za njeg bit tako.

Ujtrudan momak torbu s materinom pogačom na jedno rame, ćuturu na drugo, starce poljubio u ruku i zorom krenio.

Na koju stranu? Za pulinom, jel je on potrčo naprid. Sedmi dan stigli pod jednu veliku planinu. Svud šuma, kraja valda ni nema, nigdi puta ni putića, staze ni stazice. Išli su i kroz šumu šest dana, živim čeljadetu ni traga. Kad su se sedmi dan zvizde počele javljat prid njima se ukazo plamen, a žensko čeljade viče:

— Spraćajte brže, večera je gotova.

Momak sve ne viruje očima kad je ugledo lip salaš. Na ledini ovaca valda i hiljadu, a spraćaje i' tri brata. A kako se samo začudio kad je vidio kaki to plamen svitli. Nasrid avlije

vatra da kamen puca, a u njoj sidi stari čovik s bradom do članjaka i broji zvizde.

— Momče, otkud tebe ovamo di ni svaka tica ne doliće? — čobani ga lipo dočekali.

— Put me nano — neće on baš s praga kazat za čim ga srce vuče.

— Dobro brate, divanićemo za večerom — kažu oni, pa će opet spraćat, al kad su se obazrli a ovce već sve u stajama.

Dok su divanili pulin sve sredio, ta jedva je dočeko da jedared već radi ono što mu je u krvi. Čobani sve rastu ko tisto u kvasu kad su vidili šta on porađiva, a još je i lip da oči ne mož odlipit od njeg.

Dok su večerali sve vrime mislili šta da ponudu momku za kera, kad jedared čuju da on ćavka u šumi, a jaganjci bleji-du. I dok dlanom o dlan prid vratima su bile tri bile ovce, a svaka vodi jaganjca zlatnog.

Čobani ne viruju očima. Svake treće godine kad se ovce mrkaje iz šume dođe zlatan ovan. Svaki brat ima po tri stotine ovaca. Svakom jedna ojagnji zlatno jagnje, al da šta radu posli prve misecove mine ovan odvede i ovce i jaganjce, pa više ni traga, ko da i' zemlja progutala.

— Kad se to dogodilo, da su jedared jaganjaci vraćeni ovan i' više neće odvodit, a kad mu bude vrime otsele će dolazit svake godine — na to će dida iz vatre. — Samo nek se niko živ ne šali s glavom, da ga proba uvatit el ulovit.

— Pramdida naš slatki, kad vi to znate — momak sad čuje ko je čobanama onaj u vatri — vi ste onda znali i to kud ovan odvede zlatne jaganjce?!

— Ljudi božiji, — dida se nasmijo — pa vi bar znadete da ja kroz ovaj plamen vidim sve što se sjaji na ovom svitu.

Braća sad znadu šta će ponudit za pulina — daju momku sva tri jagnjeta. Ne žalu dat jagnjce kad će otsele svake godine imat nove.

— Brate, — kažu — nek i ti imaš štogod zlatno.

Dida se na to nasmijo da je plamen sve buknio:

— Ne virujem da bi on ovakog kera dao ni za živu glavu. Ne vidite, da osim njega nikog svog nema nuza se. A zlatnog on ima što nema baš svaki.

Momak se sav udrvenio od čuda:

— Dida, vi i to vidite?!

Ovaj se opet nasmijo:

— Sinko, kad kroz ove šume vidim zlatnog ovna i jaganjce, ti baš uozbilj misliš, da kroz tvoju staru kabanicu ne mož vidit zlatnu sablju, uzdice i zengije? A sad to možeš pokazat svakom, jel dosad si ti nosio zengije, a od sutra će one tebe.

Momak bi sad pito i pito, a dida samo manio rukom, da je za danas dosta divana. Momak se više privrćo u krevetu neg što je spavo: kako će to zengije nosit njega?!

Ujtrudan nije moro pitat, jel čim su ustali dida će čobanama:

— Izvedite mu mog vranca. Nećete valda momka brez milošće ispratit iz naše kuće, kad nam je spasio zlatne jaganjce?

Čobani slušaje pramdidu, a kad su izveli konja, dida će na nji':

— Jeste l' gluvi?! Reko sam: mog vranca. Zašto ste izveli čilaša?!

— Pramdida, pa to je vaš vranac, al je osidio što ga tolike godine niko nije jašio.

— O, o, o, — dida zavrtio glavom — nisam ga sirotog smio toliko vrimena držat med četri zida.

Onda će se i momak zabrinit:

— Dida, ja sam krenio na veliki put, oće l' on izdržat mene kad je tako omatorio?

Jedva on to izustio, a ždribac se propo pa pridnjim kopitama sve varnice trese iznad momkove glave, a stražnjim plamen sije.

— Sinko, — dida će onda — sad jedared si ga uvridio, nikad više da nisi.

— Neću, dida moj slatki, al ni sa po riči. Nisam ni sad tio ni mislio.

Kako on to kazo, a konj prišo lipo mu glavu naslonio na rame. Momak opet njeg počo milovat i jedared samo ne viruje očima! Di dlanom pride dlaka pocrni ko crno zlato i dok dlanom o dlan stvorio se vranac zlatne grive.

Čobani ga oseđlali, momkove zlatne uzdice i zengije metili, momak pripaso sablju, pa dida njemu: da uzjaši. Kako je noge utako u zengije vranac skoči priko vatre triput unakrst, a onom u vatri kanile dvi suze. Momka ko da je to udarilo po srcu, al dida će:

— Sinko, to su radosnice, što je moj vranac opet ko kad sam ga ja jašio, a tebi nek je s njim blagosovieno. I sad bi nam i ti mogo kazat kojim poslom si krenio u svit.

Ispovidi se on ko svom najrođenijem, dida se malo zamislio, pa će:

— Noći još jedared pod našim slimenom, da ja večeras malo pročeprkam po zvizdama.

Momak oće sve što dida kaže. Prispavo i drugu noć, a dida ujtru:

— Spavaj još jednu noć kod nas.

Drugo jutro opet:

— Triba nam još jedna noć.

Kad je i to prošlo dida mu samo toliko kazo:

— Dobro si uradio što si pošo.

Sve vrime žene kuvale, pekle, ko da su svatovi, a dicu i na spavanje batinom triba tirat, nikad dosta sigre sa zlatnim jaganjcima. Al i momak se ne mož dosta najašit vranca, a pulin od dragosti samo ćavka oko nji'.

Svemu ima kraja i kad je dida kazo šta je po zvizdama načeprko momak krene dalje kud je pulin potrčo.

Ne mož kazat da vranac leti kad po zemlji iđe, al ne bi brže išo i da krila ima. Al ne tribaju njemu krila, di je šuma tako gusta da se ni gušter ne bi provuko vranac skače priko drveća. Tako su išli opet šest dana, a nigdi ni stope ni glasa od čeljadeta. Sedmi dan jedva krenili, a prid njima se stvori straš-

na voda. El kamen el drvo, sve lomi i drobi. Momak vidi: tu živ stvor ne prigazi da ima gvozdene gaće i kameni šešir.

Al nema tu: ćemo l' el kako ćemo? Pulin skočio momku u krilo i samo začavko naprama vodi, a vranac već na drugoj obali — priskočio ko priko slamke.

Tamo šuma još veća, al to ne bi bilo čudno, neobično je što sve ćuti ko da se posakrivalo. Nigdi ni tica na grani da se javi, a baš je zora lipa da bi i bolestan zapivo.

A momak ne mož živ brez pisme. Svinje uvik čuvo sam, pa šta drugo je mogo neg pivat po cili dan. Bio grlat, kad se javi s kapije svića u kući se utrne, a kad zagrokti valda bi i mrtve digo na noge. Piva i sad cilog puta.

Tako i sad prošo dan, a kad će već sunce zalazit prid njim se stvori stazica i zvrkuće golub. Požuri on na glas, a kad tamo naerena kolibica, na pendžerici golub vrkuće oko golubice. Momak se iznenadio kad je u toj pustolini ugledo golubove, al još kako se iznenadio kad je pogledo tarabe oko kolibice. Na kolju ko ćupovi natakнute mrtačke glave. Borme se to nikom živom ne bi dopalo, al momak se siti šta mu je dida iz plamena kazo. On će u kolibu pa šta Bog da. Začavko i pulin naprama kolibi, kad iza nje evo jednog dide. Stari je da mu se od obrva jedva vidu oči. Kad je momka ugledo dida se triput prikrstio.

— Sinko, šta ti tražiš u ovom ataru, kojeg i vrag nadaleko obalazi?

— Dida moj, ja iđem po svitu ne bi l' digod našo sriću.

— Sinko, ode svakog samo nesrića čeka.

— Pa zašto onda vi šervanjite odan?!

— Sinko, meni je život već dosadio, a ne tribam ni smrti. Biž ti odtud još možeš.

— A kud vi sad iđete, kad će već noć?!

— Smotaću se na noćište pod kako drvo, pa će jedared grom valda puknit u njeg i spalit i mene.

I dida će i požurit u šumu, al momak njeg za rukav:

— Pa nećete mi bar kazat čija je ovo koliba?

— Oću, al vidim da tebi ni tako ne vridi divanit. To je bunja moje sestre, vragbabe gvozdenog nosa i vatrenog jezika.

Dida bi opet krećo, a golub zavrkuće i kljunom zakvrca po pendžeri ko da bi unutra. Momak didu opet za rukav:

— Ovaj par golubova ko da voli tu vašu sestru, a?

— E, moj sinko, to je ko niko prokletstvo: svaki na ovom svitu mora imat kogakod kojeg će volit.

I dida sad ode u šumu, ni sabljom ga ne bi zadržo. Ni' se ni momak više zadržavo kad je vidio kako pulin priskače tarabe, već i on krene vranca priko nji'.

On u kolibu, a baba jezikom baš pali sviću. On njoj ko i svakom čeljadetu:

— Faljen Isus, majko.

Al kod nje nema „amen uvik", već kaže:

— Momče, ti si valda mislio, da je moja koliba prazna.

Baba se pravi luda ko da nije čula šta je njezin brat kazo, a čuje ona i kad list padne u ataru.

Momak njoj:

— Majko, u praznu kuću ni ker ne svraća.

Baba se na to nasmijala:

— Vile te odnele, vištice te večerale, ne bojiš se da ćeš ode ostavit zube?

A momak njoj uočno:

— Majko, biće gaće samo ne znam ka' će.

Baba će opet u smij:

— Ušlo sto vila u tebe, ne pamtim da sam se u životu tako nasmijala. Ti ko da ćeš našedit moju kuću.

Momak njoj samo ozbiljno:

— Majko, nikom ja neću stat ni na mrvicu kruva, jel nisam zaboravio da je u našoj kući bilo dana kad nije bilo kruva ni da se zakunemo š njim. Ja tražim samo konak na jednu noć.

Na to se baba namrkosila, vatreni jezik sve laje iz usta:

— E, momče, samo da znaš: ko u moj atar koraci taj iz njeg ne izlazi šale čim ga zasvrbi iza uva.

Sad se momak nasmijo:

— Gle, gle, majko, ljudi pametni, a ludo divanu. Šta sam ja kome skrivio?!

I nije više čeko, već sa sedla torbu, pa on i pulin se latili večere. Kad su se okripili, momak lego na krevetac u zapećku, a pulin se smoto njemu kod noga.

— Šta će to sad bit' — baba se prvo razgoropadila — oće l' ti ker još i noge grijat.

Baba se goropadi, a momak se sad smije:

— Majko, kad je on bio ovaki ko šaka i napolak mrtav, ja sam njeg na prsima grijo.

Vidi momak da babi nije baš sve po njezinom računu, pa kaže da bi spavo, jel već odavno nije vidio kreveta.

— Pa ti spavaj, ako misliš da ćeš se još i razbudit.

Legla i ona, pa bajage oma zahrkala, al ni momak ne sklapa oka, a ni pulin. Hrču bajage i nji' dvojca, a načulili dvoje uši. Oni u kolibi, a vranac prid kolibom.

Kad će ponoćni pivci zapivat najedared oko kolibe uka, zuka, cirikanje ko da sto vragova svatkuje. I sve bliže odžaku, pa će kroz njeg, al kad tamo, a momak začuje kako je vranac zarzo, pa skočio unakrst priko kolibe. Skočio on, a krušna peć se sva zatresla kako se odžak zarušio.

Nek je uka, nek je zuka, nek je vranac rušio odžak, momak bajage samo hrče. Baba otškrinila pendžericu, a njezini pajtaši sve škrguću zubima.

— Šta je, posestrice, zatvorila si nam put, za nas neće bit čovčije pečenice?! Ne bi l' tila to mlado momačko meso sve sama proždrit?

A baba njima:

— Slušajte vi gosti moji, nit ću ja 'ist od momka pečenice, nit će iko drugi. Ima pravo onaj moj kršteni brat: svako mora imat kogagod koga će volit. Ovako prokleta nikog nisam volila, a ovog momka sam zavolila.

Kad je ona to kazala sve oko kolibe zajaukalo ko da i' kolju i buka ode ko da je oluja odnela.

Ujtrudan baba ustala rano al je momak već vranca otimario i nazobio. Ona će:

— Ti si baš uranio.
— Već odavno, a nisam još ni plako — momak se nasmijo.
— A zašto bi plako?
— A zašto ne bi, kad ode nema onog za čim sam pošo u svit, a iz vašeg atara kršten ne mož izać živ.
Baba se počela smijuckat pravo huncutski?!
— Vrag u tebi, ti jedini ćeš izać, al kad — to ću ja kazat. A da znaš, to će bit onda kad te spremim da isprosiš divojku, jel znaj i to: ja ću te i oženit.
Ima ona još jednog krštenog brata i to ne ma kakog, on je kralj, al ona je cviće naspram njeg.
— Oho, — momak se začudio — šta taj porađiva, kad je gori i od vas?!
— Ima čer jedinicu, lipotu nad lipotama, a ne da joj se prid momcima ni pokazat, a o udaji ni divanit. Oćeš ti još štogod gore?! Al ja ću tim bratu pokazat, da će ta divojka bit tvoja žena. Osvetiću se ja njemu, što me je uvik tarmo, al nikom ne smiš kazat da sam to ja udesila, jel bi me moji živu raskidali.
Neće on nikom kazat, ako triba zakleće se i materinim mlikom.
Baba veli:
— Svaka zakletva se dade pogazit, jedino od kletve se ne da pobić — ako me odaš, prokleću te. Kletva će te nać u vatri, u vodi i pod zemljom.
Momak se zamislio: vidi, vidi, pa vragbaba je naprama njemu baš dobra, pa kaže:
— Majko, zašto se vi ne okanite ovog vašeg čuda?!
— Sinko, pa jesam ti kazala el nisam, da od kletve niko ne pobiže. Na koga obise zvono, taj mora i zvonit. I ako oćeš dugo živit i da ti dobro bude na zemlji, nikad više da nisi načo taki divan.
Dobro, nek bude kako majka kaže, al on će opet.
— Majko, čini mi s' ker, mlad sam ja još i zelen za ženidbu.
— Bićeš ti za taj poso kad provedeš kod majke tri dana, jel je kod mene dan godina.
Sad on misli: šta će morat radit za to vrime? Ništa, baš ništa — kartaće se duraka. Ko bude durak dobija zvrcku po nosu. On se smije u sebi, kaka je to vragbabina miškulancija?
Baba promiša karte, momak ostane durak — on promiša, baba je durak, i uvik tako. Baba prva zvrcnila, momku nos buknio ko paradička. Kad pogledo, a na babinim velikim prstu nokat gvozden.
Kad će na njeg red da zvrcne baba naredi:
— Pruži prst za zvrckanje.
Poliže ga vatrenim jezikom:
— Je l' peče, je l' žeže?
— Majko, nit peče nit žeže, ko da na slaboj žeravici grijem ruke.
Zvrcne on babu po gvozdenom nosu, prst ga boli ko da su mu klin zadili pod nokat. Tako prošo dan, kartali se od svanuća do smrknuća.

Drugi dan baba obliže vatrenim jezikom, pa sve tako ko da je momkov prst šećer s vašara.

— Žeže l', peče l'?

— Majko, ko da na jakoj vatri grijem ruke — kaže, a prst samo pomalo zabridi i klju je.

Treći dan ka' će već večerat baba polizala prst, jezik joj se ne vidi tako iz njeg duva plamen.

— Je l' žeže?

— Majko, da sam naviko da se tužim, ja bi' jauko.

A ona pukla dlanom o dlan:

— To je ono šta se ište. Zvrcni sad tvoju majkicu malčak po nosu.

Kad on uradio, a babin gvozden nos buknio da oči jedva izvirivaje iza njeg. Trgle joj i suze, ko da je trenicala rena, al se ona smije u sav glas:

— A sad već jedared zasuči te brkove, da ne mislu ljudi da su ti pokisli.

Kad on tamo, a brkovi u njeg onaki božijanski. I da baba sad i nije kazala, momak je znao: sutradan će krećat da prosi divojku.

Iće dok iđe, doće kad dođe do dvora njezinog brata kralja. Ne zna ni baba je l' to doleko el blizo. Ti dvori su od kamena, nema na njima kapije, ni vrataca, a okreću se na zlatnoj švračijoj nogi. Čoviku se zavrti u glavi kad pogleda te dvore, tako se oštro okreću.

— Majko, pa tamo onda ne mož ni ući.

— Ko iz mog atara mož izać, valda će i u te dvore moć ući — majka će se opet huncutski smijuckat.

Klin se klinom izbija, zlatno se zlatnim lomi. Ako u dvore ne mož dok se vrtu mora bit puta kad se zaustavu.

— Zašto imaš tu zlatnu sablju? Prisićeš švračiju nogu, pa će dvori sist na zemlju.

Momak se zamislio, pa će:

— Majko, lipo je to kazat, al je ružno uradit. Dvori će past na mene, slepanjiće me da neću imat kada ni jauknit.

Majka će se opet smijuckat:

— Kad bi išo pišice, a ti ko da si zaboravio kakog ždripca jašiš.

Njezinom bratu će kazat, da je princ Zvrcko, jedinak starog kralja Zvrcka.

— Majko, kako ću kad sam cilog života bio samo svinjar?

— E, samo to mu kaži, pa će te oma bacit prid svinje, da te raskidaje. Uvridio bi se do srca kad bi čuo, da njegovu ćer prosi jedan svinjar, a on bi da je ne da ni Bogovom sinu. Kad se nađeš s njim oči u oči, nemoj okolo naokolo ko mačak oko trnja, moraš mu kazat akuratno da si došo divojku prosit, a ne službu tražit.

Baba ga još uputi da sad više ne piva dok ne dođe vrime za pismu. U nidra mu spušti zlatnu jabuku u svilenoj marami.

— Divojka će znat da je to milošća od mene, od njezine jedine tetke.

Trišnja prid kolibom počela otvarat cvat. Momak otkinio grančicu i zadio za šešir, pa kaže:

— Majko, red je da i ja divojki odnesem kaku milošću.

— Red je, sinko, red, a da znaš to i nije baš ma kaka milošća. I volim to vidit: učiš se i od mene, učiš.

Spremila torbu za put, da nijedna mater ne bi dala bolju, pa zatim momku šta Bog da — nek kreće.

Al on se sitio:

— Dobro, majko, al kako ću ja divojku prosit, kad kažete da matori neće da je da nikom.

Majka se počela pritvarat, pa se smijucka:

— Vidi, vidi, u velikom divanu malo nisam zaboravila zašto smo se tri godine zvrckali.

Kaže lipo: to je istina, matori ne bi dao ćer, al s prosiocom koji uđe u njegove dvore mora se nagađat za divojku.

— I od tebe će on tražit kojikaka čuda, a ti traži da ga za sve to samo triput zvrcneš u čelo.

Tri pune nedilje je prošlo dok ždribac sad nije iz babinog atara skočio priko oštre vode. Vrime prolazilo, momak više dane i nedilje nije ni brojio, samo jedared vidi da lišće žuti. Babina trišnja će cvatat kad je pošo od nje, a jesen ga stigla kad se jedno jutro prid njim počela sva šuma savijat. Nigdi vitra ni vitrićka, a drva štogod ošine, pa mine, pa opet ošine. Kad malo pokaso, a na vr' briga zlatna švračija noga, amaha ko jablan visoka, na njoj se okreću kameni dvori.

Momak samo skinio šešir pogledo ko i svako jutro: cvat na trišnjinoj grančici ko da je sad otkinio s drveta. Stigla i jesen, al taj cvat ne vene.

Nema čekanja, pulin začavko, vranac zastrugo kopitama varnice, a momak trgo sablju iz korica — pa šta Bog da. Kad je do švračije noge dojurio, kad je projurio, to on ne bi znao kazat, samo je plamen suknio iz sablje i dvore već side na zemlji.

Go zid, visok valda i za tri jablana, samo uvr' njega pendžer, a na jednoj divojka. Obrazi u nje ko da je na trišnji rasla. Ako momak nije čeko da sablju oprоba, još manje je čeko da babinu milošću izvadi iz nidara. Bacio on jabuku, a divojka je poljubila i oma sakrila u nidra.

Al ako momak ne čeka, ne čeka ni njegovo društvo. Pulin mu skočio u krilo, pa sve skiči od dragosti, a vranac se jedva zatrčo već je priko zida priskočio i triput prokaso u avliji dvora dok kralj nije istrčo.

Momak je srićan, sve ne viruje da je na zemlji, a domaćina tako bisan, da duša u njemu trči doli-gori, sve traži di bi se zavukla da kako ne ispadne. Momak se ne bi srdio da kralj od bisa prisvisne, jel je to gromoran dideskanja s kojim nije šala ić u kob, samo mora da je zdravo zimogrizan, kad se jesen jedva javlja, a on se ogrnio opaklijom.

— Kako si ti, momče, dospio u moju avliju?! — kralj grmi, samo još da mož sivat i pucat, oma bi momka spalio.

A momak lipo:

— Lako.

— A šta tražiš tu?!

— Svitla kruno kralju, a šta momak mož tražit u kući koja ima udavaču?! Ja sam princ Zvrcko, sin starog kralja Zvrcka, došo sam da isprosim vašu ćer.

Uto evo i kraljice, sva se sjaji od dragosti kad je ugledala tako krasnog momka, a još više kad je čula kojim poslom je došo. Nek se kralj mrkosi, ona je momka oma poljubila u čelo. A kako se i ne bi radovala, kad je to prvi gost sirotoj otkad se udala u ove dvore.

Tu je sad i divojka, pa se ne možedu nagledat jedno drugog i momak bi oma divanio o prositbi.

— Čekaj, čekaj — kralj digo ruku — kad si princ, da ne kažeš da nisi dočekan kako je red, danas si moj gost. Ako nisi ručo koštaćeš prvo moju rakiju. Što se prositbe tiče, prvo da mi vidimo jesi l' ti meni par za divan. Sutra ćemo se uštrkljivat. Ako ti budeš bolji, možemo započet divan, al ako te ja nadobijem, dobićeš nogom u tur i to je sve, makar ti je otac kralj ko i ja.

Momak pomislio: ta cilog života sam trčo za svinjima, šta bi se bojo uštrkljivanja s ovakim dideskanjom, al kako je ovaj digo ruku ispod kabanice se vidila gvozdena krila.

— Svitla kruno kralju, — momak će — jeste l' vi u mladosti bili anđo?

A kraljica se utrčala u rič:

— Vrag je on bio uvik ko šta je sad.

Sad momak zna zašto njegovom domaćini ne triba ni kapije ni vrataca na dvorima, on jedini mož iz nji' i u nji' kad leti. A malo se i užegurio: trčat mož bolje od njeg, al kako će ga nadobit kad matori leti?!

Čim je kralj očo da se malo izduva, momak iza šešira trišnjin cvat, pa ga divojka zadila u kosu, a njemu kaže:

— Ne boj se ti njegovi' krila, pokisniće ona noćas makar ni kapi kiše ne bilo.

Dogovorila se ona s materom, pa kad je matori uveče zaspo kraljica njemu svako krilo zalila s ćupom meda. Ujtru on poranio, pa stao s momkom na bilugu: triput će trčat oko avlije. Kako će krenit, kralj će zamanit krilima, a ona se zalipila za leđa, pa mu med lije sve do peta.

Batrga on, a momak već šesti put protrčo, pa će se pravit nevišt:

— Šta je, svitla kruno kralju, vi danas ne mislite ni krećat s biluge?

Da je očima mogo spalit od momka ni pepela ne bi ostalo. Al sad nema drugo, mora kazat šta još ište pa da je divojka momkova. Mora, al zato ne mož da bisu ne da oduška, pa će:

— Momče, dosta si mi već naoro kad si mi dvore zaustavio. Nemoj me više srdit, jel ako u meni uzavre krv, onda biž Bože, s puta.

A momak se smije u sebi: znam ja to, al ti ne znaš da ćeš baš bogame bit ben bunjevačkom batinom.

Tog dana kralj ni kašiku nije uzo u ruku. Samo kurdači lulu, dim izlazi iz njegove sobe ko da je pušnica puna šunaka i divenica. Momku drugo ni ne triba, al ni divojki i njezinoj materi. Nji' dvi znadu, da će momak s matorim izać na kraj

kad je sestra matorog po momku curi poslala zlatnu jabuku. Nije to šala kad baba gvozdenog nosa šalje milošću.

Osvanio opet dan, kralj se ne miče iz sobe — ta i priko noći je samo pušio i bokale vina salivo — već momka zove na noge. Ovaj se moro smijat u sebi i bolje je da matorog sunce ne vidi, izgleda ko da su ga vištice muzile.

Kaže on:

— Momče, kad si taki hiroš na uštrikljivanju, onda se potpaši i zasuči: za tri dana imaš tri posla. Ako izvršiš, za svaki ćeš nuz udavaču dobit i po volovska kola dukata, ako ne izvršiš — glava na panj.

Momak ne pristaje na dukate.

— Neg šta bi ti — još više?!

— Manje. Ako izvršim, ja vas da zvrcnem triput u čelo. Je l' pravo — za svaka volovska kola dukata po jedna zvrcka.

Kralj se misli: šta je to zvrcka? Ništa. Niko neće vidit, neće bit ni sramota, a ostaće mu toliki dukati. Pristane drage volje. Još se i rukovo s momkom, čvrsti čovik pogodbu ko da su na vašaru. A u sebi se smije: iće tebi glava na panj, a ne da ćeš mene zvrckat.

— Momče, — kaže — kad smo se tako lipo pogodili, da znaš moju želju za danas. U ovim šumama živi zlatan ovan. Dok sunce ne zađe da si mi ga lipo doveo u moju avliju.

Dva divandžije u sobi, a pulin na pragu naćulio uši. Kako kralj kazo šta želi, pulin samo zaćavko i ode priko zida. Divojka i mater se snuždile, kad su čuli kaki kamen je matori obisio momku na vrat, jel su i one znale da tog ovna niko živ ne mož uvatit. One se snuždile, a momak njima:

— Bolje vi dajte na astal kruva, slanine i crnog luka, pa da nas Bog vidi kad se naručamo.

Nisu oni bili ni u po ručka, a pulin vodi zlatnog ovna i upravo s njim kralju u sobu. Momak dotrčo pa sve podvikiva ko u kolu:

— Svitla kruno kralju, do zaoda sunca sad imate kada još i to smislit, šta vam je želja za sutra.

— To, da mi dovedeš čilašu zlatne grive. Kad ti imaš takog vranca, neću ja valda magaricu jašit?

Neće momka do sutra uveče ni da vidi, a ovaj se smije u sebi, veli: bome nećeš ti jašit više ni magaricu. A mogo se i na glas smijat, jel kako je matori kazo svoje, a vranac zarzo od dragosti i ode priko zida, sve se blato praši za njim.

Divojka i kraljica se opet dale u nevolju — one nikad nisu ni čule za taku čilašu.

— Nisam ni ja, — kaže momak, al se smije.

— Kud znaš onda i krenit, da je tražiš?!

— Nikud — momak se uozbiljio — imam ja od tog veću nevolju. Svitla kruno kraljice, neću ju da me posli popljujete ko trčilažu. Ja sam svinjar, a moj baćo je tuđ nadničar. Vaša zauva baba gvozdenog nosa me uputila, da se moram prikazat ko sin kralja. Ja ću vašu ćer odud izbavit, al ne tražim da se vinča sa mnom. Naće ona na svaki prst po deset princova.

Sramota je da momak plače, a njemu gotovo da su suze pobigle, al ga divojka brže onako u šali zvrcnila u nos:

— Misliš ti da to mož samo tako: divojku zaprosit, pa je onda ostavit pod sramotom?! Ajak, makar i ja morala svinje čuvat s tobom.

I kraljica će:

— Sinko, da kruva ne bio vridan pripravit u kuću i onda si zaslužio da ti bude žena, ako nadobiješ ovu matoru drtinu. Glavno je, da moja ćer ne bude cilog života njegova ropkinja, ako već ja moram.

Momku najedared sve njegove ševe propivale, pa počo ljubit kraljicu:

— Ako Bog da, nećete bit ni vi.

Sad bi oni u pripovitku, al uto čuju kako prid kraljevom sobom vranac rže, a drugo rzanje mu odgovara. Kad tamo, a nuz vranca se rasigrava čilaša zlatne grive. Kralj onako traburan od tolikog vina očima ne viruje.

— Šta je, je l' to već drugi dan prošo?!

— Ta ni polak prvog — momak se nasmije — to se samo mom ždripcu žuri, da što prija ode s vaše zobi.

Kad je vidio kako mu se momak podsprndiva najedared se počelo žurit i kralju, da vidi šta će bit kraj. Ne čeka drugi, ne čeka ni treći dan već kaže:

— Vidiš onaj kamen nasrid avlije? U njeg ćeš zasadit trišnju, koja će svako jutro cvatat i svako veče rodit. Blago tebi, za taki mali poso imaš dva dana vrimena.

Matori se zlo nasmijo i ode.

A divojka ga kune u drvo i kamen:

— Krmče pogano, grizo bi nas ko rđa. Kad već mene gubi, oće opet lipotu što je nema na svitu i da je opet niko ne smi vidit. Samo, al bi dobro bilo kad bi bilo.

Nije šala ni taku trišnju nać, a još je veća nevolja s tim kamenom. Pucali su u njeg i gromovi, al ni za škramicu ga nisu načeli, pa da momak i nađe taku trišnju, kako će je usadit kad u kamenu ne mož jamu iskopat. Sad se on dao u mišalj, a divojka njeg poljubila:

— A šta misliš od kake trišnje je ova grančica cvata što mi je milošća od tebe?!

On ni klapio nije, da je to taka trišnja. Da, al čime će u kamenu izdubit jamu:

— Vrvom tvoje sablje — divojka će opet.

Momak će se oma i latit, al kad došlo već i veče on kamen jedva zagrebo. Drugi dan i divojka burgija sa sabljom, pa dubili kamen do suncova za'oda, a jama jedva ko po naprstka. Grančica nije dugačka, al uvik ispadne kad je jama plitka.

Treći dan posli ručka, kralj stao na prag pa sve reži, tako se slatko podsprndiva.

— Momče, okani se ti tog kamena, biće on dobar panj za tvoj vrat i ovako.

Kraljici sirotoj srce da pripukne. I šta će? Pripasala pregaču, pa će i ona pomoć mladima. Kad dovatila sablju, a oštarje se strčalo u kamen ko da ga u mlad sir zamočila.

Divojka oma trišnjinu grančicu iz kose, pa je zadila u jamu. Nije dobro ni usadila, a drvo počelo da raste i sve se cvatom pokriva.

Ona i momak očima ne viruju. Obradovala se i kraljica, al ona ne gleda trišnju već samo pipa sablju sa svi' strana.

— Sinko, otkale tebi ova sablja?!

Kaže on sve po redu. Kad je ona to čula zlo se nasmijala naprama kraljevim vratima:

— Dico moja, Bog nije nagal al je dostižan, jel kad sablja izađe iz groba ona traži ubitelja njezinog gospodara.

Imala je ona prosioca, kojem bi dala i srce i dušu. Sav svit je znao, da ga je ovaj njezin matori u potaji ubio, al niko nije mogo kazat, kad ni mrtvo tilo ni groba nije vidio. Nju je oto, u ove kamene dvore zatvorio da više svita nije vidila, ni svit nju.

— Sinko, — kaže momku — ovu sablju je nosio moj nesuđeni dragi.

Dok su oni divanili na trišnji rod počo zaruđivat. Istrčo i kralj, pa kad je to vidio od bisa sav zapinušio, a momak ga dočeko:

— Svitla kruno kralju, čim trišnje budu zrile, večeras nosim moju divojku.

— Ne znam ja, oće l' to baš bit tako — kralj zaprznio.

— Nećete valda kraljevsku rič pogazit?

— Momče materin, ako sam pust, misliš da sam i lud?! Istina je, sva tri posla si uradio, al od tog će meni ostat samo trišnja. Znam ja ko i ti, da zlatnog ovna niko ne uvati, on je s pulinom od svoje volje došo. S njim će i otić. A znaš ti ko i ja, da će čilaša otić s onim ko je i dovo — s tvojim ždripcom. Zato ćemo pogodbu malo prikrojit.

— Divanit mož o svačem, dok mož — momak njemu uočno, a nokat na velikom prstu već kljuje ko da ga babin jezik obliziva najjačim plamenom.

Kralj će onda:

— Na svakoj pendžeri ću zapalit sto svića, a na dvorima je tristotine pendžera. Ti ćeš stat nasrid avlije i otud odjedared utrnit sve te sviće. Onda ćemo bit gotovi. Ako to ne uradiš, onda možeš već zaplakat.

— Možem ja i zapivat. A vi možete skinit krunu s glave, da ne bi spala od prve zvrcke.

Matori bi se već zasukivo da momka skrati za glavu.

— Ajde, utrni sve sviće.

— Baš kad želiš — nema više „svitla kruno" — utrniću ja i jednu više — utrniću i tvoju.

Kad je puštio grlo, pa zapivo, da nije bila misečina ko dan, dvore bi sve ostale u mraku. Kralj se samo udrvenio — pisma sve sviće utrnila u jedan ma'.

Momku divana bilo dosta.

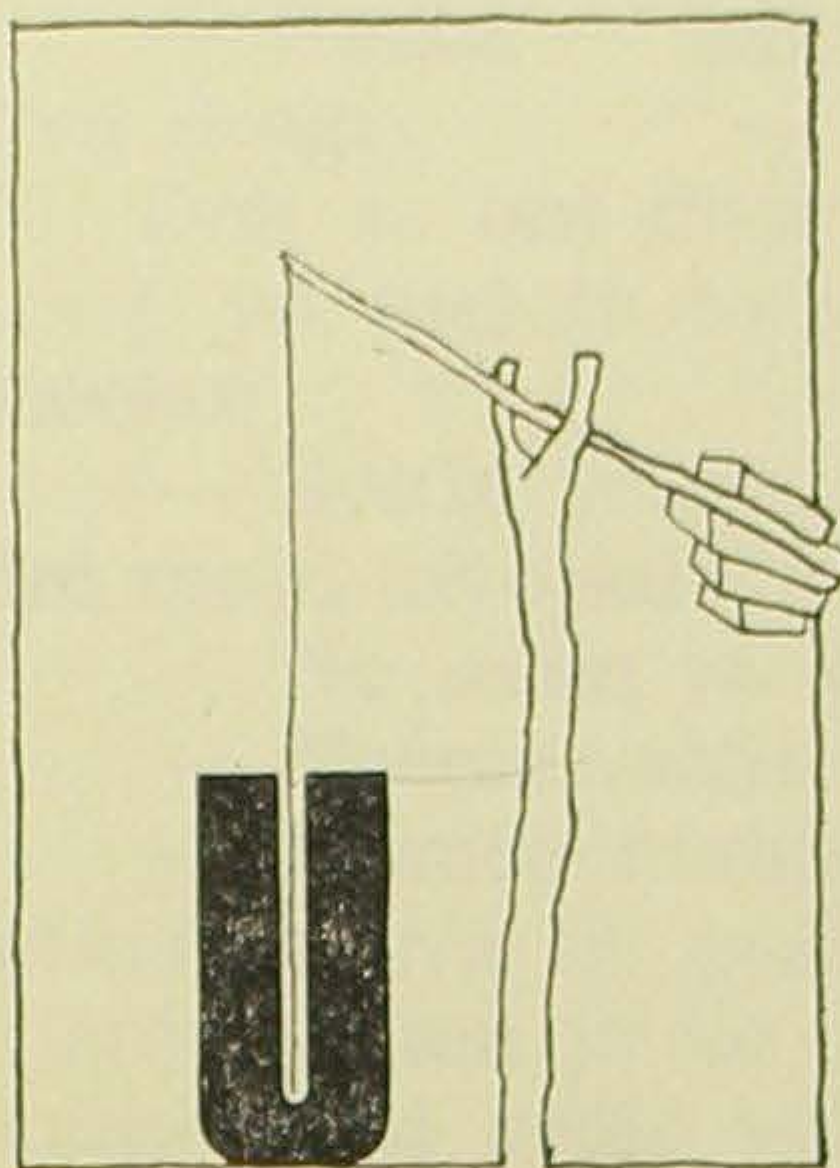
Kad ga zvrcnio prvi put u čelo matori nosom udario u prusluk, od druge zvrcke kleko, od treće crko. Da, crko, jel taki pogan stvor ne umire.

Još to veče kraljica momkovom sabljom prosikla kameni zid, otvorili četri kapije, da svit sa svi strana mož doć u svatove njezine ćeri. A čim je prva kapija bila prosičena kraljevu strvinu vezali njegovom konju za rep, pa ga ošinili upaljenim ogrankom.

— Tio je da se mom dragom ne zna ni grob, on nek nema ni groba. Nek ga vrane čapaje i zviri kidaje — kaže kraljica.

Mladi oma očli rad momkovi' staraca, a kraljica prinela kosti njezinog dragog i dala napravit grob kaki nema ni svaki kralj. Mladima pridala sve, pa nek je momak kralj. I onda su bili taki svatovi, da je i baba gvozdenog nosa igrala u kolu.

Ja sam divojku u vinčano ruvo oblačila i vinac joj namišćala, pa otud znam sve ovo. Ko ne viruje, nek iđe i pita, još i momkov pulin će to svakom kazat ko zna kerećiji divaniti.

ono vrime kad je još moj dida bio glava sve familije ni' se živilo ko danas, ajak! Ni' se živilo alvatno, al nije bilo ni briga ko danas da ti se uvrti mozak ko švigar. Sad je tako da se otac ni ne oladi a braća već i iglu uzduž dilu, a onda su se svi rađali a svi i umirali pod ednim slimenom. Svita u kući da sve pucaje vrata.

U kući koto visio na povrislu, u njemu se kuvalo, u njemu se i crnež prao. Kad je ilo skuvano koto se skine s lanca, pa nasrid kuće na zemlju, iza slimena svaki svoju drvenu kašiku u šake, opakliju smota ispod sebe, pa veslaj po kotlu. Nema tu ni stoca ni stočića, ni zdile ni pladnja — sva kuća čeljadi se skupi oko kotla ko vinac od čička.

Udavača morala ponet barem dvi-tri tkane torbe, jel ko nosi taj ne prosi. Mlilo se u suvajama. A ka' će se vrći onda se žuljačom i lopatama ostruže trava na ledini i s konjima se ugazi vršaj, zatim se namiste snopovi, pa se konji upregnu i onaj koji deka stane usrid vršaja, konje okreće i sve više privlači sebi, već ko sridini, pravi sve manji i manji kolubar.

Obično su stariji za ovo vaćali svinjare kad se vratu s čuvanja, pa svinjari onda bižali okolo da što kasnije stignu sa svinjima. Vijanje ovisilo od vitra. Dikad sidu po cilu bogovetnu noć, mole boga da vitar dune i onda samo skočidu:

— Evo ga!

Drvenim lopatama se bacalo zrno pod vitar da se pliva izvije. Zatim se zrno ispiralo od konjske galebe i drugog trunja, pa se sušilo na ponjavama. Posli se nosi u suvaje, pa se i nedilju dana čeka na red. Svaki upreže svog konja i okreće suvaju. Obično su dica tirala konja, a kad sirota zaspu oma i' udari doronga.

Nije bilo zanovetanja. Naši bi nosom turali zemlju samo da je brazda više. Ubiju čeljade na poslu da stečedu pedalj zemlje. A svit čudo uživo u konjima. Pogledaj konje, pa znaš kaki je obraz domaćine. Muškarci nosili kosu do ramena, išli s nadžakama. Bilo je i lemeša, pa i taki koji su se falili:

— Bog od mene ima svega za dvi krajcare više.

A njima pivali:

— Sedam kuća ednu kozu muzu,
još se fale da se sirom 'rane,
a u peći ladan vitar duše,
na po lanca šest salaša,
a u svakog guvno još doleko.

A bilo je bogme i take sirotinje da je bosa zimovala, pa je stajala na kraviju galebu da se ugrije. Kojem je gazda kleko na prsa pa mu ne da života, taj se mogo koprcat al ne i iskoprcat dokle god je živ.

Plugovi bili drveni, oračice se plele od bristovine, pa kad zatriba onda se pokisele u vodu. Jarmovi od kiseljaka, a brane od pruća divije šljive, pa to nije ni bio salaš u kojem ti se tur ne prošupljika od trnja divije šljive kad padneš s brista el s kiseljaka. I kola bila sva drvena, nisu se okivala. Sva se mažu salom da zacvrknu, pa kad se salo otopi onda kerovi ližedu. Zato se i kaže kad se dobro zaradi: e, sad nećemo lizat osovinu.

Kad će zidat el nabijat kuću prvu ciglju u temelj meće majmlađa mlada u kući. Dadu joj ciglju i kalapač, nek namisti i kvrcne.

— Nije dobro! — majstori ko švrake.

Opet namišća, opet kvrcne.

— Ta ovako triba namistit — majstori opet nisu zadovoljni.

Koliko puti mlada kvrcne toliko litara vina majstorima. I sve dotle nije dobro dok koji majstor ne zabije nos u ciglju, a mlada ga kvrcne po glavi.

Ne da nisu bili trošadžije, već špormajstori da je bilo i taki koji su konje samo noćom zobili, jel u mraku čim metne zob konjima oma je mož i ukrast isprid nji'. Šta ima, ima, šta nema, nema, al nije bilo ni tog da se s duga ustaje, na dug leže. Dabome, to je trvalo dok nisu nastale svile s portom i prusluci sa zlatnim i srebrnim pucima, a onda su one počele jarmove penjati na tavan, jel je bilo svila za koje je tribalo prodati i po nikoliko pari volova. Onda se izmislila i ta mudra rič, da trbu' nije od cakla, pa se u kolu počelo podvikivat: igraj svilo, al je prazno crivo.

Al kako je bilo da je bilo, poštenje nikad nije bilo pod manom. Brkatom čoviku bi se valda jezik slomio, komadi živog mesa bi mu otpadali kad bi izustio laž. Rič, to je kontrak. Makar imo samo edne opance i io pogače od osivaka opet je svaki posto čovik. A zašto? Kad dida rasporedi poso divana više nema. Naredi on da se štogod donese! Ako nema kola ti nosi ako ćeš i na trepavici, al donet moraš.

A žene?! Da njim ruke vežeš ni onda ne bi otrpile strv u kući. A da se dozna da je koja pogazila vinčani vinac, ta valjda bi je golu katranom namazali, u perju povaljali i tako potirali kroz svit.

Sad nek se proinadu dvojca, pa ćeš oma čut:

— Da mi ne divanimo toliko već da se vaćamo za uši, to će bit najčistiji poso.

A u to staro vrime, ajak, već kažu:

— Raspitaćeš se, raspitaću se, pa kako svit kaže.

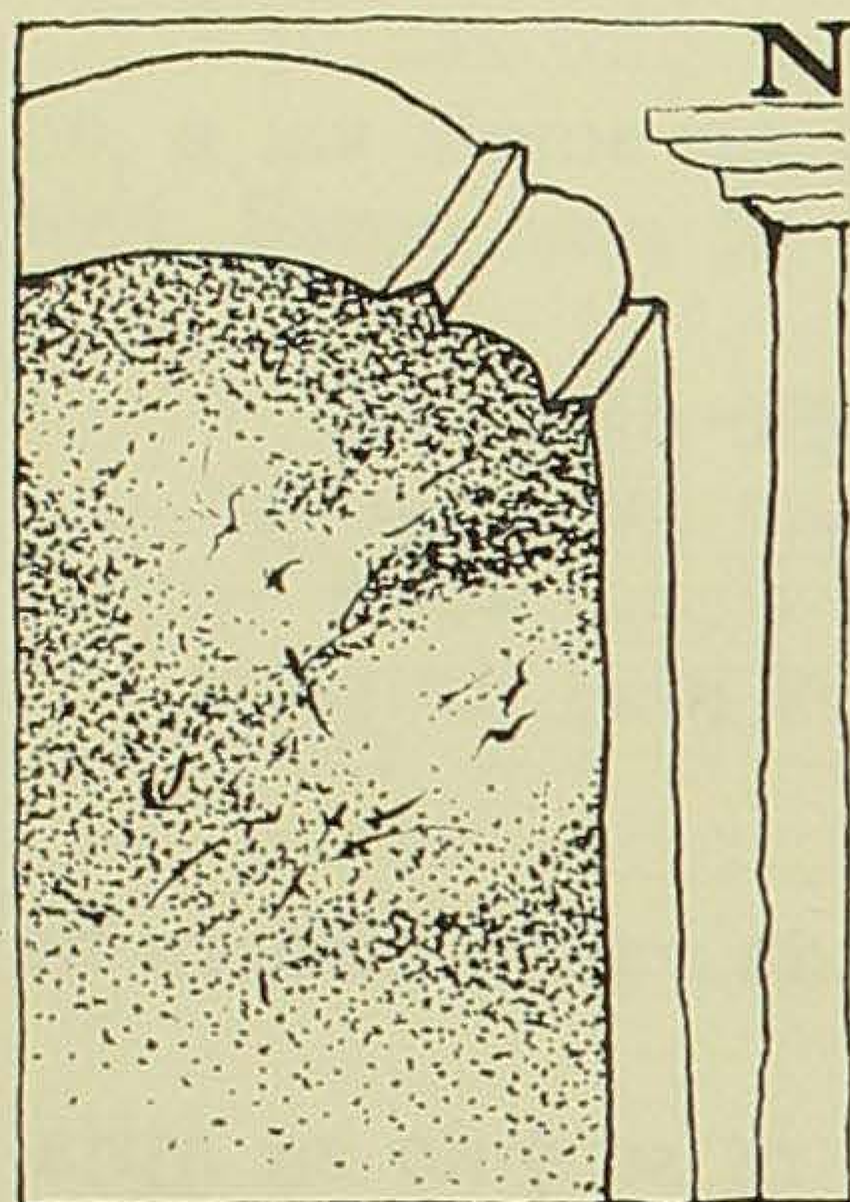
Ljudi bili jaki da je za pripovitku. A kako i ne bi bili jaki kad su žene rađale doklegod su mogle, pa šta je za život to ostane, a šta nije to Bog zavrimena primi. Žene su i' ličile, a doktor se zove kad će bolesnik već umrit, a i to samo čerez tog da ne bi bili okrivljeni za samrtnika.

Tako kad se čeljade struni, kad spadne mali trbu, zaokruži se korica kruva, namaže mašćom pa se na to namisti tinj od suknene krpe. Onda se ta kora krušca metne na dalak, tinj upali i kad se razgori onda se pokrije zemljanim lončićom. Korica se sva uvuče u lončić, a on se prilipi na dalak. Kad je vrime oko lončića se pritisne dalak i lončić sav niki odskoči. Sad se priko dalka i oko pojasa zavije suknena marama i tako dva dana pa je ličenje cigurno.

A bilo je i kojikake vračke, pa i tog da su izlegli malog vraga. Majka nam je pripovidala, kaže da ni ona to nije upamtila, al je bio taj adet da onoj koja divojkom rodi nataknu na glavu vinac od bilog luka. E, edna taka izlegla sebi malog vraga. A to se radi tako, da se izvreba kad crna kokoš snese prvo jaje, pa se to uzme pod pazuvo i nosi tako devet dana i noćivi. Onda iskoči mali nepro. Kućna čeljad nisu znala šta ona radi, al edne ponoći nagrnile na pendžere i na vrata salaša sve najlipče tice, a to bili sve vragovi, došli na krštenje izleženog malog vraga. I šta je divojka od njeg zaželila taj je sve uradio, a šta je na kraju š njom učinio to samo nji' dvoje znadu.

Valda se zato i kaže za čeljade koje svašta zna procunjat i dotirat za rukom, da je višt ko da ima malog vraga. Al bi dobro bilo da ga i ja imam, pa bi mu zapovidila da moj dida uvik ima u duvankesi duvana, u bokalu vina, a meni da svako jutro užari peć pa da možem grijat krste u zapećku čim ujtru ustanem iz kreveta.

Al to kadgod bilo, sad se spominjalo, pa valda nije ni bilo,

Na tromeđu između Gibarca, Prnjavora i Baćinaca bio komorski brest u Planini. Davno, davno sadio ga pudar. Tri puta ga presađivo. Nigde nije teo da raste. Kad ga treći put tu presadio, nabesio se, popljuvo ga. I da vidiš, bio da ga dvanajst momaka jedva obuvati. A kako ne bi bio velik, kad su vile igrale okolo njega.

I naša baba je imala divana š njima. Ona je bila glasovita vračara. Bila u bogatu kuću udata, nije to njoj bilo od nužde, na nevolju joj bilo. To bilo tako, na svetog Iliju grabljali njive i nju zavati vijor i nosio je pet šest njiva. Doneli je kući onesvešćenu, izgrecala se kroz draču i korov, tri četiri dana nije znala za sebe. I posle po nekoliko dana obamre, leži ko mrtva, ne zna divanit. Ja bila mala, pitam je, a ona kaže:

— To mene vile uču.

A ne daj Bože, tog učenja. Leži ko mrva, a sva bude modra ko šljiva. To dobrice sestrice istuku je, još tri četiri dana jedva lizi. Al ona samo se s otim borila. Oni u kući nisu to voleli. Bilo joj branito, zatvarali je u kuću, onda po nedelju dana ne jede. I di nije bila?! Na kraju isterali je iz kuće. Al za njom očo i čovek.

— Šta mogu, kad je ope' volem, — kaže.

Isterali i', ni parče kruva njim nisu dali, ni u šta da se obučeju, išli po kirija'. Al su se stari morali čuvati. U jesen kad se oberbi, pa se ona nabesi, sve vranjeve i pipe počupa, vino sve po podrumu. Dugo nije tela zaboravit kako su je isterali, a bila veseljačica i znala misit tisto i rizance ko malo koja žena. Bila tako otranita, al od vijora to druga žena. Ja čula od nje, taj vijor nik'o od tog bresta i ona upala među te što okolo igraju. Kako je ona njija pronašla to zna ona i Bog.

I nisu dugo išli po kirija'. U Planini bio bunar dubok, ne pamti se da ga je ko čistio, da je ko iz njega vode pio. Ona kaže čoveku, on očistio ga i izvadio ćupa i koršova sve puno zlata. A di je bio taj bunar, to posle ni on nije znao kazat.

— Nemoj, čoveče, ni da ga tražiš. Mene su dvanajst sestrica dobrica tri dana i tri noći belale dok su mi kazale, nemoj

da tebe belaju i jednu noć. Bićeš gadan, đorlav da ni kokoši neće tet balegat na tebe, a to još ne bi bilo najgorje, — tako mu kazala.

Imala tu moć, kad je tela ona je pomagala čeljadima. Dolazili danju i noću, al noću obično nije puštala nikog u kuću.

— Noć je, idite digod prinoćite.

Al jedared oko pola noći neko lupa u pendžer. A ti neće da noću, samo molu. Dvojica došli iz Planine.

— Šta oćete?

— Sudbinu da nam vračaš. Ništa drugo.

— Ništa drugo?

— Nama je dosta samo to.

Pustila ona njija.

— Stavite belege.

Dadu oni belege, ona naspe vode u lončić pa gleda.

— Deco, — kaže — krst na belegi, deco, ništa se ne vidi, deco, nećete bosi u krevet umreti.

A oni se smiju:

— Mi to znamo. Šta košta?

— Kad znate, za moj poso ništa, samo da vašim poslom ne dodžete ni u jednu kuću u ovom selu.

Oni se ope' nasmijali, ošli i nikad više ni se čulo za njija.

Jedan komšija čuvo selske kobile. Imo istom napravitu kuću, još nije bilo vrata ni pendžera, a njegove kobile imale ždrebad. Pred noć dodže on babi. Dan ranije digo se vijor, on se sklonio, a njegove kobile ko da su u brezdan zapale. Šta ćeju ždrebad brez kobila?! Čovek plače.

Ona imala kudelju, predu, to samo vuče i predu baci preko čeljadeta i tako baje.

— Ni te sramota — smije se — plačeš, a tvoje kobile sad ćedu da te tražu kod kuće.

Kad on ošo kobile idu kući pa vrištu, a ždrebad iz štale na avliju, pa na vrata u kuću i kroz pendžer na sokak pred kobile. Preskaču preko čoveka, a ni mu bilo ništa, nisu ga osakatili.

Jedared čovek dovezo ženu u lancima svezatu, a ja beži iz sobe. Bila sam mala.

— Babo, bi l' mi tela pomoći? Ne da se dalje, kad se nabesi gorja je od kurjaka. Bojim se da već ni lanci neće pomoći.

Moraš doć kad bude mlad mesec.

Ope' evo čoveka, plače. Baba sišla, baje joj, baje, a žena čisto ko drema. Baba kaže:

— Čoveče, ako neće bit bolje gorje joj neće bit.

Kako gorje?! Žena se smeje ko malo dite, pa:

— Čoveče, kaka je ovo šala s lanci?

Kad je bila dobre volje baba se uvek šalila s nama, obično počne ovako: kad zapalim lulu, nakrivim šešir, teram vo-

love kroz dolove, a kad tamo tri kurjaka kasaju, ja se pope na granu, grana se očenila , a ja bup! turom o zemlju, a kad ja tamo, nasrala pune gaće.

A kad nije tela da baje — bilo i tako — nek molu koliko njim volja, ona samo naopako priča: kad zalulim palu, našeširim krivu, teram, dolove kroz volove, a kad tamo tri kasa kurjaju, ja se pope na ćenu, ćena se odgrane, a ja bup! zemljom o tur, a kad ja tamo pune gaće naseri.

I onda se zna, baba ne vrača.

Pred smrt došla kod nas. Mi pitamo, bi l' nas naučila bajanju.

— Dico moja, to se nikog naučit ne može.

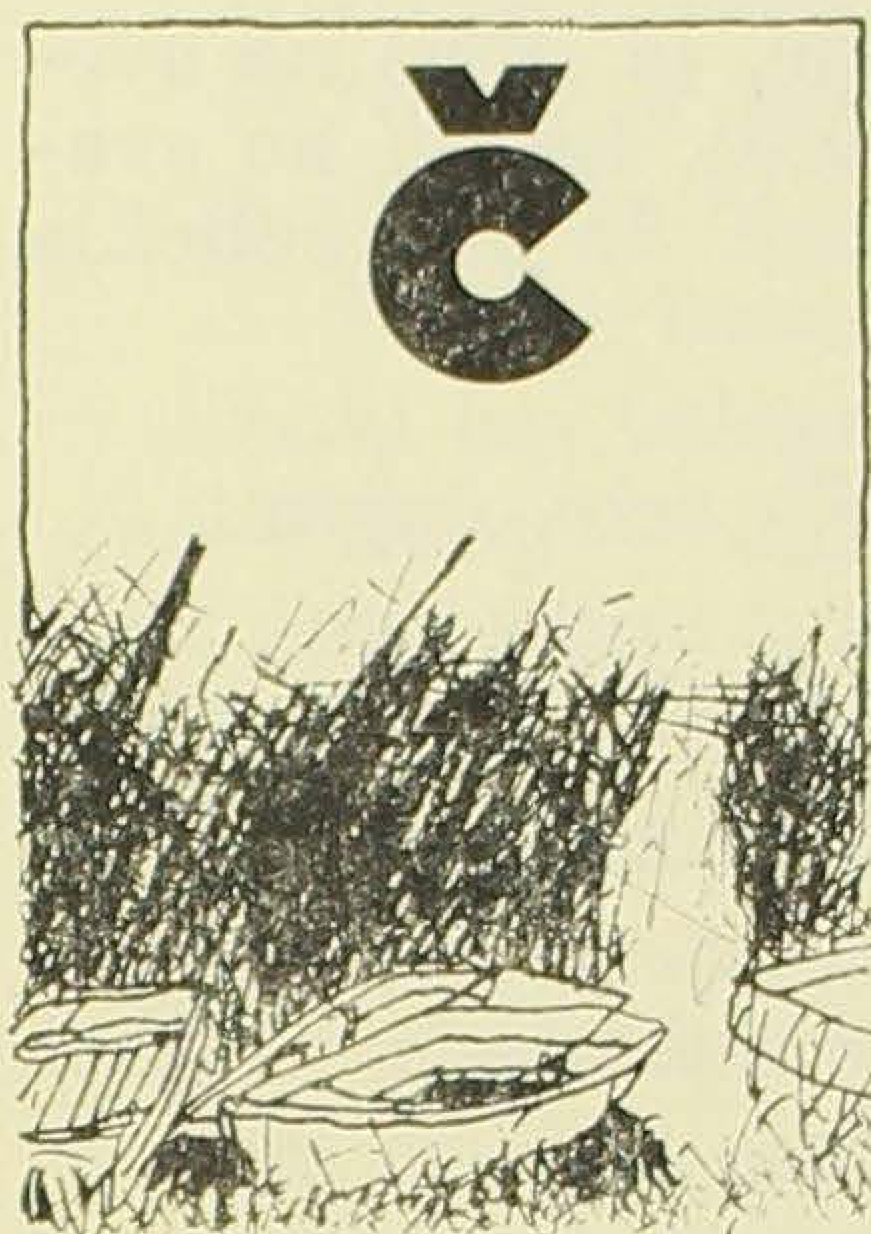
I ja baš bila tamo kad je umirala. Podne, ja izišla na zvono, a iza slame na guvnu igra kolo, samo vozi. Igraju ko svatovi. Samo sam to vid'la — imali kozje noge. Ja sva pobelila ko zid.

— Juj, juj! — pala onesvešćena.

Niko u kući me nije čuo. Kad sam došla sebi, čujem:

— Baba umrla.

Odigrali babi kolo brez gajdaša.

Čovik i žena, cilog života služili po salaši. Imali sedam sinova, prvo i poslidnje tecivo. Tri starija i tri mlada poslušni i gazdi ponizni, a sridnji ko hrčak, svakom skače u kob.

— Ti triba da si ko golub, — kaže otac — tri brata da su ti ko desno, tri brata ko livo krilo, a ti ispo ko prcov: samo bodeš. Na koga si se umetnio, kad nikog takog u familiji ne pamtimo.

I izdili mu ime Prcov. A on stane na prste gazdinim sinovima, namigiva na gazdine ćeri, pa ni brigeša što mu otac čerez tog često moro prija vrimena minjat gazdu. I braća ga gledaje popriko, ni mater ga baš ne blagosiva. Jedino mu mâjka, očeva mater, držala stranu. I samo ga ona zvala imenom, a za sve druge je bio Prcov.

U to vrime ni' se katanovalo ko sad, već se u katane vaćalo vrbovkom. Al na dvanejst lita! Iđe stražmeštar, nosi kesu novaca, za njim banda svira, pije se, 'ide se, a koji momak od stražmeštera primi piće i novce tim već i katanska šepica na glavi. I zbogom kućo, zbogom familijo, na dvanejst lita! Vidu ga ako za toliko vrimena u katanama ostane živ, a najčešće se ti nisu vraćali kući, makar i ne poginili u kakom ratu.

Kad je došlo njegovo vrime i Prcov na vrbovki zaradio katansku šepicu. Pije on, prati se dok je trajala vrbovka, a braći i ocu baš nije žavo što će se rastat š njim, al posli vrbovke Prcova nije bilo u katanama, a nije se vratio ni kući — nesto mu trag.

A kroz niko vrime puko glas: u okolišu haraje bećari, niko njim ne mož stat na put, a vodi i' momčina što na glavi nosi izvrnutu katansku šepicu. U to vrime od prolića do sniga josag bio po atovima. I samo se čuje: tu su bećari otirali marvu, tamo su otirali ovce, onamo su otirali konje, ovaj barunski kaštel orobili, onog grofa svatove očistili od zlata i dragog kamenja, a niko se ne smi usprotivit kad ugleda onog sa izvrnutom katanskom šepicom.

U trag njim uć ne mož, kamol i' uvatit, kad oni sirotinji dilu i di je po kolibama nevolja tu već i pomažu. U gospodu i pandure ušo strâ, sirotinji počelo granjivat. Daklem, dokle je to

trajalo dokle nije, jedne zime umre Prcovljeva mâjka. U to vrime po pustarama nije bilo groblja, pa se mrtac nosio u varoš. Ta zima bila suva, pa će otac i najstariji sin na koli' nosit mrtvo tilo. Gazda njim pozajmio nika stara kola i rđavog konjička. Skrpili od stari' dasaka malo mrtačkog kovčega, natovarili na kola i krenili rano ujtru, da po tim rđavim putu zavrimena stignu do pope i do grobljara. A još se digla i nika gusta magla, ta sve do vrata.

Jedva su se po čačku otkondrljali malo dalje od salaša kad iz magle jevo nikog nepoznatog u gaćama i kožuvu, al na čudo dobrom konju.

— Kud bogda, ljudi? Ne bojite se vi bećara?!

— Šta bi se bojali kad nosimo mrca? A baš da ga i ne nosimo, čerez čega bi se bojali kad nama mož samo dat, a oduzet ni Bog, kad smo puka sirotinja.

— Samo pitam — onaj se ko malo nasmijo i odjaši u maglu, nesto u mračku ko vilenjak.

Zemlja se smrzla, onaj oštri i zavrvasti čačak točkove sve zbaca i zakovrće, pa više mile neg što iđu, al kad su prišli prvi do' njeva kola najedared ko da je pono vatreni vijar.

A šta se to tako iznenada desilo? Ništa drugo, već kad će oni prić ćuprijicu na dolu, a s onu stranu trske dvadesetak momčina na konjima kake triba tražit, svi obučeni ko onaj što i' je pito ne boju l' se bećara. Baći i sinu kosa sve raste pod šepicom, pa kad su počeli udarat konjička kola samo proletila bećarima isprid nosa i uju! Najedared zaboravili, da se ne boju bećara.

S počela ga tukli, malo posli konjička ne mož zaustavit, poplašio se i biži priko atara. Kad na livo kad na desno kola se naere, — ta sad će se privrnit — al konj ko bisan, kad jedared ovi na koli' samo oste kako su nuz nji' provijarale gaće i momak već dojašio do njevog vranca. Uvatio ga za grivu, nagnio mu se na uvo i njev konj stao, miran ko jagnje. U to dojašili i drugi, al ko dolazi sa suprotne strane?! Niko drugi, već ko da je iz magle niko, prid rudom stoji čilaš lip da lipčeg poželit ne mož, a njemu urasto u sedlo momčina sa naopako izvrnutom katanskom šepicom. Čini se ne gleda već bode očima. A šta još drži isprid sebe?! Ništa drugo već položio popriko isprid sedla njev mrtački kovčeg.

Kad su baćo i sin to ugledali, najedared njim postalo i vruće i ladno, pa ni maknit se, ni rič progovorit. Nit vidu, nit čuju, a onaj s katanskom šepicom će na bećara što je zaustavio konjička:

— Hej, nisu se ova dvojca valjda uplašili?!

— O tako čem nemoj ni klapit — veli onaj, a sve namigiva. — Konj njim se poplašio, jel se siroma bojo bubataka što je izgubio mrca, pa je zato bižo.

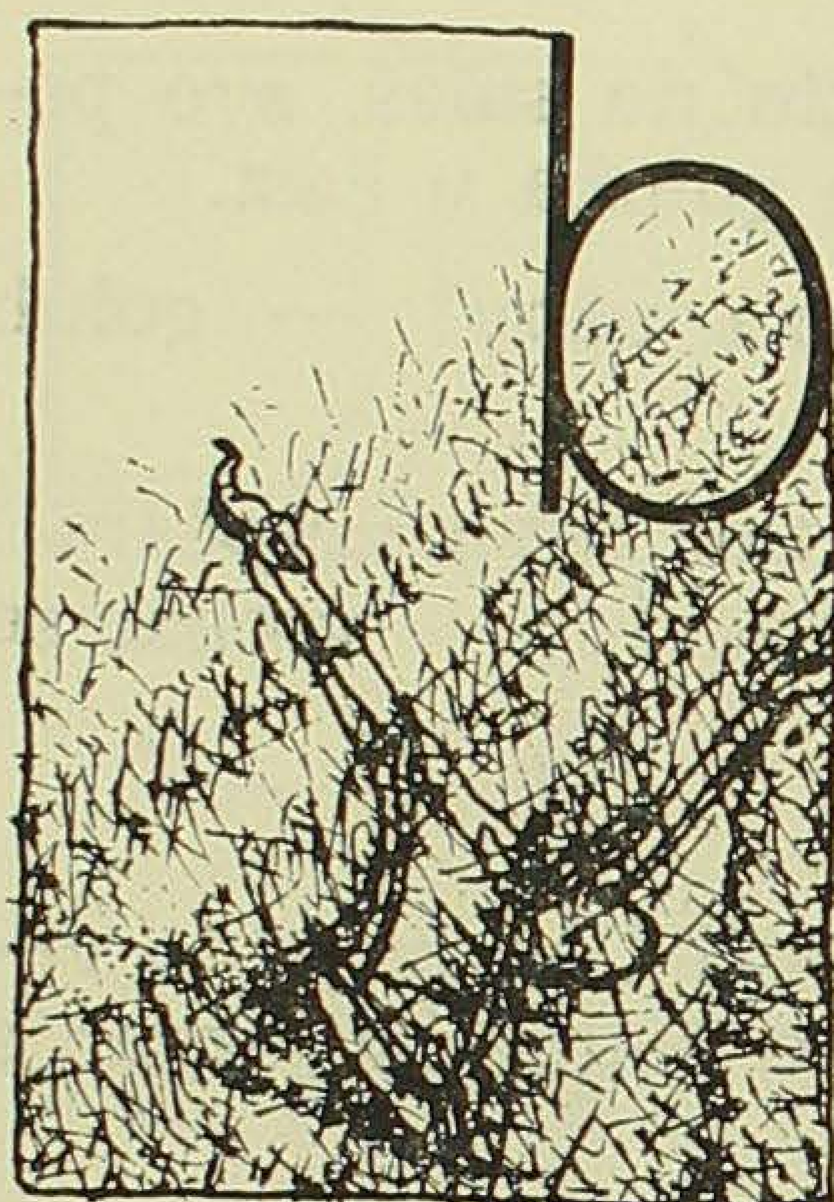
— O, o, o, da je njemu Bog davo pameti on bi znavo da se mojoj mâjki ni mrtvoj ne mož ništa desit dok sam ja živ — kaže onaj i sotim mrca lipo spušti u kola.

A ispod šepice izvadio kesu dukata, pa matorom u krilo:

— Polak na kriptu, polak na poduše, nek se znade i nek se pripovida kako je Prcov ispratio mâjku na onaj svit.

Kad su ona dvojca na koli' došli malo sebi, a oko nji' samo gusta magla. Nestali bećari ko da i' zemlja progutala.

Dobro iđe dućan

ili dvoje stariji čeljadi. Jedared došli do malo novaca, pa žena kaže didi, iće kupit njozi jedno ruvo od satina el crnog cica, da ima ako bude digod mrca.

— Pa što ti drago, iđi, — čovik se ne protivi.

U dućanu nji' dvojca sami, dućandžija i njegova kalfa. Oma oni prid nju:

— Nane, šta želite?

Kaže ona:

— Volila bi jedno ruvo, ako imate, od satina.

— E, nane, to baš nemamo.

— A imate l' onda crnog cica?

— Nemamo ni to.

— Dobro, a imate l' barem žutog postava didi za gaće?

— Sad baš ni to nemamo.

A majka sirota počela sklapat ruke:

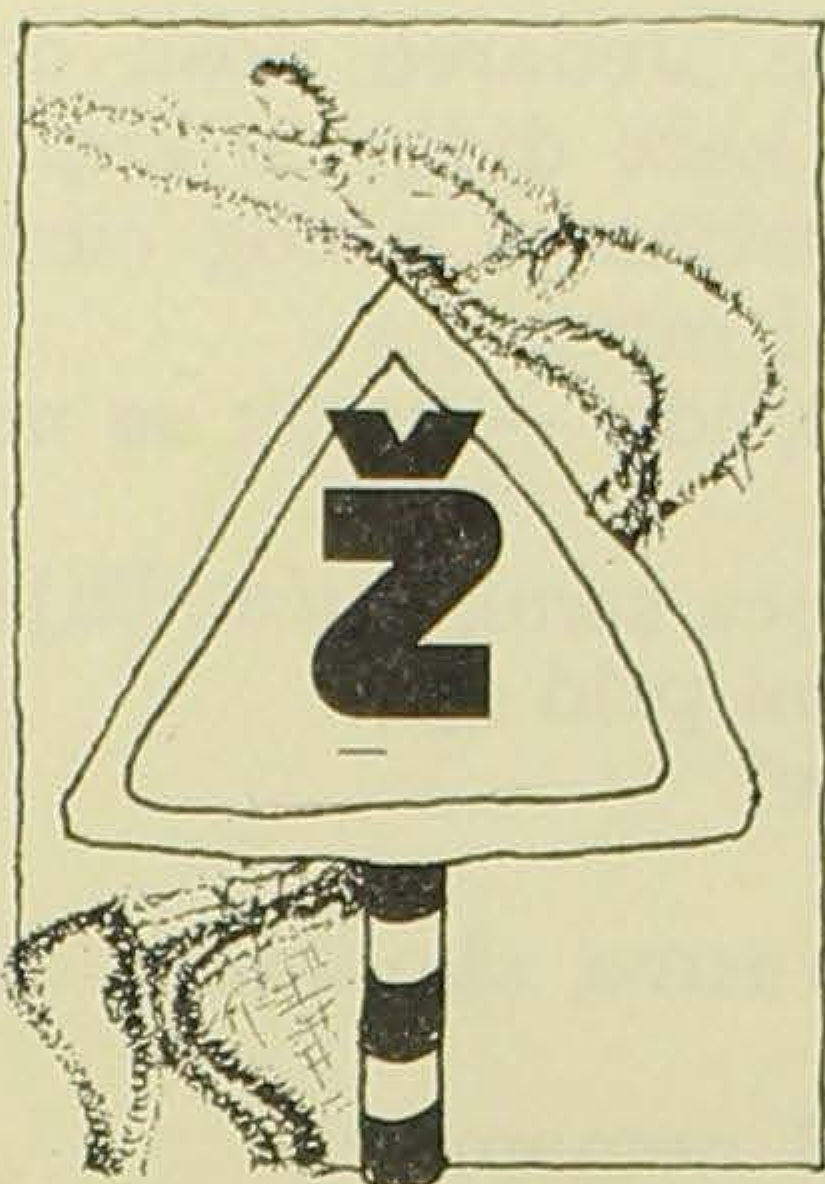
— Pa znam, ljudi, šta vi onda prodajete, majkuša mu na grane?!

E, na to se dućandžija već rasrdio, pa lane:

— Magaraca!

Majka njemu ko rođenim ditetu:

— Pa nemojte se srdit: dobro vaš dućan iđe, kad vidim da su samo još dva ostala.

eniće se vrebac, doletio na salaš, sve poskakiva po striji, zove goluba u čast.

— A šta će bit za užnu? — golub oće da zna.

— Zvao sam sve tice osim vrepčara i švrake, niko me nije ispovido — vrebac se ko uvridio.

A golub zavrkuče:

— Šta si se uspuvo?! Ova moja je velika promizgivalica, ne želim baljezganja u svatovima.

Kad je vrebac to čuo, narebusio se ko da se pućkom rodio, naduo voljicu ko da mu torba izrasla pod vratom, pa se izbekario:

— E, baš bi volio vidit ko će mojoj svatovskoj užni naći zamire!

— Dobro, dobro, al gukni već jedared šta ćeš spremit.

— Zlatne proje!

— Ićemo, ićemo — golubica skače s jaji.

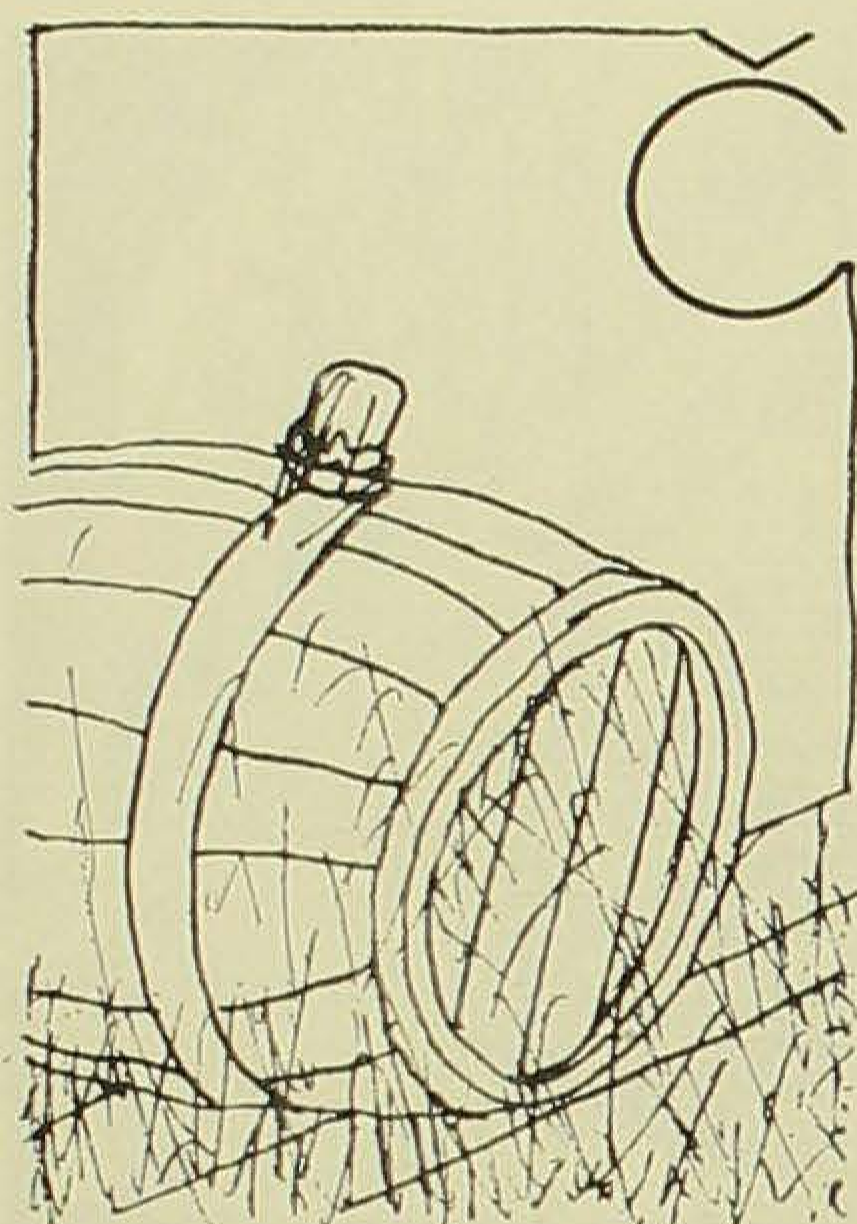
Uzvrtila se ko da ima pundrava u turu, pa goluba sve ćuška da kreću, a dok se ona tako vrtila švraka sleti s grane, pa se prikrala do gnjizda. Kad se golub jedared obazro, a u gnjizdu prazne lupinje. On u dreku:

— Ko je ispio naša jaja?!

A švraka već opet na grani, pa se otud odaziva:

— Ta ja! Nazdravljala sam vam na zlatnu proju.

Zec s lisicinim repom

Čopor kurjakova došo već na kraj šume, a danima ništa da dođe pod zub. Jedan mlad će:

— Da tisnemo u selo, u kaki ovčinjak.

— E, moj sinko, — jedan mator će — u selu su ljudi, imadu niku gvozdenu batinu, pa kad iz nje pljunu vatru a naša koža kome ko sito kome ko rašeto. Bolje tu ulovit hrčka neg u selu tražit ovcu. To je stari kurjački zakon.

On to kazo, a iz strnjike đipi ništa što nije hrčak, al nije ni ovca. Kad kurje pogledali, a razorom praši mator zekonja.

— Za njim, makar na tom nema slanine ni za lik.

I već će ga opkolit, al zekonja zaševelja ’vamo pa tamo i jedared samo protrčo kroz noge baš onom matorom. I samo mu pokaže:

— Evo tebi očin, ne zečija koža!

Oni će opet za njim, al on uvatio stazu pa će upravo u selo. Što će pobić, pak, nek pobigne, al kad su bolje pogledali, a iza zeke vijara lisičin rep. Ne rep, repanda. Kad bi ga imali, ni zečiji barjak ne bi bio lipči.

Kurjakovi zinili, a onaj matori poviče:

— Tako ti Boga i svi’ njegovi’ svetaca, stani! Nećemo ti ništa, samo da nam kažeš štogod.

— Tvrda vira?

— Najtvrđa i to kurjačija.

Zekonja onda zasto, sio na dvi stražnje noge, a pridnjima raščešljava repandu, pa još vrvom i njušku tare.

— Tako ti Boga i svi’ njegovi, svetaca, zekonjo, je l’ to sad baš tvoj rep?

— A da čiji bi bio kad iz mene raste?

— Pa otkale tebi taki rep?

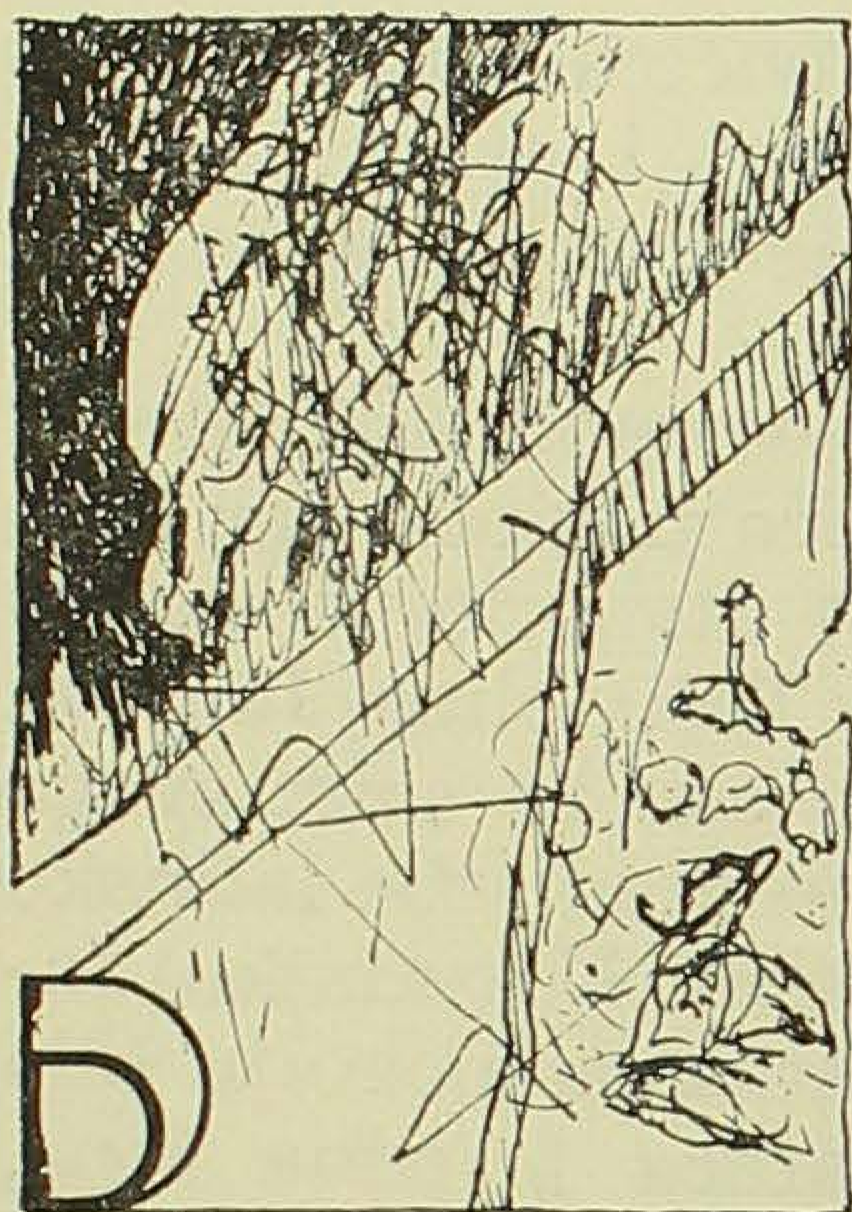
A zeko njemu:

— Moj ujo kurjo, matoriji si neg ja, a zalud si naslago tolike godine, kad ni to ne znaš.

— Zašto bi te pito, da znam?

— E, onda znaj: taki ko što si ti meni su već toliko puti probali stat na onaj moj zečiji repić, da mi je od bižanja izrasla ova lisicina repanda. A da nije, moj ujo kurjo, ne bi ja ni tebi živom protrčo kroz noge.

Nasredin odža i Janjevci

oša Nasredin odža u Žabicu i zateko mlogo čobane, koji su svoje stada plandovali. E, jedan čoban je imao svoje stado pod jedno drvo de su ovce plandovali. Nasredin odža kaže:

— Ajde da polafimo malo.

— Da polafimo.

— Kakvaj vi je bija berićet ovu godinu?

— Golem.

— Šta je to golem? U moje selo ima jedna glavica kupus de bi sve vaše ovce mogli da planduju pot taj kupus.

Nije prošlo ni nekoliko minuta čulo se je kako gočevi udaraju, u Janjevu je bila svadba. Nasredin pita:

— Što je to ovoliko lupanje u Janjevu?

A čobanin mu je reka:

— Gradiju kacu za tvoj kupus.

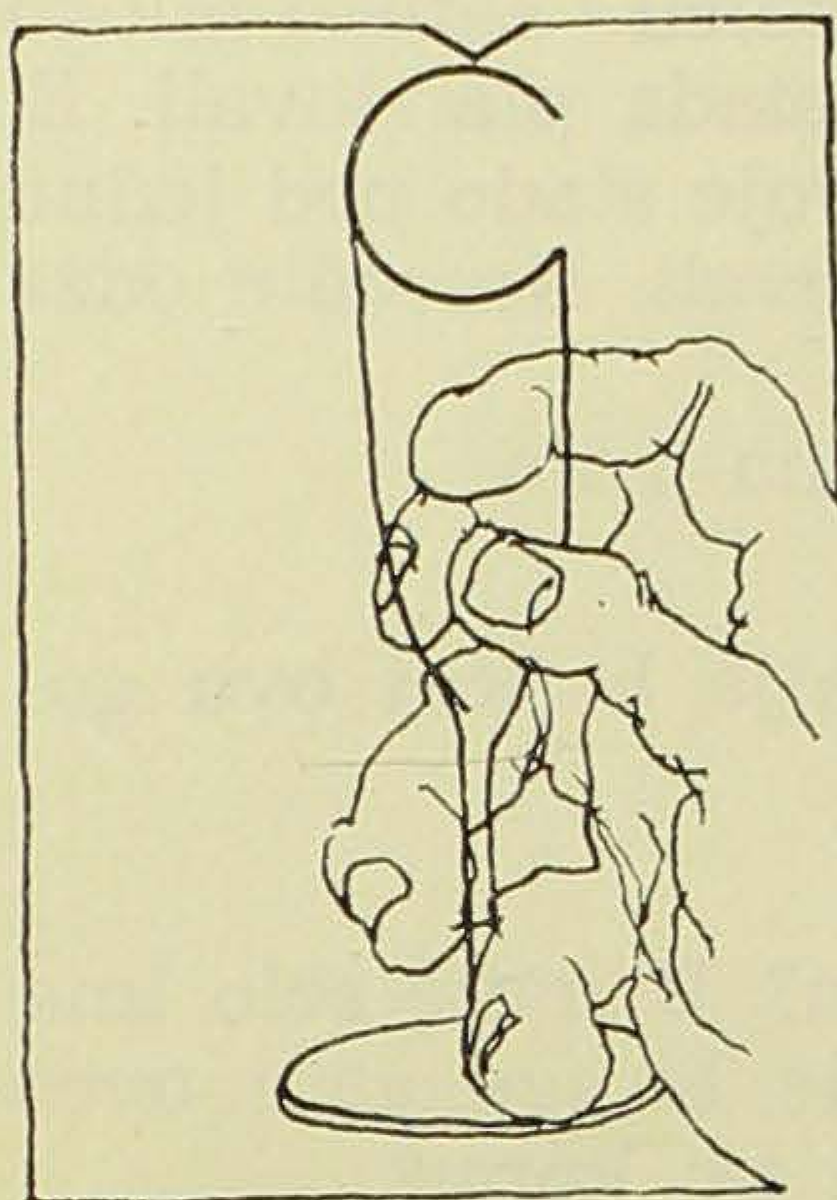
Videja Nasredin da su ga Janjevci nasamarili, onda pita:

— Ima li što u Janjevo da se kupi za četiri pare, da se najedeš i opet za iste pare da prodaš tu stvar?

Čobani mu rekli:

— Kupi škembe za četiri pare, pojeđi to što imaš u škembe i opet za četiri pare možeš da prodaš škembe.

Kako je nastalo novo Janjevo

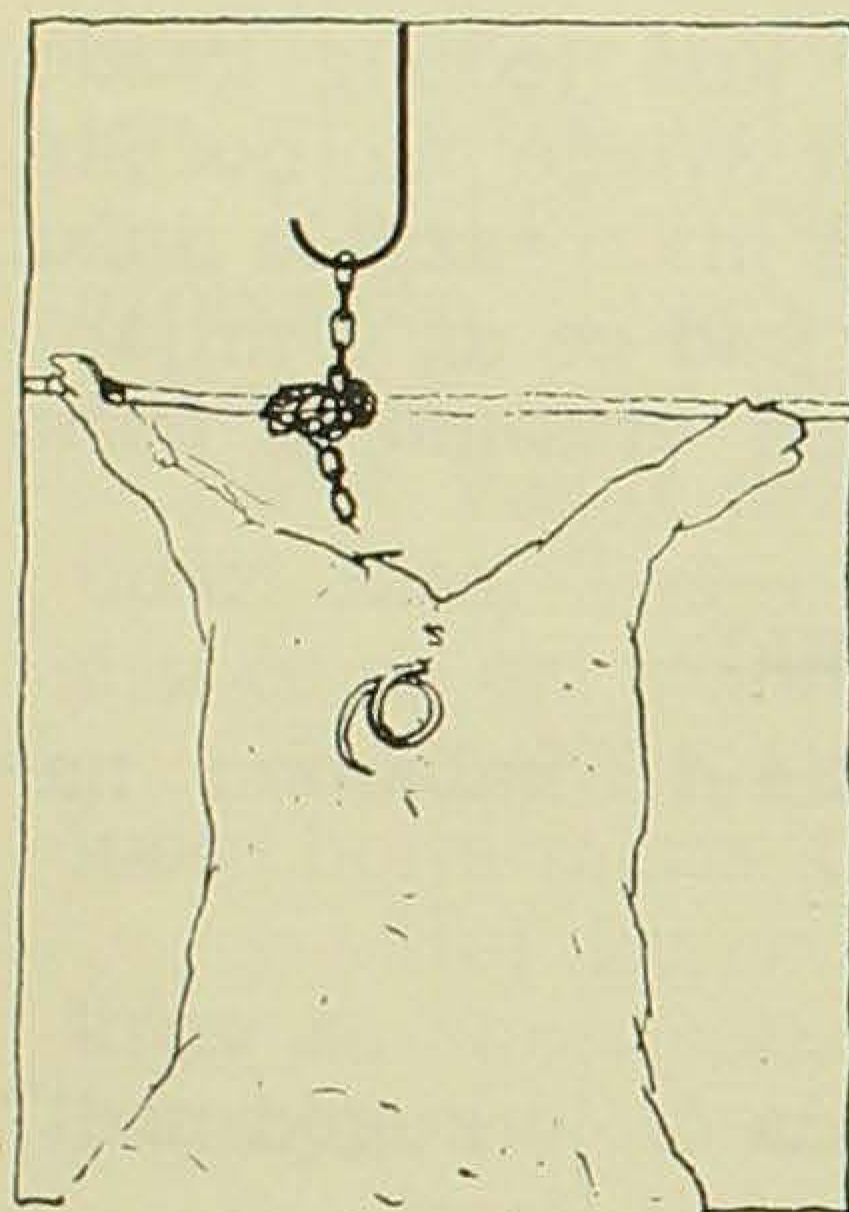
uo sam od pokojnog Tončeta Paške Gečević, koji živeo osamdeset i osam godina, predaju o tome kako je nastalo novo Janjevo.

Kada iljadu tristo osamdesetdevet godine je od Miloša Obilića poginuo car Murat, njegov sin Bajazit utaborio se sa velikom vojskom u selu Teču blizu Janjeva kilometar i po. Kad je čuo za smrt svoga oca, Bajazit sve što našo pred sebe latinsko i kavursko sve je poklao. U rudniku Janjevo za vreme tog strašnog pokolja bila pored nekoliko muškaraca i jedna žena, koja se zvala Janja.

Oni su se skrili u galerijama i tako su svoje glave spasili. E, po toj Janji nastalo je novo Janjevo.

Ne su ga zaklali i onda su ga nazvali Janja Nedokoljka.

Srce i kesa

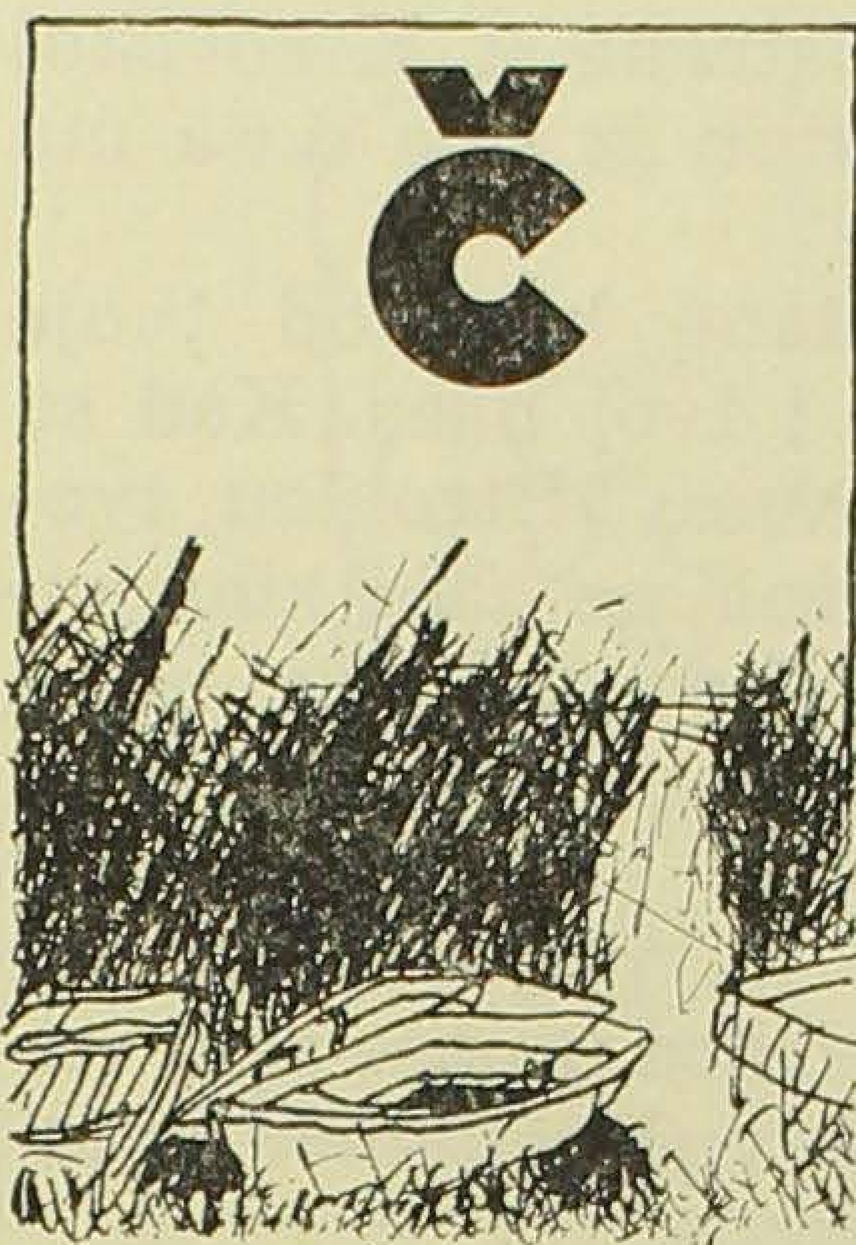
edan duma je bio sa strane u Kosovskoj Mitrovici. Jedan priljatelj iz sela doša mu i reka:

— Ja sam ove dane bio kod tvoje stare tote, tamo je bio i tvoj baca. Kad su čuli će da idem u Kosovsku Mitrovicu, tvoja tota plače: pet godina ne sam sina videla. A baca ti kaže, kao da više ne si njijan.

A duma kaže:

— E, njijan sam ja, njijan, srce me vuče tamo i ona avaja ostra u naše selo vuče me tamo, a kesa me vuče ovamo. E, tako da kažeš, i sos zdravlje.

Čoban, svinjar i čurčija

Čoban i svinjar služili kod jednog gazde. Jedared utirali ovce i svinje na noćište, pa će otić u mijanu, da malo razgale dušu. Čoban povede i kera i kad će uć u mijanu on kabanicu ostavi prid vratima, a pulin oma legne na nju.

Mijandžija će zapitat:

— Kako smiš ostavit kabanicu napolju?

— Čuva je pulin.

— A ne bojiš se, da će je kogod uzet?

Čoban digo batinu:

— Nek samo proba, taki se još nije rodio koji bi je uzo od mog pulina.

U mijani puno svita, pa se tamo zateko i jedan čurčija, onaki jači majstor što se vaća zubima za vitar, pravi se mudar. I on će se uplest u razgovor.

— Čobane, — kaže — nije to ništa. Što ja imam u kući, to je ker. Od njeg niko živ neće uć ni u moju avliju, ako ga ja ne puštim.

Al na to će se umišat i svinjar.

— Majstore, svaki je u svom poslu najpametniji. Berbera fali laka ruka, mijandžiju dobra pića, a čurčiju kožuvi i opaklije, ne kerovi. Znaš, s kerovima smo odrasli mi.

Kad se počelo mora se i završit, pa rič po rič i na kraju oklada. Čoban i svinjar se oklade s čurčijom u sto dukata, da će uć, pa i izać iz njegove kuće, a njegov ker neće ni lanit ni začavkat.

Čurčija pristo drage volje, pa se prsi:

— Skrojiće on vama gaće, al i kože.

A ovi njemu:

— Tvoja žena će to moždar i povirovat, a ti pripazi da on ne slomije i zube.

Sačekali veče i mrakom odeše do čurčijine kuće. Al neće ulazit sa sokaka, zaišli iza kuća, pa će odastrag priko bašče. Al kad tamo, a čurčije još radu. Uskoro će vašar, pa spremaju espap do kasno, dan njim kratak.

— Šta ćemo sad? — svinjar će.

A čoban:

— Unutra nećemo dok ne poligaju. Ajđemo dotle u komšijsku kuću, tamo gori svića, moždar ćemo se domognit kake večerice, jel ja sam niki ogladnio.

Kad oni u kuću, a tamo mrtac, kod njeg goru mrtačke sviće, a kućna čeljad sva pozaspavala. Prid pećom na banku somun kruva, ćupica skorupa i džačić or'a.

Čoban i svinjar neće nikog budit, al neće ni prostit kruvu, skorupu i orasima. Uzeli sve, a svinjar se trgo:

— Čuj ti kume, moždar su to spremili mrtavcu za drugi svit.

— Kume, moždar i jesu, — i čobanu se to čini tako — al i ja sam već naoštrio zube na kruv sa skorupom. Neg znaš šta, da mi večeru podilimo s mrtavcom.

— Vidiš, vidiš, to nikom ne mož bit nepravo.

I podigli mrca, lipo ga naerili, sva usta mu namazali sa skorupom, u jednu ruku tutnili krišku kruva, a drugu or'a i kako došli tako očli.

Put vodio priko groblja i baš kad su bili međ kriptama udari kiša. Tamo bila jedna nova grobnica, pa još prazna. U nju će se oni sklonit od kiše.

Kako došla kiša tako naglo i pristala, pa će oni krećat na kako bolje misto di će večerat, al svinjar kaže:

— Hej kume, al ja ogladnio na jači zalogaj neg što je kruv sa skorupom. Kako bi bilo, da ti doneseš jednog dobrog jaganjca, pa ćemo ga odrt i ispeć.

— Imaš ti pravo, — čoban pristaje — dok čurčijini ne poligaje i kalfe ne odu kući, mi ćemo se lipo počastit.

Kad je osto sam, svinjar će od zabave dilit orase, pa broji:

— Jedan meni — jedan tebi. Jedan meni — jedan tebi.

Ko zna zašto i kako, al kantor se digod zadržo, pa naišo tudan. Kad je čuo kako svinjar broji on se prikrstio, al triput, pa kaže:

— To kaka duša nema mira, kad divani u grobu. Iđem ja kazat popi, pa nek dođe i grobnicu posveti, svetom vodom poškropi.

Kad očo kod pope, a onog bol'le noge i kaže:

— Ja ić ne možem.

A kantor bio ljudina, pa veli:

— Pak. Gospodine, ako ne možete ić, ja ću vas odnet. Kako bilo da bilo, krštenoj duši se mora nać mira na ovom svitu.

I uzo on njeg na leđa, nosi ga doče ko da je dite i srićno ga donese do grobnice. Dogodilo se da je i čobanu i kantoru ime bilo Ive. Svinjar čuo da je kogod došo, pa mislio da je to čoban i poviče iz grobnice:

— Ive, jesi l' ga dono?

Kantor mislio da to njeg pita, pa odgovori:

— Jesam, jesam.

— Dobro, ti si ga dono, a ja ću ga odrit i ispeć.

Kad je popo to čuo, noge ga nisu više bol'le. Skoči s kantorovi' leđa i biž! On naprid, kantor za njim, pa se krsti:

— Bože, Bože, nije to kršćena duša što mira nema, to je nečisti du', kad sam vas ja dono, da ga vi, gospodine, posvetite a on oće da vas odere i ispeče.

Ovi pobigli na jednu stranu a čoban s druge strane dono jaganjca. Sad ga nji' dvojca ispekli, sve ga skorupom mazali i navečerali se carski i još ostalo mesa za čobanovog i čurčijinog kera, da se slade tri dana.

Opet će oni u čurčijinu kuću, pa nisu bili ni u po' bašče, a ker već njuška oko tarabe i maše repom. Kako ne bi nanjušio pečenicu, kad je još mlaka, a skorupom mazana, da se bolje kliza kroz grlo.

Čoban izvuko iz gaća ugaćnjak, vezo na njeg komadinu pečenice, pa je spuštio s onu stranu taraba u avliju. Ker će je zgrabit, a čoban je trgne.

— Brajko moj, ovakom pečenicom te gazda nije mazio. Triba to i zaslužit.

Tako trza par puta, a uvik višlje i višlje i gadžo jedared priskoči za njom. A čoban se nasmije:

— Brajko moj, još nisi zaslužio.

I baci pečenicu čak u kraj bašče. Ker tamo, a nji' dvojca priko taraba u avliju. Srično se domogli već i kućni' vrata, a svinjaru se štogod dalo na smij.

— Koji te vrag tira, da se smiješ? — čoban će.

— A kako se ne bi smijo, kad će ker po'isti i tvoj ugaćnjak, pa ćeš gaće izgubit u kući.

— Barem bi čurčija imo znak, da smo ga u snu obašli.

Čurčija se uzdo u kera, pa kućna vrata nije ni zaključavo. Ova dvojca lipo ušli i mislu se; kako će kuće gazdi dat na znanje, da su mu bili u kući.

U prvoj sobi spavo on sa čurčinîcom u jednom krevetu. Lito bilo vruće, pa spavaje otkriveni u dugačkim košuljama. Čoban već zna šta će, pa šaplje svinjaru:

— Ne znaš šta ćemo?

— Ne.

— E, onda samo gledaj.

Ono dvoje leže okrenuti leđima, da ne hrču jedno drugom u uvo. Čoban zadigo s leđa jednu košulju, zadigo drugu, pa na krstima povezo u tri čvora.

U drugoj sobi spavo šegrt. Valda se od vrućine privrćo pa spava potrbuške.

— Šta ćemo š njim? — čoban će.

A svinjar:

— Daj tu tvoju vrulu iz torbe. Oklada će ti donet, ako ćeš i pozlaćenu.

I lipo šegrtu zadoda vrulu u dupe. Svršili poso i sotim odeše, al sad kroz kapiju na sokak. Ne bi marili, da i' čurčija oma vidi.

Sutradan ujtru čurčijine kalfe došli na poso, a majstor i majstorica još u krevetu, makar je ona običavala da i' svako jutro dočeka već sa gotovim ručkom. Ne izlazu iz sobe, al majstor boguje:

— Odriši me već jedared, ne misliš valda, da ću do smrti bit svezan s tobom?

A majstorica:

— Nek te driši onaj ko te svezo. A možeš i ti. Ne misliš valda, da ja želim bit svezana s tobom?

Pa ded kako se svađaje i svađaje, samo bi da se razdriše jedno od drugog.

Kalfe ne smidu u sobu, moždar su ono dvoje goli, kad je vrime tako vruće, pa će jedan:

— Šta tu sad pametan čovik mož uradit?

— Čovik ništa, tu samo popo mož pomoć, ako ima pomoći — drugi će.

A treći:

— Daborme, kad se ovi rastaju.

I otrču popi:

— Gospodine, dođite, al oma. Kod nas kuća gori od grija. majstor i majstorica bi da i' razvinčate.

A popo se rasrdio:

— Otkaleg vam je to palo na pamet?! Uvik su živili u slogi i blagosovu, to barem znam kad i' ja ispovidam.

— Pa nismo ni mi ludi ni gluvi. Majstorica nas nije dočekala s njezinom kuljom ko obično, a i jedno i drugo sam viče: odriši me, odriši me.

Al popi se ne ide. Kako je tu noć bižo s groblja noge ga još više bolu, pa skrući:

— Dosta je ćoravog divana. Ja ić neću, a nemam ni zašto. Kažite njim, od razvinčavanja nema ništa. Koga ja jedared prid otarom i prid Bogom svežem, tog samo smrt mož razdrišit. Majka crkva nije njev vašar.

A u čurčijinoj kući usto već i šegrt, pa kvrca na vrata.

— Majstorice, oću l' ja danas ložit vatru? Kalfe već čekaje ručak.

A ona otaleg ko bisna:

— Šta pitaš, kad čuješ kako se ja ode mordavim s tim tvojim majstorom? I ne čekaj me, pristavi kulju.

Ka' će šegrt palit vatru, a ogriv mokar pa nikako da progori. On će duvat da proplamta pa kako duše, a vrula odastrag svira.

Majstorici je još samo taj pivac tribo u čelo, pa zaskiči ko da je stala na žeravu:

— Kera te odnela, mi ode ne znamo kako ćemo se kurtalisat jedno od drugogo, a tebi je do svirke?! Čekaj, čekaj, samo da ustanem, počupaću ti uši s kosom zajedno.

Ni šegrtu nije tribalo drugo, skoči od vatre pa biž, a što brže trči vrula sve većma svira. On iz kuće, čoban i svinjar u kuću, pa poviču onako čobanski i svinjarski grlato:

— Oho, izgleda ode su nam zdravo radi kad nas dočekivaje sa svirkom. Ko bi mislio, da će se majstor tako radovat što smo ga svezali š njegovom ženom?

I uđu, pa kako sinoć svezali tako sad razdrišu ono dvoje i majstoru:

— Čurčijo, novce na sunce.

On baš broji novce, a kalfe se vratile od pope, pa će:

— Majstore, popo nije tio da vas razdriši.

A ovaj ko pokisnut:

— Šta me ima on drišit, kad su mi ova dvojca odrišili kesu s dukatima. Sav komšiluk će mi se smijat.

Čoban će ga tišit:

— Ne boj se, neće, jel ako Bog oće ko što mi oćemo, ni komšija ti neće bolje proć.

I oma odeše kod mrca, a tamo od stra' da prisvisnu kad su ustali. Vidu, njev mrtac usto pa 'ide sa skorupom kruva i ora'. Niko nije smio blizo, pa i oni otrčali popi.

— Gospodine, dok smo spavali naš mrtac usto, evo ga di 'ide tako, da se sav uprcko od skorupa. Mora da je praznu ćupicu sakrio digod, a od somuna kruva još svega jedna kriška mu u ruki i od džačića ora' još svega dva-tri. Živ nije po'io toliko ni za nedilju dana.

— Pa šta bi vi tili od mene?! — popi dozlogrdila ta noć i to jutro.

— Gospodine, da dođete oma i poškropite ga svetom vodom, pa da se smiri na drugom svitu. Ako ga ne posvetite, kako se noćos latio, taj će nam po'ist i kosu s glave.

Kad je to čuo, popu opet ne bolu noge, skočio pa gotovo da pcuje.

— Vraga i vražiju mater ću ja ić škropit svetom vodom, pa da me i taj vaš odere i ispeče, ko što me je noćos tio onaj u groblju.

Neće popo doć ni na saranu, nek takog mrca prati i opivava ko ne zna šta je to imati posla s nečistima.

Čeljad pokunjena od pope, a čoban i svinjar u kuću.

— Ljudi božiji, šta ste se dali u nevolju? — čoban njima. — Samo nam izbrojte sto dukata, a moj komorat će uredit mrca, da vam se s onog svita ni javit neće.

— Daćemo, kako da nećemo, još ćete bit prvi ljudi na podušama, samo da naš mrtac bude miran na drugom svitu.

Svinjar onda:

— Novce na sunce i svi iz mrtačke sobe napolje.

Kad je osto sam on poćo pucat s bičom, pa viče:

— Svi mrtvi u grob, a nečisti u vitar! Svi mrtvi u grob. a nečisti u vitar!

Lego mrca u kovčeg, usta mu otro, a kruv i orase sakrio u torbu. I dok je to radio, mrnđo i brnđo štogod prominjenim glasom. Malo čeko, p' onda vikne:

— Možte uć slobodno. Nečiste sam istiro, a mrtac će imat pokoj vični.

Čoban će onda:

— Ej, kume, a je l' teško išlo?

A svinjar:

— Pravo da kažem moglo je bit nevolje, da se nisam pogodio š njim. Molio me, da još samo mož po'ist tu krišku kruva s orasima i da obliže sav skorup s usana. A ja mu velim, da ću dopuštit ako mi dade praznu ćupicu od skorupa. E, to nije tio. Cigurno je noćos onako gladan po'io i nju, pa sam popuštio, samo da ga umirim.

— To si baš pametno uradio i imaš veliko fala — ukućani ga u ruku ljube.

Tako sredili poso i tu, pa će krenit kući, al ušo vrag u nji', pa ne da mira. Vratiće se čurčiji.

— Majstore, — kažu — evo mi zapatili i drugu stotinu dukata. Kako bi bilo da se opet kladiš s nama u onu tvoju stotinu, pa ako budeš srićne ruke, da vratiš tvoje novce.

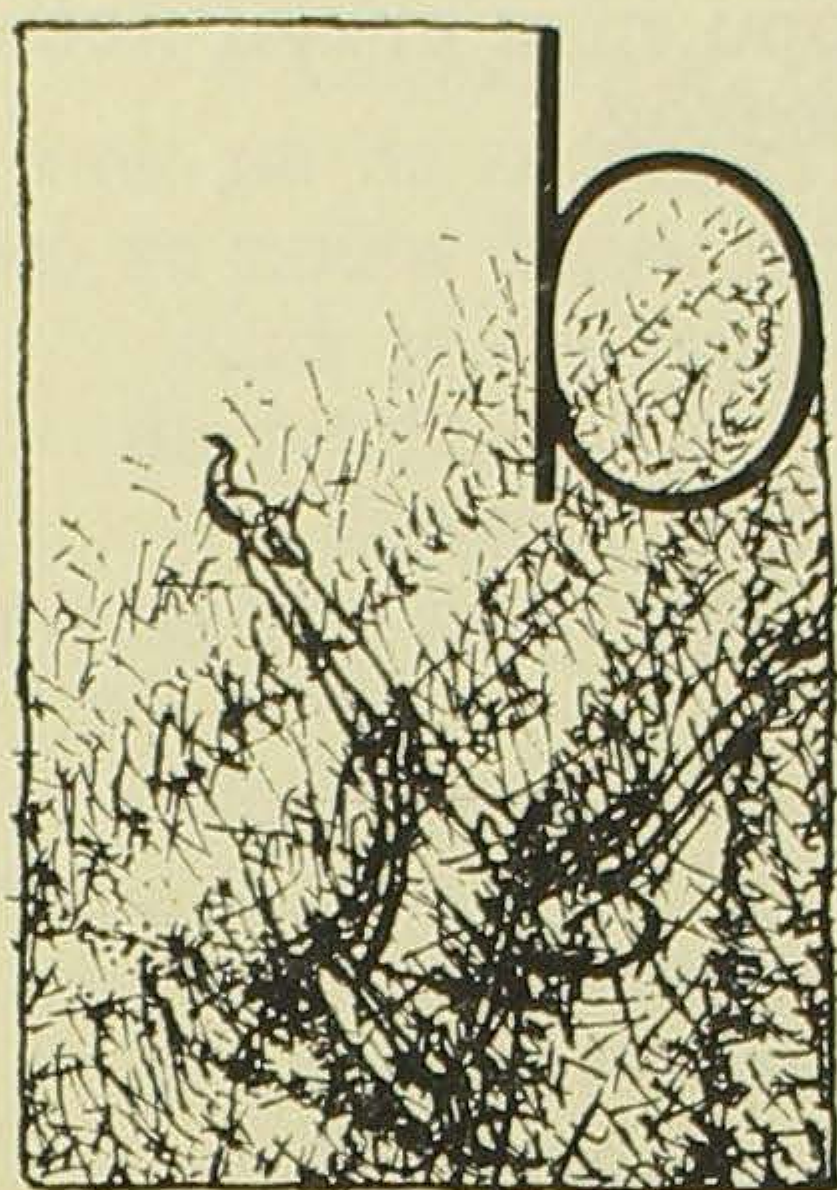
— A na čega bi vi da se sad kladimo?

— Šta to triba i pitat? — čoban će. — Na keru si izgubio, na keru možeš i zaradit. Eno moj ker još i sad leži na kabanici prid mijanom. Uzmi je od njeg, pa si dobio okladu.

Kad je to čuo čurčija pravo pobisnio, na usta mu udarila pinuška:

— Veliš, ker?! Još i buvu ću sikirom ubijat, ako je kerećija. A nek kojim čudom kera metnu za popu ni u crkvu neću više koracit, makar nikad ne vidio raja nebeskog.

Vo Pirok

io jedan starac pak imao vola. Starac je išao kod pluga, je terao vola, a Pirok mu se imelo. Vo nije teo da ga sluša. Deda se rasrdio, uzo Piroka pak ošao na pazar da ga proda, al ni ga prodo, jako bio nakažitan.

Išao s njim deda doma, tužan deda vodi vola za lanac. Jedan čovek je stajao na put. Pita:

— Dedo, šta si taki tužan?

— Kako da nisam tužan kad sam vodio Piroka da prodam, pa nitko nije teo da ga kupi. jako je nakažitan.

— Neka, dedo, vodit ga doma, daj ga ode kod nas, ćemo ga mi napravit advokata.

Ondak ga deda mano. Došao doma, pita baba:

— Gi ti Pirok, si ga prodo?

— Man ga, sam ga dao u škulu od advokata, advokat će bit.

A baba veli:

— Nisi ti dobio ništa u šake?

— Šta će mi, znam gi je kuća.

No, bilo dve godine, ide deda da traži Piroka. Kad je ošao, gledi, gledi, piše: vila Pirok. To je, to je ta kuća gi je manuo Piroka. Uđe deda:

— E, dobar dan, Piroke.

— Dobar dan, dedo.

— A, tu si Pirok?

Advokat stao pak gledi.

— Hej, — veli deda — Piroke, Piroke, sećaš se kad si ti mene gurko rogovima i tukao glavom, a ja sam te napravio advokata. A si vedeo kaki si ti, a kaki sam ja čovek?

A onaj gledi i veli:

— Dedo, imaš ti proces kaki?

— Pa, nemam ja proces, samo sam došo da te potražim.

— Šta imaš ti mene da potražiš kad nemaš proces?

— Šta?! Zar ti ne znaš da sam te tero u plug, a ti nisi teo da me slušaš, si me gurko rogom?

Advokat kad je to čuo se rasrdio, ufatio dedu za leđa, pa nogom napolje. Deda došao doma, a baba pita:

— No, jesi našao Piroka?

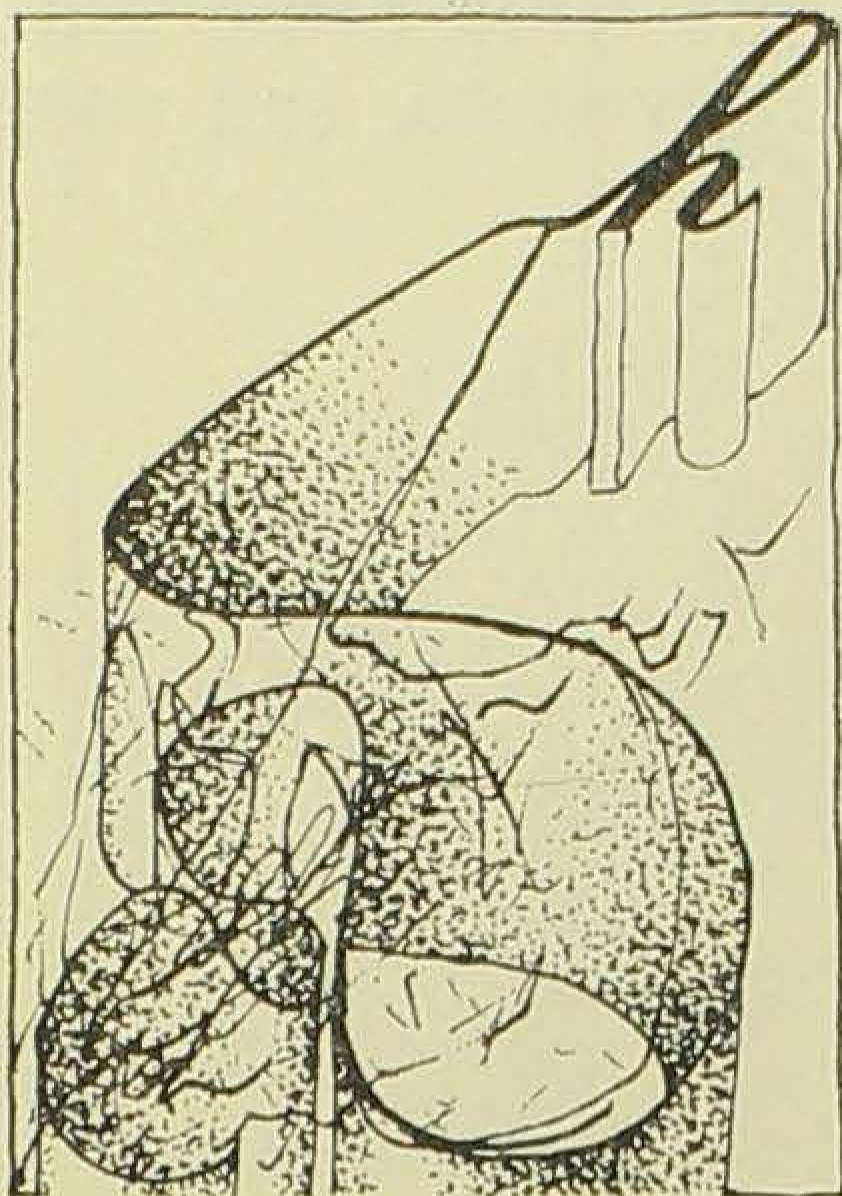
— Jesam ga našao.

— Šta ti reko?

Deda se rasrdio:

— Man ga vragu! Bog ga ubio, pređe me tuko samo glavom i rogovima, a sad, kad sam ga naučio advokata, sad sam dobio i nogom u dupe.

Sveti Petar bokta

odili su jednuč Bog i sveti Petr skupa. Vas dan godina curila tr je put biu čemeran. Na večer su si šli na kerčmu. Sveti Petr veli:

— Kad bi ja mogau nek jedan dan bit Bog bi ja drugačije uredio svit.

— No, dobro — veli Bog — ondak ćeš ti bit jedan dan Bog.

Oni su pili, a došau je tamo boktr. No, onda mu velu:

— Kako ti smiš bit ovdeg kad morau bi vani boktat?

On veli:

— A neka Bog za me bokta!

A Bog Petru:

— No, sad poj.

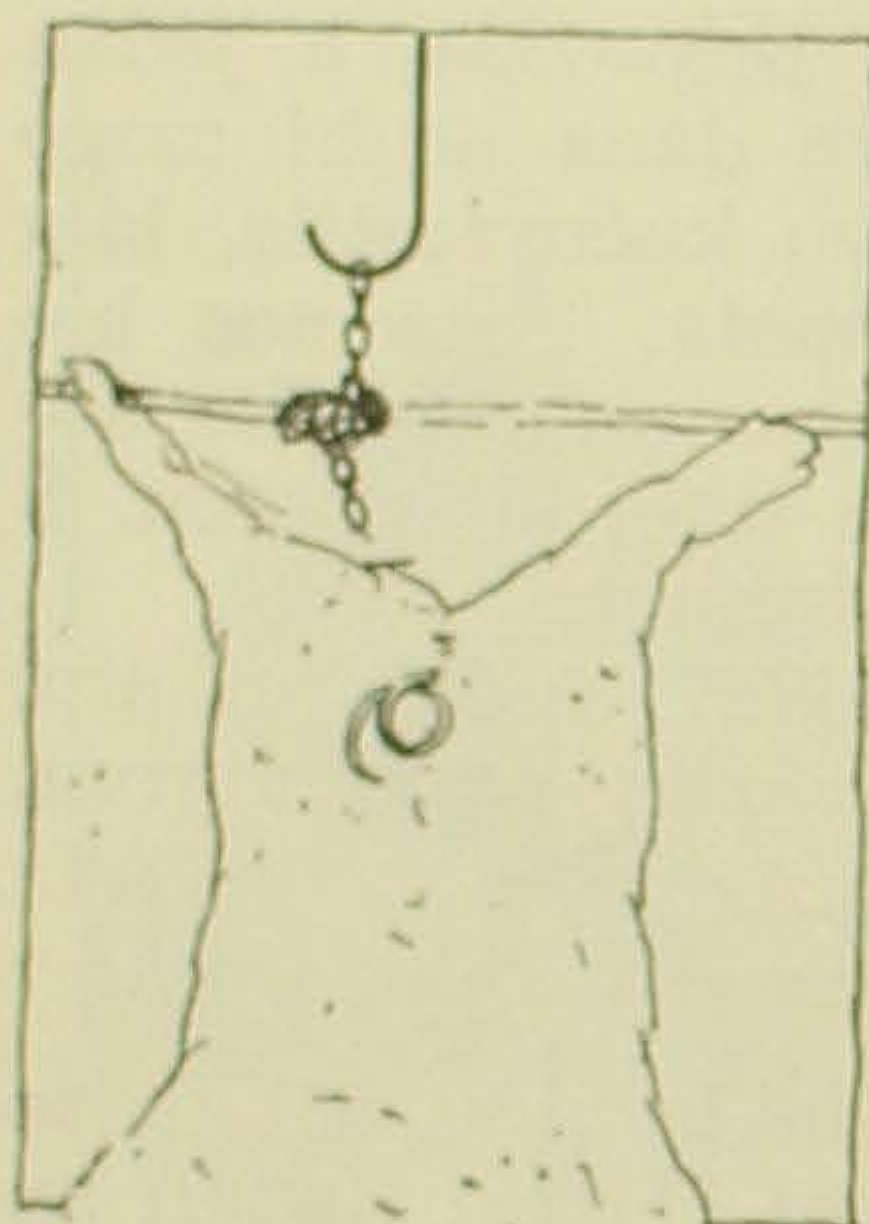
Je morau Petr van, sad je do jutra boktau. Jutro jedna teta gušćiće van nagnala na pašu. Druga žena pita:

— Kako moreš tako male gušćiće same van poslat?!

— A ča morem?! Kad nimamo lazno neka je Bog pasije. Sad je Petr morau zopet vas dan na gušćiće merkat. Na večer Bog pita:

— Petre, za ovput ča si skusiu?

— Nebieski otac, već bi ja da zopet budem tiatac ki bokta nebiesku ljesu. Liska jur, će dujt zopet godina, još mi nek to triba da krmje dovjezem kad to budu jiskali ov čemerni ljudi.

ednom starijemu človiku žena porodila je dite. I došal je k šenku povalit se da ima vrlog sina, vrlog junaka.

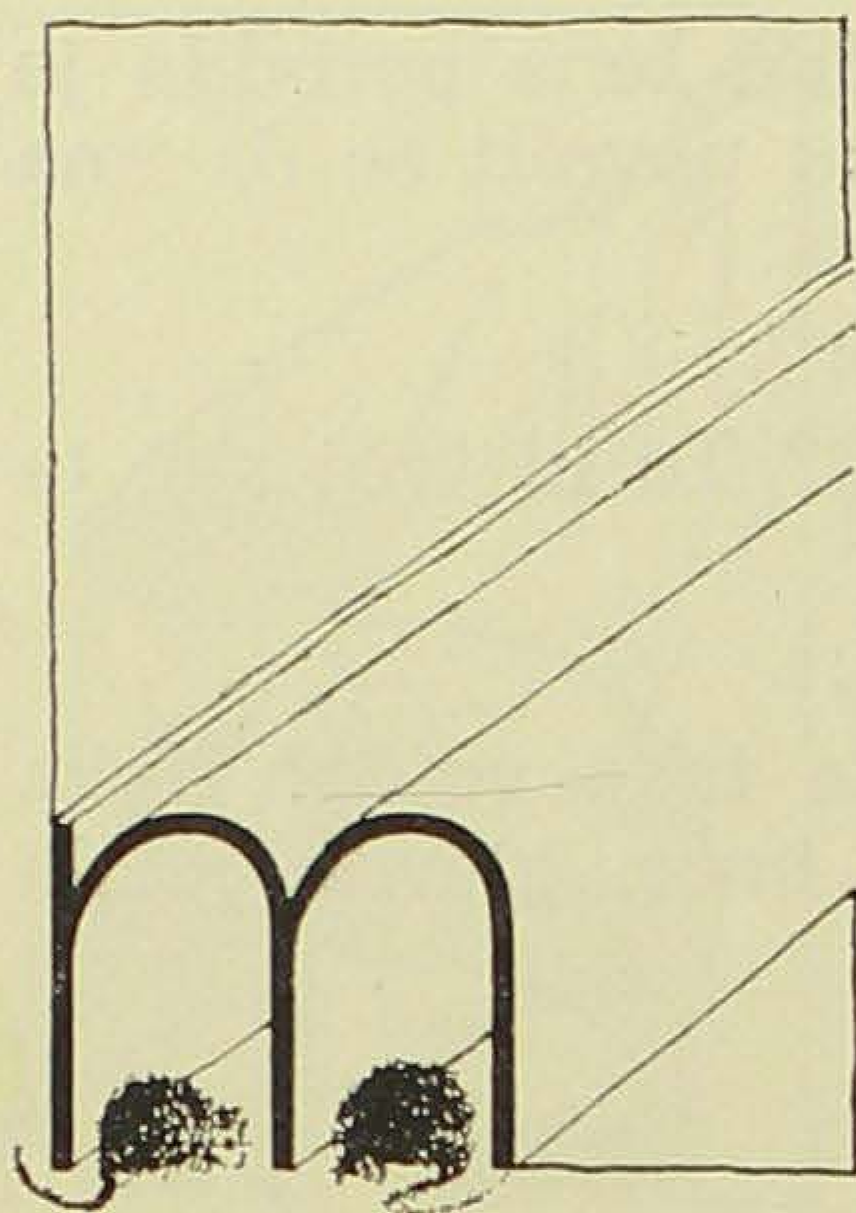
Hlapi rekli su mu:

— Ale, ča se vališ? To ni tvoj sin, ta na tebe ne zglieda.

A on rekal je jim:

— Ča mi povidate tako vojča? Neka se krava odgoni kam hoće, glavno je da doma oteli.

Vidi cili svit

oj dida milovo je da pripovida, a jedan dan da ne se sluti dva dana ne bi mogo da jide. Sam u njegovu kuću rastila, bila sam mu najmlađa nepota. Poza nas bio bogat paor, imo je slugu iz puste. Bio dobar momak kao malen dite, ali smeten. Š njegom se dida uvik slutio.

— Miluješ ti divojke? — dida ga pita jedno jutro kad je momak pasio marvu.

— Milujem.

— Koja je?

— A, tili bi svi da je vidu, ali tu se to ne može. U ovu vašu Mariju Radnu ne vidi se ništa što je poza briga.

Nije bio ni godinu, tio da ode. Ondak dida ga pita:

— Čujem, da oćeš doma.

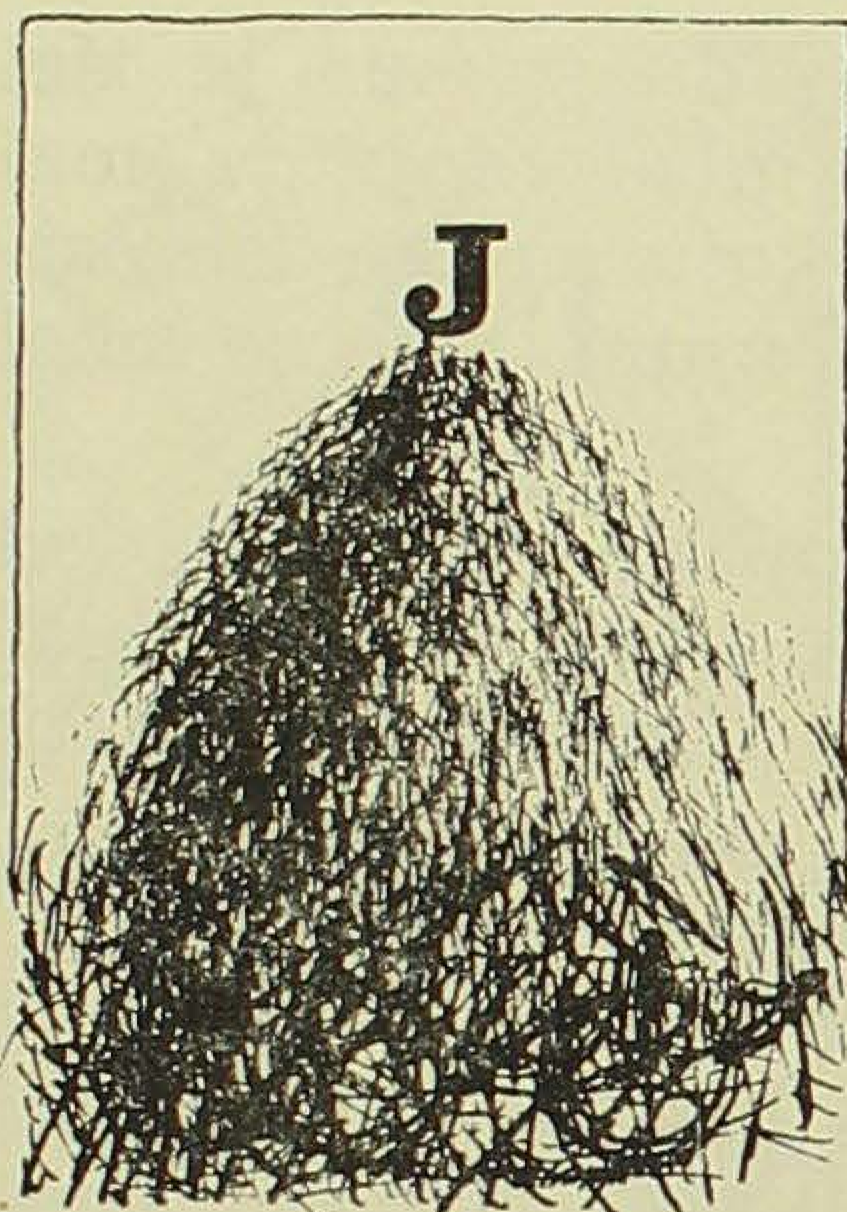
— Oćem. Teker što nisam pošao.

— Tu ti ništa nije dobro? Znam ja što je, ne miluju te divojke u Radnu.

On skoči kao da su ga zgorili:

— Miluju mene sve, al tu mi je tisno. Od brigova ne vidim ništa, a doma u moju banatsku pustu sve ravno i kad se popnem na ludaju, naslonim se na tuluz, ja vidim cili svit.

Dragucul u svincu

Jedan človik je volil jenu ženu i joj je rekal će on bi da dođe kot nje.

— Dobri, laš li sutra da dođeš u devet sata doplani, će muž la da ide na Buj da čisti livadu.

Kat je ošal žena ga lepo privatila. Malko poglnuli, vrata sva zakljućali, al kat žena poglene na obluk vidi muža da ide doma. I draguca draguculu reće, veli:

— Lgano i ajde za mnom će mi ide muž.

I otvori svinac, tamo ispod trnaca i mu pojavi prstam da turi u svinac i zaretezi svinac da muž misli će je zatvarala svinje. I sat lepo otvori portu i začuđeno ga zapita:

— Molim te, kaka ti tajna te si u ovo vreme došal doma?

On joj reče:

— Sam skobil komšiju i mi kazal da ne idem, će mi očistil livadu.

— Dobri, ondak hajda u sobu da ti dam nešto da ješ.

To je rekla kako da može da pusti dragucula iz svinca, a muž ne la u sobu nego veli:

— Dajsa mi onu sikiru sa stlbe.

Tej dragucul je sve kroz daske slušal i kat je čul za sikiru je tel da vika larmu; je mislil će muž ga je vedel. On tel da vika larmu, a žena ko svaka ženturina koražna pričme živo da pita muža:

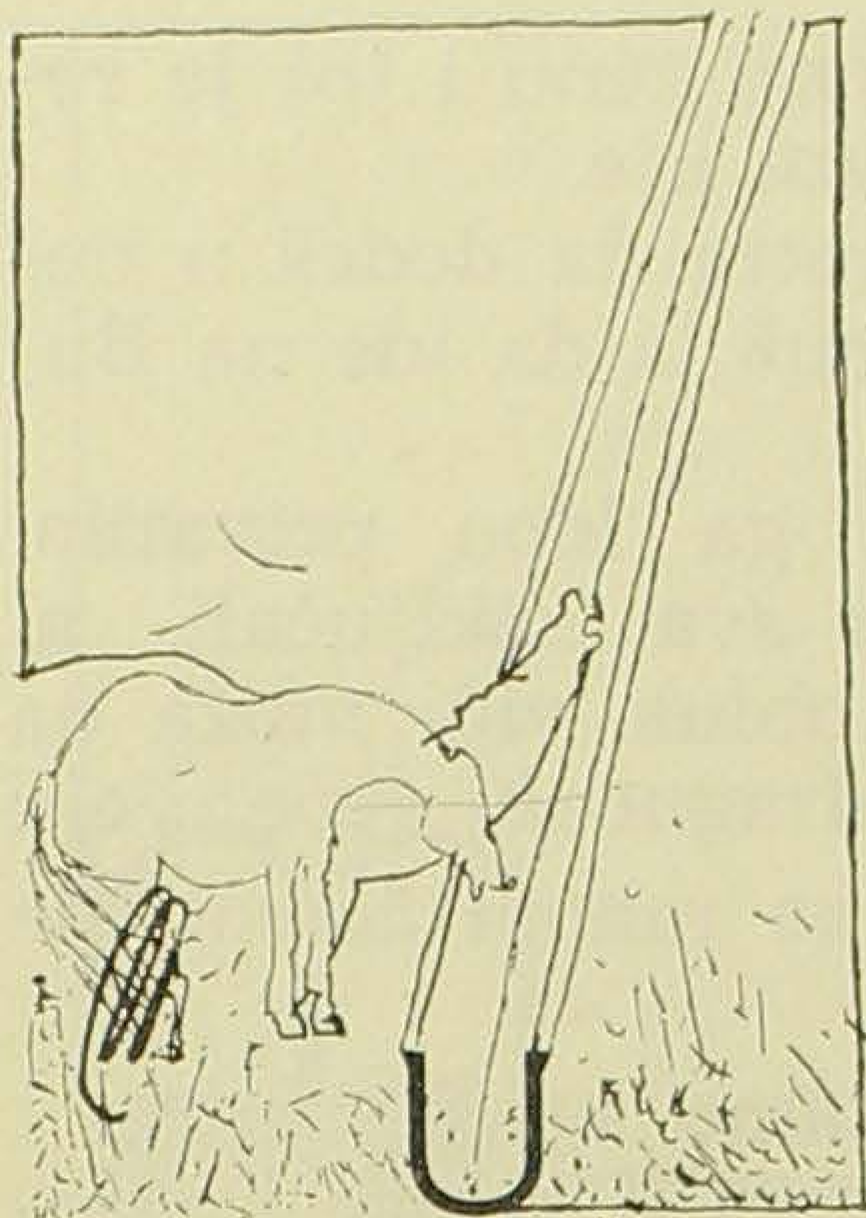
— Što laš sikirom?

— Da idem kod Jona Ciganina da ju okali će sam učera krnil bagrenje pa se podvrće.

Kat je dragucul čul da ovej sikiram ne tel da ga ubije, bil mu tako milno da je omak odzabil de je i povikal je iz svinca:

— Ondak poživo da ideš će uzbano znam da Jon naplani ide na svadbu.

Devojku vrag vrgel, babu Bog poslal

U našu Keču bil običaj da sveker je išel prositi devojku. Jedan mladoženja ne imal rad da zeme devojku koju su mu isprosili, a moral se ženit iz njum, nije se smel protivit.

U svadbi kad se mlada opraščala od njeni roditelji i rodbine tak je red, mladoženja je zadaljeval i moral je kazati:

— Fala vam kaj ste mi otranili devojku i upoverite ju meni.

A u sebi je kazal:

— De ju vrag je baš meni vrgel?!

Kad su mladiči išli kod cirkve na venčanje, se čuvalo da ne bi negdo prešel put, jel se verovalo ako do prejde put da ćedu se mladiči rastati. E, sad su svatovi išli, a kad tamoka nekakova stara baba nosi cvetje. Kem će? Nikem, prejde put!

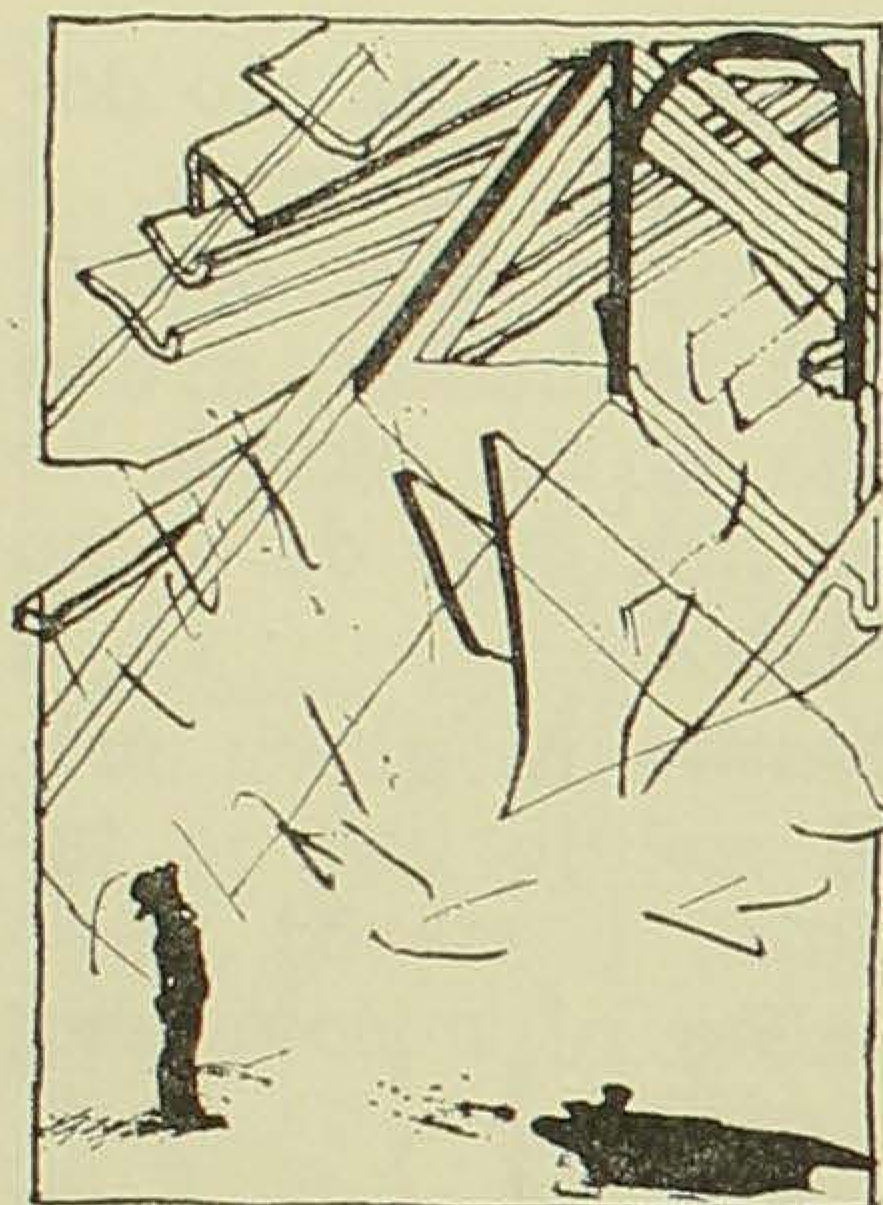
Kum skočil, povikal:

— Cucek ti mater! Kaj je iz tebum, kujo stara?! Je tebe vrag poslal?

A mladoženja:

— Ne, kume, Bog ju poslal, Bog.

Kraljević Marko spava na sokaku

Naš dida nam pripovido, kad je on bio mlad na sve strane su se još znale pisme o Kraljević Marku, Senjanin Ivi i drugim junakama.

U to vrime je već bilo uvedeno i to, da je na duvan država metnila ruku. Njoj se moro prodavat, nije bilo dopuštito da se prodaje iz slobodne ruke. Na to su pazili financi.

Huncuta je bilo uvik, pa jedan lego na sokak. Pod glavu namistio svežanj duvana i čobansku batinu.

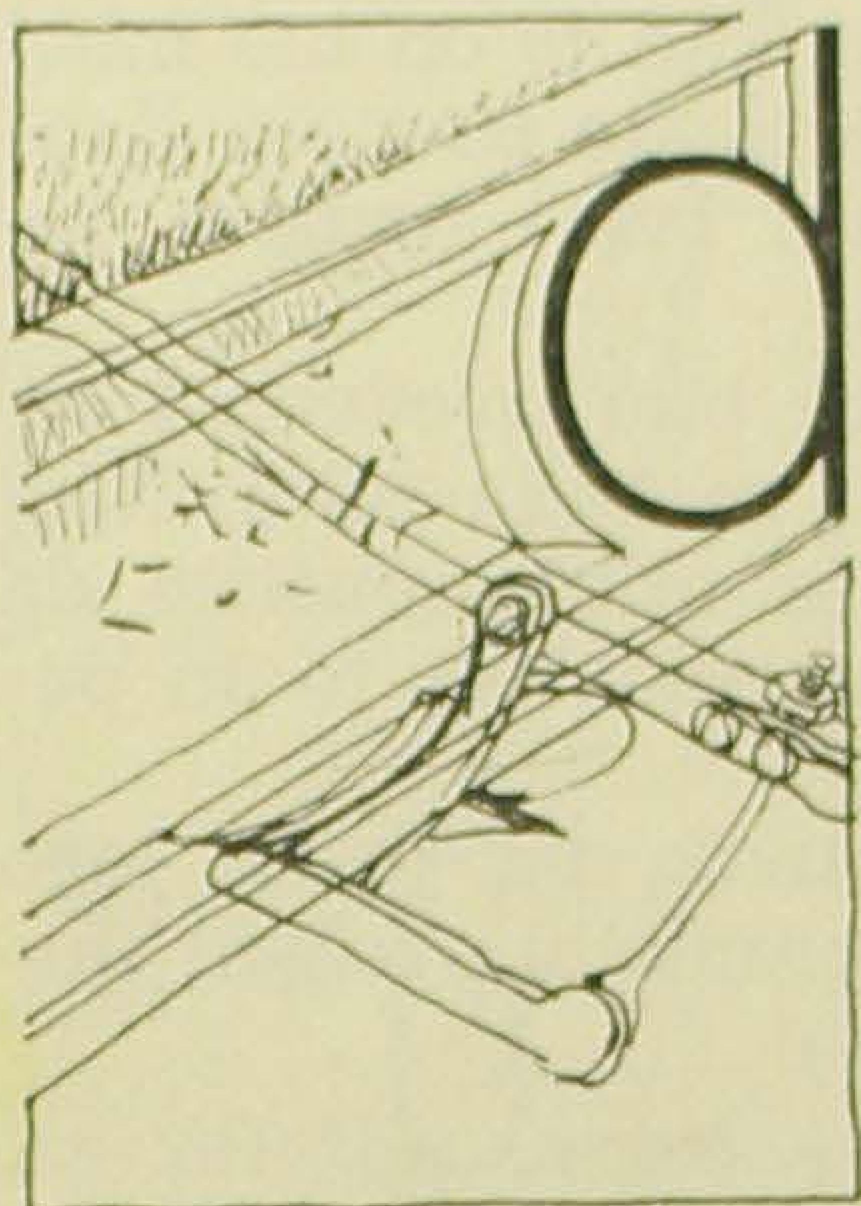
Naišo jedan dobar čovik, požalio ga, pa ga drma:

— Pretelju, pretelju, razbudi se. Naiće financi, pa će te globit čerez duvana.

Onaj skoči, pa ovog batinom po turu:

— Bogoruciju ti tvoju, kako ti smiš budit Kraljevića Marka kad on spava?!

Kuražan dida

ida i baba živili sami u kući. Dida bio dobar čovik, mogo si ga misit ko kruv, a zdravo bojažljiv. Baba opet bila ositna, samo da miš šušne već je budna, a dan noć motri oko kuće, da ko ne ukrade to malo siromaštva. Samo nek čuje da je ko porcbit, baba se već razboli.

Edno veče nije čestito ni glavu priklonila na jastuk, kad začuje bat na tavanu. Slukti baba, slukti i edared samo osti da to nisu ni mačke ni mišovi, neg da je to bat čovčiji' nogiju.

— Dida, — oma ga razdrmala — iđi ti, vidi, kogod je na tavanu.

— Ko bi bio, babo?! Ti si to sanjala — dida se sav smanjkava pod jorganom kad je čuo o čem je rič.

— Kaki sanjala, već ti uzmi te gvozdene vile i sikiru, pa vidi šta taj porađiva na našim tavanu.

Baba se čuva, pa su gvozdene vile i velika sikira svako veče spremiti u zapećku, da se ima čim branit ako lopovi nasrnu na kuću. Šta će siroma dida, ne zna od koga je više uplašit, od lopova el od babinog navaljivanja, već otškrnio vrata pa poviče:

— Hej, ima l' tamo koga na tavanu?

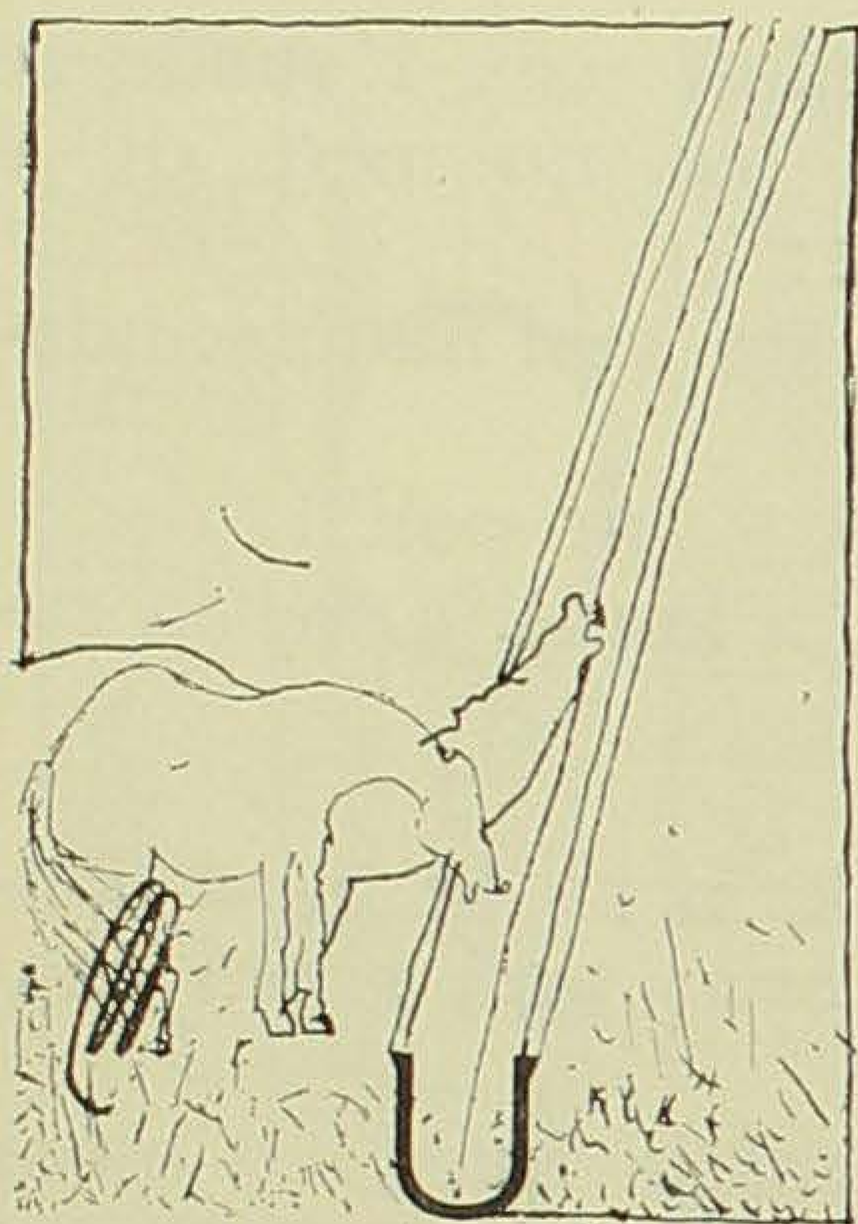
Onaj se ozovne odozgor:

— Nema nikoga.

Kad je dida to čuo, ednom nogom koracio na ambetuš, pa ko pravi momak poviče:

— Zato pitam, jel da ima koga, kaki sam naoštrit, tim bi ja već pokazo njegovog Boga!

Svinjarski nauk

Jednim selu popo drži nauk mladima što su se upisali za vinčanje. Koji manje, koji više, svi izdovolju kapelana i plovana, al edan momak baš ništa da pogodi iz katekizma i sakramenata.

— Kako to da si taki glupav, a plećatiji i rukatiji od svi' ovi' momaka? Šta si ti? — plovanu edared već prigustilo.

A momčina veli:

— Svinjar, gospodine, otkako sam uvatit u poso, uvik samo svinjar.

— Mislio sam, da si još gorje. Ja l', pa nisi išo u škulu?

— A ko bi onda čuvo gazdine svinje?

Plovan se prvo našo uprašit, a kad je to čuo on se niki odobrovoljio, još i namignio kapelanu, pa veli momku:

— Dobro, kad je već tako, da se više ne mučimo ni mi, a ni ti: daćemo ti samo edno pitanje, al pravo svinjarsko, pa ako odgovoriš kako valja za te je nauk gotov.

— Kako vi odredite, gospodine.

— Dobro, kaži ti onda nama koliko na ednim bravcu ima dlaka?

Plovan se sve smijucka, misli sad je siroma svinjar sprid udarit u pabušinu, a momak njemu ko iz puške:

— Gospodine, edan čestit bravac ima dlaka sto puti toliko ko vi i ovaj vaš ćelavi kapelan i još dvi više.

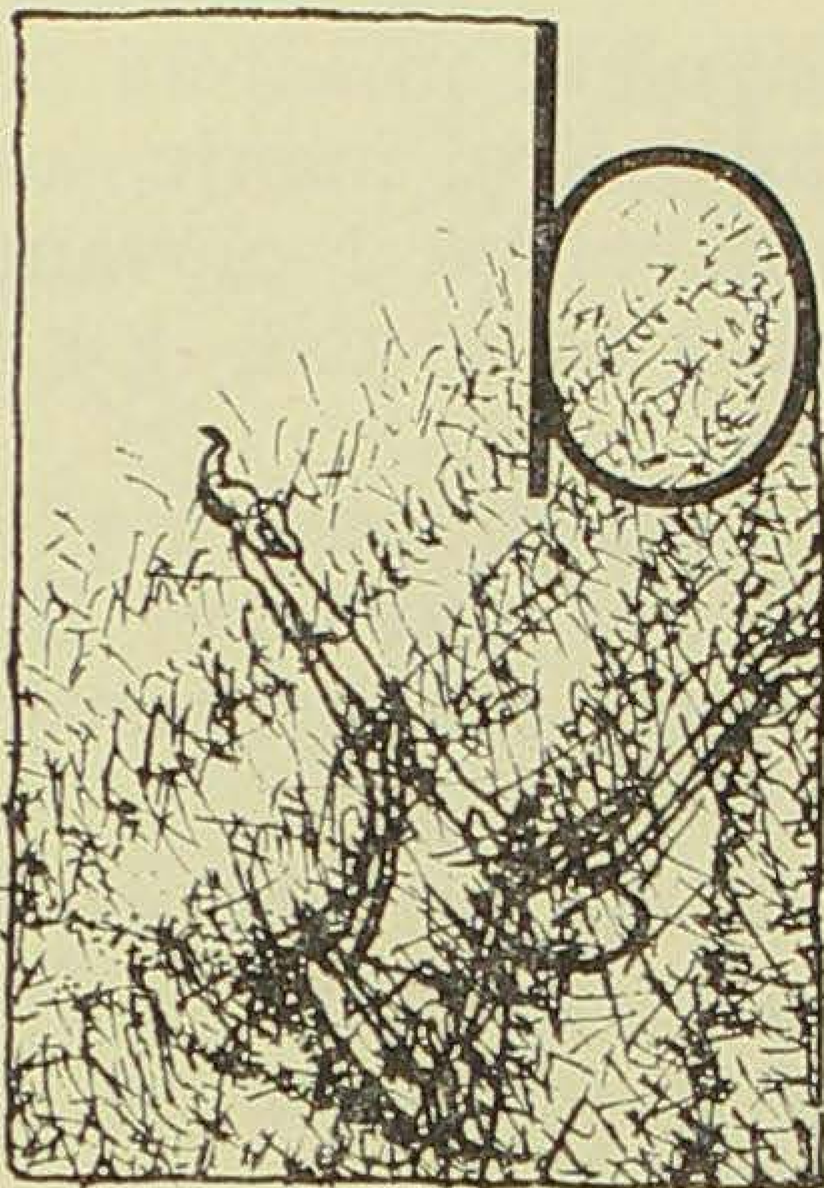
Sad su i plovan i njegov kapelan zinili ko da su kamenom u glavu treviti, pa plovan na kraju pita:

— A otkale ti to znaš?!

Momak njemu prst isprid nosa:

— E, ne važi, gospodine, to je već drugo pitanje.

I po kamenu i po nosu uvik zlo

io Švabo na njivi gledati usiv i snađe se komšijom Bunjevcom baš na međi di je kamen. Bunjevac kaže:

— Vidi, komšija, šta sam naučio: udariš — ne boli.

— Kako to utariš — ne poli?!

Ne viruje Švabo, a komšija metio ruku na kamen:

— Udri Švabo!

Švabo zamane šakom pa će lupit, Bunjevac trgo ruku, a onaj lupi svom snagom o kamen.

— A onaj te, komšija Rac, ti i mene prifariš. Poli.

— Tebe, a mene ne boli.

Sa' će Švabo drugog privarit. I on će pokazat šta je naučio. Iđe on kući s njive, naišo na drugog komšiju Bunjevca. Metio ruku na nos, kaže:

— Komšija Rac, udri!

— Neka se šalit, komšija.

— Ne šalim, udri. Ja naučio, to mene ne poli.

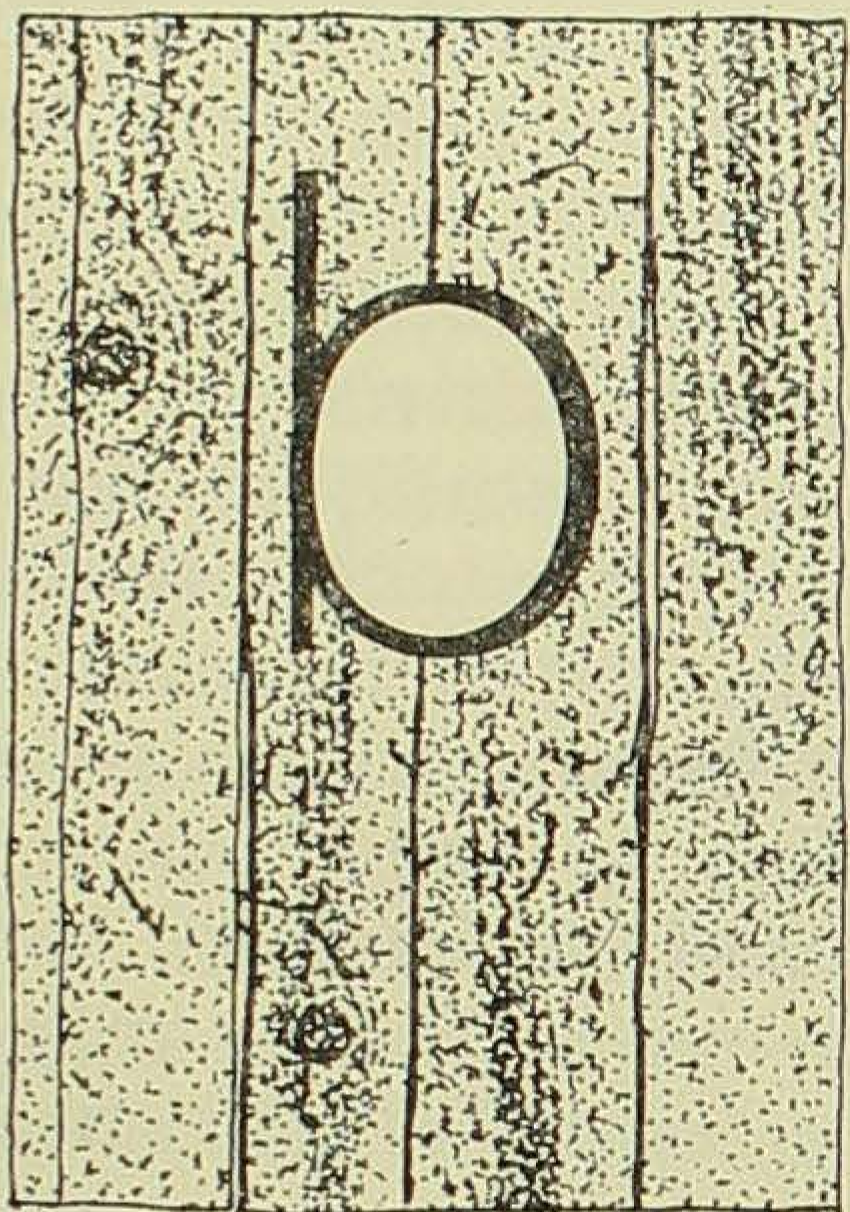
— Kad te ne boli, a želiš, zašto ti ne bi učinio? Komšija si.

— Udri komšija Rac, samo udri.

Onaj onda zamane šakom, Švabo trgo ruku, sav mu nos razbio.

— A onaj te tvoj, komšija Rac, opet mene privariš — ode Švabo sve se praši za njim.

Čilašin Janko

Bio jedan kralj što je imo svega i svačega samo nije imo ono što je od Boga najviše želio. Imo ćer jedinicu, bilo joj već petnajst godina, lipa je, ta da ne iđe po zemlji bila bi anđc, al kako je nju donela na svit kraljica više nikad nije imala dice. A kralj želio sina, da ima na kog ostavit kraljevstvo kad dođe red, da sklopi oči. Čovik sav runio, pa od tuge već zorom krene u šumu i ne vraća se do mraka.

Jedared tako poranio i jedva zašo u šumu kad začuje kako ženski glas zove u pomoć. Omamuzo konja i već bio tamo. Mlada vila zaspala, prispavala njevo vilinsko vrime, pa su je uvatili haramije i oće je ošiškati. Ona imala kosu do članaka, a kod vila što je kosa duža to je dika veća. Kralj trgo sablju i odeše haramijske glave otkosom. Od tuceta haramija nije ostavio ni za sime.

— Ti si mene otkupio od nevolje i sramote, ja ću tebe od tvoje tuge i žalosti — kaže vila da je čula kaki se kamen svalio na njegovo srce.

Razgrne tu lipu crnu kosu, pa kralj ugleda na svakom uvu po zrno trišnje — to su njezine menđuše. Da ona te trišnje njemu. Kralj oma ode dvorima, pa jedno zrno trišnje po'ide i špicu posadi prid kućom, a drugo zrno dade ženi. Kako su po'ili ta dva zrna trišanja njevu tugu ko da je vitar oduvo. Do uveče iz špice izraslo veliko drvo, u ponoć cvatalo, u zoru rodilo. I to sad bilo tako svakog dana i ko po'iđe zrno sa te trišnje taj tog dana ne zna za tugu i nevolju.

Kad je trišnja prve noći procvatala kralj otkinio jedan cvat i dao ženi da ga popije u kašiki mlika, tako ga vila uputila. Žalosti više nema, al kolika je bila radost kad je prošlo devet miseci i kraljica rodila sina. Druge godine rodila dvojke, pa zatim dvaput trojke, a sve muška dica i jevo za kratko vrime devet sinova. Šta mož, kad se kralj zabunio u mraku pa misto jednog otkinio dva, a zatim dvared po tri cvata. Gotovo da je sad već bilo sinova i na pritek.

I manio se davanja cvata kraljici, jel je došlo vrime da udaje ćer, pa to dao na glas. Bolje da to nije radio, bolje da je curu davo momku kojeg bi ona odabrala, al šta moš kad je to

taki adet kod okrunjeni' glava da se udaja mora dat na glas. A ko će bit prvi prosioc već glavom jedan gadan orijaš. Što je on ružan ko vrag, to je još ajde-de, al se 'rani prisnim mesom! Kad posti za jedno 'ilo nije mu dosta bravac, a kad ne posti cilom volu ne prosti ni kosti. Sav smrdi na sirovo meso. A di je samo pribivo?! Usrid šume u velikom kamenu iskopo niku bunjetinu, ni pendžere ni budže, a zatvorena gvozdenom kapijom ko dlan debelom, na njoj lanac i katanac ko dobar bravac. Svud okolo oglabane košćure pa muve strvinare pokrile svaku stopu, a osim njeg niko ne zna puta ni staze do te njegove bunje.

Daborme da je kralj takom đuvegiji vratio poruku da mu ni ne izlazi prid oči. Još bi to tribalo da mu zasmrdi dvore! Ni orijašu nisu goru perlicu zadili za šešir. Već te noći je došo. Nogama rastuko svu stražu prid dvorima, silom bi nosio divojku. Nosio bi samo kad bi mogo. Kralj se nado nevolji, pa je ćer zaključo iza devedeset i devet vrati, a na svaka metnio devedeset i devet katanaca. Daborme da se i on s familijom sklonio iza devetdesetosmi' vratiju. Orijaš zna da ne mož pokidat tolike katance i savladat svu kraljevu stražu, pa se nije ni laćo tog posla. Tog nije, al iščupo trišnju iz korena i kad osvanilo jutro, a tom lipom i blagosovenom drvetu ni traga.

Sad je kralj opet tužan i žalostan, još više zastravljen. Već te noći bar polak soldata mu se razbižalo, pa se borme mogo nadat da će ostat sasvim bez straže. Šta će onda?! Ne mož ni ćer držat zaključanu do vika vikova, a poganog orijaša mož očekivat svake noći da se goropadi oko kuće. Tu se ne mož dugo mislit, triba štogod uradit. I kralj oma da na glas šta je novo: ko orijašu skine glavu i donese od njeg trišnju tom će dat ćer za ženu i polak kraljevstva el će ga primit za desetog sina. Divojka je baš lipa ko jabuka, al se sad ne javlja ni jedan mlad kralj, ni velikaš. Ajak, niko neće da izađe orijašu na bilugu.

E, nije baš da niko neće. Dva unuka kraljevog pokojnog čikoša nisu se utroćkali. Njev dida vik vikovo kod kralja čuvajuć ergelu sve dok nije poginio nemilom smrćom zajedno s ocom i materom ovi' momaka. I zato kralj didinu babu nije ostavio brez korice krušca. Davo joj salašić i cilu komenciju njezinog pokojnog dide. Majka nije imala nikog drugog osim ta dva unuka što su ostali siročad dok i' mater još nije odbila od sise.

To je bilo tako da je mater ovi' momčuljaka iznela užnu čoviku i ocu, pa su svi posidali pod veliki 'rast kad se iznenada digla oluja, izvalila ga i srušila baš na nji'. Poginili svi troje u jedan ma'. I sad je majka odranjivala dva derančića dok i oni nisu dorasli da čuvaje kraljevu ergelu ko njev dida i otac. Momci su bili dvojke, Jedan se zvavo Janko, drugi Marko, al Janku gotovo i zaboravili pravo ime, sav okoliš ga zvavo Mikoš. On zdravo volio mliko, a bio plačkavo ditešce, uvik plako: m'iko, mâjko, m'iko — i otud mu nadili ime Mikoš, a kad bi malo izdaljeg divanili o njemu onda su ga zvali čilašin Janko. E, sad će kogod zapitat zašto su ga zvali čilašin Janko? Iza dide i njegovog oca nije ostalo nikakog imanja osim jedne zdravo

lipe čilaše na kojoj je dida čuvo ergelu. Kad su dičica ostala brez materine sise čilaši uginilo ždribe. I čim dicu vidi čilaša se izvali, a Mikoš već tamo, dopuže pa da vidiš sisanja. Marko dudli plac ne sisa čilašu, al je borme i njeg majka podigla na noge na čilašinom mliku, jel drugog mlika nije imala. Pomuzi ona čilašu, pa zamoči krpu u mliko i Marku u ta mala usta, pa ga tako nadoji.

Vajda zato što se ditetom nije nasiso kad se kolju svinji Marku je bilo najslađe da krmčetu otkine opaljeni rep, pa ga sisa i gricka. Zato su njim dica prkosila: ne čudim se Marku što je siso farku već se čudim Mikošu što je siso čilašu. Znavo se tako našalit š njima i kralj, pa se sad borme iznenadio kad su se jedini javili Janko i Marko. I ne taji prid momcima, kaže ko čovik:

— Ko bi to i klapio, da je u vas tako srce?!

A Janko će:

— Svitla kruno kralju, vi ste obećali ćer onom ko vam ispuni želju el da ćete ga primit za sina. Eto, nas smo dvojca: Marko bi da ga posinite, a ja bi više volio bit šogor vašim sinovima.

— Tim bolje što ste dvojca — kralju drago — bar ću imat na svaki prst po jednog sina, a još i zeta.

Nasmijo se kralj, nasmijo se i Marko, pa veli:

— Svitla kruno kralju, a najbolje će proć ovaj moj Jankela, on će imat devet šogora i mene u jednoj glavi i braća i šogora.

Pristaje kralj svakako samo da mu povratu njegovu trišnju, a braća mu kažu:

— Svitla kruno kralju, kad vi našu mâjku niste ostavili brez korice krušca, ne bi ni mi vas ostavili u nevolji pa da nam ne date baš ni mrvicu mekinja.

Kralj daje, nek biraje najbolje sablje, buzdovane i strile, dukata za put koliko oće, konje ako će i one što samo on jaši. Sve drugo primaje, al konje će svoje. Janko jašio čilaša, Marko vranca, to bila čilašina ždribad.

— Uvridili bi našu mater po mliku kad bi sad uzeli druge konje — kažu momci.

Kralj se opet moro nasmijat, makar mu je nevolja za vratom, pa će Mikošu:

— Daborme, kaki bi ti to bio čilašin Janko, kad ne bi jašio njezino ždribe?

— Da i' baš i ne jašimo oni bi nas nosili, kad su nam braća po mliku — momci zdravo uozbilj divanu.

A kralja ko da je napopo kaki vickasti vrag, tira samo šalu:

— Gle, gle, moja cura će se onda orodit sa tri divera, jednog će Marka imat na dvi noge, a dva na četri, vranca i čilaša.

Kralj se čudo raspoložio, sam dodaje sablje i buzdovane, pa sve zavodi razgovor, al će jedared progovorit i mâjka.

— Svitla kruno kralju, divanu nikad kraja, a moji deranci triba i da se vratu.

— Dobro ti, prijo, i kažeš — kralj mâjku već prijom zove ko da mu trišnja opet cvata prid pragom.

I lipo momci odeše. Lipo su i išli, ružno se već i naišli, a niko živ da njim kaže di se nalazi orijašova bunja, sakrijo je on nju ko zec ložu. Prolazili šumom, putom i putićom, stazom i stazicom, al orijaš ko da nema traga. Niko od ljudi ga nije vidio da prolazi, ta ni osima mu nisu vidili. Momcima je to začudo, mislu šta to mož bit i jedared Mikoš veli:

— Brate moj, pa niko ne mož za sobom pokupit svoje stope, pa ni on, a da je i sto puti taki izilica kaki je, ne mož valda i svoj osim po'ist. Znaš ti šta ja mislim: ljudi se boju.

I više ne pitaje već tumaraje, valda će bar vitar nanet otkale smrad njegovi' košćuretina, pa će mu tako ući u trag. Zaboravili već i dane brojit, kad jedno jutro dočekali zoru na nikim visokim brigu. Otale će razgledat na koju stranu će udarit tog dana. Jedan gledi na jednu, drugi na drugu stranu, pa se Janko nije ni sitijo kad je Marko krenijo vranca, samo jedanput vidi da brat juri doli ko da se kamen zakoturuško. I šta sad vidi?! Sonce od žeženog zlata, upregnut jelin zlatni' rogova i papaka, a na soncama divojka. Kosa rasupletena pa sva vijara oko nje, iz kose ispala crvena ružica, a jelin poplašen, niko živ ga ne zaustavi, biži ko od smrti i kuda će, već upravo u niko malo al duboko ezero. Sonce se klizaje po travi ko po medu, ta ne po travi već po rosi.

Dok se Janko nije sitijo da mož i njegova pomoć zatribat sonce s divojkom već počele tonit. I potonile bi na vike vikova da Marko š njegovim vrancom nije već skočijo u vodu. Tamo je Marko pa jednom rukom divojku spašava, drugom sonca izvlači, jel jelin jedva samog sebe drži na vodi. Laste se kupale pa i one sve priliću oko divojke ko da bi i one pomagale, al ne triba niko dok je tamo Marko. I kad je Janko dojurijo svi su već bili na suvom. On se mogo samo čudit kad je Marko stigo još i divojkinu ružu podignit. Al se imo čem čudit i Marko kad je vidijo da je to vila, al lipa i za vilovsku kraljicu.

Kaže ona šta je bilo. Prid njom se stvorijo orijaš, pa se jelin poplašijo. Kad su ova dvojca čuli ko je jelina pristravijo, samo okrenili konje pa će za njim, al vila stala prid nji':

— Nemojte morit konje, pitaj Boga di je on već.

— Pa mi njega jedinog i tražimo.

— Dakle to ste vas dvojca, čilašin Janko i njegov brat Marko — ona će kad je čula kojim poslom idu.

— Ti znaš za nas?!

Vila se nasmijala:

— Znam ja i to, da ste zato taki jaki što ste sisali vilovsko mliko, makar ga je Marko samo na krpu dudlijo.

— Kako vilovsku mliko?!

— Pa vi niste nikad čuli, da je vašeg dide čilaša vilovske povrze? I njezinu mater je orijaš poždero.

— Daklem i ona je ostala siroče ko nas dvojca?! O, cucka mu poganog, taj je narizo na raboš grija i grija.

Kaže ona onda, nji' niko živ neće navest na trag do orijašove bunje osim njegov jedini brat.

— I taj je orijaš?

— Kaki orijaš?! Njegov brat nije veći od redovnog čeljadeta, a nije ni stvora ko čeljade, njegov brat je fratar brez glave.

— Šta kažeš?!

— Samo to što je istina.

I kaže ona sve što zna. Taj orijaš i fratar brez glave su dvojke baš ko nji' dvojca. Mater njim nije imala više dice, jel su i ta dva sina bili prikoviše. Orijaš se rodio zubat, al sa sedam tavana gornji', sa sedam tavana doljni' zubiju, a svaki zub mu kutnjak. Kad je prvu kap materinog mlika posiso to mu je bila i poslidnja kap mlika u životu. Kako je uzo u usta materinu sisu prokrvavijo, pa ga mater morala oma i odbit od sise, a on prvu noć u kolivki bratu odgrizo glavu. Kad je već znavo divanit, izreko se da nikad više nije po'ijo taki sladak zalogaj ko što je bijo onaj prvi, pa se uvik raspitivo kako je to meso bilo.

Eto, zato su fratra brez glave ditetom držali u gvozdenoj škrljetki da orijaš ne mož do njeg. Kad je odrasto brat brez glave zato se i zafratrijo da se med fratrima sakrije. Da, al kad su fratri čuli od koga se sakriva i oni ga istirali. Makar je orijaške povrze, fratar nije veći od redovnog čeljadeta, jel brez glave nije rasto, osto je uvik toliki ko orijaška beba. I kad su ga fratri istirali on počo bižat po svitu i svaki dan i svaku noć se sakriva na drugim mistama.

— Daklem njega moramo prvo naći — braća se već dosićaje kud divojka veze.

— Ne nać, uvatit, jel će drugačije pobić čim vam ositi miris.

Ona imala kosu ko zlatnu, a nikoliko dlaka baš prave zlatne kose. Istrgne sedam dlaka zlatne kose i kaže:

— Pogledajte onu veliku šumu, ja sam ga sinoć vidila kako ode u nju. Tamo ima tri izvor vode. I on je živ stvor, mora pit. Kod svake te vode napravite po jedan vig od ove kose. A da znate: ove dlake osim vas i mene niko prisić, otkinit ni prigrist ne mož. Možda ćete bit srićne ruke, pa će se fratar uvatit na koji od ovi' vigova ko zec.

Momci će iz ti' stopa krećat konje šumi, al ona Janka za ruku, drugom iščupala niku travu.

— Oš jauknit ako ti dlan malčak rasičem?

Pita Janka, odgovara Marko:

— Ako ćeš ga i skroz prosić od tebe nas neće bolit.

Pa ni nije to bolilo. Zasikla ranu i dlan već zarasto.

— To je živa trava. Nema te brave ni tog katanca na svitu koji se neće otvorit pod rukom u koju je urasla ova trava — kaže Marku. — A ti ćeš kidat sve što je vezano el zalančeno — na Janka će i još kaže šta će s onom zlatnom kosom koja će njim ostat zale.

I sad momci krenu, kad se Marko siti ruže, pa će joj je vratit. Ona uzela ružu al je ne meće sebi u kosu već je zadiva momku za šešir. Kaže: tribaće još njima dvojci ta ružica.

Ošli momci u šumu, puštili konjima na volju, čilaš i vranac ufriško našli sve tri izvorvode, al fratru brez glave ni traga. Ima traga, nema traga, neće oni ni tražit, već se sakrili pa

će čekat. I dao Bog s prvim mrakom i dočekali šta su čekali. Jedva se smračilo kad sa jedne izvorvode začuju jauk:

— Joj, joj, Bože moj, šta me već nisi primijo prija neg sam dočeko ovaj tužan dan. Taj će mi žive kosti glabati.

Znali su da se fratar brez glave uvatio na vig, pa misli da ga orijaš lovi. Dotrčali do njega pa mu na dvoje na troje kazali ko su i zašto su tu. Kad je fratar od stra' malo došo sebi on će nji' upućivat, al iznenada upači prstom:

— Ako će vam konji izdržat, udrite za onim. To je njegov sluga, iđe mu javit da me je vidijo.

Iza jednog velikog panja iskočijo zečina, ni svako tele mu nije ravno, pa perjaši kroz šumu. Što je velik i to je za pripovitku, al kaki je to zec kad ima rep ko lisac?! Kaki je da je, nema tu čekanja i gonetanja, već fratra oslobodili od viga i udri za liscovim repom što se vijara na zecovim nogama. Tako trčanje konji bogme ne bi izdurali da nisu vilinsko mliko sisali, jel zec i priskače i probija sve na što naiđe, pa ode da ni strila ne bi brže. Al i za njim su dvi strile, vilovski čilaš i vranac i već bilo tako da će mu stat na rep, kad je dotrčo do nike strašne vode. Uji, grmi, valja drvo i kamen, živ stvor ne mož priko nje. Ne mož vraga! Priko vode razapet konac, pa zec ode po tim koncu ko po ćupriji.

— Kad se on ne boji za svoju kožu nismo ni mi valda gori — Janko poviče, a Marko već za njim kreće konja.

Natuknili su oni šta to mož bit. Kad sluga mož tuđan prolaziti cigurno i gazda ne prilazi drugim putom priko te vode. I tako je to i bilo, ta voda je bila međa orijašovog atara. Svud okolo ušti ta oštra voda, a prić priko nje mož samo po koncu. Al ko mož?! Kuražni! I da vidiš čuda, kako čilaš zakoracijo na konac, a ono strašno pukne ko iz sto topova i bilo konca, nema konca, a pod kopitama sve zveči ćuprija od suvog zlata.

Zečinu više ne vidu, al nisu ni dobar sat jurili s onu stranu ćuprije kad najedared oste strašan smrad od košćura. Janko podvikne ko da je u kolu:

— Bratac moj, ko bi nama kazo da se čovik mož i ovom obradovat.

I već se počo zasukivat. On počo, Marko ni počo, a orijaš već niko prid njima sa zasukanim rukavima, al i gaćama. Kad je onda lupijo Janka, ovaj do kolina upo u kamen. Janko pušta koren u kamenu, al s druge strane orijaša vaća Marko, pa kad je omanijo š njim orijaš do članjaka urasto u kamen. Marko bratu čupa jednu nogu, čilaš zubima drugu. Dok je Marko bratu jednu orijaš dotle izvuko obadve noge i kad je onda omanijo s Markom, ode ovaj u kamen do kolina. Ode Marko al iskače Janko, jel mu je dotle čilaš izvuko i drugu nogu. I sad Janko lupi orijaša, pa bratu čupa jednu nogu iz kamena, vranac drugu. Kako se jedared omane tako po jedan znoj izbije trljače. Dok braću izbije po jedan orijaš mora iscidit dva znoja, al slabo bi mu koristilo da momce izbija i po tri. Kako braću izbije znoj oni samo onjuše divojkinu ružu i od tog krasnog mirliša znoja nestane. Ima i zmaj pomagača, repom maše pa ga tako ladi njegov zec.

— Zečino, neće pomoći tvom gosi baš da vitrnjačina krila imaš misto te liscove repine — momci će ga žackat.

I mogli su, jel kad je orijaša izbijo sedmi znoj trljanju je došo kraj. Kad je Janko zamanijo š njim, orijaš kleko, kolina mu upala u kamen, a zec dotrčo, al ga sad ne razlađiva repom već ga zapišava. Marko s jedne, Janko s druge strane, pa mu divojkinom zlatnom kosom vežu palce za pete. Poslušali su vilu, jel njim je ona rekla:

— Ne ubijajte ga, nemojte š njim kaljat ruke. Tako sapet sam će se zaželit smrti.

Momci ga iščupali iz kamena, puštili nek skače ko žabac. On se počo zlo smijat, ufa se da će kosu prikinit ko slamku. Jedva počo već se i manijo smijanja, jel dlaka zlatne divojačke kose siče do kosti al se ne kida. Sad se već užeguriјo, al će se zato još osvećivat:

— Nek vam je, mene možte i stamanit, al trišnja neće bit vaša.

Borme je to moglo tako bit da nije bilo žive trave u dlanu. Onaj veliki katanac ni ključanice nema, sav je ko jedan salivanac, al nek je on kaki, Marko ga samo dotako rukom sa živom travom, katanac se zdrobijo. Janko šakom po lancima što su imali zrno ko ovnova glava, a lanci se kidaje, sve puca ko kokice. Momka mrzilo, da skida te lančine. A koliko je samo velika i debela gvozdena kapija na bunji?! Al da je kako velika i debela, ode ona sa šarkama zajedno čim su se braća dotakli, a iza nje se pokazala kraljeva trišnja.

Uvatili oni, nju jedan s jedne drugi s druge strane, sve je ljubu, sili na konje i tako je nosu. Na orijaša više ni da pogledaje već sve jedan drugom dodaju ružu da ne ostu orijašove košćure. Kad su došli na onaj brig iznad ezera vila i' već čeka. Baš je poljubila njezinog jelina u čelo, puštila ga u šumu. Marku nije tribalo kazat šta to znači, već je uzo prida se na konja. I sad je njima prvo da što kraćim putom stignu kući, pa se ne bi ni obazrli da nisu čuli kako njim zec viče:

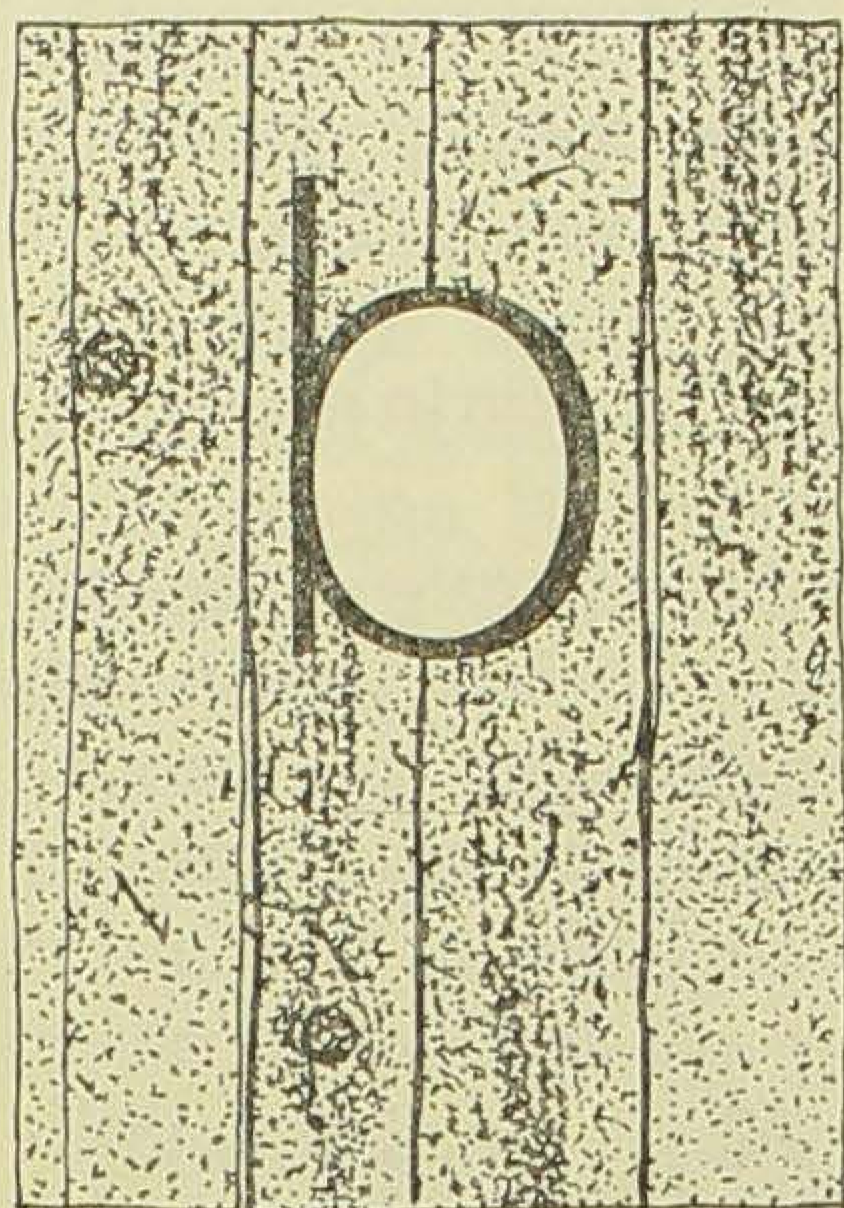
— Pogledajte još samo ovo!

Imali su šta i vidit. Onako sapet orijaš se saginje da se napije vode iz eze'ra — ko ne bi ožednijo posli sedam znoja — a zec dotrčo i kad ga je onda stražnjim nogama maznijo u tur orijaš žbućnijo ko kamen i samo je bućburik osto iza njeg na vodi.

Kad su stigli bliže kraljevskim dvorima, a kralj već trči prid nji', vrebo je iz dana u dan oće l' još jedared ugledat trišnju. Al trči i njegova ćer, ne čeka da je Janko diže, sama se penje kod njeg na konja. Kralj i kraljica i' grlu i ljubu, a tu je već i mâjka momaka. Kad će već doć i do razgovora, Janko će kralju:

— Svitla kruno, baćo naš, nećete nas ružit što vam je moj brat, vaš novi sin, dono i snaju, a nismo vas ni pitali.

A kralj već znavo i da mu ne kažu, da je nuz zeta dobijo i snaju, pa su oma bili dvostruki svatovi. I sad ni duže ni kraće, eto meni gaće.

ilo je to u ono vrime kad se Mamužić Lazo drugi el treći put biro za purgeljmajstora Subatice. Naš okoliš imo berbera čudo huncuta. Brijalo se, ne brijalo se, kod njeg uvik ljudi na okupu.

Jedared došo gospodar Lazin trčilaža, kortešuje, zove ljude, u nedilju će gospodar Lazo držat velik govor.

— Ja bi baš očo — kaže jedan — al' moram dicu i ženu vodit u cirkus. Nadudukali njim pune uši, da niki mađioničar čuda stvara.

Berber se oma umišo:

— Ako je do tog, zašto bi novce baco na cirkus? Iđi ti samo na tu govoranciju, jel od našeg purgeljmajstora većeg mađioničara nema na svitu: on od usta pravi gujcu.

Korteš đipio:

— Šta ti to mutiš?

— Ko muti? Kad smo prošasti put vokšovali za njeg, je l' obećo el nije, da će i u našim frtalju bušit arteski bunar? A je l' naše žene i sad moraju ić gotovo do varoške kuće rad peće vode?

— Pazi na jezik, pazi, — onaj će se pritit — jel znaj, da ovo mož doć do ušivi purgeljmajstora.

Berber to i tio. I tako će se i dogodit.

Gospodar Lazo bio lisica, nikad nije dizo graju, uvik ispod 'lada vodio žednog priko vode. Kaže i sad: dotiraće on tog berbera za rukom. I nije prošlo vrimena, kad evo njegovi' karuca prid berbernicom.

— Majstore, kaže svit: nema berbera u varoši koji bi imo taku laku ruku ko ti.

— Ako ste iz gospocki' ustiju čuli — berber njemu — onda se ne čudim, da tako krupno lažu.

— Ajde, ajde, samo ti mene obrij, — onaj oma sida u stoc.

A berber se smije u sebi: ne znam, gospodaru, oću l' te i nasapunat.

I zatako mu peškir pod bradu, keficu za sapunanje u ruku, pa počo pljuckat s jedne strane, pa s druge i počeće sapun pinušat. Onim ispale oči ko dvi bolučke:

— Ti tako briješ ljude?!

— Ajak. Na keficu pljujem samo kad mi se natrči koja gospocka glava. Znate, gospodaru, takima ko vi moram dati čest. Kad brijem ove proste ljude, njima pljujem na obraz, pa i' tako nasapunam.

— I ljudi to trpe?!

— A šta bi vi, da i' brijem na suvo! Poznate varoš ko svoj dlan, znate dobro: u našim kopanim bunarama voda teška, puna kreča, ni Bogu se ne sapuna. A koji vrag će uvik trčat na arteski bunar čak do gospockog frtalja?

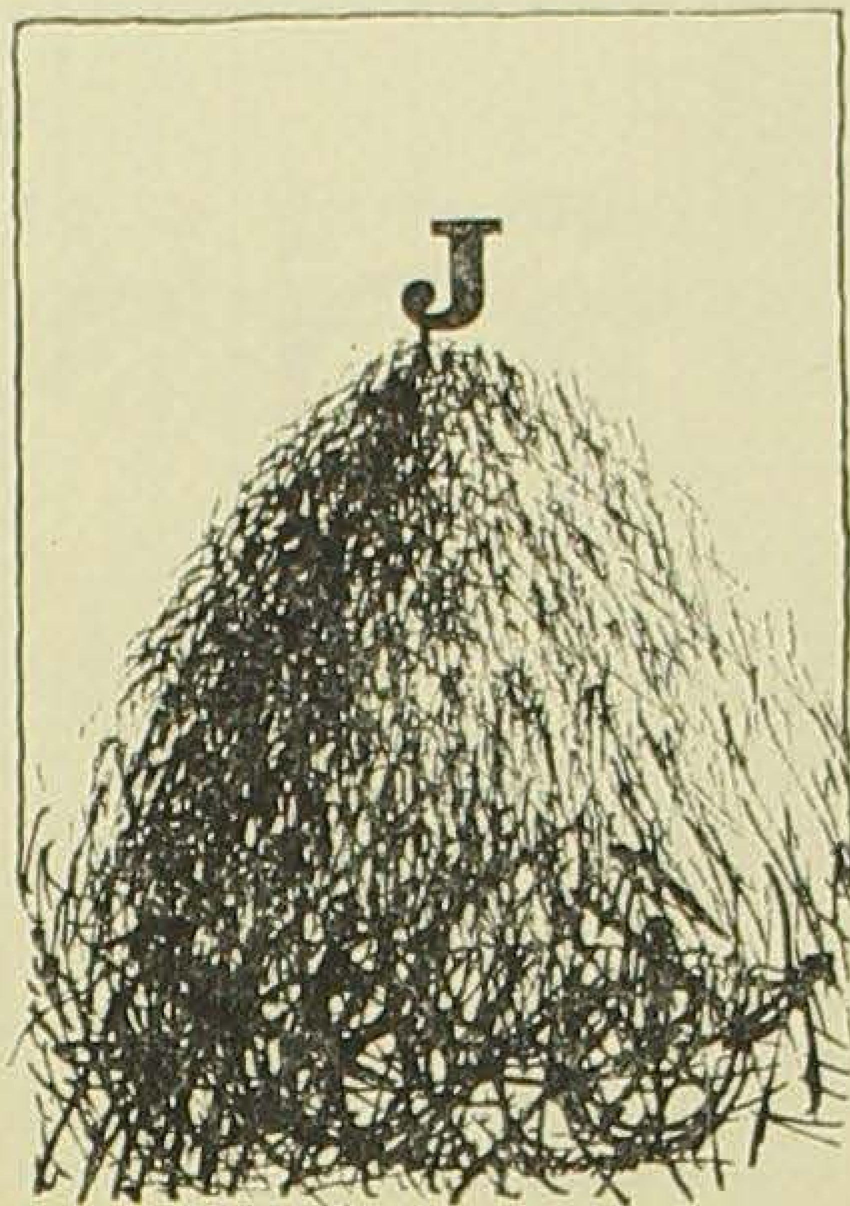
Gospodara Lazu ko da su fraćkom izbacili iz stoca, kočijašu zapovida:

— Što brže možeš, donesi vode s prvog arteskog bunara, a mož i iz crkve svete vode, ako ti je bliže.

Berber se počo smijat, pa udarat po čelu:

— Gospodaru, alaj sam ja ćaknut. Kad sam vidio kako ste potrčali, ja mislio da ćete ga poslat, da donese onaj arteski bunar koji ste nam još u ono vrime obećali.

Govorenje gajdaša Marjana Klarića iz Birjana

Jedanput sam sviro kermec. Išo sam iz Pogana, a kad sam došo do te velike jame Vuroške — baš bilo o polnoći — tu se njaki vjetar digo. Nebo ljepo čisto, a vjetar taki da će me zatušiti. A ja sam išo svirajuć.

Taj vjetar se smoto i istrže mi gajde. To je istina! Nisu pale, ošle gori, letu gajde i začele same svirat. Ja se uplašio, zgrabim gajde pa bjež š njima, a gajde još dreču. Išo sam ko da me ganjaju, gajde napriđ, ja za njima. Mislio sam da ni kapi krvi nemam.

Nisam zno kako sam došo doma. Kad sam došo dvoru, a pceto ko telić sjedi pred pendžerom, a 'nako pceto veliko nije ni bilo u selu. To je istina! Gajdaš sam bio, svako pceto u selu sam zno. Ja viknem, a to se pceto okrene u bašču. A ja sam pušku imo. Uvatim pušku pa puknem po tim pcetu, a sačma nije pcetu išla nego svu mješinu sam isjeko, gajde više ne dreču.

Komšije bile đeda i baba. Ona gluva i tupava, zna lapućkat, viče, ni vragovi ne razumiju, tupavim čeljadetom ne more se divanit, a sad preko plota ljepo pita:

— Ko je to odekar puko?

I đeda sjevo kad je čo kako ljepo ona to pita. A ja kažem:

— Ja.

— Za čeg?

— Tu je bilo pceto veliko.

Kad sam začo pripovijedat jedanput baba na prste fićnila, postalo tavno ko u rogu. A viče:

— Ogleđi se oko kuće.

— Za čeg?!

— Neka te briga.

— Nema više ništa.

— Neka te briga. Šuti i lati pušku.

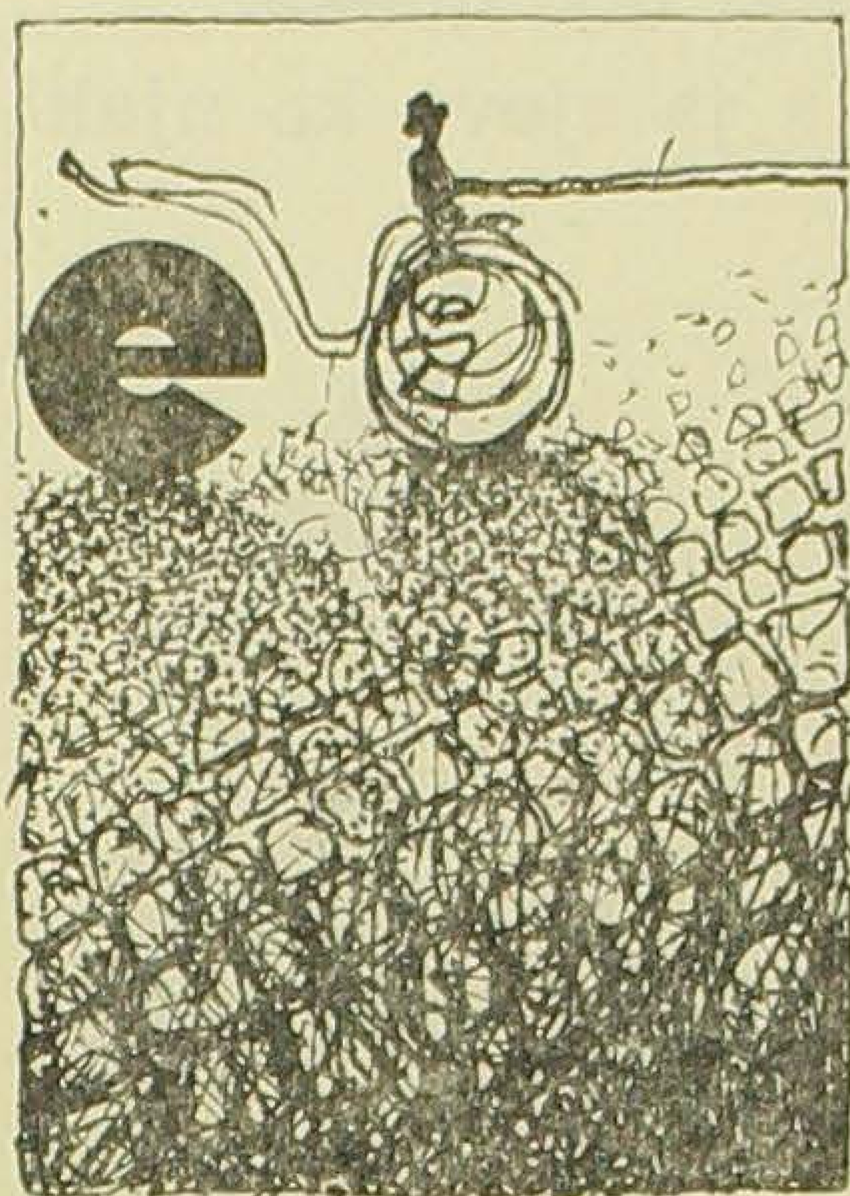
A ja sad ne znam čiji sam. Gleđem: baba nikad nije znala nješta kazat, a gleđi sad kako zna i more divanit! A oko kuće ’oda lampa, pa ošla uprav na ’no mjesto di pceto sjedilo.

— Sad pukni! — viče baba.

Latim pušku, puknem, a ne znam šta ću od stra’: lampa više ne ’oda, a di bila tamo na bokoru vjesi koža pceta.

— Taj vjetar, to su vile bile, igrale. Nije njim dobro što si sviro, mješina ti osušita. Lati ovu kožu pa na gajde, pa će nova koža nabreć. A ti nikad više neka obnoć svirat pokraj Vuroške jame i neka ništa pitat, a one nećeju doć odekar.

Baba ljepo kazala pa ošla, ošo i đeda, a ja sjevo ko njaki panj.

dan mator momak odživio već polak od stotine godina, a nikad motikom nije udario. Dotleg se po okolni seli samo ženio, nikad oženio. Kod udavača se na'ide, napije dok ne izvididu ko je, a onda biž dalje. E, sa' će on druge ženit i udavat, posto provodadžija. Spariva sve take koji nikog svog nemadu, pa se ženidu da i' ima ko saranit.

Edared jevo edne divojke što već side kose plete. Uvik bila boležljiva, omatorila va'da u materinoj utrobi, al se drži, jel dobro se kaže: žuti žutujedu, rumeni putujedu.

— Ko te šalje? — dočeko je.

— Nevolja.

— Hej, pa ti bi skidala divojačko ime. Nikad bolje nisi pogodila.

Ona je očito zato i došla što bi se udavala, al ko bajage kaže:

— Kome ja tribam sad, kad se za mene nije našo đuvegija ni kad je za to bilo vrime?

— Samo rič fali. Udaću ja tebe tako, da će bit osramotite sve one koje su ti se rugale. Ako su se one udale edared, ja ću tebe za dvi godine i trired udat. Da, udo sam ja već malu iljadu taki' ko ti.

— Ti luduješ sa mnom?

— Kako bi ja to radio, kad sam se edared u životu privatio posla?

I oma kaže ko bi bio prvi đuvegija. Ona sklopila ruke ko da se smutipuk pakleni stvorio prid njom, pa kaže:

— Pa taj me počo pratit iz kola još kad sam se zadivojčila. Nedlju dana on ćutio, nedlju dana ja ćutila, a treće nedlje on bižo od mene, ja od njega. A sad čujem, da je malo u glavu udarit, ni' mu je ni do iđišta jel se sav vuče ko da su mu košćure izvadite.

— To je nama ko udesito. Šta bi ti bolje? Čovik je redan, kad se vinča on će već znat, da od tebe samo u grob mož pobić, lipo će na vrime umrt, pa će ti ostat kuća i zemlja, a ima čak i vinograd.

— Misliš, da će to moć bit tako uredito?

— Samo rič fali, pa će sve bit ko uvračato. A da vidiš s kim imaš posla, jevo, imam ja spremitog i tog za kojeg ćeš se udat kad ovog saranimo.

Taj drugi već bio ženit, al davno osto udovac brez dice. I taj iza sebe ostavlja ženi punu kuću.

— A ti si morala čut, — kaže on — taj se već edared višo, samo je štranga bila stara, pa se otkinila. Ja ću vam za vinčani dar kupit novu štrandžicu.

Neće vik vikovat ni treći kojeg je uzo u račun.

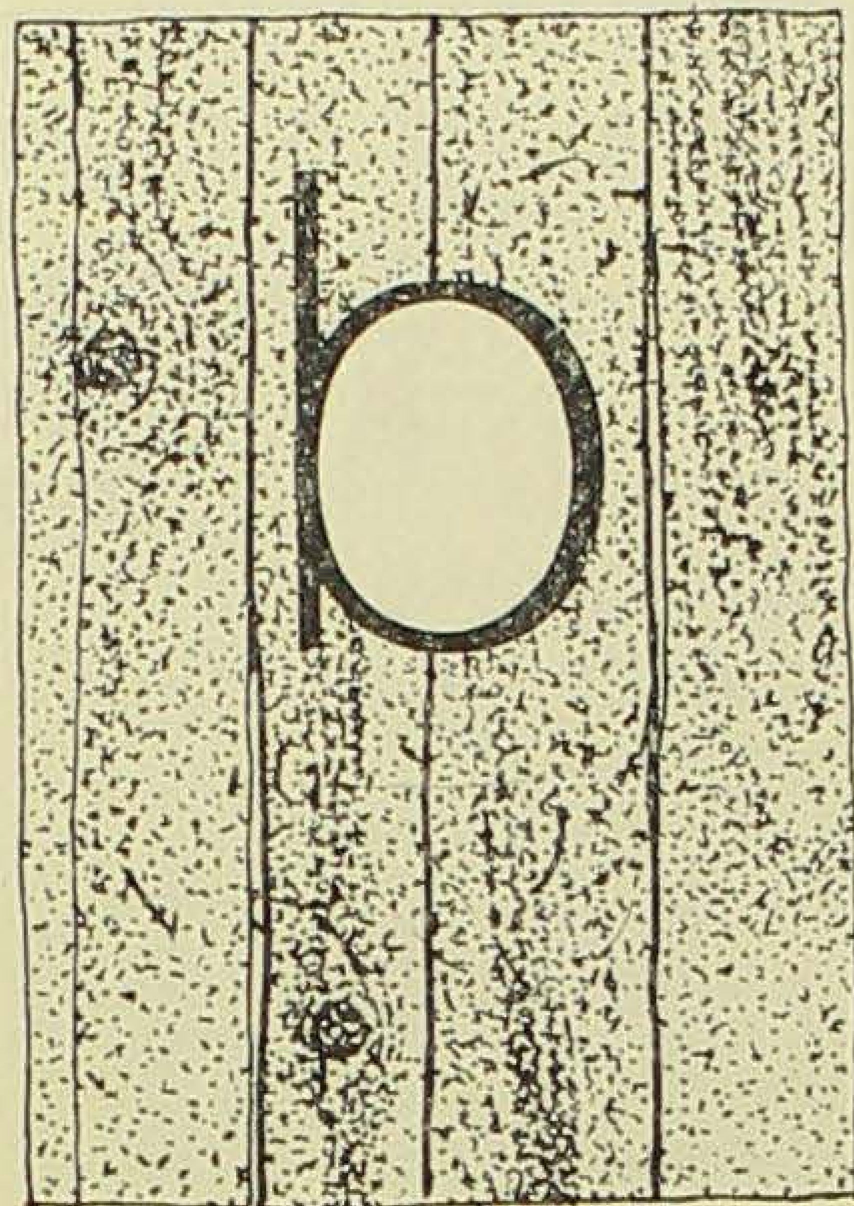
— Znaš, — kaže on — taj je bio niki drveni išpan kod spaija u Boroti, Kaćmaru i Aljmašu. Prija godinu dana je izbacit. Priko trideset godina je potkrado i spaije i sirotinju što je tamo radila, u poštenju taj neće izdržat više od tri godine. zagušiće ga pošten život ko drugog čovika gusta krv. A da ne divanimo o tim, šta će ostat iza takog parca od čovika!

Udavača se još malo dala nagovarat, pa na kraju kaže:

— Dobro, kad ti kažeš ja ću poslušat, al šta ćemo kad sva tri budu saranita? Zamoriću se od tolikog saranjivanja, nećeš mi va'da tražit i četvrtog takog, kojeg bi morala saranit?

— Ne, lane moje, ne. Onda ćeš se ti udat za mene, pa ću ja tebe saranit.

Ne zna ništa kad se nije ženije

ije tu edan čovik ka' kru'. Un taki, žena vrag u ljuckoj spodobi. Un u mladosi bije grdosija od čovika, a kad ostarije sav se usuka. Gledaš di je taj čovik što j' negda bije? Un oslabije, a ženturači ni edna cura ne mož odnit vagir, čvršća od vraga.

Ada red je da se čeljade svake godine ispovidi, pa tako ednom prid Božić un i žena došli u crkvu. Žena će k ispovidi, a un ode naprvo. Uni imali i popa baš vražijeg nikog, pa un poviče:

— Jojkane, neš se ti ispovidit?

— Nemam ja ništa za ispovidit, ja sam došo da grišim.

Ode un, sta je lipo prid raspelo.

— Spasitelju, — veli — moj Isuse pokojni, nit ja krivim unog ko me je stvara, ni unog ko će me rastvarat, al ti moram reć, pa kud puklo da puklo, da nisam zaslužije unog vraga paklenog u cardzi i pregači.

Nigda una ne b' rekla „moj čovik" neg „unaj", a sad sam ti njoj već „mujs-mujs" il „na ceka, na ceka". A dere se uvik ka janje dobre mišinice. Ja ti ostarije pa već doša slabiji u rukami i nogami, pa muku moram podnit, moram, Isuse moj pokojni, al ne mogu dalje mučat, ne mogu!

Ne pitaš me, oklen mi je una? E, sotona mi je donije, sotona. Ljudi me svituju da bižim od nje, a kud ću danaske 'vako star odalen?! Znaš ti uno: di ko nika tute i obika.

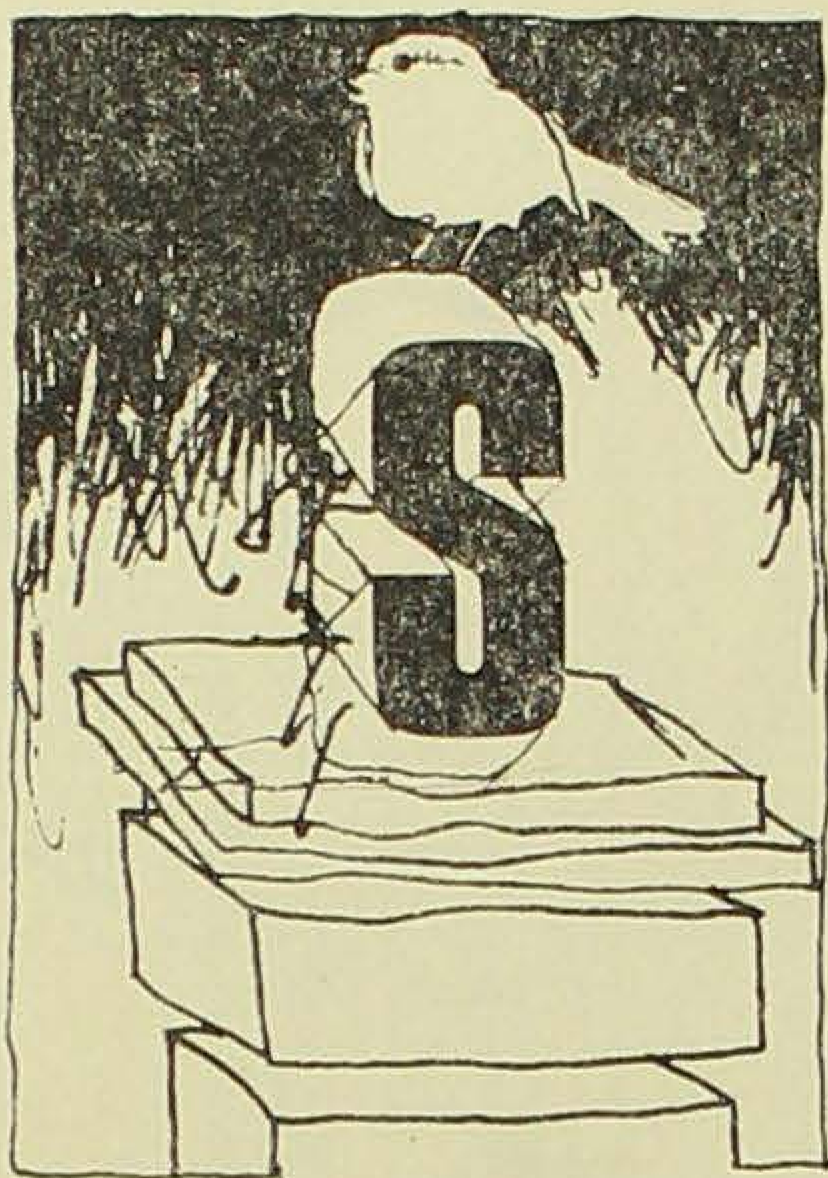
Meni nigda nije bilo lako, a una imala kod mene i tičjeg mlika, pa jope nigda nisam bije dobar. Spasitelju, vidim da si se i ti već umorije, samo te edno molim, nemoj njoj reć. Znaš ti uno: žežen i ladnu kašu duva, a koga su zmije klale i guštera se boji. A ja ne mogu da je se liberam. Znaš, vako šta nije lako ni pripovidit, a kamol podnit, pa 'š i ti pobegenat da sam ja kupije jalovu junicu, makar sam unda mislije da sam ubra lipo cviće. Privarila una mene, Spasitelju, privarila. Prije vinčanja mi bajala, bila ka kru, a kašnje ka vatra. Vire mi, nije

lako, al sam ti mora ednom već propovidit, jer evo, mi je bome već kratko vrime.

A kome ću neg edino tebi, Isuse moj pokojni. Unaj tvoj pop što kaže da je slugan tvog ćaće, ćio bi da njemu pripovidim, a un ti je slugan vražiji ne božiji. I šta b' ja ima š njim divanit kad se ja i ti ne b' mogli narazgovarat do bile zore, kad bi' ti samo frtalj moje muke pripovidije. A ne moreš mi ni ti pomoć, šta b' tekarce un?!

Moj Isuse pokojni, kad te vako gledam na križu, znam da si muku podnije, al da si tri križa nosije na leđima, ne znaš ti ništa kad se nisi ženije.

E, sad odo ja jadan ko što sam i doša.

tari prosjak zakvrco i na kraljevska vrataca: udilite ako Boga znate. A kralj ga dočeko:

— Kod mene dobije samo ko zasluži.

— Da sam vridan zaslužit ne bi ja obijo tuđe pragove, — dida mu oma zaglavi.

— E, ako si bogalj božiji u rukama, čini mi s' ker da u glavi još nisi.

— Ni ne dao mi Bog još i tog gospockog bisa.

— Vidiš, vidiš, da ćemo se mi još narevenat. Eto, ako odgovoriš na tri moja pitanja udiliću ti ko niko dosad.

— Bolje ikako neg nikako. Probat mož, ne košta novaca.

Kad je prosjak pristo kralj mu zada pitanje:

— Kaki je konj, kaki je džak, a kaki je čovik kad dođu u godine?

Prosjak prst za prstom diže:

— Konj je mator, džak stari, a čovik vrimešan.

— Dobro je, dobro je, baš juče sam i ja kazo jednim mojim gostima, da mi nismo matori makar nam je snig već pokrio uši. To si pogodio po mojoj volji, al ja velim: nema razlike kad bogat i siroma idu sa salaša pišice u varoš.

— A di ne bi bilo razlike? — prosjak opet diže prst, al visoko — kad se bogat došeta u varoš, a siromak dokuleca.

— E, dobro si pogodio i to, al ovo baš bogame neš.

Prosjak samo slego ramenima, ko veli: nisu ovo prva vrata na kojima mi nisu dali ni kašiku brašna.

Iza kralja stoji pandur što je ranije tuko dvadeset i pet batina po turu. Sad ga zagušila krv, udario ga vitar u desnu stranu pa jedva mož vuć nogu, a rukom ni kašiku do usta, visi mu ko krpa. Stigla ga mrvica kletava, samo se to nije razglasilo, pa ko ne zna nikad ne bi pomislio da je to sad samo strvina od snage.

— Poznaješ ti ovog? — kralj pokaže na pandura.

Prosjak ga ko bajage počo zagledat ko da nikad nije vidio takog stvora, pa će naposlitku:

— Svitla kruno kralju, ja ga ne poznajem, al kad je bila mlada moja gujca je imala čest da se oči u oči upozna š njim. Kralj se nasmijo, pa će onda zadat pitanje da prosjak neće pogodit odvit, jel nije natuknio da je pandura udario vitar.

— Ja l' šta ti misliš, kako bi ti prošo da se sad potučeš š njim?

— Ko i svaki pošten čovik. Svitla kruno kralju, kad se s đubretom tučeš: a natuko ga, a natuko te — svakako ćeš se ukaljat.

Podaci o pripovjedačima

Brojevi iza ličnih podataka označavaju pripovijetku koju je pripovijedač kazivo.

Andrašić Koca, zemljoradnica, Kelebija, rođena 1890. — 70.

Bačlija Marija rođena Mamužić, zemljoradnica iz Bikova, a rođena u Tavankutu, — 8, 22 i 23.

Blesić Mijo, zemljoradnik iz Radanovca, rođen 1905. g. — 35.

Bukvić Blaško zvani *Mika,* zemljoradnik, samouki svirač i brijač iz Male Bosne, rođen 1908. g. — 36.

Buljovčić Antun zvani *Baćo Pikulaš,* radnik iz Radanovca — 21.

Ćibarić Anton sin *Kole,* izrađivač metalne i kožne galanterije, rođen 8. travnja 1908. g. u Janjevu — 51, 52 i 53.

Ditelan Stipan, zemljoradnik iz Bikića (Bácsbokod), Madžarska, rođen 15. studenog 1887. g. — 19, 38, 62 i 63.

Ditelan Roza r. Petrekanović, zemljoradnica, žena Stipana, rođena u Aljmašu (Bácsalmás), Madžarska, 16. svibanja 1890. g. — 34, 68.

Đurasa Stepan, zemljoradnik, Karaševo, Rumunjska, rođen 17. kolovoza 1898. g. — 58.

Fratrić Feliks, službenik, Novo Selo (Đevinska nova ves) Čehoslovačka, — 57.

Fratrić r. Budinčević Marija, zemljoradnica, te seoska gostioničarka, rođena u Somboru 1908. g. — 27 i 40.

Gadžur Đura, zemljoradnik iz Tavankuta, u vrijeme kazivanja 72 godine — 28, 47, 49 i 65.

Horvat Lazo, zemljoradnik iz Bajmoka, rođen u Aljmašu, Madžarska, 1879. g. — 6.

Ilanković Stipan zemljoradnik, te samouk zidar iz Bačke Topole, rođen u Radanovcu 1914. g. — 32.

Jankulov Ana r. Katin, zemljoradnica iz Rekaša, Rumunjska, rođena 28. kolovoza 1900. g. — 55.

Jurčak Tona r. Lebović, zemljoradnica iz Tavankuta, u vrijeme kazivanja 64. godine — 1, 5, 12, 33, 37 i 44.

Klarić Marjan, zemljoradnik iz Birjana, rođen 7. VII 1905. g. u Udvaru, Madžarska — 67.

Kujundžić Antun, zemljoradnik iz Subotice, rođen 10. svibnja 1897. g. — 14.

Kulišić Bono, zemljoradnik iz Gornjeg Sent Ivana, Madžarska, rođen 27. prosinca 1888. g. Kaćmaru, Madžarska — 29 i 61.

Malagurski Luka zvani *Mali,* zemljoradnik iz Bikova, u vrijeme kazivanja star 72. godine — 7.

Mamužić Miško, zemljoradnik, Subotica, rođen 1908. g. — 66.

Margetić Katarina, Radna, Rumunjska, zemljoradnica, rođena 28. srpnja 1904. g. — 59.

Matković Matilka r. Ivković-Ivandekić, kućanica, rođena 14. ožujka 1910. g. u Subotici — 24 i 54.

Mikšić Adam, zemljoradnik iz Keče, (Cechia Croata) Rumunjska, rođen 17. prosinca 1896. g. — 60.

Milunović Krista, zemljoradnica iz Subotice, rođena 1904. g. — 17.

Nosković Joso, putar, rođen 1905. g. u Subotici — 30.

Peić-Gavran Reba, zemljoradnica, Verušić, rođena 1899. g. u Subotici — 45.

Sekulić Estera, kućna pomoćnica, rođena 29. studenog 1899. g. u Subotici — 50.

Sekulić Josip, lugar, rođen 1899. g. u Lovincu, Lika — 9, 10 i 11.

Sekulić Mara r. Letović, zemljoradnica, rođena 1893. g. u Subotici — 18.

Skenderović Felo, zemljoradnik, rođen 1894. u Đurđinu — 4.

Stantić Bartul, zemljoradnik iz Bikova, rođen 1897. g. — 3.

Stantić Klara r. Lebović iz Đurđina, rođena 1912. u Tavankutu — 48.

Stantić Marija, udata Rožnjai, kućanica, rođena 1894. g. u Subotici — 41.

Stipančević Krista r. Knjur, vinogradarka iz Kelebije, rođena u Subotici 1903. g. — 31.

Sudarević Ivan, pravnik, rođen 1909. g. u Subotici — 43.

Šmit Marija r. Letić, zemljoradnica iz Kelebije, rođena 1907. g. — 42.

Šulentić Ivan, zemljoradnik, Ličko Cerje — 69.

Tonković Karlo zemljoradnik iz Bikova, rođen 1910. g. — 25.

Toth Gizela r. Iledić, Rasporak, Austrija, rođena 20 travnja 1903. g. — 56.

Vidaković r. Žebić Ana, Gibarac, Srijem, rođena 1919. g. — 46.

Vlaović Dančo, zemljoradnik iz Ljutova, rođen 1900. g. — 20.

Vujić Ivan, zemljoradnik iz Kaćmara, Madžarska, rođen 19. studenog 1904. g. — 64.

Vujkov Matija (Matilda), kućanica i samouka krojačica, rođena 1. siječnja 1913. g. u Kaćmaru, Madžarska, a živi u Bečeju — 13 i 26.

Zelić Bara r. Kujundžić, kućanica, rođena 1894. g. u Subotici — 2, 15, 16 i 39.

Rječnik manje poznatih riječi

A

adet — običaj
adren — nestašan
ajer — zrak, vazduh
akuratan — otresit, karakteran
alvatno — komotno, široke ruke
amaha — gotovo isto toliko
ardov — bačva, bure
arenda — poljoprivredna zakupnina
astal — stol
avaja — zrak vazduh (u govoru Janjeva)

B

baca — u govoru Janjeva: otac
bandžav — razrok
bakaruša — prvo, gusto kretanje rakije prepečenice, koji alkohol se koristi za oblogu i masažu
batakurnjača — najlošija vrsta rakije
bičalje — držalo biča, kandžija
boktati — čuvati, stražariti
boktr — čuvar, stražar
brnđati — nesuvislo govoriti, mrgudati
bublja — kada je riječ o siru, znači grudvu, a pri gradnji krušnih peći ili kuća od pletera, od čvršće slame, obično ječmene, i blata formiraju se i kao ruka i deblji konopi, užad, te kod gradnje okruglih peći slažu jedno na drugo, kao što lastavica gradi gnijezdo, a kod kuća se zid od pletera oblijepi — i to su bublje.
buckati se — udarati se čelom o čelo rogovima o rogove
bugnjati — bubnjati
burag — želudac
buraga — iznutrica ovčija ili goveđa

C

cardza — suknja
cimermon — tesar
cincar — mesar koji kolje samo ovce i janjad
cirkulan — dostavljač zvaničnih akata
cirkuluš — gradski kvart
cukernica — slastičarna

Č

čatrlja — udžerica bijedna krovinjara
čemeran — loš
čikoš — konjušar
čilaš — konj bijelac
čovika udario vitar — oduzeo se, šlogirao se
čutka — komušina od klipa kukuruza

Ć

ćučav — nesnalažljiv, nespretan

D

dolnjak — jug
draguca — ljubavnica, draga
dragucul — ljubavnik, dragi
duditi — kunjati, padati u drijemež
duvar — zid zgrade

Đ

đuga — veliki glineni krčag sa sisaljkom na držalu

E

el — ili
espap — roba

F

fićfirić — nalickani gospodičić
fićok — bočica za rakiju od pol decilitra
frtalj — četvrtina, gradska ili seoska četvrt

G

gadžo — velik, salašarski pas
gi — gdje
glacak — gladak
garnjak — u peći, štednjaku i drugim ložištima donji ispust u koji pada pepeo
gornjak — sjever, vjetar sjeverac
godina curi — kiša pada

H

hajsura — muškobanjasta ženska osoba
hartokniti se — trgnuti se, ustuknuti
hlap — momak

I

i' (kratko) — jedi
i' (dugo) — ih (vidio ih je)
išpan — upravnik veleposjeda
'ite — jedite
izokati se — premoriti se, isrcpsti se

J

jariti se — šaliti se, zafrkavati se
junak — momak

K

kantor — orguljaš u crkvi ili samo crkveni pjevač što asistira pri obredima — svjetovno lice
karvanj (svita) — mnoštvo, masa
katana — vojnik
katanšag — vojska
kašinjak — kutija pribora za jelo
kečiti — šutnuti
kefica — četkica
kermec — proštenje, crkvena slava
klapiti — sanjati
klečka — komad drveta obješen psu o vrat, da ne može brzo trčati
kobo — kobac
kolubar — krug
komarnjik — zaštitni zastor porodiljina kreveta za vrijeme babina. Naime, po sujevjerju, za vrijeme dok porodilja mora ležati u krevetu — ako nije zaštićena komarnjikom — vještice mogu odnijeti zdravo dijete i mjesto njega staviti „podmeće", dijete što su ga sklepali od jajetovih ljusaka. Radi toga Bunjevka i ljuske od jajeta baca u vatru, nikako ne na đubrište, jer bi ih otuda pokupile vještice
komniti — cimnuti nogom, šutnuti
komorat — drug, pajdaš
kopun — uškopljeni pijetao ili puran
kortešovati — agitirati
košara — štala
krmje — krma za stoku
krniti — kresati granje

L

la — će (raditi)
lamo — ćemo
lanac — mjera za površinu zemljišta, obično 1 katastarsko jutro i 400 kvadratnih hvati, a ima i većih lanaca
landra — mrena na oku, opnica jajeta ili crna luka
lemozija, lemozina — milodar koji se skuplja u crkvi za vrijeme bogosluženja U prenesenom smislu: dati bez nade da će se povratiti
lepur — leptir
leventati — lutati, pustolovno putovati
liberati — osloboditi
liskati — sijevati
ludaja — bundeva

Lj

ljesa — kapija

M

manuti — ostaviti
med — medju (ljudima)
merkati — paziti, čuvati
milno — drago
milovati — voljeti
miškulancija — mučka, lov u mutnom
mrska — bora
mujs-mujs — ovim povikom lički Bunjevci pozivaju mačku

N

na ceka — ovim povikom lički Bunjevci pozivaju psa
na cilo kuvati krumpir — kuhati ga s ljuskom
nakurjačilo se vrime — naoblaka koja najavljuje nepogodu
namrskati nos — primati izjave sa nepovjerenjem ili negodovanjem
naplani — u podne
narevenati — složiti
nasporiti se — namnožiti se
nausnice — brkovi
nek — samo (u gradišćanskom govoru)
neka, nekate — nemoj, nemojte
nimati lazno — nemati kada, nemati slobodna vremena

Nj

njaki — nekaki

O

oblika — fizionomija (Ona je bila oblike na mater)
oblok, obluk — prozor
odzabiti — zaboraviti
očenaše — brojanice za molitvu
odvit — odgovor
o'l — ohol
opet — kod dugog izgovora znači ponavljanje kao u književnom govoru, a kod kratkog izgovora znači: pak. Na primjer: Otac ga ćuši, mater ga opet pomiluje. Dakle: Otac ga ćuši, mater ga „pak" pomiluje.
opičiti, opičoriti — snažno udariti, raspaliti
opuliti — magarica se opuli, a ne oždrijebi
opuliti nekoga — u kockanju ili nečasnim načinom „očistiti" nekog od imetka
oronđaviti — dotjerati do krpa (Sav je oronđavio, valda ni gaća nema na sebi).
ošamatati — opljačkati, oduzeti do gole kože
oštarje — sječivo (noža, sablje, sjekire)
otar — oltar

P

pak — pa neka je, ne mari
pantlika — traka (ukrasna)
parac — štakor, pacov
paradička — rajčica, paradajz
peća voda — pijaća voda
persona — naočita osoba
pinuška — pjena
plebanija — katolički župni ured
plebanoš — župnik
plečka — spletka
plečkati — spletkariti
pleniti — rukom udariti po ustima
ploča — potkovica
podatan — darežljiv, koji rado daje
podmoran — pritisnut nuždom, prisiljen prilikama da nešto uradi
pofuzniti — okliznuti
poglnuti — gucnuti
pogruditi — oronuti u licu, poružnjeti
poj — podji
pojaviti — pokazati
polafiti — porazgovarati
popleskati — potapšati
poputiti — pokazati
porta — kapija
povrza — porijeklo
poza — iza
prcov — izvanredno bodljiva i otporna korovska biljka
prćija — miraz, a znači i tekovinu
prćijati — sticati imovinu
prdačno ime — rugano ime, nadimak
proces — parnica
prozdrt — nenasit, žderonja, pohlepan
pule — magarećije ždrijebe
pulin — madžarska rasa psa ovčara
pusta — ravnica, stepa

R

radaš — prido, ono što se daje povrh pogodbe
raspičoriti — udarcem raspaliti
rasprcati — raskinuti pogodbu ili neko zajedništvo, rastaviti na dijelove neku stvar
razazocati se — rasaniti se, doći k sebi
rondzati — negodojući mrgudati
ručiti — jemčiti
runiti — zdravstveno oronuti

S

sakačka — kuharica
s'vaćeno čeljade — razumna, staložena osoba
skobiti — sresti
skrućiti — skratiti
slutiti se — šaliti se
skurlati — fizički onemoćati
sprenđati se — stupiti u nedozvoljene spolne odnose
stlba — ljestve
somun — domaći okrugli kruh

staćala — vrsta časnika u svatovima

strija — streha, krov

svršen čovik — čovjek u zrelim muževnim godinama

Š

šalangov — ukrasna resa na biču, a znači i sporednu obavezu zakupca zemlje i poljoprivrednog radnika prema gazdi, kao što su davanje peradi, jaja, mlijeka, besplatno prevoženje i slično

šenk — gostionica

smrčak — vrsta gljive, šupljikave poput spužve

špica — koštičava sjemenka voća, te kod povrća sjemenka lubenice, dinje i krastavca, a u točku žbica

špioda — čioda

šprljekati — govoriti sa nedostatkom

štranga — konop, uže

štrangar — užarski majstor

štrkalj — strka, metež

šturma — juriš

švigar — krajnja resa na biču, koja daje pucanj. Izreka „na kraju švigar puca" ima smisao „konac djelo krasi", odnosno na kraju će se vidjeti šta će biti

švigarac, švigarica — pubertetlija pubertetkinja

T

tal — dio, naslijeđe

tarmati — nipodaštavati, stvarati o nekome ili nečemu lošu sliku, obezvrednjivati

tetac, tiatac — u Gradištu način oslovljavanja (tetac Jive)

tota — u Janjevu: majka, mater

trcav — traljav

trćak — straćara

trnac — trijem

trevljati — gađati u metu, pogađati o čemu se radi

treviti se — dogoditi se

trvač — narodni maser koji zna obično namještati i iščašene zglobove

tuluz — stabljika kukuruza

turiti — u karaševskih Hrvata: uči

tušta — mnogo, puno

U

ubardati — upamtiti

ubitelj — ubojica, upropastitelj svoje obitelji

učera — jučer

ugled — odlazak momka djevojačkoj kući radi uzajamnog upoznavanja, kada se stavlja u izgled brak po prethodnom dogovoru starijih ili po provodadžiranju dakle kad momak i djevojka nisu bili još u ličnoj vezi

ulopati se — uprskati se blatom idući raskvašenim terenom, smočiti obuću i donji dio odjeće

unkav — onaj koji ima hunjavicu, kijavicu

unkavica — hunjavica, kijavica

uporožiti se — ići uporedo, udružiti se

usklinčiti se — zauzeti svađalički stav, zainatiti se

uštrkljivanje — utrka, takmičenje

uvižbati — urezati u pamćenje

ufriško — ubrzo

uvoda — podmukla osoba, uhoda

uzbano — pouzdano, sigurno

uzgljanca — jastuk

užeguriti se — ustrašiti se

užna, užina — objed, ručak

V

vandrovač — skitnica

varancija — varanje, prevara

vodica — sveto mjesto za hodočašće

vojča — ma šta (govoriti)

vrbine — krhotine stakla, gline i porculana

vrli — lijep

Z

zadodati — zabosti, zabiti (nož)

zakuvavati — umijesiti tijesto

zatušiti — zagušiti

zgliedati — ličiti na nekoga

Ž

žackati — zadirkivati, podbadati

žalenje — žalopojka nad pokojnikom, naricanje

ždrokati — žderati

žgamlja — grumen sira ili čvaraka

živo — brzo

žmara — čvarak

dr Dragiša Vitošević

POGOVOR

UZ NAJNOVIJU KNJIGU BALINTA VUJKOVA „JABUKA S DUKATIMA"

Pre više od pedeset godina, u subotičkom „Književnom severu" (1934), u trobroju posvećenom jugoslovenskim narodnim pripovetkama, njegov požrtvovani urednik Milivoje Knežević pohvalio je „napore Novice Šaulića i mladog Bunjevca Balinta Vujkova čije sakupljene pripovetke (objavljene u „Književnom severu" i „Bunjevačkom kolu") još svedoče o nepresušnim izvorima narodne proze i tvoračkoj snazi našeg naroda".

U to vreme, mladi pravnik Balint Vujkov pisao je pesmu i prozu, uređivao omladinski književni časopis „Bunjevačko kolo", ali, kao čovek od tla i izvora, brzo je osetio ono što je nekada osetio i Vuk Karadžić: da će biti najbolje i najkorisnije ako se baci ne na vlastito stvaranje, već na zbiranje onog što je već stvorio narod, i da je to njegov pravi poziv. Kao i Vuk, i on je zarana upio neodoljive draži narodnog usmenog stvaralaštva i ostao njime zauvek „začaran".

Od tada, on se sav dao na posao koji je shvatio kao pravo poslanje (iliti misiju) svog života i koji, evo, ispunjava više od pola stoleća. Kada se danas pregleda svih desetak knjiga narodnih pripovedaka koje je on zapisao, čoveka obuzima čuđenje, pa i divljenje. Koliko je za sve to trebalo truda, požrtvovanja, zanosa, pregalaštva!

Put kojim je krenuo i na kojem je do kraja istrajao (što i ova najnovija knjiga potvrđuje), bio je ne samo pun napora i tegoba nego i pun zamki i varki, sumnji i podozrenja, otpora i nesporazuma. Nije bilo teško samo naći pripovedače u vreme kad je „novi vik" donosio sumrak i vekovnoj narodnoj priči. Njih je on nalazio, kako kaže u pogovoru svoje prve knjige (1951), najčešće „u svijetu salaša i pašnjaka", „u redovima seoske i gradske sirotinje", slugu i nadničara, koji „nisu imali ni svetka ni petka", ali su zato, u zamenu za sve što su im uskra-

tili *život i društvo, negovali svoje drevne raskošne bajke. Još je teže bilo naći za njih čarobni „ključ", jer, kako kaže naš pisac, „na kraju krajeva skupljač je za pripovjedača iz naroda ipak čovjek iz drugog, njemu često stranog svijeta". Trebalo je, dakle, zaći u „tajni život" narodne priče, tj. u njenu srž i suštinu, izbeći da pripovedanje, recimo, „ispada svjedočenje pa čak i ispit", postići da kazivač „do kraja otvori svoju dušu". Nimalo lako, ali jedino vredno. I na ovome primeru potvrđuje se pravilo da zapisivač mora potpuno upoznati, presudno važnu, sredinu i publiku, s tim što je prava svrha ne samo uživeti se i „uklopiti" no se prosto — utopiti. To je i slučaj našeg Vujkova. Tražeći i slušajući neprestano darovite ljude iz naroda, njihov govor, mišljenje i maštovite uzlete, čak i slušajući, kako sam kaže, „iste ljude i iste pripovijetke nebrojeno puta", on je sve to upio u sebe, ili zapreteno u sebi (i u drugima!) oživljavao; i tako postao pravi drevni Bunjevac, i sam — istinski i vrsni narodni pripovedač. Nedavno, na primer, s uživanjem sam slušao starog skupljača kada mi je doslovno p r i p o v e d a o o svome radu, i to izuzetno svežim narodnim izrazima: „K o l i k c s a m s e b l a t a n a g a z i o, k i š e n a k i š i o, s n e g a n a s n e ž i o . . ." Građani tako ne govore, pa ni Subotičani. Stvaralačko jezičko čulo u njih se izgubilo. To je pričanje narodnog pripovedača i mudraca.*

S tim osećanjem i poznavanjem same „duše" narodnog stvaralaštva i svoga posla, Vujkov u narodnim umotvorinama nije mogao gledati, kako to čine tolika njegova učena i učenjačka sabraća, samo neku „naučnu građu", već pre svega — umetnička dela. I pored sve ozbiljnosti i odgovornosti kojom je pristupao svom beleženju, on nije mogao odoleti onom iskušenju (i iskustvu) starih skupljača, među njima i našeg Vuka: da se u nekim slučajevima pripovedač mora umešati i nešto popraviti.

U svim Vujkovljevim zbirkama stoji jedna oznaka koja za novija merila deluje „jeretički": „sakupio i obradio" . . . U čemu je ta sakupljačeva „obrada", koju su neki čak skloni da ubroje u mistifikaciju? Vujkov je o tome pružio šire objašnjenje u predgovoru za svoju knjigu „Cvjetovi mećave" (u kojoj su „hrvatske narodne pripovijetke iz Mađarske, Rumunjske, Austrije i Čehoslovačke", jer svuda je stizao ovaj čudesni čovek; izdanje Matice hrvatske 1971). To znači: „otkloniti natruhe", skratiti suvišno, popuniti šupljine. Još u svojoj prvoj knjizi Vujkov, pored s t v a r o c a i p r e n o s i o c a narodne priče, uvodi i nov, treći termin: d o s t v a r a l a c, što će reći: onaj koji dorađuje. Taj izraz, koji je po svoj prilici Vujkov sâm stvorio, najbolje obeležava njegov rad.

Ovde se mora primetiti da postupak „obrade” ili „dorade” narodnog stvaralaštva nije lišen mnogih opasnosti da se time nešto pokvari i izopači, sve do štetnog i čak — smešnog... Ovakvih primera bilo je ranije prilično. Po savremenim naučnim obrascima takav način nije nimalo dobar, ali očigledno je ipak nešto drugo: da on nikako nije za svakoga. Jer, znamo da je „doterivanje” bilo vrlo plodno u slučaju braće Grim ili Vuka; a najzad, evo, kako vidimo, i u slučaju Balinta Vujkova.

Ovaj naš sakupljač je, u stvari, uzeo sebi onu malu slobodu koju ima svaki darovitiji usmeni stvaralac iz naroda: da zajedničku, opštenarodnu tvorevinu i sam malo po svome dotera. Do dna duše ispunjen tim narodnim blagom i njegovim duhom, i on tu, kao i Vuk i drugi klasici, nije mogao (ni umeo!) ništa da pokvari, več samo da popravi. Ako već znamo da je svaka zapisana narodna priča samo jedna od neizbrojnih usmenih varijanata, i da ovih ima ne samo koliko i kazivača, nego upravo koliko ima i kazivanja (jer je svaka priča svaki put i iz istih usta — drugačija), zašto onda i ovaj strasni sakupljač, i sam rasni pripovedač, ne bi imao pravo na svoje, očigledno znalačko, „otklanjanje natruha”?

Što se tiče popravki, znamo da one obično štrče i time privlače pažnju i — kritiku. Ovde, pak, niko živi ne može otkriti gde je i šta popravljeno. I sam kazivač priče (a Vujkov uvek, od početka, savesno beleži kazivače svojih priča), kad bi mu se njegov popravljeni iskaz pročitao, svakako nikad ne bi primetio da je tu nešto menjano, a još manje — šta je promenjeno. Najzad, poznato je da i sam pripovedač ponekad kvari priču, čak i namerno, i ne tako retko, iz želje da sakupljaču pruži ono što pretpostavlja da ovaj očekuje. A to, pogrešno i promašeno, ovaj mora popraviti.

Nema, dakle, svevažećih pravila, pogotovo kada se, mimo njih, pojave dragoceni plodovi. Više od svih voćarskih propisa vrede sveže rumene voćke. To je ono što nam daje u svih svojih desetak knjiga Balint Vujkova.

Tajna njegovog uspeha je u tom potpunom poistovećenju s narodnom pričom, kakvo uopšte vrlo teško može postići današnji sakupljač. Ovaj, po pravilu, tom „primitivnom” svetu prilazi „naučnički”, istraživački i mehanički, spolja, sa strane, a Vujkov istupa stvaralački, iznutra, jer je u središtu stvari.

Otuda paradoks: da je ovo delo koje nije „snimljeno” po najstrožim naučnim merilima, pa time nije ni dovoljno „naučno”, u suštini mnogo i z v o r n i j e od neizbrojnih „naučnih”, tj. pedantno urađenih ali raznim slučajnostima i sporednostima natrunjenih zapisa.

Koliko dosledno Balint Vujkov ide za narodom i narodnim „stilom" pokazuje i raspored njegovih priča: nasuprot svim podelama na određene grupe, pri čemu se obično počinje bajkom a na kraju završava šaljivom pričicom i anegdotom, on nastoji da nam te priče predstavi onim redom kojim ih pričaju narodni pričaoci: iza ozbiljne — šaljiva, iza čudesne — „stvarnosna", iza dugačke — kratka; a sve to radi prirodnog „predaha" i osveženja". Tim je Vujkov jedinstven i u nas i u svetu.

Neumorni tragalac za narodnim blagom, Balint Vujkov svoj jedinstveni podvig nastavlja i ovom najnovijom knjigom narodnih priča „Jabuka s dukatima". On ponovo „raspretava pepeo" i nalazi poslednje žeravice, iz kojih izbijaju novi, topli proplamsaji. Reč je o spasavanju cele jedne kulture iz doba kad se živelo samo rečju; i to spasavanju u poslednjem času, na samom zalasku.

I u ovim pričama, kao i u ranijim, primetni su mnogi slojevi, od najstarijih do odjeka iz savremenog sveta i pripovedačevih iskustava. Bajke su izrazito najvredniji deo ove knjige, sa svim svojim uobičajenim junacima. To su kraljevi (obično ni dobri ni pametni), zli i dobri čarobnjaci, vile i zmajevi, divovi, kraljevići, sluge, putnici, životinje i ptice, ali i novi junaci (na primer, bumbar) itd. — svi oni u često složenim i razuđenim situacijama i s obiljem pojedinosti koje su nove i sveže. I to upravo čini draž te bogate fantastike, ta realistička opažanja iz života, kao što su, na primer u jednoj priči one lule u ustima čuvarâ, koje kvrcnu kad čuvar zadrema. Srećemo, ponovo ono uobičajeno bogatstvo, sjaj, zlato (mnoge zlatne jabuke!), ali i jasne kazivačeve oznake o siromaštvu i čežnji onih koji to pričaju i slušaju. Tako u priči o zmajevom kralju priželjkuje se „dobra salašarska večera". A u jednoj drugoj, pošto je sve srećno sredio, pripovedač će uzdahnuti: „Alaj bi dobro bilo da sam ja taj unuk, nikad ne bih morao drugom raditi za koricu kruva!"

Bajke su ovde pretežno delo žena, njihovih potisnutih čežnji i razbuktale mašte. Seoska žena, odasvud stešnjena, „veze" ih poput svojih seoskih vezova i odeće, s istom stvaralačkom strašću i samosvešću. Čudo se graniči s lepotom, a lepota je gotovo uvek čudo, i uvek rađa misao o jednom drugom,, nestvarnom ili bar nesvakidašnjem svetu koji svetli kao daleki ideal: „Divojka je lipa, ko da nije s ovog svita", kaže se ovde u pripoveci „Divojka golubica, momak golub". Što se pak samih ženskih rukotvorina tiče, patrijarhalno mišljenje o njima i ponos od njih odlično se ogledaju u anegdoti „Ni carica caricama

ne smi bit lipča", što će reći da ni carsko blago ne može kupiti delo narodnih ruku, uma i srca.

Pored bajki, Vujkov i ovde daje legende, predanja, basne, šale itd. Kod ovih poslednjih izbor bi mogao biti možda nešto stroži, ali tu, zbog drugih osobenosti, sredine jezika itd. merila mogu biti nešto niža. Naime, i kada su „tanje" — te anegdote, kao deo narodne usmene kulture, zaslužuju da budu sačuvane. To važi i za one koje nisu nepoznate, naročito neke od šaljivih, ali u tom slučaju vidimo, pored ostalog i rasprostranjenost pojedinih motiva.

Priče Balinta Vujkova ponovo potvrđuju koliko je narodna usmena reč prožeta poslovicama, izrekama, narodnom mudrošću i domišljatošću, a posebno najprirodnijom slikovitošću. („Sinko, tebi su posičeni koreni, meni rodne grane. Ne bi se nas dvojca mogli skrpit?"), sve do takođe svežih, za naše pojmove smelih jezičkih obrta i kovanica („kad ga otac ruvari i kruvari", tj. odeva i hrani).

I ova knjiga Balinta Vujkova, kao i prethodne, dolazi kao otkriće, obogaćuje i nagoni na razmišljanje, podstiče na razgovore, pruža građu za razna istraživanja. Vujkov je dosad uz svoje knjige dao i niz dragocenih pogovora i predgovora, u kojima ima važnih podataka o pričaocima i njegovom radu uopšte. No, pošto obilje i dalje ostaje jedna lepa tajna, ona i dalje zaslužuje nove podatke o životu ovih priča i njihovih kazivača. I tu, osvetljenjima i odgonetanju kao da nema kraja.

Sakupljač tolikih narodnih bajki, Balint Vujkov je u toku svog poluvekovnog rada napravio i sam nešto što liči na bajku: u ove naše dane, kad smo već svi duboko zašli u grad i grad u nas, ova neiscrpnost narodnog dara, mašte i stvaralačkog duha, tu sasvim blizu, nadomak trotoara, i često na malom prostoru, liči na neku neobičnu, gotovo volšebnu priču.

SAMOSTALNA DELA:

PUPOLJCI, lirske pesme (u zajednici sa Franjom Bašićem i Blaškom H. Vojnićem). Zajedničko vlastito izdanje, Subotica, str. 32.

CVIĆE I KAMEN, bajka, vlastito izdanje, Subotica, 1938, str. 51.

DVA BORCA, novela, *Hrvatska riječ*, Subotica, 1948, str. 20.

BUNJEVAČKE NARODNE PRIPOVITKE, *Hrvatska riječ*, Subotica, 1951, str. 352.

HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE (bunjevačke) *Bratstvo — Jedinstvo*, Novi Sad, 1953, str. 466.

BAJKA O MRAVLJEM CARU, bajka, *Minerva*, Subotica 1953, str. 238.

HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE (bunjevačke), *Sloga*, Zagreb, 1957, str. 340.

ŠALJIVE NARODNE PRIPOVIJETKE (bunjevačke), *Rukovet*, Subotica, 1958, str. 176.

HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE IZ VOJVODINE, *Zenit*, Subotica, 1960, str. 142.

HRVAŠKE PRAVLJICE, *Mladinska knjiga*, 1960, str. 288.

DO NEBA DRVO, hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine, *Osvit*, Subotica, 1963, str. 384.

TICA ŽERAVICA, hrvatske narodne pripovijetke, *Osvit*, Subotica, 1964, str. 254.

ISKRE, hrvatske narodne pripovijetke (bunjevačke), *Rukovet*, 1971, str. 31

CVJETOVI MEĆAVE, hrvatske narodne pripovijetke iz Mađarske, Rumunjske, Austrije i Čehoslovačke, *MH*, Zagreb, 1971, str. 544.

PRAŠINA PO DUGAMA, pripovijetke, *Osvit*, Subotica, 1971, str. 228.

HRVAŠKE NARODNE PRIPOVEDKE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1981, str. 270.

ZBORNICI, HRESTOMATIJE, ANTOLOGIJE:

BUNJEVAČKE NARODNE PRIPOVIJETKE, *Neven,* Subotica, 1939.

NARODNE PRIPOVIJETKE, *Seljačka sloga,* Zagreb, 1951.

NARODNE PRIPOVIJETKE (izbor iz narodne književnosti), *Školska knjiga,* Zagreb, 1952.

100 ŠALJIVIH NARODNIH PRIPOVJEDAKA, *Prosvjeta,* Zagreb, 1953.

HRVATSKE NARODNE PRIČE, *Dečja knjiga,* Beograd, 1963.

JUGOSLOVENSKE NARODNE PRIČE, Mlado pokoljenje, Beograd, 1959.

AZ ARANYHAJU KIRÁLYLÁNY (Divojka zlatne kose), narodne pripovetke jugoslovenskih naroda u prevodu Zoltana Čuke). Izdavač: *Európa Könyvkiadó,* Budapest, 1961.

ŠALJIVE NARODNE PRIČE, *Prosveta,* Beograd, 1963.

NARODNE PRIPOVIJETKE JUGOSLOVENSKIH NARODA, zajedničko izdanje: *Mladinska knjiga* — Ljubljana, na slovenačkom; *Forum,* Novi Sad, na mađarskom; *Kočo Racin* — Skoplje, na makedonskom; *Naša djeca* — Zagreb, na hrvatskosrpskom; *Savremena škola* — Beograd, na srpskohrvatskom, 1964.

ANTOLOGIJA NARODNIH PRIPOVEDAKA (Biblioteka *Srpska književnost u 100 knjiga), Matica srpska,* — Novi Sad — Srpska književna zadruga, Beograd, 1969.

KNJIŽEVNOST BAČKIH HRVATA, *Kritika,* Zagreb, 1970.

ANTOLOGIJA PROZE BUNJEVAČKIH HRVATA, *MH,* Zagreb 1971.

ANTOLOGIJA POEZIJE BUNJEVAČKIH HRVATA, *MH,* Zagreb, 1971.

BAJKE NARODA JUGOSLAVIJE, zajedničko izdanje: *Narodna knjiga* — Beograd, na srpskohrvatskom; *Makedonska knjiga* — Skoplje, na makedonskom; *Mladinska knjiga* — Ljubljana, na slovenačkom;

ANTOLOGIJA NARODNIH PRIPOVEDAKA, Srpska književna zadruga, Beograd, 1977.

SADRŽAJ

BALINT VUJKOV: JABUKA S DUKATIMA

Izdavač:
NIO „SUBOTIČKE NOVINE"

Za izdavača:
BOŠKO KRSTIĆ

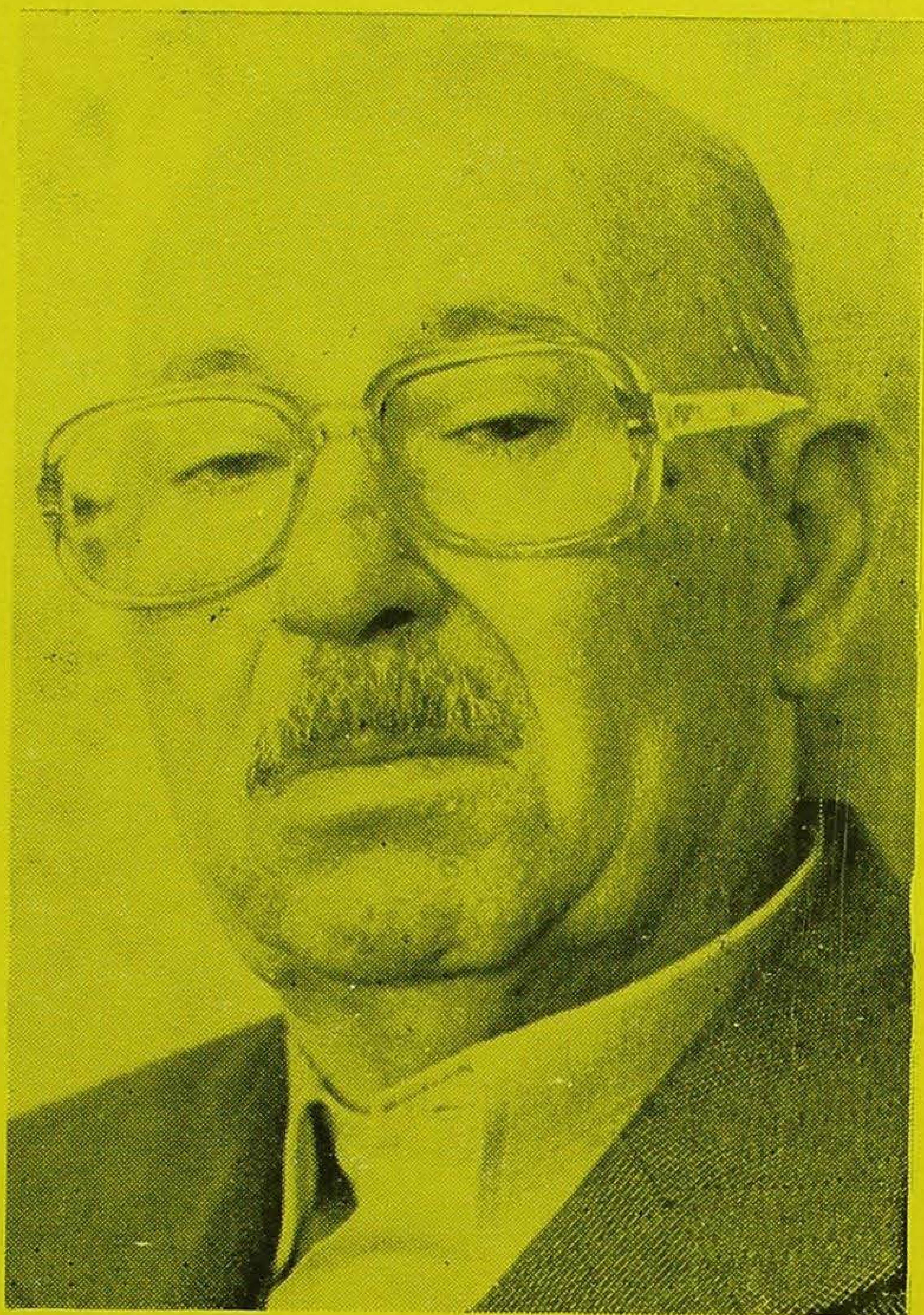
Urednik:
MILOVAN MIKOVIĆ

Naslovna strana:
IŠTVAN SAJKO

Korektor:
LAZAR MERKOVIĆ

Štampa:
„MINERVA" — SUBOTICA

Tiraž: 1000 primeraka

BALINT VUJKOV rođen je 1912. godine u Subotici, gde i danas živi i književno deluje.

Za pet i po decenija plodnog književnog i publicističkog delovanja objavio je petnaestak samostalnih knjiga, među kojima je najviše narodnih pripovedaka koje je sakupio i obradio pretežno među ovdašnjim Bunjevcima-Hrvatima.

Dobitnik je Oktobarske nagrade Subotice za književnost 1962. i Vukove nagrade 1971. godine.

*

Knjigu „Jabuka s dukatima" likovno je opremio Ištvan Sajko.

OSVIT
SUBOTICA